Gmina Błażowa | Miasto i Gmina Dubiecko | Gmina Dydnia | Miasto Dynów | Gmina Dynów | Gmina Hyżne | Gmina Jawornik Polski | Gmina Krzywcz | Gmina Nozdrzec

Związek Gmin Turystycznych
Pogórza Dynowskiego

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030

DIAGNOZA
SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ

Dynów, kwiecień 2024

Zamawiający:

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego
ul. Rynek 2,
36-065 Dynów

Wykonawca:

RESPUBLIC

ResPublic sp. z o.o.
ul. Trębacka 4
00-074 Warszawa

RESMANAGEMENT

Res Management Paweł Mentelski
ul. Armii Krajowej 2
36-200 Brzozów

Spis treści

1. Diagnoza ilościowa Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 3

1.1. Informacje ogólne dotyczące poszczególnych gmin 3

1.2. Diagnoza społeczna 6

1.2.1. Uwarunkowania demograficzne 6

1.2.2. Edukacja i opieka nad dziećmi 17

1.2.3. Ochrona zdrowia 23

1.2.4. Pomoc społeczna 26

1.2.5. Aktywność społeczna 33

1.2.6. Kultura i dziedzictwo kulturowe 38

1.2.7. Sport i rekreacja 55

1.2.8. Porządek publiczny i bezpieczeństwo 59

1.3. Diagnoza obszaru gospodarczego 61

1.3.1. Rynek Pracy 61

1.3.2. Przedsiębiorczość i potencjał gospodarczy 71

1.3.3. Promocja gospodarcza Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 81

1.3.4. Turystyka 86

1.3.5. Rolnictwo i leśnictwo 98

1.4. Diagnoza obszaru przestrzennego i infrastrukturalnego 100

1.4.1. Sieć komunikacyjna na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 100

1.4.2. Warunki życia mieszkańców 110

1.4.3. Gospodarka wodna 119

1.4.4. Ochrona środowiska i przyrody 129

2. Wnioski z diagnozy 136

Spis tabel 140

Spis wykresów 143

Spis rysunków 143

1. Diagnoza ilościowa Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

1.1. Informacje ogólne dotyczące poszczególnych gmin

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego (Związek) tworzą następujące jednostki samorządu terytorialnego: Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów, Gmina Nozdrzec, Gmina Krzywcza, Gmina Dydnia, Gmina Błażowa, Gmina Hyżne, Gmina Jawornik Polski oraz Miasto Dynów.

Tereny Związku usytuowane są w województwie podkarpackim, na obszarze czterech powiatów: brzozowskiego, rzeszowskiego, przemyskiego i przeworskiego.

Mapa 1. Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

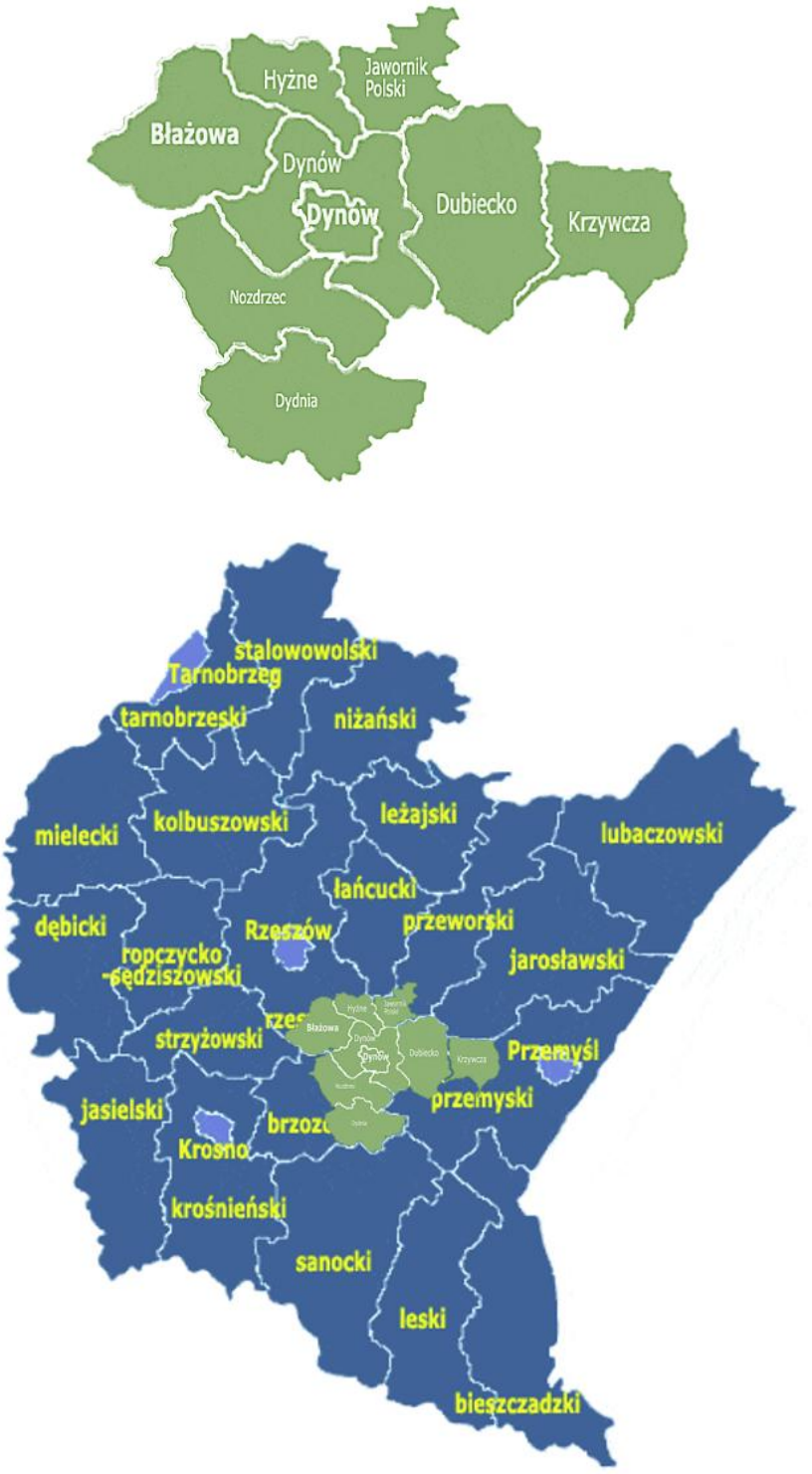

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.gminy.pl

Tabela 1. Lokalizacja, powierzchnia i rodzaj gmin tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Wykaz gmin należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Rodzaj gminy	Lokalizacja	Powierzchnia Gminy	Udział powierzchni gminy w powierzchni Związku
Miasto i Gmina Dubiecko	Gmina miejsko-wiejska	Miasto i Gmina Dubiecko położona jest w województwie podkarpackim, w zachodniej części powiatu przemyskiego.	154,26 km^2	17,72%
Miasto Dynów	Gmina miejska	Gmina Miejska Dynów położona jest w województwie podkarpackim, w południowej części powiatu rzeszowskiego.	24,55 km^2	2,82%
Gmina Dynów	Gmina wiejska	Gmina wiejska Dynów położona jest w województwie podkarpackim, w południowej części powiatu rzeszowskiego.	119,02 km^2	13,67%
Gmina Nozdrzec	Gmina wiejska	Gmina wiejska Nozdrzec położona jest w województwie podkarpackim, w północnej części powiatu brzozowskiego.	120,77 km^2	13,87%
Gmina Krzywcza	Gmina wiejska	Gmina wiejska Krzywcza położona jest w województwie podkarpackim, w północnej części powiatu przemyskiego.	94,95 km^2	10,91%
Gmina Dydnia	Gmina wiejska	Gmina wiejska Dydnia położona jest w województwie podkarpackim, w południowo-wschodniej części powiatu brzozowskiego.	130,29km^2	14,97%
Gmina Błażowa	Gmina miejsko-wiejska	Gmina miejsko-wiejska Błażowa położona jest w województwie podkarpackim, w południowej części powiatu rzeszowskiego.	112,60km^2	12,93%
Gmina Hyżne	Gmina wiejska	Gmina wiejska Hyżne położona jest w województwie podkarpackim, w południowo-wschodniej części powiatu rzeszowskiego.	51,26km^2	5,89%
Gmina Jawornik Polski	Gmina wiejska	Gmina wiejska Jawornik Polski położona jest w województwie	62,93 km^2	7,23%

		podkarpackim, w południowej części powiatu przeworskiego.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego zajmuje obszar 870,62 km^2, co stanowi 5% powierzchni województwa podkarpackiego. Największą, pod względem powierzchni gminą Związku jest gmina miejsko-wiejska Dubiecko, która zajmuje obszar 154,25 km^2, co stanowi blisko 18% całkowitej powierzchni obszaru jego działania. Drugą, co do powierzchni największą gminą w Związku jest gmina wiejska Dydnia, która zajmuje obszar 130,29km^2 (blisko 15% całkowitej powierzchni obszaru działania Związku). Z kolei najmniejszą gminą jest Miasto Dynów (gmina miejska), które zajmuje 25,55km^2, co stanowi niespełna 3% powierzchni obszaru działania Związku.

Wykres 1. Procentowy udział powierzchni gmin wchodzących w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w całkowitej powierzchni Związku.

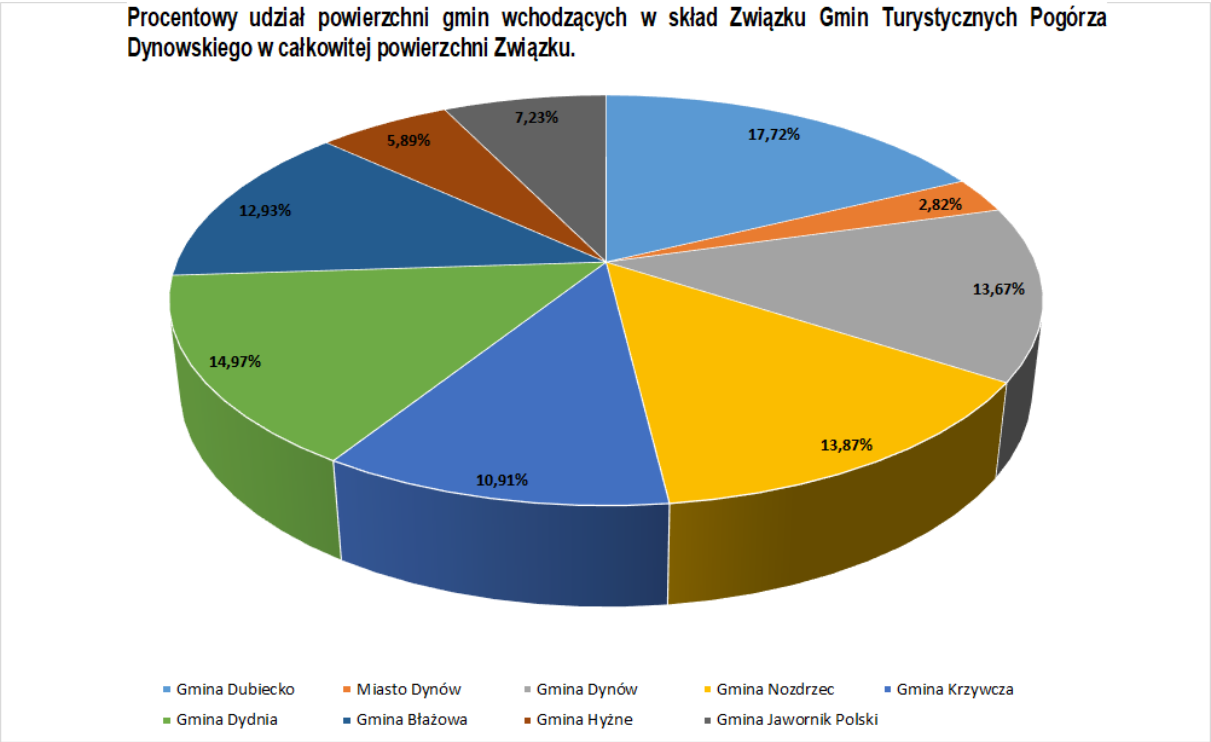

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Większość gmin tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, poza Miastem Dynów ma charakter rolniczy. Użytki rolne zajmują 43,14% powierzchni obszaru działania Związku, są to głównie gleby klasy III i IV.

Tabela 2. Struktura zagospodarowania gmin tworzących Związek

Wykaz gmin należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Użytki rolne w ha	Użytki rolne w %	Główne klasy gleb występujące w gminie	Powierzchnia w ha/udział (w powierzchni całkowitej gminy) kompleksów leśnych	Powierzchnia gminy pod wodami ha/%	Powierzchnia zabudowana ha/%	Powierzchnia objęta różnymi formami ochrony ha/%
Miasto i Gmina Dubiecko	7708,267	49,90	III, IV	6077,2039ha/39,39 %	300,0922 ha/ 1,95%	856,86ha/ 5,55%	15 422,91ha/ 99,98%
Miasto Dynów	1880,00	76,00	III b, IVa	313,04ha/12,75%	66,00ha/ 2,7%	208 ha/ 8,5 %	1000 ha/40,73%
Gmina Dynów	7052,8318	59,24	III, IV	4216,5442ha/35,4%	148,7552ha/ 1,25%	375,7539ha /3,16%	2085,26ha /84,90%
Gmina Nozdrzec	5987,98	49,60	IVa, IVb	4 095,56ha/33,91%	469,16ha/ 3,9%	1124,03ha /9,30%	4 951,0ha/ 41,00%

Gmina Krzywcza	4333,64	45,64	IV B i niżej	4 597,53ha/48,42%	271,18ha/ 2,85%	306,25/ 3.22%	4,51ha/0,05%
Gmina Dydnia	86,1876	18,10	III, IV	5 646,69ha/43,34%	0,2490ha/ 0,002%	36,6182 ha/0,3%	5670,71ha/ 43,5%
Gmina Błażowa	3350,00	29,00	III, IV	3517,62ha/31,24%	89,355ha/ 0,79%	459,29 ha / 4,08%	6767 ha / 60,1%
Gmina Hyżne	3524,00	68,76	III, IV	1302,28ha/25,41%	1840,00ha/ 3,51%	453ha/ 8,84%	4982,9618ha/ 97,15%
Gmina Jawornik Polski	3989,17 ha	63,39 %	III, IV, V	1 873,65ha/29,77%	52,59ha/ 0,84%	322,84 ha/ 5,13%	2872,62 ha 45,65%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i danych poszczególnych jst.

Ponad 33% powierzchni obszaru działania Związku zajmują kompleksy leśne. Ponad 50% tego obszaru jest objęte różnymi formami ochrony przyrody, a 3 237,20ha powierzchni znajduje się pod wodami.

1.2. Diagnoza społeczna

1.2.1. Uwarunkowania demograficzne

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego z 2021 roku liczba mieszkańców obszaru działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wynosiła 64 508 osób, co stanowiło o 2,35% mniej w stosunku do liczby ludności z 2015 r. (roku, który jest punktem odniesienia). Na przestrzeni lat 2015-2021 można było zaobserwować tendencję spadkową w liczbie ludności większości gmin wchodzących w jego skład oraz większości powiatów z wyjątkiem powiatu rzeszowskiego, w którym nastąpił wzrost liczby ludności w 2021 roku o 1,76% w stosunku o roku 2015. Dynamika spadku liczby ludności w ośmiu gminach Związku Gmin Turystycznych była większa niż w całej Polsce, województwie podkarpackim, a także powiatach: przemyskim, przeworskim i brzozowskim (w powiecie rzeszowskim jak już wyżej wspomniano odnotowano wzrost liczby ludności). Największy spadek ludności odnotowano w gminie wiejskiej Nozdrzec (liczba ludności zmniejszyła się o 5,56%) oraz w gminie wiejskiej Jawornik Polski (liczba ludności zmniejszyła się o 3,30%). Najmniejszy spadek odnotowano w Gminie Krzywcza gdzie liczba ludności spadła z 4 882 do 4 779 co stanowiło 2,11% ludności. Z kolei w gminie miejsko-wiejskiej Błażowa i gminie wiejskiej Hyżne odnotowano wzrost liczby ludności w 2021 roku w stosunku do roku 2015 o odpowiednio: 0,14% i 0,19%. Gminy te jako jedyne w Związku, a także w porównaniu do województwa podkarpackiego charakteryzowały się wzrostem liczby ludności. Liczba mieszkańców poszczególnych gminach tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego została zaprezentowana w tabeli nr 3.

Tabela 3. Liczba ludności w podziale na poszczególne gminy i jednostki porównywane w latach 2015-2021

Jednostka terytorialna	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Dynamika (2015=100)
Polska	38 437 239	38 432 992	38 433 558	38 411 148	38 382 576	38 265 013	38 080 411	99,07%
Województwo Podkarpackie	2 127 657	2 127 656	2 129 138	2 129 015	2 127 164	2 121 229	2 110 694	99,20%
Powiat przemyski	74 315	74 360	74 440	74 398	74 061	73 919	73 556	98,98%
Miasto i Gmina Dubiecko	9 348	9 310	9 277	9 241	9 143	9 139	9 063	96,95%
Gmina Krzywcza	4 882	4 910	4 924	4 857	4 820	4 801	4 779	97,89%
Powiat rzeszowski	167 342	168 337	169 165	170 486	169 438	170 550	170 285	101,76%
Miasto Dynów	6 168	6 180	6 146	6 138	6 120	6 063	6 035	97,84%
Gmina Dynów	6 966	6 949	6 912	6 941	6 893	6 836	6 772	97,22%
Gmina Błażowa	10 817	10 826	10 852	10 826	10 833	10 835	10 832	100,14%
Gmina Hyżne	7 008	7 004	7 012	7 044	7 062	7 036	7 021	100,19%
Powiat brzozowski	66 112	65 990	65 938	65 713	65 567	65 373	64 991	98,30%
Gmina Dydnia	8 054	8 013	7 997	7 937	7 914	7 886	7 802	96,87%
Gmina Nozdrzec	8 306	8 211	8 180	8 096	7 996	7 912	7 844	94,44%
Powiat przeworski	78 869	78 735	78 644	78 458	78 362	77 979	77 593	98,38%

Gmina Jawornik Polski	4 509	4 486	4 475	4 465	4 456	4 406	4 360	96,70%
Razem	**66 058**	**65 889**	**65 775**	**65 545**	**65 237**	**64 914**	**64 508**	**97,65%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Największy procent ogółu mieszkańców obszaru działania Związku stanowią mieszkańcy gminy miejsko-wiejskiej Błażowa – 16,8%, następnie gminy miejsko-wiejskiej Dubiecko 14%. Natomiast najmniej mieszkańców zamieszkuje Miasto Dynów – 9,4%.

Wykres 2. Procentowy udział liczby mieszkańców poszczególnych gmin do łącznej liczby mieszkańców obszaru działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

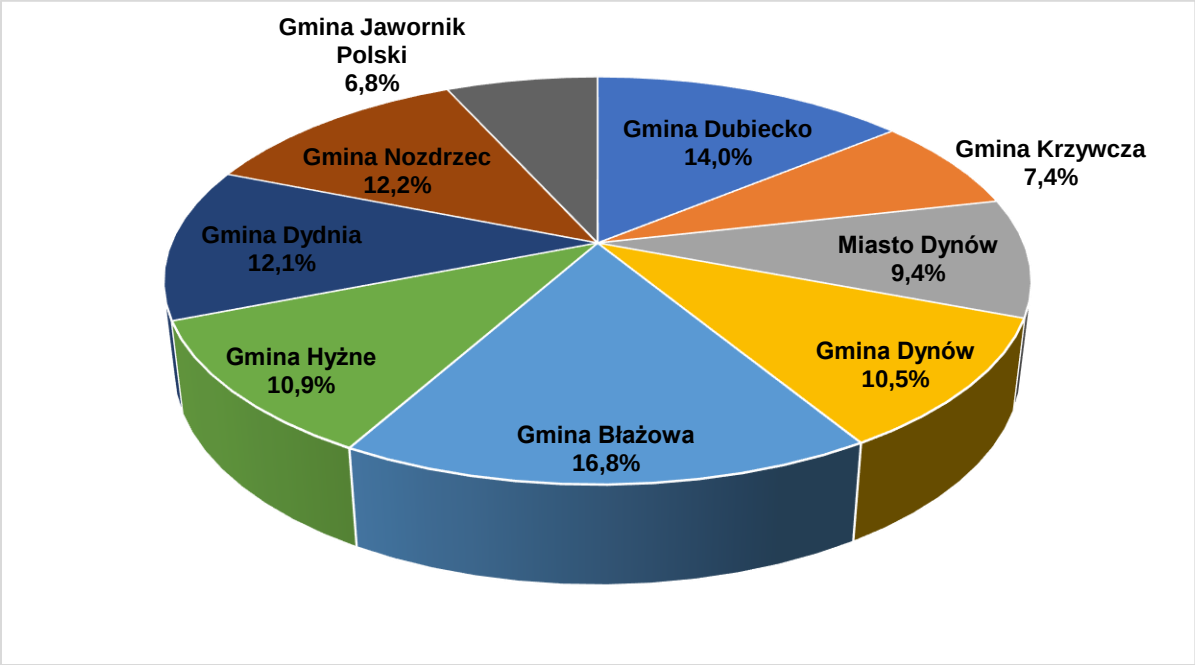

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Gęstość zaludnienia na obszarze Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 wynosiła 93 osoby na km² i była niższa w stosunku do gęstości w całym województwie podkarpackim (118 osób na km²) i kraju (122 osoby na km²), a także niższa niż gęstość zaludnienia notowana w powiatach: rzeszowskim (149 osób/km²), brzozowskim (121 osób na km²) i przeworskim (111 osób na km²). Zaobserwować można również ogólny trend spadku tej wartości na przestrzeni lat 2015-2021 w większości jednostek, które zasięgiem obejmuje Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, z wyjątkiem gmin: Błażowa (miejsko-wiejska) i Dynów (wiejska), gdzie gęstość zaludnienia w 2021 roku utrzymywała się na tym samym poziomie co w roku 2015. Szczegółowe dane zostały zaprezentowane w Tabela 4.

Tabela 4. Ludność na 1km² w latach 2015-2021 w jednostkach administracyjnych Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Jednostka terytorialna	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	123	123	123	123	123	122	122
Województwo Podkarpackie	119	119	119	119	119	119	118
Powiat przemyski	61	61	61	61	61	61	61
Miasto i Gmina Dubiecko	61	60	60	60	59	59	59
Gmina Krzywcza	51	52	52	51	51	51	50
Powiat rzeszowski	145	145	147	148	148	149	149
Miasto Dynów	251	252	250	250	249	247	246
Gmina Dynów	59	58	58	58	58	57	57
Gmina Błażowa	96	96	96	96	96	96	96
Gmina Hyżne	137	137	137	137	138	137	137
Powiat brzozowski	123	122	122	122	122	121	121
Gmina Dydnia	62	62	61	61	61	61	60
Gmina Nozdrzec	69	68	68	67	66	66	65
Powiat przeworski	113	113	113	112	112	112	111

Gmina Jawornik Polski	72	71	71	71	71	70	69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując dane statystyczne dotyczące zmian liczby ludności można zaobserwować tendencję spadkową w przyroście naturalnym, a w ostatnich trzech latach coraz większy ujemny przyrost naturalny na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. Ogólna tendencja spadkowa (z niewielkimi odchyleniami) charakteryzowała też wszystkie jednostki porównywalne w badanym okresie.

Tabela 5. Przyrost naturalny w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego						
Przyrost naturalny	-11	4	3	1	-11	-21	-26
	Polska						
	-25 613	-5 752	-870	-26 022	-34 755	-122 046	-188 006
	Województwo podkarpackie						
	147	1 159	2 600	1 897	584	-4 565	-8 571
	Powiat przemyski						
	63	8	84	46	-25	-213	-252
	Powiat rzeszowski						
	133	364	404	487	362	24	-222
	Powiat brzozowski						
	7	61	128	58	58	-69	-216
	Powiat przeworski						
	-35	12	68	42	7	-239	-313

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Poddając analizie uwarunkowania demograficzne należy zwrócić uwagę na strukturę płci danej jednostki terytorialnej. Największe dysproporcje w udziale kobiet w ogólnej populacji w poszczególnych jednostkach terytorialnych Związku można zaobserwować w przedziale wiekowym 65+. Liczba kobiet w tej kategorii wiekowej w 2021 roku w Związku Gmin Turystycznych wynosiła 6 828 i stanowiła ponad 59% wszystkich kobiet. Największą liczbą kobiet w wieku 65+ w gminach Związku odznaczają się: gmina miejsko-wiejska Dubiecko i gmina wiejska Jawornik Polski, w których kobiety stanowią odpowiednio 62% i 61% ogółu ludności w tej kategorii wiekowej. Z kolei w przedziałach wiekowych tj. 0-19, 20-34, 35-54 przeważają mężczyźni.

Tabela 6. Struktura wieku i płci(M-mężczyźni; K-kobiety; O-ogółem) w JST Należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 r.

Jednostka terytorialna	0-19			20-34			35-54			55-64			65+		
	O	M	K	O	M	K	O	M	K	O	M	K	O	M	K
Miasto i Gmina Dubiecko	1 822	912	910	1 944	1 026	918	2 523	1 294	1 229	1 750	927	823	1 663	650	1 013
Gmina Krzywcza	987	538	449	1 090	593	497	1 324	688	636	894	466	428	770	343	427
Miasto Dynów	1 187	625	562	1 152	586	566	1 769	910	859	1 200	594	606	1 108	464	644
Gmina Dynów	1 344	734	610	1 461	788	673	1 927	989	938	1 307	685	622	1 223	485	738
Gmina Błażowa	2 217	1 136	1 081	2 196	1 132	1 064	3 162	1 611	1 551	2 103	1 064	1 039	1 922	795	1 127
Gmina Hyżne	1 560	808	752	1 436	756	680	2 076	1 062	1 014	1 305	680	625	1 133	464	669
Gmina Dydnia	1 576	828	748	1 710	881	829	2 211	1 144	1 067	1 534	826	708	1 302	536	766
Gmina Nozdrzec	1 514	793	721	1 609	821	788	2 207	1 127	1 080	1 523	795	728	1 509	604	905
Gmina Jawornik Polski	757	407	350	935	478	457	1 251	629	622	822	441	381	876	337	539

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W analizowanych jednostkach można też zaobserwować trend większego udziału kobiet w liczbie ludności na obszarach bardziej zurbanizowanych, natomiast na obszarach wiejskich przeważają mężczyźni. Ogólny udział kobiet i mężczyzn w liczbie mieszkańców ogółem wyniósł po 50%. Podobne proporcje wśród jednostek porównywalnych występują tylko w powiecie przemyskim, w pozostałych jednostkach (kraju, województwie oraz powiatach brzozowskim, rzeszowskim i przeworskim) przeważają kobiety. Największy odsetek kobiet odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Błażowa i gminie wiejskiej Jawornik Polski po 51%, najmniejszy natomiast w gminie wiejskiej Krzywcza - 48%.

We wszystkich jednostkach terytorialnych wchodzących w skład Związku największy udział w ogólnej liczbie ludności miała grupa wiekowa w przedziale 35-54 lata i oscylowała w granicach 6,78-17-14% ogólnej populacji jednostki. Stosunkowo niski udział w 2021 roku w ogólnej populacji miały osoby w wieku 65+. Najwięcej osób w tej kategorii zamieszkuje obszar gminy miejsko-wiejskiej Błażowa – 16,70%, najmniej w gminie wiejskiej Krzywcza - 6,69%. (Tabela 7)

Tabela 7. Struktura wiekowa w poszczególnych jednostkach terytorialnych Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Przedział wiekowy	Miasto i Gmina Dubiecko	% udział	Gmina Krzywcza	% udział	Miasto Dynów	% udział	Gmina Dynów	% udział	Gmina Błażowa	% udział	Gmina Hyżne	% udział	Gmina Dydnia	% udział	Gmina Nozdrzec	% udział	Gmina Jawornik Polski	% udział
0-19	1 822	14,05	987	7,61	1 187	9,16	1 344	10,37	2 217	17,10	1 560	12,03	1 576	12,16	1 514	11,68	757	5,84
20-34	1 944	14,36	1 090	8,05	1 152	8,51	1 461	10,80	2 196	16,23	1 436	10,61	1 710	12,64	1 609	11,89	935	6,91
35-54	2 523	13,67	1 324	7,18	1 769	9,59	1 927	10,44	3 162	17,14	2 076	11,25	2 211	11,98	2 207	11,96	1 251	6,78
55-64	1 750	14,07	894	7,19	1 200	9,65	1 307	10,51	2 103	16,91	1 305	10,49	1 534	12,33	1 523	12,24	822	6,61
65+	1 663	14,45	770	6,69	1 108	9,63	1 223	10,63	1 922	16,70	1 133	9,85	1 302	11,32	1 509	13,11	876	7,61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Szczegółowy podział ludności według struktury wieku na terenie działania Związku prezentuje Wykres 3.

Wykres 3. Podział procentowy ludności JST należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych.

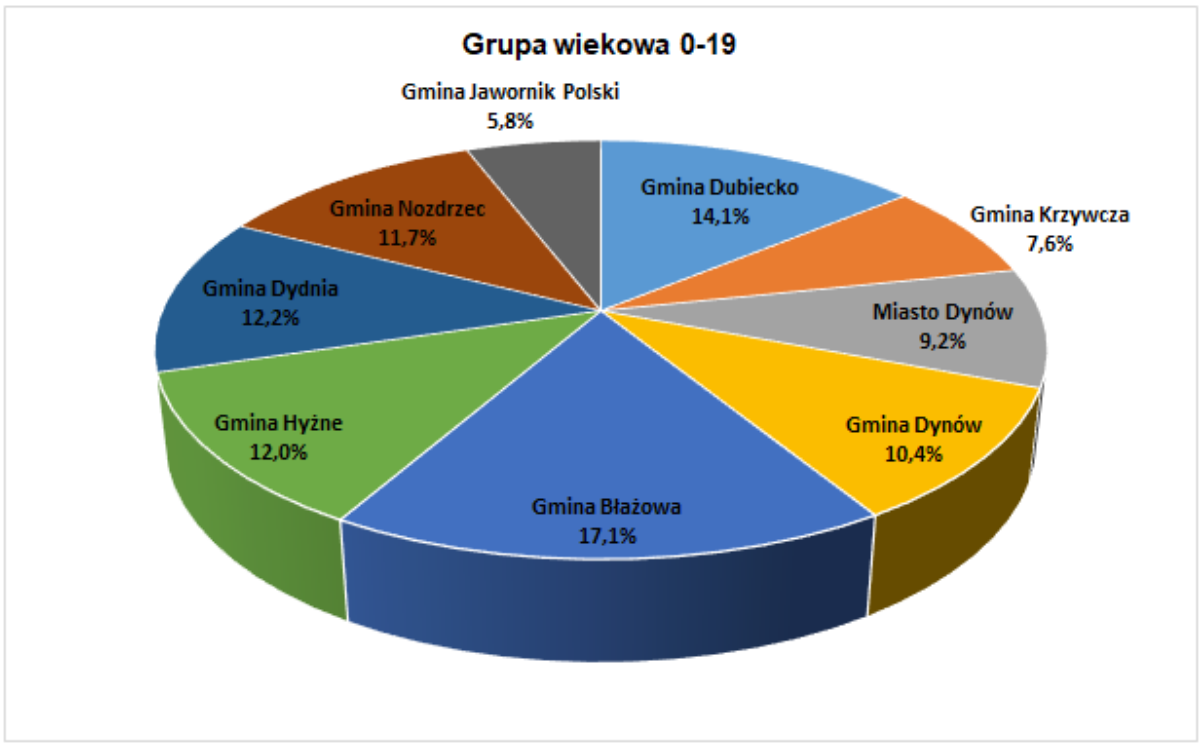

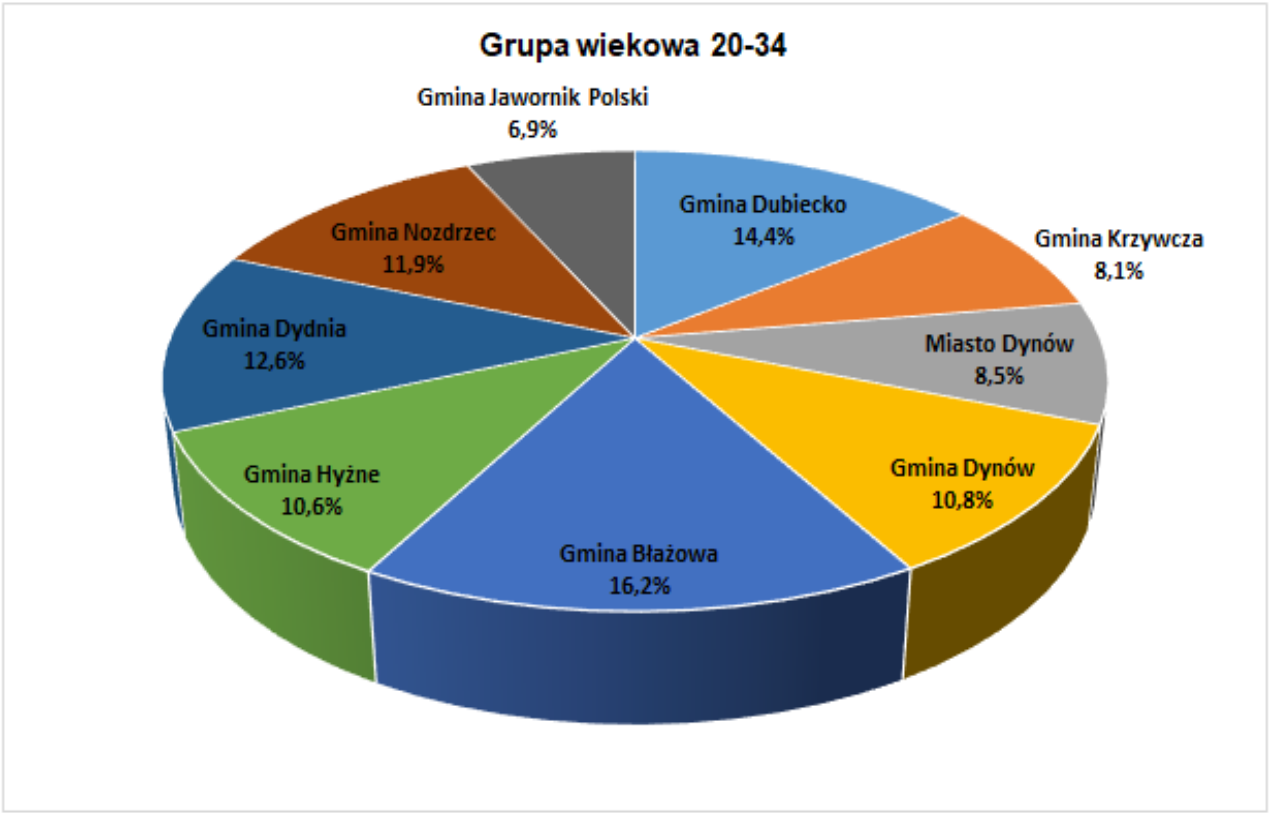

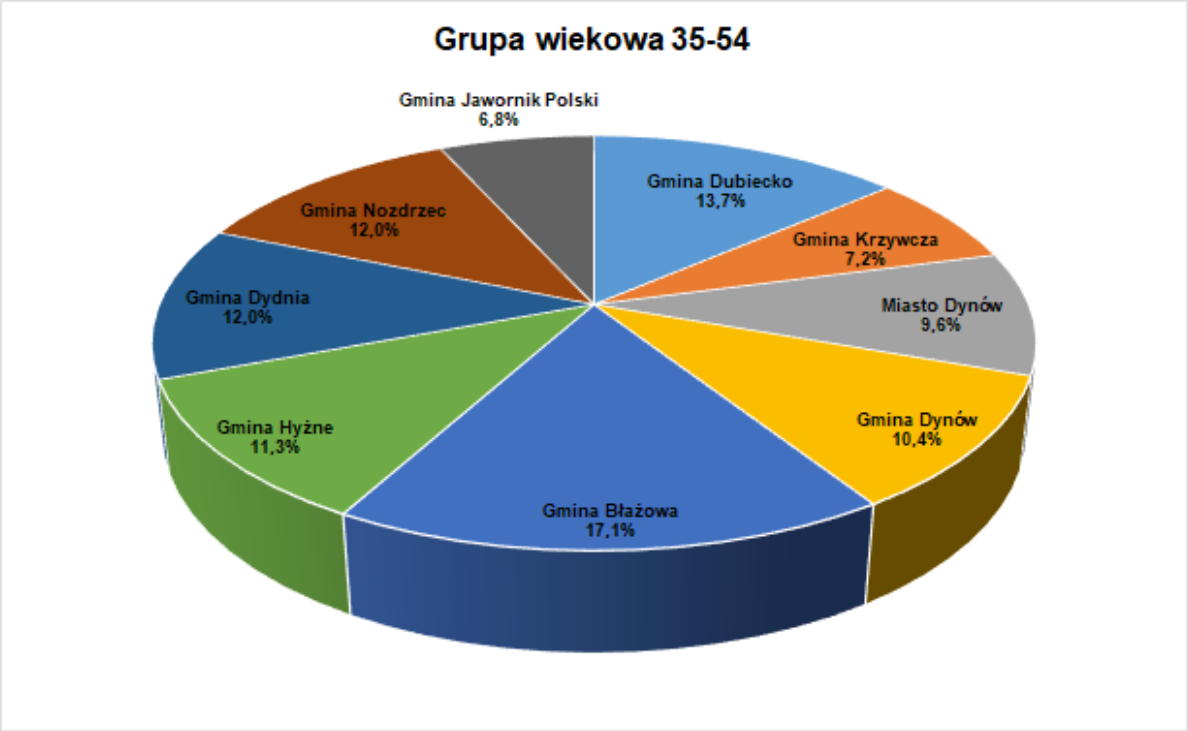
Grupa wiekowa 35-54
Gmina Jawornik Polski
6,8%
Gmina Dubiecko
13,7%
Gmina Krzywcza
7,2%
Miasto Dynów
9,6%
Gmina Dynów
10,4%
Gmina Błażowa
17,1%
Gmina Hyżne
11,3%
Gmina Dydnia
12,0%
Gmina Nozdrzec
12,0%

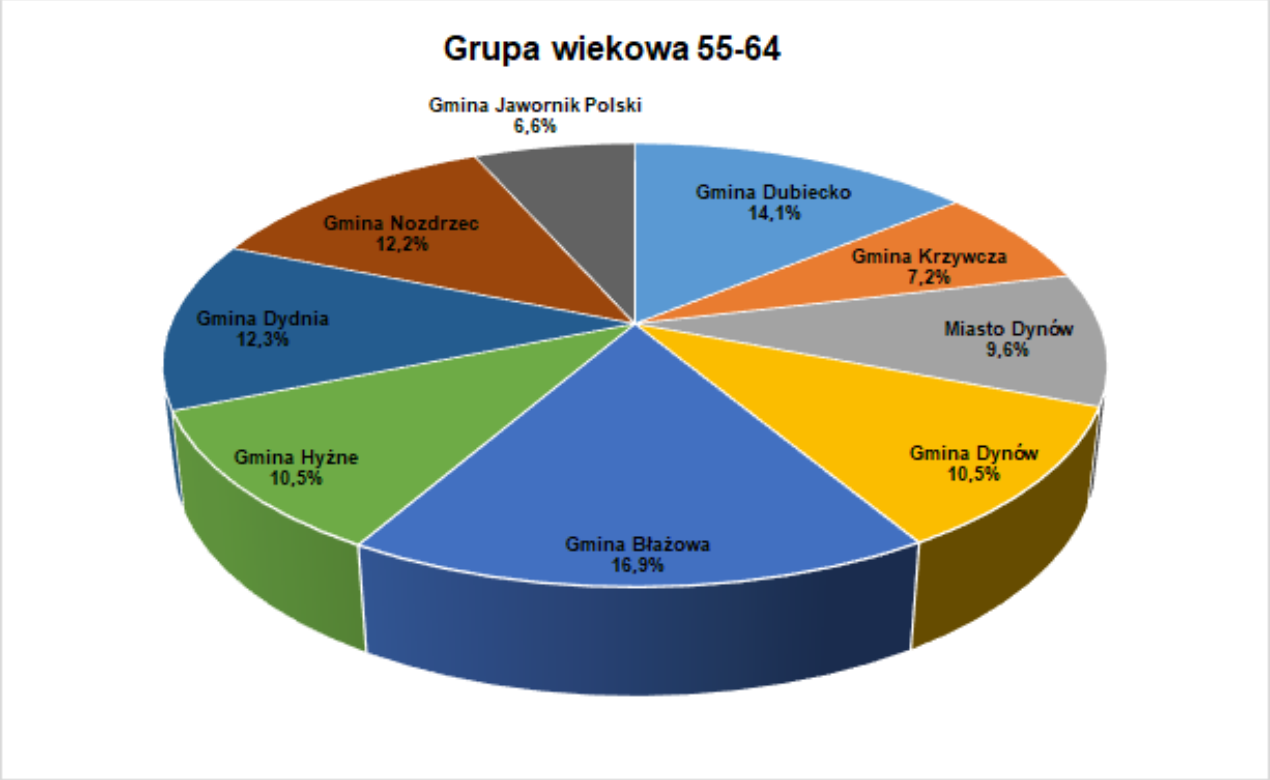
Grupa wiekowa 55-64
Gmina Jawornik Polski
6,6%
Gmina Dubiecko
14,1%
Gmina Krzywcza
7,2%
Miasto Dynów
9,6%
Gmina Dynów
10,5%
Gmina Błażowa
16,9%
Gmina Hyżne
10,5%
Gmina Dydnia
12,3%
Gmina Nozdrzec
12,2%

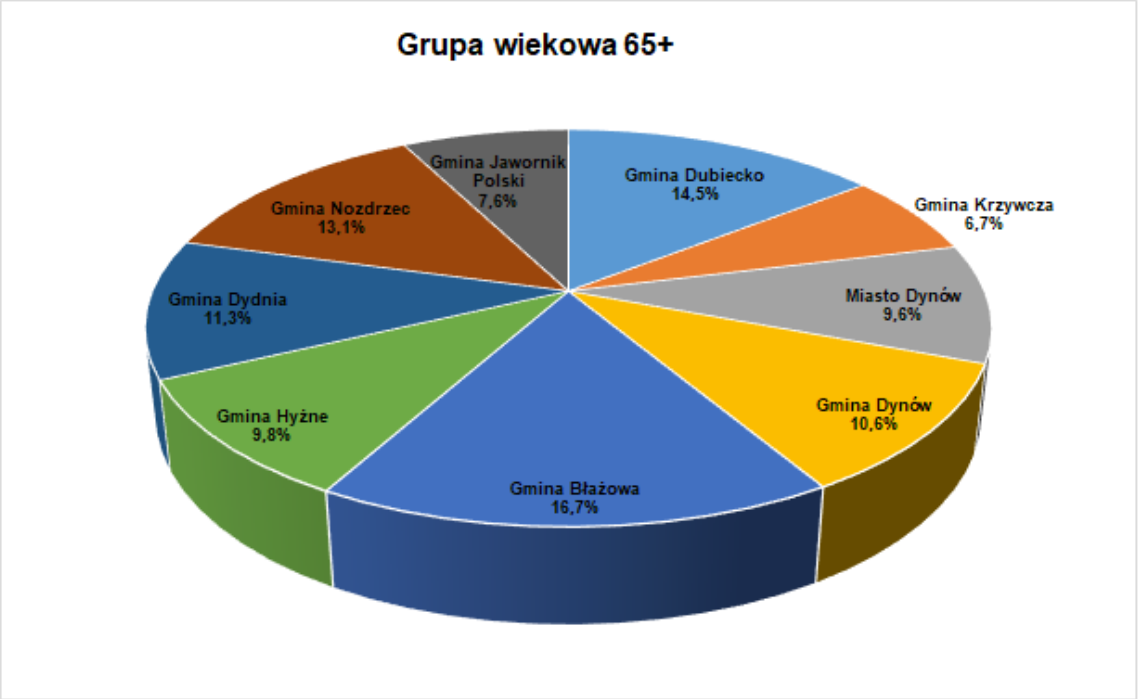

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując piramidę wieku zauważalna jest dysproporcja między płciami w poszczególnych kategoriach wiekowych, ale wiekowo piramida jest dość stabilna i można wywnioskować, że niezachwiana jest w tym momencie wymienialność pokoleń. Natomiast w uwagi na wydłużanie się przeciętnego trwania życia należy spodziewać się w najbliższych latach, również na terenie działania Związku, stałego wzrostu liczby osób starszych. W najbliższych latach znacząca liczba ludności będzie wchodziła w wiek emerytalny (Wykres 4).

Wykres 4. Struktura ludności według płci i wieku w JST Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych w 2021 roku

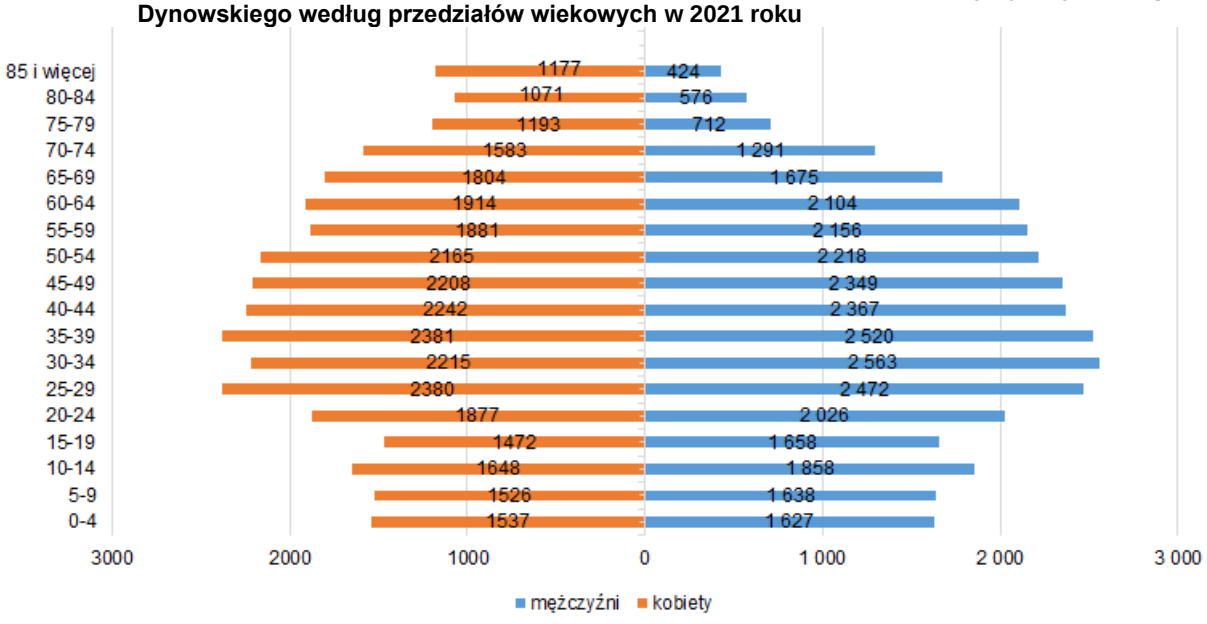

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Wskaźnikiem, który obrazuje uwarunkowania demograficzne jest także współczynnik obciążenia demograficznego, czyli stosunek liczby ludności w wieku przed i poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wysokie wartości tego wskaźnika mogą niekorzystnie wpływać na finanse publiczne jednostki. Zaburzona zostaje proporcja między wpływami do budżetu z podatków, a wydatkami na świadczenia pomocy społecznej i ochrony zdrowia. Na obszarze działania Związku wskaźnik obciążenia demograficznego w 2021 roku wyniósł 63,4 i jest to wartość niższa w porównaniu do

notowanej wówczas w kraju i województwie podkarpackim, a także niższa niż notowana w powiecie brzozowskim i nieco niższa niż notowana w powiecie przeworskim. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Związku przewyższał natomiast wartości analizowanego wskaźnika osiągniętego w 2021 roku w powiecie przemyskim i powiecie rzeszowskim. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego można zaobserwować, że wyższe obciążenie demograficzne jest charakterystyczne dla ośrodków o cechach miejskich, czyli miasta Dynów (65,8), gminy miejsko-wiejskiej Błażowa (64,96) oraz gminy miejsko-wiejskiej Dubiecko (63,8). W przypadku Dynowa oraz Miasta i Gminy Dubiecko należy również zwrócić uwagę na stosunek osób w wieku poprodukcyjnym do osób w wieku przedprodukcyjnym, który również był wysoki i wyniósł dla Miasta Dynów 125,6, a dla Miasta i Gminy Dubiecko i charakteryzuje się znaczącym wzrostem w stosunku do roku 2015, w którym wskaźnik ten wynosił odpowiednio 97,1 i 100,6.

W Związku najkorzystniejszą wartością analizowanego współczynnika charakteryzuje się gmina wiejska Hyżne, gdzie wynosi on 96 (w 2015 wynosił 85,3). Szczegółowe dane na rok 2021 zawarto w Tabeli 8.

Tabela 8. Odsetek ludności w wieku przed, po i produkcyjnym w jednostkach administracyjnych Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i jednostkach porównywalnych w 2021 r.

Wyszczególnienie	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	Odsetek osób w wieku 65 + w populacji ogółem
Polska	69,0	38,2	124,2	29,0	19,0
Województwo Podkarpackie	64,6	34,8	116,6	26,4	17,7
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych w 2021 roku	**63,4**	**31,0**	**116,9**	**26,7**	**17,9**
Powiat przemyski	59,3	30,8	107,7	23,4	16,1
Miasto i Gmina Dubiecko	63,8	34,5	118,1	27,5	18,3
Gmina Krzywcza	60,6	30,4	100,4	23,9	16,1
Powiat rzeszowski	63,2	30,0	90,6	23,0	15,5
Miasto Dynów	65,8	36,7	125,6	27,6	18,4
Gmina Dynów	63,0	33,8	116,1	27,1	18,1
Gmina Błażowa	64,9	34,2	111,5	26,6	17,7
Gmina Hyżne	63,2	31,0	96,0	24,1	16,1
Powiat brzozowski	64,2	33,1	106,8	25,3	17,0
Gmina Dydnia	60,1	31,4	109,4	24,3	16,7
Gmina Nozdrzec	65,7	36,9	128,0	29,1	19,2
Powiat przeworski	63,5	33,4	111,3	25,5	17,2
Gmina Jawornik Polski	63,7	37,9	147,0	30,1	20,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na obszarze działania Związku na przestrzeni lat 2015-2021 znacząco wzrósł współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi z 23,4 w 2015 r. do 26,7 w roku 2021. (Tabela **9**9)

Tabela 9. Wskaźniki obciążenia demograficznego osobami starszymi w obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	23,4	23,9	24,6	25,1	25,7	26,2	26,7
Odsetek osób w wieku 65+ w populacji ogółem	16,0	16,3	16,7	17,0	17,3	17,6	17,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Z analizy udziału grup ekonomicznych w ludności ogółem można zauważyć zdecydowany spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym z 62,4% w 2015 r. do 61,2 % w roku 2021 oraz znaczący wzrost

grupy poprodukcyjnej z 19,2% w roku 2015 do 20,9% w roku 2021. Dynamika zmiany została przedstawiona na Wykresie 5.

Wykres 5. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021(w %).

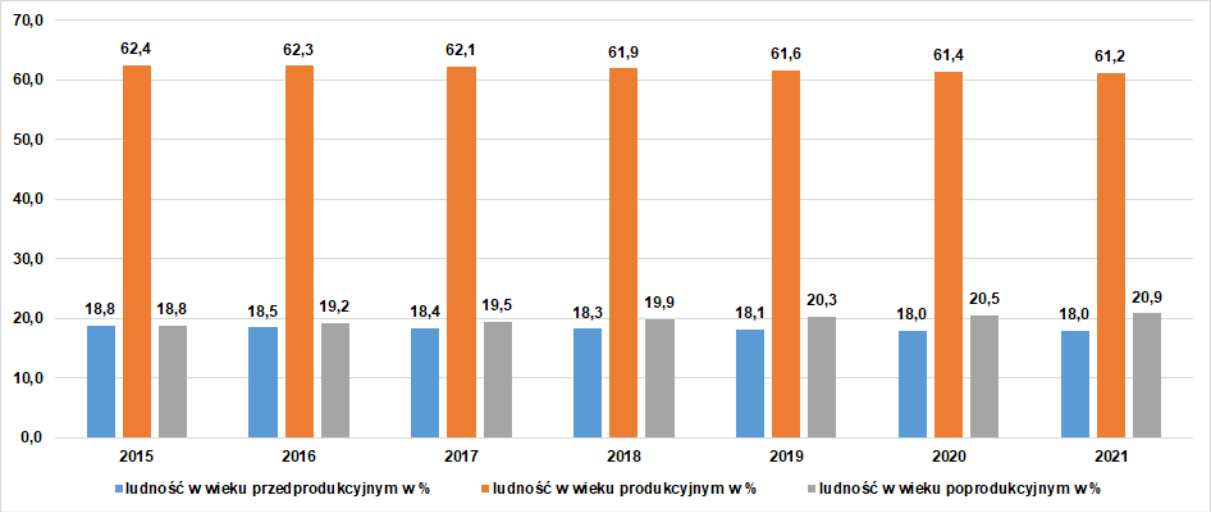

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Liczba ludności w jednostkach znajdujących się na obszarze działania Związku zmieniała się zarówno w wyniku migracji naturalnych jak i wędrówkowych.

We wszystkich jednostkach, z wyjątkiem Gminy Hyżne zgony na 1000 ludności przewyższały w okresie 2015-2021 liczbę żywych urodzeń co szczegółowo przedstawia Tabela 10. Najwięcej urodzeń na 1000 ludności odnotowano w 2021 w gminie wiejskiej Hyżne (11,40 na 1000) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Błażowa (10,71 na 1000), najmniej natomiast zaś w gminie wiejskiej Jawornik Polski (6,42 na 1000). Najwięcej zgonów natomiast zanotowano w Gminie Dynów (15,06 na 1000), a najmniej w Gminie Hyżne (10,54 na 1000).

Tabela 10. Urodzenia żywe i zgony w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w JST należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i jednostkach porównywanych, w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	urodzenia żywe na 1000 ludności							zgony na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	9,60	9,95	10,46	10,11	9,77	9,26	8,69	10,27	10,10	10,48	10,78	10,67	12,45	13,61
Województwo Podkarpackie	9,20	9,53	10,31	10,12	9,69	9,21	8,47	9,13	8,98	9,08	9,22	9,41	11,36	12,53
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych w 2021 roku	9,36	10,38	11,07	10,84	9,55	9,63	8,80	10,64	9,68	10,45	10,71	11,05	12,83	13,21
Powiat przemyski	9,44	9,12	10,30	9,48	8,94	9,07	8,07	8,59	9,01	9,17	8,86	9,28	11,95	11,49
Miasto i Gmina Dubiecko	8,89	9,44	10,12	10,23	8,71	10,06	8,36	10,71	9,87	10,88	11,20	11,76	12,14	13,57
Gmina Krzywcza	11,06	10,86	14,66	8,78	11,77	10,18	8,57	8,19	7,58	9,57	11,03	11,98	11,63	12,55
Powiat rzeszowski	10,12	10,59	11,22	11,54	11,14	10,52	10,15	9,32	8,42	8,82	8,67	8,99	10,38	11,46
Miasto Dynów	9,24	12,65	9,74	11,09	8,81	8,17	8,43	9,73	9,73	9,09	9,30	10,12	12,90	12,56
Gmina Dynów	9,59	12,49	9,95	11,30	8,68	7,74	10,14	11,88	10,34	9,66	11,44	11,14	14,30	15,06
Gmina Błażowa	9,52	8,98	10,54	11,43	9,81	9,22	10,71	12,57	9,44	10,72	11,52	10,46	11,15	12,00
Gmina Hyżne	10,42	9,55	12,12	13,66	12,32	10,34	11,40	8,85	7,70	9,56	7,68	9,20	10,48	10,54
Powiat brzozowski	9,73	10,23	11,10	10,53	10,19	10,24	8,86	9,62	9,30	9,16	9,65	9,31	11,29	12,18
Gmina Dydnia	9,16	11,33	11,23	11,03	9,48	9,73	7,40	10,77	9,71	10,10	13,29	9,73	12,01	13,80
Gmina Nozdrzec	8,41	8,96	9,88	9,96	8,70	11,07	7,75	11,54	11,86	11,47	10,69	13,55	13,96	15,04
Powiat przeworski	9,29	9,46	10,57	10,56	9,76	9,43	8,57	9,74	9,31	9,71	10,02	9,67	12,49	12,60
Gmina Jawornik Polski	7,96	9,12	11,41	10,05	7,65	10,14	6,42	11,50	10,90	12,97	10,28	11,48	16,89	13,52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2021 roku na terenie działania Związku zarejestrowano 55 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 81 wymeldowań w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wyniosło -26. W tym samym czasie nie odnotowano wymeldowań za granicę, ale odnotowano 30 zameldowań z zagranicy i tym samym saldo migracji zagranicznych wyniosło +30. Ogólne saldo migracji na 1000 mieszkańców w 2021 roku wyniosło -3,69 i było znacznie wyższe niż w pozostałych jednostkach porównywalnych. Analizując trend migracji na przestrzeni lat 2015-2021 można zauważyć, że w całym analizowanym okresie miał on wartości ujemne, których wartość rosła. W całym analizowanym okresie to głównie kobiety wymeldowywały się zdecydowanie częściej do miast. Wśród kobiet przeważały też zameldowania z obszarów wiejskich.

Ruchy migracyjne spowodowane są głównie starzeniem się społeczeństwa i wyjazdami, szczególnie młodych osób, za granicę lub w inne rejony kraju - przede wszystkim za pracą. Szczegółowe przepływy ludności przedstawiono w Tabela 11.

Tabela 11. Migracje ludności obszaru działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w podziale na mężczyzn i kobiety w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Zameldowania ogółem	x		50		55		57		66		54		55	
	x	x	23	27	28	27	29	27	32	34	27	27	28	28
Zameldowania z miast ogółem	23		21		25		25		28		20		21	
	11	12	10	11	14	12	12	13	13	15	11	10	12	9
Zameldowania ze wsi ogółem	25		25		27		30		34		31		31	
	11	14	11	14	13	14	16	14	17	17	15	16	15	17
Wymeldowania ogółem	x		72		78		80		93		75		81	
	x	x	33	38	37	41	39	41	42	51	35	40	38	43
Wymeldowania do miast ogółem	32		37		41		40		54		38		42	
	15	19	18	19	19	22	17	23	24	30	17	21	20	22
Wymeldowania na wieś ogółem	34		35		36		39		38		36		39	
	16	18	16	19	17	19	21	19	18	21	18	19	18	21
Wymeldowania za granicę ogółem			1		1		1		1		1		0	
	x	x	0	1	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0
Saldo migracji ogółem	x		-22		-23		-23		-28		-21		-26	
Na 1000	x		-3,06		-3,48		-3,46		-3,68		-3,04		-3,69	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2021 roku na terenie działania Związku na 1000 ludności zawarto 4,8 małżeństw i była to wartość wyższa od wartości w województwie podkarpackim (4,4) i w Polsce (4,4). Liczba rozwodów na 1000 ludności była również wyższa niż w województwie (1,2) i w Polsce (1,6). Analizując liczbę małżeństw i rozwodów na tym obszarze na przestrzeni lat 2015-2121 można zauważyć spadek zawieranych małżeństw i wzrost rozwodów. Najwięcej małżeństw zawarto w 2016 roku, zaś najwięcej rozwodów w 2021 roku. Najmniej małżeństw zawarto w 2020 roku w Gminie Nozdrzec – 3,1 na 1000 ludności, a najwięcej rozwodów odnotowano w 2019 roku w Mieście Dynów – 3,3 na 1000 ludności.

Wykres 6. Liczba zawieranych małżeństw i rozwodów na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

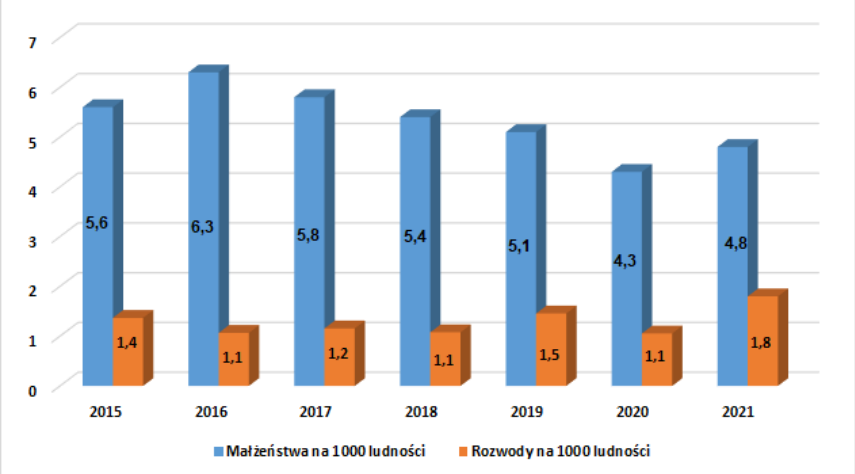

Wyszczególnienie	Małżeństwa na 1000 ludności							Rozwody na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	4,9	5,0	5,0	5,0	4,8	3,8	4,4	1,8	1,6	1,7	1,6	1,7	1,3	1,6
Województwo Podkarpackie	5,1	5,2	5,2	5,1	4,8	3,7	4,4	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	0,9	1,2
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych w 2021 roku	**5,6**	**6,3**	**5,8**	**5,4**	**5,1**	**4,3**	**4,8**	**1,4**	**1,1**	**1,2**	**1,1**	**1,5**	**1,1**	**1,8**
Miasto i Gmina Dubiecko	5,8	6,3	6,5	5,7	5,0	3,6	3,8	1,1	0,8	0,8	1,1	1,1	0,9	b.d.
Gmina Krzywcza	5,1	7,0	6,5	5,1	5,2	3,9	6,5	1,1	0,8	0,8	1,1	1,1	0,9	b.d.
Miasto Dynów	6,8	5,5	5,2	4,6	4,6	4,6	4,0	2,0	0,7	3,1	1,8	3,3	2,0	2,3
Gmina Dynów	4,6	6,5	8,1	5,5	4,9	5,1	4,6	1,1	0,9	0,9	0,9	1,0	0,8	2,6
Gmina Błażowa	5,3	7,5	3,8	5,3	6,1	4,1	5,2	1,1	0,9	0,9	0,9	1,0	0,8	b.d.
Gmina Hyżne	6,9	5,8	5,3	5,4	4,4	4,5	4,3	3,1	2,3	1,7	1,3	2,8	1,6	2,6
Gmina Dydnia	4,6	6,4	6,9	6,5	5,9	4,6	4,7	0,9	1,2	0,7	0,9	0,7	0,7	0,5
Gmina Nozdrzec	5,4	5,8	5,0	5,7	4,3	3,1	6,0	0,9	1,2	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0
Gmina Jawornik Polski	5,8	6,2	5,1	4,7	5,6	5,0	4,0	1,0	0,8	0,8	0,9	1,2	0,9	b.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jst i portalu Polska w liczbach

1.2.2. Edukacja i opieka nad dziećmi

Wychowanie przedszkolne jest pierwszym etapem kształcenia w polskim systemie oświaty. W roku szkolnym 2020/2021 obejmowało ono dzieci w wieku 3−6 lat i realizowane było w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych. W 2020 roku na obszarze Związku obowiązkiem przedszkolnym objętych było 1675 dzieci w wieku 3-6 lat, a odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wyniósł w 2020 roku 71,8%, co stanowiło mniejszą wartość niż w kraju, województwie i pozostałych jednostkach porównywalnych (powiatach). Najwyższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym odnotowano w Mieście Dynów – 101,9% (do przedszkoli zlokalizowanych w Dynowie oprócz dzieci w nim zamieszkałych, uczęszczały również dzieci mieszkające poza tą JST, stąd wskaźnik osiągnął wartość ponad 100%), a najniższy w Gminie Nozdrzec - 56,2%. W większości jednostek administracyjnych należących do Związku (z wyjątkiem Gminy Jawornik Polski) i jednostkach porównywalnych na przestrzeni lat 2015-2021 badany wskaźnik charakteryzował się tendencją rosnącą, co prezentuje szczegółowo Tabela 122.

Tabela 12. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w latach 2015-2020 we wszystkich gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Jednostka administracyjna	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	77,3	80,5	85,3	88,5	89,7	88,9
Województwo Podkarpackie	71,0	78,0	82,8	86,2	87,9	87,5
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych w 2021 roku	51,2	63,3	66,1	70,7	74,1	71,8
Powiat przemyski	57,8	63,3	68,4	75,8	74,2	72,5
Miasto i Gmina Dubiecko	75,4	75,8	73,8	80,3	79,5	75,6
Gmina Krzywcza	36,1	52,3	56,2	74,1	66,1	72,6
Powiat rzeszowski	75,5	82,0	83,9	88,2	90,4	91,1
Miasto Dynów	83,2	99,3	105,9	113,3	116,1	101,9
Gmina Dynów	20,9	45,5	42,2	44,2	54,6	61,1
Gmina Błażowa	55,4	66,5	73,5	79,3	84,8	80,9
Gmina Hyżne	48,4	55,6	64,8	66,3	69,2	73,7
Powiat brzozowski	60,7	70,7	73,6	76,8	75,9	76,8
Gmina Dydnia	36,0	56,4	51,4	57,3	64,5	65,0
Gmina Nozdrzec	26,3	41,4	40,9	45,1	53,8	56,2
Powiat przeworski	70,7	76,5	78,5	83,4	86,9	84,2

Gmina Jawornik Polski	78,9	76,8	86,8	76,8	77,9	59,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego funkcjonuje 6 żłobków. Są one zlokalizowane na terenie następujących JST: Miasto Dynów, Gmina Błażowa, Gmina Hyżne, Gmina Dydnia i Gmina Jawornik Polski. W dalszym ciągu, nie stworzono żłobków w pozostałych gminach. Dzieci w wieku przedszkolnym zamieszkujące obszar Związku mają zapewnioną opiekę poprzez placówki publiczne lub prywatne. Na terenie każdej gminy zlokalizowane jest przedszkole publiczne lub niepubliczne. Nie ma w analizowanym okresie problemu z dostępnością miejsc przedszkolnych na terenie gmin Związku. Edukacja przedszkolna na terenie Związku jest też realizowana w formie – Punktów Przedszkolnych oraz oddziałów przedszkolnych tzw. klasy „0" przy szkołach podstawowych. Jedynie Publiczna Szkoła Podstawowa w Iskani, znajdująca się na terenie Miasta i Gminy Dubiecko posiada oddziały integracyjne.

Miarą powszechności nauczania jest współczynnik skolaryzacji, służący do oceny aktywności edukacyjnej ludności. W statystyce stosowane są dwa współczynniki skolaryzacji:

- brutto – to relacja liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania,
- netto – to relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Oba analizowane współczynniki wzrosły w 2020 roku w stosunku do roku 2015 na terenie Związku, jednakże nie był to trend notowany we wszystkich jednostkach wchodzących w jego skład (analizowany wskaźnik uległ zmniejszeniu w gminach: Dydnia, Nozdrzec, Dynów oraz Krzywcza) . Najniższy wskaźnik brutto w 2020 roku odnotowano w Gminie Dynów – 78,14, a najwyższy w Mieście Dynów – 116,18. Analogicznie wyglądała sytuacja we wskaźniku netto (Tabela 133).

Tabela 13. Współczynnik skolaryzacji brutto i netto w poszczególnych jednostkach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Współczynnik skolaryzacji na poziomie szkoły podstawowej	brutto		netto	
	2015	2020	2015	2020
Polska	90,94	95,95	90,11	94,74
Województwo Podkarpackie	86,66	94,35	86,22	93,71
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych w 2021 roku	**88,30**	**92,76**	**87,94**	**92,25**
Powiat przemyski	78,71	78,59	78,42	78,12
Miasto i Gmina Dubiecko	84,35	90,99	84,21	90,33
Gmina Krzywcza	85,80	83,02	85,80	83,02
Powiat rzeszowski	85,49	91,73	84,72	91,27
Miasto Dynów	98,41	116,18	97,27	115,77
Gmina Dynów	81,35	78,14	81,15	77,28
Gmina Błażowa	86,28	95,72	86,02	95,40
Gmina Hyżne	91,35	96,20	90,99	95,57
Powiat brzozowski	88,27	94,30	87,71	93,45
Gmina Dydnia	86,90	86,77	86,24	86,15
Gmina Nozdrzec	87,99	87,20	87,50	87,05
Powiat przeworski	88,37	93,96	88,29	93,54
Gmina Jawornik Polski	92,31	100,64	92,31	99,68

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2021 roku na terenie Związku funkcjonowało pięć szkół ponadpodstawowych. Szczegółowy spis wszystkich placówek pełniących opiekę nad dziećmi w okresie przedszkolnym oraz w ramach nauki na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym został przedstawiony w Tabela 14.

Tabela 14. Podmioty pełniące funkcje edukacyjne na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 r.

Wyszczególnienie	Żłobki	Przedszkola	Szkoły podstawowe z oddziałami przedszkolnymi	Szkoły ponadpodstawowe funkcjonujące na terenie gminy
Miasto i Gmina Dubiecko	– Brak.	– Zespół Szkolno-Przedszkolny w Dubiecku, w skład którego wchodzi m.in.: Samorządowe Przedszkole w Dubiecku; – Zespół Szkół w Przedmieściu Dubieckim, w skład którego wchodzi m.in.: Samorządowe Przedszkole w Przedmieściu Dubieckim; – Zespół Szkół w Nienadowej, w skład którego wchodzi m.in.: Samorządowe Przedszkole w Nienadowej. – Prywatne "Tęczowe Przedszkole" Zofia Zwolińska w Dubiecku.	– Zespół Szkolno-Przedszkolny w Dubiecku, w skład którego wchodzi m.in.: Publiczna Szkoła Podstawowa im. Ignacego Krasickiego w Dubiecku; – Zespół Szkół w Przedmieściu Dubieckim, w skład którego wchodzi m.in.: Publiczna Szkoła Podstawowa w Przedmieściu Dubieckim i Filia Publicznej Szkoły Podstawowej w Przedmieściu Dubieckim zs. w Drohobyczce; – Zespół Szkół w Nienadowej, w skład którego wchodzi m.in.: Publiczna Szkoła Podstawowa w Nienadowej; – Publiczna Szkoła Podstawowa w Bachórcu; – Publiczna Szkoła Podstawowa w Iskani.	– Liceum Ogólnokształcące im. Ignacego Krasickiego w Dubiecku ul. Przemyska 6 37-750 Dubiecko – Zespół Szkół im. Aleksandra Fredry Nienadowa 555 37-750 Dubiecko.
Gmina Krzywcza	– Brak.	– Samorządowe Przedszkole w Krzywczy	– Szkoła Podstawowa im. 11 Karpackiej Dywizji Piechoty Krzywczy, – Szkoła Podstawowa im. J. Słowackiego w Babicach; – Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Ruszelczyce prowadzona jest przez Stowarzyszenie „Jesteśmy razem w Ruszelczycach” na podstawie podpisanej z Gminą Krzywcza umowy o prowadzenie szkół; – Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. Sybiraków w Bachowie prowadzona przez Stowarzyszenie „Jesteśmy razem w Ruszelczycach” na podstawie podpisanej z Gminą Krzywcza umowy o prowadzenie szkół; – Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Reczpolu prowadzona przez Stowarzyszenie „Dla Edukacji” na podstawie podpisanej z Gminą	– Nie dotyczy

			Krzywcza umowy o prowadzenie szkół.	
Miasto Dynów	– Żłobek Miejski w Dynowie.	– Przedszkole Miejskie w Dynowie; – Niepubliczne Przedszkole Językowe „Akademia przedszkolaka” w Dynowie.	– Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1 w Dynowie im. Twórców Niepodległej Polski; – Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 2 w Dynowie z oddziałem przedszkolnym; – Szkoła Muzyczna I stopnia w Dynowie.	– Liceum Ogólnokształcące im. Komisji Edukacji Narodowej ul. 1-go Maja 17 36-065 Dynów – Zespół Szkół Zawodowych im. kard. Stefana Wyszyńskiego w Dynowie ul. Polna 3, 36-065 Dynów
Gmina Dynów	– Brak.	– Prywatne „Tęczowe Przedszkole” Zofia Zwolińska w Harcie.	– Szkoła Podstawowa w Bachórzu; – Szkoła Podstawowa w Dąbrówce Starzeńskiej; – Szkoła Podstawowa w Dylągowej; – Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Bohaterów Walk Chłopskich w Harcie; – Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Ks. Bronisława Markiewicza w Harcie; – Szkoła Podstawowa im. kpt. Gracjana Fróga w Laskówce; – Szkoła Podstawowa w Łubnie; – Szkoła Podstawowa w Pawłokomie; – Szkoła Podstawowa w Ulanicy.	– Nie dotyczy
Gmina Błażowa	– Żłobek Maluszek w Błażowej.	– Przedszkole Publiczne w Błażowej (filia: Kąkolówka);	– Publiczna Szkoła Podstawowa im. Króla Władysława Jagiełły i Anny Jenke w Błażowej; – Szkoła Podstawowa im. Armii Krajowej w Błażowej Dolnej; – Szkoła Podstawowa w Białce; – Szkoła Podstawowa im. Św. Jana Kantego w Futomie; – Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Kąkolówce; – Szkoła Podstawowa im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Lecce; – Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Piątkowej; – Szkoła Podstawowa im. gen. bryg. Mieczysława Boruty- Spiechowicza w Nowym Borku; – Szkoła Muzyczna I stopnia w Błażowej.	– Liceum Ogólnokształcące im. Św. Jadwigi Królowej w Błażowej

Gmina Hyżne	– Żłobek „Słoneczko” w Brzezówce.	– Punkt przedszkolny w Hyżnem, – Punkt przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. gen. Wł. Sikorskiego w Hyżnem; – Punkt przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. PCK w Dylągówce.	– Szkoła Podstawowa im. gen. Wł. Sikorskiego w Hyżnem; – Szkoła Podstawowa im. 21 Brygady Strzelców Podhalańskich w Brzezówce; – Szkoła Podstawowa im. PCK w Dylągówce; – Szkoła Podstawowa im. św. Jana Kantego w Grzegorzówce; – Szkoła Podstawowa w Szklarach; – Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Wólce Hyżnieńskiej;	– Nie dotyczy
Gmina Dydnia	– Żłobek Gminny w Dydni.	– Samorządowe Przedszkole w Niebocku; – Samorządowe Przedszkole w Dydni.	– Szkoła Podstawowa im. Władysława Jagiełły w Niebocku, – Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Dydni; – Szkoła Podstawowa im. Abpa. Ignacego Tokarczuka w Końskiem; – Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Jabłonce; – Szkoła Podstawowa w Grabówce; – Szkoła Podstawowa w Wydrnej; – Szkoła Podstawowa w Niewistce; – Szkoła Podstawowa w Obarzymie; – Szkoła Muzyczna I stopnia w Dydni.	– Nie dotyczy
Gmina Nozdrzec	– Brak.	– Przedszkole Niepubliczne Zgromadzenia Sióstr Św. Dominika w Nozdrzcu.	– Szkoła Podstawowa im. Aleksandra Fredry w Nozdrzcu; – Szkoła Podstawowa im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Hłudnie; – Szkoła Podstawowa im. Świętego Jana Pawła II w Warze; – Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Wesołej; – Szkoła Podstawowa im. Świętej Jadwigi Królowej Polski z Oddziałem Przedszkolnym w Izdebkach; – Szkoła Podstawowa w Siedliskach; – Szkoła Podstawowa Nr 2 w Wesołej, prowadzona przez Fundację Akademia Umiejętności.	– Nie dotyczy

Gmina Jawornik Polski	Gminny Zespół Żłobków w Jaworniku Polskim, który tworzą: – Żłobek Samorządowy Akademia Pluszowych Misiów w Jaworniku Polskim – Żłobek Samorządowy w Hadlach Szklarskich, – Żłobek Samorządowy w Jaworniku Polskim.	– Przedszkole samorządowe w Hucisku Jawornickim wchodzące w skład Zespołu Szkół i Placówek w Manasterzu. – 6 niepublicznych punktów przedszkolnych w miejscowościach: – Manasterz – 2 punkty, – Hadle Szklarskie – 1 punkt, – Jawornik Polski – 3 punkty.	– Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Jaworniku Polskim; – Zespół Szkół i Placówek w Manasterzu.	– Nie dotyczy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z raportów o stanie gmin z 2021 r. oraz danych z gmin

1.2.3. Ochrona zdrowia

Dostępność usług medycznych na terenie gmin należących Związku w porównaniu do pozostałych jednostek porównywalnych (poza powiatami grodzkimi województwa podkarpackiego) jest dość niska. W 2020 roku najwięcej lekarzy na 10 tys. ludności w powiatach, na terenie których funkcjonuje Związek Gmin było w powiecie brzozowskim - przypadało tu 41,1 lekarzy, z kolei najmniej odnotowano w powiecie przemyskim – 11,8, wartość ta jest jednocześnie najmniejsza w całym województwie podkarpackim (Wykres 7). W stosunku do roku 2015, w którym liczba lekarzy na 10 tys. ludności wynosiła odpowiednio: w powiecie brzozowskim – 34,3, w powiecie przemyskim – 6,7, powiecie przeworskim – 20,0 i powiecie rzeszowskim – 18,5, nastąpił wzrost analizowanego wskaźnika. W dalszym ciągu wskaźnik ten jest jednak o wiele mniejszy niż wartość dla całego województwa podkarpackiego dla którego wynosił on – 47,9 i kraju – 59,7.

Wykres 7. Liczba lekarzy na 10 tys. ludności we wszystkich powiatach województwa podkarpackiego w 2020 r.

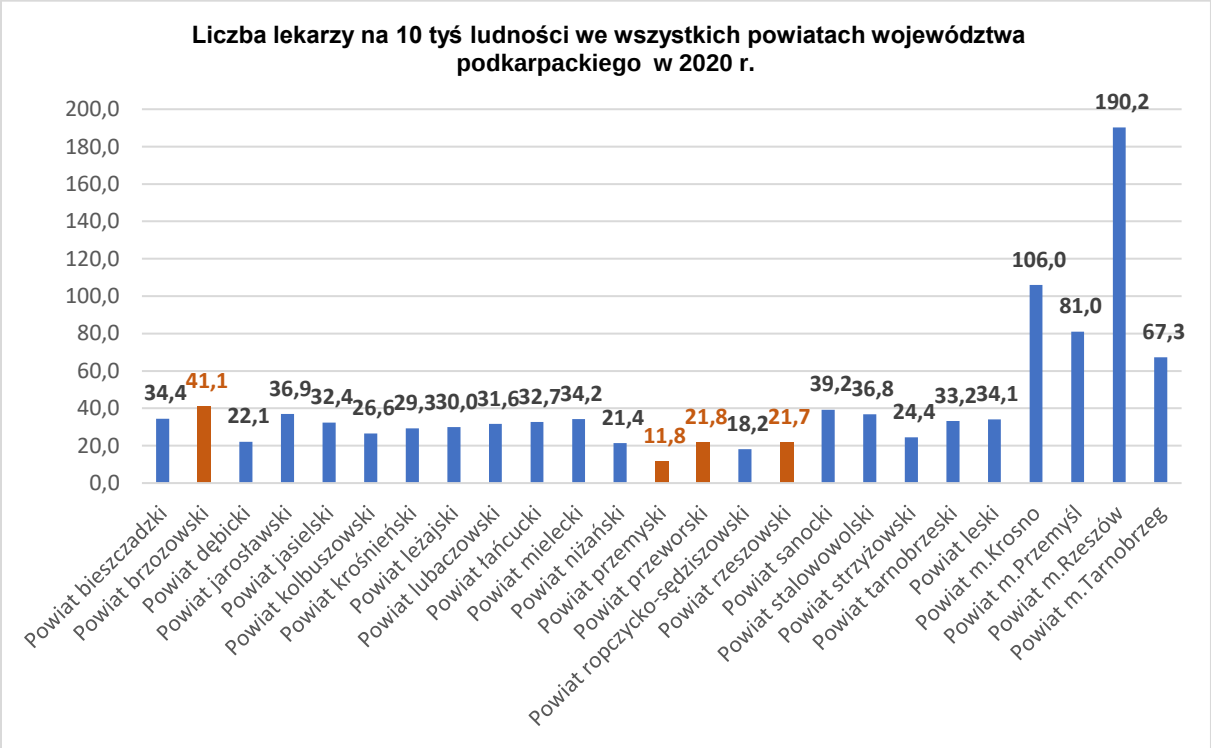

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Podstawową opiekę zdrowotną zapewniają mieszkańcom przychodnie zlokalizowane w poszczególnych gminach. Na terenie działania Związku w 2015 roku funkcjonowały 33 przychodnie ogółem, co przekładało się na blisko 6 przychodni na 10 tys. ludności. W 2020 roku liczba przychodni zmalała do 27 i na 10 tys. ludności przypadało 5 przychodni. Na terenie działania Związku funkcjonuje 11 punktów ambulatoryjnych: 2 w Mieście i Gminie Dubiecko, 2 w Gmina Hyżne, 2 w Gminie Nozdrzec, 2 w Gminie Błażowa, 2 w Mieście Dynów i 1 w Gmina Dydnia.

Tabela 15. Liczba przychodni i praktyk lekarskich w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Jednostka administracyjna		Liczba przychodni i praktyk lekarskich w gminach Związku Gmin „Turystycznych Pogórza Dynowskiego						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	przychodnie	20 412	21 299	21 665	21 881	21 839	21 496	21 968
	praktyki lekarskie	5 550	5 346	5 106	4 820	4 437	4 048	3 753
Województwo Podkarpackie	przychodnie	1 137	1 182	1 242	1 229	1 251	1 254	1 286
	praktyki lekarskie	539	522	497	492	474	426	398
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	przychodnie	**33**	**31**	**29**	**29**	**28**	**28**	**27**
	praktyki lekarskie	**4**	**4**	**4**	**4**	**4**	**6**	**6**

Powiat przemyski	przychodnie	24	23	23	24	24	24	23
	praktyki lekarskie	0	0	0	0	0	0	0
Miasto i Gmina Dubiecko	przychodnie	4	3	3	3	3	3	3
	praktyki lekarskie	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Krzywcza	przychodnie	2	2	2	2	2	2	2
	praktyki lekarskie	0	0	0	0	0	0	0
Powiat rzeszowski	przychodnie	90	90	90	91	99	101	102
	praktyki lekarskie	15	16	14	14	12	11	11
Miasto Dynów	przychodnie	5	4	3	3	2	3	3
	praktyki lekarskie	2	2	2	2	2	2	2
Gmina Dynów	przychodnie	4	4	4	4	4	4	4
	praktyki lekarskie	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Błażowa	przychodnie	4	4	4	4	4	4	4
	praktyki lekarskie	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Hyżne	przychodnie	3	3	2	2	2	2	2
	praktyki lekarskie	0	0	0	0	0	0	0
Powiat brzozowski	przychodnie	39	43	47	46	47	45	47
	praktyki lekarskie	19	17	17	16	17	16	14
Gmina Dydnia	przychodnie	4	4	4	4	4	3	3
	praktyki lekarskie	1	1	1	1	1	1	1
Gmina Nozdrzec	przychodnie	4	4	4	4	4	4	4
	praktyki lekarskie	1	1	1	1	1	1	1
Powiat przeworski	przychodnie	45	45	49	50	49	45	48
	praktyki lekarskie	19	19	17	21	21	22	21
Gmina Jawornik Polski	przychodnie	3	3	3	3	3	3	2
	praktyki lekarskie	0	0	0	0	0	2	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Ponadto na terenie Związku funkcjonują: w Nienadowej - Zespół Wyjazdowy Ratownictwa Medycznego Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Przemyślu (tzw. Pogotowie Ratunkowe), a w mieście Dynowie – Zespół Ratownictwa Medycznego przy Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie.

Na terenie Związku funkcjonuje 11 aptek, a na jedną ogólnodostępną aptekę przypada średnio 3 935 ludności z analizowanego terenu. Najwięcej aptek zlokalizowanych jest w Mieście Dynów - 4, a najmniej, bo tylko po jednej jest w gminach: Dydnia, Hyżne i Jawornik Polski, na które przypada odpowiednio: 7 802; 7 021 i 4 360 ludności. W Gminie Nozdrzec i gminie wiejskiej Dynów nie ma żadnych aptek (Tabela 166). Na terenie Gminy Nozdrzec są tylko 3 punkty apteczne. Sytuacja dostępu do aptek w gminach Związku jest więc bardzo zróżnicowana.

Tabela 16. Liczba aptek, ludności przypadającej na ogólnodostępne apteki we wszystkich jednostkach administracyjnych znajdujących się na terytorium Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskie

Jednostka	Liczba aptek	Ludność na aptekę ogólnodostępną
Polska	11 866	3 209
Województwo Podkarpackie	632	3 340
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	11	3 935
Powiat przemyski	22	12 259
Miasto i Gmina Dubiecko	2	4 532
Gmina Krzywcza	1	4 779
Powiat rzeszowski	33	5 160
Miasto Dynów	4	1 509
Gmina Dynów	0	0

Gmina Błażowa	2	5 416
Gmina Hyżne	2	3 511
Powiat brzozowski	16	4 062
Gmina Dydnia	1	7 802
Gmina Nozdrzec	0	0
Powiat przeworski	22	3 527
Gmina Jawornik Polski	2	4 360

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku na terenie powiatów, w których działa Związek wyniosła w 2015 roku odpowiednio:

- powiat brzozowski – 97,6 osób,
- powiat przemyski – 23,3 osoby,
- powiat przeworski – 62,2 osoby,
- powiat rzeszowski – 44,9 osób.

i zwiększyła się w każdym z powyższych powiatów w porównaniu do 2015 roku.

W 2015 roku ogólna liczba łóżek szpitalnych, w szpitalach powiatowych obsługujących mieszkańców obszaru działania Związku wynosiła 996. W 2021 liczba łóżek nieco się zmniejszyła i osiągnęła wartość 945. Zarówno powiat brzozowski, jak i powiat rzeszowski są organami założycielskimi dla funkcjonujących na ich terenie placówek medycznych świadczących usługi dla mieszkańców wszystkich gmin tworzących Związek. W powiecie brzozowskim funkcjonuje Szpital Specjalistyczny w Brzozowie, Podkarpacki Ośrodek Onkologiczny, w ramach którego funkcjonują:

- Blok Operacyjny,
- Oddział Dzienny Psychiatryczny,
- Oddział Chirurgii Ogólnej,
- Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii,
- Oddział Chorób Wewnętrznych z Pododdziałem Reumatologii,
- Oddział Dziecięcy,
- Oddział Ginekologiczno-Położniczy,
- Oddział Neurologii z Pododdziałem Udarowym,
- Oddział Noworodkowy,
- Oddział Kardiologii,
- Szpitalny Oddział Ratunkowy,
- Odziały Onkologiczne (Oddział Dzienny Chemioterapii i Hematologii, Oddział Chirurgii Onkologicznej, Oddział Onkologii Klinicznej, Oddział Hematologii Onkologicznej, Oddział Ortopedii Onkologicznej, Oddział Medycyny Paliatywnej i Oddział Radioterapii).

W powiecie rzeszowskim funkcjonuje Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej „Sanatorium” im. Jana Pawła II, w ramach którego funkcjonują:

- Izba Przyjęć,
- Oddział Gruźlicy i Chorób Płuc,

a także Zespół Opieki Zdrowotnej Nr 2 w Rzeszowie - świadczenia są tu realizowane w formie opieki stacjonarnej w zakładach opiekuńczo-leczniczych, opieki ambulatoryjnej w poradniach ogólnych, specjalistycznych, zdrowia psychicznego, stomatologicznych, rehabilitacji medycznej oraz w formie doraźnej całodobowej opieki medycznej.

Z kolei w powiecie przeworskim funkcjonuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. dr Henryka Jankowskiego w Przeworsku, w ramach którego funkcjonują:

- Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii,
- Oddział Geriatryczny,
- Oddział Kardiologiczny,
- Oddział Pediatryczny,
- Oddział Położniczo-Ginekologiczny,
- Wyprawka do szpitala,
- Szkoła Rodzenia,
- Porody Rodzinne,
- Oddział Neurologiczny i Udarowy,
- Oddział Chorób Wewnętrznych,
- Oddział Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu,

- Oddział Chirurgii Ogólnej,
- Oddział Urologiczny,
- Oddział Rehabilitacji Neurologicznej,
- Oddział Neonatologiczny.

Pomimo dość dobrze rozwiniętych usług medycznych na terenie działania Związku niepokojąco wygląda wskaźnik zgonów noworodków na 1000 żywych urodzeń. W 2015 średnia wartość wskaźnika obliczona dla powiatów: brzozowskiego, przemyskiego, przeworskiego i rzeszowskiego była na poziomie 5,2 i obniżyła się do wartości 4,4 notowanej w 2021 roku, jednakże nadal była wyższa o notowanej w kraju (3,9) i w całym województwie podkarpackim (4,1).

1.2.4. Pomoc społeczna

Środowiskowa pomoc społeczna wraz ze stacjonarnymi formami pomocy społecznej tworzą System Pomocy Społecznej, który funkcjonuje na podstawie Ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r. poz. 1876 z późniejszymi zmianami). Zgodnie z ustawą pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Za beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej możemy uznać osoby, które przynajmniej raz otrzymały jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej oraz osoby bezdomne korzystające z pomocy gminy. Głównymi instytucjami działającym w obszarze pomocy społecznej na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego są:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dynowie,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dubiecku,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Błażowej,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywczy,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dynowie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hyżnem,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nozdrzcu,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaworniku Polskim.

Na obszarze działania Związku w 2021 roku na 10 tys. ludności przypadało 743 beneficjentów pomocy środowiskowej. W badanym okresie nastąpił spadek przedmiotowego wskaźnika o 495,5. Spadek liczby beneficjentów nastąpił również we wszystkich jednostkach wchodzących w skład Związku Gmin. Największa liczba mieszkańców korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności była w Gminie Dydnia – 1548,3 (spadek o 710,2 w stosunku do roku 2015). Najmniej beneficjentów odnotowano w Mieście Dynów- 329,7 (spadek o 174,5 w stosunku do roku 2015).

Tabela 17. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców obszaru działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana 2015/2021
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**1238,5**	**1049,8**	**914,1**	**864,3**	**814,7**	**791,9**	**743,0**	**-495,5**
Miasto i Gmina Dubiecko	1963,0	1797,0	1411,0	1306,1	1001,9	969,5	983,1	-979,9
Gmina Krzywcza	731,3	641,5	586,9	588,8	583,0	560,3	542,0	-189,3
Miasto Dynów	504,2	519,4	442,6	392,6	395,4	359,6	329,7	-174,5
Gmina Dynów	1959,5	1800,3	1626,2	1677,0	1520,4	1306,3	1255,2	-704,3
Gmina Błażowa	328,2	296,5	261,7	230,0	168,9	164,3	142,2	-186,0
Gmina Hyżne	573,6	519,7	499,1	448,6	427,6	419,3	341,8	-231,8
Gmina Dydnia	2258,5	1565,0	1373,0	1247,3	1467,0	1429,1	1548,3	-710,2
Gmina Nozdrzec	1140,1	891,5	743,3	685,5	684,1	720,4	558,4	-581,8
Gmina Jawornik Polski	1687,7	1417,7	1282,7	1202,7	1083,9	1198,4	986,2	-701,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 3 797 gospodarstw domowych. W wieku przedprodukcyjnym korzystało 49,1%, w wieku produkcyjnym 38,4% a w wieku poprodukcyjnym 12,5%. Na terytorium Związku znajduje się łącznie 5 placówek pomocy społecznej, w tym: 2 domy pomocy społecznej (w Mieście Dynów i Gminie Błażowa) i 3 środowiskowe domy samopomocy (w Mieście

Dynów, Gminie Dydnia i Gminie Nozdrzec). Na obszarze działania Związku zasiłek na dzieci pobiera 3 490 osób. Zasiłek na dzieci do lat 17 pobiera blisko 83% beneficjentów pobierających zasiłki na dzieci. Ogólnie wypłacono 24 303 053,43 zł zasiłków, z czego 8 125 752,00 zł stanowiły zasiłki rodzinne, a 9 925 711,00 zł zasiłki pielęgnacyjne. Tutaj inaczej jak w województwie podkarpackim i w całym kraju, wśród gospodarstw domowych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej dominowały gospodarstwa wieloosobowe.

Wykres 8. Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020 - ogółem

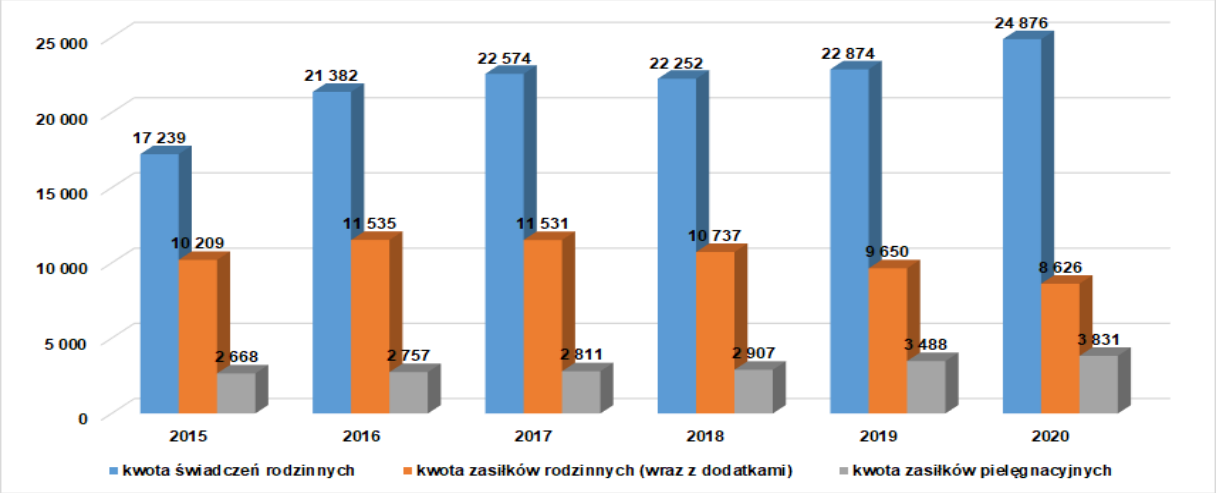

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej według grup ekonomicznych w latach 2015-2021 można zauważyć, że liczba beneficjentów zmalała w kategorii osób w wieku przedprodukcyjnym z 3 314 osób w 2015r. do 1 357 w 2021r. w wieku produkcyjnym z 2 593 w 2015r. do 1707 w roku 2021, zaś w wieku poprodukcyjnym liczba ta zmniejszyła się z 762 w 2015 do 554 w 2021 roku.

Tabela 18. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg ekonomicznych grup wieku w latach 2015-2021 na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Wiek	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana 2015/2021
Miasto i Gmina Dubiecko								
ogółem	1835	1673	1309	1207	916	886	891	-944
przedprodukcyjny	910	810	614	618	512	402	316	-594
produkcyjny	615	600	480	475	248	227	398	-217
poprodukcyjny	310	253	215	114	156	167	177	-133
Gmina Krzywcza								
ogółem	357	315	289	286	281	269	259	-98
przedprodukcyjny	191	177	162	174	166	171	152	-39
produkcyjny	162	125	115	180	146	208	151	-11
poprodukcyjny	5	13	12	32	39	31	34	+29
Miasto Dynów								
ogółem	349	379	344	310	316	298	273	-76
przedprodukcyjny	163	160	137	116	135	112	98	-65
produkcyjny	144	172	162	151	138	141	125	-19
poprodukcyjny	42	47	45	43	43	45	50	+8
Gmina Dynów								
ogółem	750	824	726	741	598	558	536	-214
przedprodukcyjny	435	411	368	334	276	252	220	-215
produkcyjny	267	365	304	338	262	260	257	-10
poprodukcyjny	54	48	54	69	60	46	59	+5
Gmina Błażowa								
ogółem	583	576	472	388	325	322	175	-408
przedprodukcyjny	262	237	156	123	88	84	3	-259
produkcyjny	256	271	247	198	178	184	127	-129
poprodukcyjny	65	68	69	67	59	54	45	-20
Gmina Hyżne								

ogółem	402	364	350	316	302	295	240	-162
przedprodukcyjny	150	184	164	152	137	121	84	-66
produkcyjny	226	150	162	137	133	149	133	-93
poprodukcyjny	26	30	24	27	32	25	23	-3
Gmina Dydnia								
ogółem	768	615	522	501	470	409	298	-470
przedprodukcyjny	444	396	324	289	276	223	140	-304
produkcyjny	212	181	146	151	136	136	111	-101
poprodukcyjny	112	38	52	61	58	50	47	-65
Gmina Nozdrzec								
ogółem	947	732	608	555	547	570	438	-509
przedprodukcyjny	561	468	431	348	327	257	227	-334
produkcyjny	305	216	131	111	125	221	129	-176
poprodukcyjny	81	48	46	96	95	92	82	+1
Gmina Jawornik Polski								
ogółem	761	636	574	537	483	528	430	-331
przedprodukcyjny	198	185	184	167	170	142	117	-81
produkcyjny	406	399	343	328	277	327	276	-130
poprodukcyjny	67	52	47	42	36	59	37	-30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jst tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Analizując przyczyny według, których przyznawano na przestrzeni lat 2015-2021 pomoc rodzinom można zauważyć, że zmalała liczba rodzin borykających się z ubóstwem - z 2082 rodzin do 1309 rodzin. Zmalała również liczba rodzin w drugiej najliczniejszej kategorii tj. wśród bezrobotnych z 1990 rodzin w 2015 roku na 895 rodzin w 2021 roku. W 2021 roku pojawiła się jedna rodzina z problemem narkomanii, poza tym nie odnotowano spadku, w żadnej innej kategorii przyczyn, według których przyznawano pomoc na przestrzeni lat 2015-2021.

Tabela 19. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto i Gmina Dubiecko							
ubóstwo	310	232	201	154	110	112	109
sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0
bezdomność	1	0	0	0	0	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	84	78	75	55	56	41	37
bezrobocie	438	390	320	266	235	241	262
niepełnosprawność	109	195	bd	104	156	147	155
długotrwała lub ciężka choroba	238	208	154	199	176	171	176
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	114	68	220	46	49	45	32
przemoc w rodzinie	7	5	112	3	14	8	15
alkoholizm	14	9	7	5	11	3	11
narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	0	3	1	0	2	0
zdarzenie losowe	4	2	1	0	1	0	0
sytuacja kryzysowa	0	5	5	4	0	0	0
Gmina Krzywcza							
ubóstwo	181	161	134	114	89	86	80
sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0
bezdomność	0	2	2	2	3	1	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	57	47	41	40	42	36	24
bezrobocie	108	101	74	62	54	67	65
niepełnosprawność	69	74	69	69	61	53	50
długotrwała lub ciężka choroba	21	33	36	37	47	37	43
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i	28	35	38	49	63	87	75

prowadzenia gospodarstwa domowego							
przemoc w rodzinie	0	2	3	3	2	0	0
alkoholizm	10	11	11	12	8	10	9
narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1	2	1	0	0	1	2
zdarzenie losowe	2	0	0	0	1	8	1
sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0	0
Miasto Dynów							
ubóstwo	108	103	91	68	64	52	46
sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0
bezdomność	1	1	1	2	1	0	1
potrzeba ochrony macierzyństwa	34	37	38	33	32	26	18
bezrobocie	100	101	76	60	60	59	58
niepełnosprawność	67	80	70	60	60	57	51
długotrwała lub ciężka choroba	73	77	71	67	66	60	65
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	2	6	4	5	2	5	8
przemoc w rodzinie	8	11	6	1	0	6	2
alkoholizm	31	30	26	18	19	15	18
narkomania	0	0	0	0	1	0	1
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	2	1	1	2	0	0
zdarzenie losowe	1	1	2	0	0	2	2
sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Dynów							
ubóstwo	132	127	110	99	68	53	53
sieroctwo	2	0	0	0	0	0	0
bezdomność	2	2	1	1	2	4	4
potrzeba ochrony macierzyństwa	79	70	67	60	49	37	37
bezrobocie	158	150	131	124	98	79	83
niepełnosprawność	119	124	109	103	93	81	87
długotrwała lub ciężka choroba	132	144	133	142	138	122	121
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	78	78	85	64	76	40	38
przemoc w rodzinie	4	3	4	1	1	1	1
alkoholizm	9	11	12	8	10	8	10
narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	4	3	4	1	1	1	1
zdarzenie losowe	1	2	2	0	2	7	1
sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	1	0
Gmina Błażowa							
ubóstwo	191	163	146	130	112	105	108
sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0
bezdomność	4	4	6	5	3	5	3
potrzeba ochrony macierzyństwa	0	0	0	0	0	5	8
bezrobocie	125	108	87	60	54	56	54
niepełnosprawność	117	120	114	94	84	68	64
długotrwała lub ciężka choroba	165	139	129	128	105	101	91
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	68	46	32	22	8	2	1

przemoc w rodzinie	6	3	1	2	2	1	1
alkoholizm	10	8	11	9	9	8	4
narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	4	2	1	2	1	2	2
zdarzenie losowe	1	1	2	1	1	3	4
sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Hyżne							
ubóstwo	183	162	142	100	106	98	83
sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0
bezdomność	2	1	1	2	1	2	2
potrzeba ochrony macierzyństwa	39	51	50	48	47	39	38
bezrobocie	116	106	89	69	73	78	71
niepełnosprawność	51	49	58	58	67	60	57
długotrwała lub ciężka choroba	86	79	76	79	88	78	88
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	107	99	93	83	66	56	35
przemoc w rodzinie	2	0	0	5	2	4	2
alkoholizm	3	6	7	9	4	4	4
narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1	1	0	2	2	2	4
zdarzenie losowe	0	0	0	2	2	14	1
sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	24	0
Gmina Dydnia							
ubóstwo	377	302	270	264	253	151	119
sieroctwo	4	2	0	0	0	0	0
bezdomność	0	0	0	0	0	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	11	25	65	0	61	70	39
bezrobocie	331	290	261				
niepełnosprawność	90	84	91	87	90	80	65
długotrwała lub ciężka choroba	191	195	197	191	186	175	127
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	99	72	14	69	16	17	15
przemoc w rodzinie	0	18	19	24	31	7	2
alkoholizm	15	13	28	23	21	27	24
narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	2	2	3	3	3	4
zdarzenie losowe	1	2	3	1	2	2	2
sytuacja kryzysowa	19	0	0	0	0	0	0
Gmina Nozdrzec							
ubóstwo	341	316	274	230	150	111	86
sieroctwo	0	0	1	1	1	1	1
bezdomność	2	1	3	1	3	2	1
potrzeba ochrony macierzyństwa	33	31	29	28	34	30	28
bezrobocie	271	258	211	189	174	141	119
niepełnosprawność	93	89	81	85	87	83	78
długotrwała lub ciężka choroba	137	133	123	134	144	126	114
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	89	91	83	81	76	51	41
przemoc w rodzinie	0	3	2	2	3	2	1
alkoholizm	9	8	8	7	9	9	4

narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	1	1	1	0	0
zdarzenie losowe	0	0	0	2	0	3	1
sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	3	4	1
Gmina Jawornik Polski							
ubóstwo	259	162	166	125	109	115	89
sieroctwo	1	1	0	0	0	0	0
bezdomność	3	2	3	2	2	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	34	37	36	35	30	29	30
bezrobocie	343	251	250	230	216	229	183
niepełnosprawność	23	32	42	42	37	37	32
długotrwała lub ciężka choroba	69	65	60	61	70	77	53
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	23	17	22	16	14	17	15
przemoc w rodzinie	0	0	0	0	0	0	0
alkoholizm	2	2	1	3	3	10	5
narkomania	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	2	1	0	0	0
zdarzenie losowe	3	1	0	1	0	8	1
sytuacja kryzysowa	1	2	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jst. tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

W Polsce, w województwach, powiatach i gminach funkcjonują placówki wsparcia dziennego, które są jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny, w zakresie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo–wychowawczych. W pracy z dzieckiem współpracują z rodzicami, opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Ponadto prowadzą zajęcia socjoterapeutyczne, zajęcia terapeutyczne, kompensacyjne i logopedyczne, indywidualne programy korekcyjne, udzielają pomocy w kryzysach szkolnych, rodzinnych, rówieśniczych i osobistych. Mieszkańcy obszaru działania Związku, korzystają w tym zakresie z pomocy następujących ośrodków:

- Środowiskowy Dom Samopomocy w Bachórcu,
- Dzienny Dom Pobytu w Ośrodku „Nadzieja” prowadzony przez Caritas w miejscowości Wybrzeże,
- Niepubliczny Zakład Opiekuńczo-Leczniczy „ZACISZE” w Winnem-Podbukowinie,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Krzywym,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Dynowie,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Izdebkach,
- Dom Pogodnej Starości im. św. Brata Alberta w Dynowie,
- Dom Pomocy Społecznej w Kąkolówce,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Krzywem,
- Centrum Opiekuńczo – Mieszkalne w Krzemiennej,
- Klub Senior + w Jabłonce,
- Klub Senior + w Temeszowie.

Rozwiązywanie problemów społecznych jest jednym z głównych zadań administracji publicznej na szczeblu centralnym i lokalnym. Wsparcie osobom w różnego rodzaju kryzysach powinno być udzielane w ramach współpracy podmiotów publicznych i organizacji pozarządowych. Wszystkie jednostki Związek realizują dedykowane polityki mające przeciwdziałać wykluczeniom, problemom alkoholowym i przemocy. Gminy powołują interdyscyplinarne zespoły w celu lepszego skoordynowania skutecznych działań poprawiających sytuacje społeczną w gminach. Polityka socjalną zajmują się lokalne ośrodki pomocy społecznej. Gminy realizują swój ustawowy obowiązek uchwalając co roku programy rozwiazywania problemów alkoholowych, programy pomocy rodzinie, przeciwdziałaniu narkomanii.

Tabela 20. Programy socjalne realizowane w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wraz z ośrodkami odpowiedzialnymi za realizację.

Jednostka	Programy w gminach	Jednostki odpowiedzialne za jego realizację
Miasto i Gmina Dubiecko	1. Posiłek w szkole i w domu na lata 2019-2023 2. Rządowy Program Senior + na lata 2021-2025 3. Program „Karta Dużej Rodziny” 4. Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2023 5. Program „Asystent rodziny na rok 2021” 6. Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2021 rok 7. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa Podprogram 2021; 8. Program współpracy Miasta i Gminy Dubiecko z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2021 rok	– MGOPS (Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dubiecku).
Gmina Krzywcza	9. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021- 2023 10. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa Podprogram 2021 11. Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Krzywcza na lata 2021-2023	– GOPS (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywczy).
Miasto Dynów	1. Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Miejskiej Dynów na lata 2020-2022 2. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w rodzinie w mieście Dynów na lata 2020-2025 3. Program „Dynowska Karta Dużej Rodziny” 4. Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” 5. Program „Opieka 75+” 6. Program Operacyjny „Pomoc Żywnościowa”	– MOPS (Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej).
Gmina Dynów	1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w latach 2016–2026 2. Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Dynów na lata 2021–2023 3. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dynów lata 2021–2024 4. „Opieka Wytchnieniowa” - edycja 2021/2022 5. Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej - edycja 2022 6. Wieloletni Rządowy Program Posiłek w szkole i w domu na lata 2019–2023 7. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	– GOPS w Dynowie
Gmina Błażowa	1. Posiłek w szkole i w domu na lata 2019-2023 2. Gminny program wspierania rodziny w gminie Błażowa na lata 2020-2022 3. Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Błażowa na lata 2021-2025 4. Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii dla Gminy Błażowa na 2022 rok	– Program 1 i 2: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Błażowej, – Program 3: Gminny Zespół Interdyscyplinarny, – Program 4: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
Gmina Hyżne	1. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2020-2022	– GOPS w Hyżnem.

	2. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Hyżne na lata 2018-2023 3. Program osłonowy ,,Wsparcie Seniorów w gminie Hyżne-teleopieka" w związku z ogłoszonym przez MRiPS Programem ,,Korpus Wsparcia Seniorów" na rok 2022 4. Wieloletni Rządowy Program Posiłek w szkole i w domu na lata 2019–2023. 5. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020. 6. Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. 7. Gminny program przeciwdziałania narkomanii. 8. Program Karta Dużej Rodziny.	
Gmina Dydnia	1. Gminny Program Przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w gminie Dydnia na lata 2019-2024 2. Gminny program wspierania rodziny w gminie Dydnia na lata 2022-2024 3. Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych 4. Gminny program przeciwdziałania narkomanii	1-2: GOPS 3-4: Gmina Dydnia
Gmina Nozdrzec	1. Program „Asystent rodziny i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2021 2. Opieka 75+ 3. Rządowy program „ Senior +". 4. Gminny program wspierania rodziny 5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych. 6. Gminny Program Przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w gminie 7. Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych 8. Gminny program przeciwdziałania narkomanii	– 1-6: GOPS – 7,8: Gmina Nozdrzec
Gmina Jawornik Polski	1. Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na terenie gminy Jawornik Polski na rok 2021 2. Programu współpracy Gminy Jawornik Polski z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2021 rok	– Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – Urząd Gminy w Jaworniku Polskim

Źródło: Opracowanie na podstawie ogólnodostępnych danych.

1.2.5. Aktywność społeczna

Aktywność obywatelska dotyczy zaangażowania obywateli w życie publiczne i wiąże się z pobudzaniem ich aktywności społecznej. Świadczy o niej między innymi frekwencja w wyborach prezydenckich, parlamentarnych (do sejmu i senatu) oraz samorządowych. Analizując frekwencję wyborczą w poszczególnych gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego można zauważyć większe zaangażowanie mieszkańców w wyborach samorządowych i prezydenckich niż parlamentarnych. Jedną z największych frekwencji wyborczych odnotowywano we wszystkich wyborach w gminach: Błażowa i Hyżne. W wyborach prezydenckich w 2020 roku odnotowano tam frekwencje odpowiednio 68,21% i 74,20%, z kolei w wyborach parlamentarnych w 2019 roku frekwencja wyniosła odpowiednio 46,57% i 51,58%. W wyborach: parlamentarnych w 2015 i 2019 roku, prezydenckich w 2015 roku i 2020 roku oraz do PE w 2019 roku najniższą frekwencję osiągnięto w Mieście i Gminie Dubiecko. Szczegółowe dane zostały przedstawione w Tabeli 21.

.

Tabela 21. Frekwencja w wyborach samorządowych, parlamentarnych i prezydenckich w jednostkach tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Jednostka	2015 parlamentarne	2015 prezydenckie	2018 samorządowe	2019 parlamentarne	2019 Parlamentu europejskiego	2020 prezydenckie
Polska	50,91%	55,34%	48,83%	61,74%	45,68%	68,18%
Województwo Podkarpackie	50,43%	55,34%	49,56%	57,58%	44,24%	66,49%
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**45,46%**	**53,24%**	**55,24%**	**55,52%**	**41,53%**	**65,78%**
Miasto i Gmina Dubiecko	38,28%	48,28%	50,34%	50,51%	35,49%	62,12%
Gmina Krzywcza	41,86%	48,72%	54,73%	52,93%	39,43%	63,93%
Miasto Dynów	50,01%	54,97%	58,84%	59,04%	44,76%	67,58%
Gmina Dynów	41,91%	50,21%	48,17%	51,88%	38,17%	63,31%
Gmina Błażowa	51,77%	57,44%	55,68%	59,79%	46,57%	68,21%
Gmina Hyżne	57,97%	65,12%	58,16%	65,75%	51,58%	74,20%
Gmina Dydnia	40,53%	49,88%	61,02%	52,36%	39,05%	62,85%
Gmina Nozdrzec	43,94%	52,20%	54,37%	53,44%	41,24%	63,23%
Gmina Jawornik Polski	42,93%	52,30%	0,00%	53,99%	37,45%	66,58%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL, https://parlament2015.pkw.gov.pl

Realizacja zadań publicznych poprzez organizacje pozarządowe jest jednym z efektów decentralizacji państwa oraz ważnym narzędziem wspierania i inicjowania aktywności społecznej mieszkańców. W 2021 roku na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego funkcjonowało 266 organizacji pozarządowych, w tym 13 fundacji, 206 stowarzyszeń, 47 klubów sportowych.

Na terenie wszystkich gmin wchodzących w skład Związku funkcjonuje wiele różnorodnych organizacji pozarządowych, skupionych wokół kultury, sportu i działań prospołecznych. Organizacje te zostały wymienione w tabeli poniżej.

Tabela 22. Zestawienie organizacji pozarządowych w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku.

Jednostka	Wykaz organizacji
Miasto i Gmina Dubiecko	– Gminne Stowarzyszenie Kobiet w Dubiecku, – Jeździecki Klub Sportowy „DRAGON”- Wybrzeże, – Stowarzyszenie Przyjaźni i Współpracy pomiędzy gminą Dubiecko w Rzeczpospolitej Polskiej a merostwem Azay Le Rideau we Francji z siedzibą w Dubiecku, – Stowarzyszenie „Szkoła Marzeń”- Nienadowa, – Stowarzyszenie „Warto mieć marzenia”- Bachórzec, – Społeczne Ognisko Kulturalne „Śliwniczanka”, – „Fundacja oazy życia, ciszy i spokoju”- Śliwnica, – Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Dubieckiej, – Zespół Pieśni i Tańca „SANOWIACY”- Przedmieście Dubieckie, – Lokalna Grupa Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie”- Nienadowa, – Stowarzyszenie „SOLI DEO”- Dubiecko, – Stowarzyszenie Przyjaciół Miejscowości Nienadowa, – Stowarzyszenie Pasjonatów Paleontologii w Dubiecku, – Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Zasania – Iskań, – Stowarzyszenie Przyjaciół Zespołu Szkół im. Aleksandra Fredry w Nienadowej, – Stowarzyszenie „Dobry start-dobra przyszłość”- Dubiecko, – Stowarzyszenie „Człowiek przyszłości”- Dubiecko, – Stowarzyszenie „Duch Pogórza”- Winne-Podbukowina, – Stowarzyszenie Ekologiczna Wspólnota Środowiskowa Śliwnica, – OSP w Bachórcu, Dubiecku, Drohobyczce, Hucisku Nienadowskim, Kosztowej, Nienadowej, Sielnicy, Słonnem, Śliwnicy, Tarnawce, Przedmieściu Dubieckim, – Uczniowski Klub Sportowy w Bachórcu, – Uczniowski Międzyszkolny Klub Sportowy w Dubiecku,

	– Klub Sportowy „Pogórze” w Dubiecku, – Klub Sportowy "FALA" Bachórzec, – Akademia Piłkarska „Orlęta”- Nienadowa. W 2021 na terenie Miasta i Gminy Dubiecko funkcjonowało 9 Kół Gospodyń Wiejskich zarejestrowanych w ARiMR w następujących miejscowościach: Bachórzec, Drohobyczka, Kosztowa, Przedmieście Dubieckie, Słonne, Wybrzeże, Nienadowa, Śliwnica oraz w Piątkowej. Inne organizacje tworzą związki, koła, parafie, KSM, akcje katolickie, itp.
Gmina Krzywcza	– Stowarzyszenie „W Dolinie Sanu”, – Stowarzyszenie Otwarta Dłoń, – Stowarzyszenie „Jesteśmy razem w Ruszelczycach”, – „Stowarzyszenie dla Edukacji w Reczpolu”, – Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Krzywieckiej w Krzywczy, – Portal Internetowy Krzywcza – Trzy Kultury, – 6. Stowarzyszeń Kół Gospodyń Wiejskich z Gminy Krzywcza, – Fundacja Dobro Społeczne i Chór GLORIA, – Parafialny Klub Sportowy UNUM Babice.
Miasto Dynów	– Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Dynowie, – Stowarzyszenie „Aktywny Dynów”, – Towarzystwo Sportowe „Dynovia”, – Stowarzyszenie Przyjaciół Zespołu Szkół Zawodowych w Dynowie, – Towarzystwo Pomocy im. św. Alberta - Koło Dynowskie, – Fundacja Pomocy Młodzieży im. św. Jana Pawła II "WZRASTANIE", – Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Regionu Dynowskiego - Towarzystwo Przyjaciół Dynowa, – Dynowskie Bractwo Motocyklowe „Byk”, – Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Miasta i Gminy Dynów, – Ochotnicza Straż Pożarna w Dynowie ul. Szkolna, – Ochotnicza Straż Pożarna w Dynowie Przedmieściu, – Ochotnicza Straż Pożarna Bartkówka w Dynowie, – Miejskie Koło Polskiego Związku Wędkarskiego w Dynowie, – Wędkarski Klub Sportowy „Sów-Pol”, – Wędkarski Klub Sportowy „SanSport” w Dynowie – Uczniowski Klub Sportowy „Pogórze”, – Uczniowski Klub Sportowy „Bartkowiak”, – Old Boys Dynów, – Koło Gospodyń Bartkówka.
Gmina Dynów	– Koło Gospodyń Wiejskich w Dąbrówce Starzeńskiej, – Koło Gospodyń Wiejskich w Dylągowej, – Koło Gospodyń Wiejskich w Laskówce, – Koło Gospodyń Wiejskich w Łubnie, – Koło Gospodyń Wiejskich w Pawłokomie, – Koło Gospodyń Wiejskich w Ulanicy, – Stowarzyszenie Kobiet Wsi Bachórz, – Towarzystwo Kultury i Rozwoju Wsi Harta, – Stowarzyszenie „Dolina Łubienki”, – Towarzystwo Przyjaciół Dąbrówki Starzeńskiej, – LKS POGÓRZE BACHÓRZ, – KS ZaSanie, – UKS JEDNOŚĆ, – KS „ORZEŁ”, – KS PAWŁOKOMA, – UKS „ŁUBIENKA” w ŁUBNIE, – OSP Bachórz, – OSP Dąbrówka Starzeńska, – OSP Dylągowa, – OSP Harta, – OSP Laskówka, – OSP Łubno, – OSP Pawłokoma, – OSP Ulanica, – OSP Wyręby.
Gmina Błażowa	– Akademia Rozwoju Społecznego, – Impuls Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Gminy Błażowa,

	– Fundacja Inicjatyw Społecznych Amicus, – Fundacja Generator Inspiracji, – Fundacja "La Famiglia", – Fundacja Przestrzeń Lokalna, – Fundacja Wspólnie W Przyszłość, – Klub Seniora "Pogodna Jesień", – Klub Sportowy Szarotka Nowy Borek, – Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Błażowej, – "Lokalna Grupa Działania-Lider Dolina Strugu" – Ludowy Klub Sportowy "Błażowianka" w Błażowej, – Ludowy Zespół Sportowy w Kąkolówce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Białce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Błażowej, – Ochotnicza Straż Pożarna w Błażowej Dolnej-Mokłuczce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Futomie, – Ochotnicza Straż Pożarna w Kąkolówce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Lecce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Borku, – Ochotnicza Straż Pożarna w Piątkowej, – Podkarpackie Centrum Hipoterapii, – Regionalne Towarzystwo Rolno-Przemysłowe "Dolina Strugu", – Stowarzyszenie Babski Młyn, – Stowarzyszenie Dla Rozwoju Błażowej Górnej, – Stowarzyszenie Kultywowania Kultury i Tradycji Ziemi Futomskiej, – Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Młodych Muzycznych Talentów, – Stowarzyszenie Oświatowe – Błażowa, – Stowarzyszenie Progres, – Stowarzyszenie Przyjaciół Wilczaka, – Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Szkoły Podstawowej Im. 21 Brygady Strzelców Podhalańskich w Brzezówce, – Stowarzyszenie Rozwoju Wsi – Piątkowa, – Towarzystwo Miłośników Ziemi Błażowskiej w Błażowej, – Koło Gospodyń Wiejskich w Białce, – Koło Gospodyń Wiejskich w Błażowej Dolnej, – Koło Gospodyń Wiejskich w Błażowej Górnej, – Koło Gospodyń Wiejskich Błażowa Górna „Górnianki”, – Koło Gospodyń Wiejskich w Futomie, – Koło Gospodyń Wiejskich w Kąkolówce, – Koło Gospodyń Wiejskich z Nowego Borku, – Koło Gospodyń Wiejskich Nowy Borek – Przylasek, – Koło Gospodyń Wiejskich w Piątkowej
Gmina Hyżne	– Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Tanecznej w Hyżnem, – Stowarzyszenie „Szczep Niezłomnych” (stowarzyszenie z Rzeszowa, działa na terenie gminy Hyżne), – Stowarzyszenie „Sokole Gniazdo” (stowarzyszenie z Rzeszowa, działa na terenie gminy Hyżne), – Stowarzyszeniem Krzewienia Tradycji i Kultury w Hyżnem, – Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi w Brzezówce, – LKS Tatyna Dylągówka, – LKS Polonia Hyżne, – KS HALO Hyżne, – OSP Grzegorzówka, – OSP Wólka Hyżneńska, – OSP Szklary, – OSP Dylągówka, – OSP Hyżne, – OSP Nieborów, – OSP Brzezówka, – Koło Gospodyń Wiejskich w Wólce Hyżneńskiej, – Koło Gospodyń Wiejskich w Grzegorzówce, – Koło Gospodyń Wiejskich w Szklarach, – Koło Gospodyń Wiejskich w Dylągówce, – Koło Gospodyń Wiejskich w Hyżnem, – Koło Gospodyń Wiejskich w Nieborowie, – Koło Gospodyń Wiejskich w Brzezówce,
Gmina Dydnia	– Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju i Promocji Gminy Dydnia,

	– Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Inicjatyw Edukacyjnych, Kulturalnych, Społecznych i Gospodarczych „Lider" w Dydni, – Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Dydnia, – Stowarzyszenie „Ziemia Dydyńska Przyjazna Dzieciom", – Stowarzyszenie „Razem dla Rozwoju Szkoły" w Dydni, – Stowarzyszenie Na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Grabówka, – Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Jabłonka, – Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Końskie, – Stowarzyszenie Przyjaciół Niebocka, – Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Edukacji i Środowiska Lokalnego Wsi Niebocko, – Stowarzyszenie „Obarzym 2009", – Uczniowski Klub Sportowy „Sokół", – Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk", – Ludowy Klub Sportowy „Zryw", – Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Grabowianka", – Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Orły", – Ludowy Klub Sportowy „Viktoria", – Uczniowski Klub Sportowy „Junior Niebocko", – Klub Biegacza w Dydni, – Ochotnicza Straż Pożarna w Dydni, – Ochotnicza Straż Pożarna w Grabówce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Jabłonce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Niebocku, – Ochotnicza Straż Pożarna w Temeszowie, – Ochotnicza Straż Pożarna w Krzemiennej, – Ochotnicza Straż Pożarna w Krzywem, – Ochotnicza Straż Pożarna w Niewistce, – Ochotnicza Straż Pożarna w Obarzymie, – Ochotnicza Straż Pożarna w Witryłowie, – Ochotnicza Straż Pożarna w Wydrnej, – Koło Gospodyń Wiejskich w Dydni, – Koło Gospodyń Wiejskich w Końskiem, – Koło Gospodyń Wiejskich w Krzemiennej, – Koło Gospodyń Wiejskich w Krzywem, – Koło Gospodyń Wiejskich w Niebocko, – Koło Gospodyń Wiejskich w Niewistce, – Koło Gospodyń Wiejskich w Obarzymie, – Koło Gospodyń Wiejskich w Temeszowie, – Koło Gospodyń Wiejskich „Witryłowianki" z Witryłowa, – Koło Gospodyń wiejskich „Czerwone Korale" w Wydrnej, – "Equante-Fundacja Nowych Możliwości", – Stowarzyszenie Ratowania Cerkwi w Grabówce.
Gmina Nozdrzec	– Ochotnicza Straż Pożarna w Nozdrzcu – Ochotnicza Straż Pożarna w Siedliskach – Ochotnicza Straż Pożarna w Warze – Ochotnicza Straż Pożarna w Wesołej-Magierowie – Ochotnicza Straż Pożarna w Wesołej – Ochotnicza Straż Pożarna w Wesołej-Rytej Górce – Ochotnicza Straż Pożarna w Izdebkach Rudawcu – Ochotnicza Straż Pożarna w Izdebkach – Ochotnicza Straż Pożarna w Wesołej Ujazdach – Ochotnicza Straż Pożarna w Hłudnie – Ochotnicza Straż Pożarna w Hucie Poręby – Stowarzyszenie Towarzystwo Miłośników Ziemi Dynowsko – Brzozowskiej w Hłudnie, – Stowarzyszenie „Quad Team Podgórze" w Izdebkach, – Stowarzyszenie - Klub Seniora, – Koło Gospodyń Wiejskich w Ujazdach, Wesoła (rejestr ARiMR) – Koło Gospodyń Wiejskich w Warze "WARZANKI" (rejestr ARiMR) – Ludowy Klub Sportowy w Hłudnie, – Ludowy Klub Sportowy w Izdebkach, – Ludowy Klub Sportowy „San" w Nozdrzcu, – Ludowy Klub Sportowy w Wesołej, – Ludowy Klub Sportowy w Izdebkach, – Uczniowski Klub Sportowy „Ju-Jitsu" w Warze, – Uczniowski Klub Sportowy „Izdebczanka" w Izdebkach,

	– Gminna Dziecięca Akademia Piłkarska „SPARTA” IZDEBKI, – Koło PZW „Brzana” w Nozdrzcu. Podmioty ekonomii społecznej: – Spółdzielnia socjalna „Delicja”, Wesoła, – Spółdzielnia socjalna „Pychotka”, Wara. Ponadto organizacje nierejestrowane: Koła Gospodyń Wiejskich w Izdebkach Rudawcu, Izdebkach, Nozdrzcu, Siedliskach, Hucie Poręby, Hłudnie i Wesołej.
Gmina Jawornik Polski	– OSP w Jaworniku Polskim, – OSP w Widaczowie, – OSP w Hadlach Szklarskich, – OSP w Hadlach Kańczuckich, – OSP w Zagórzu, – OSP w Manasterzu, – OSP w Hucisku Jawornickim, – Zespoły: – Zespół Śpiewaczy "Jawor" z Jawornika Polskiego, – Kapela Ludowa "Jaworniczanie", – Zespół Ludowy "Hadlanie", – Organizacje: – Koło Gospodyń Wiejskich z Jawornika Polskiego, – Stowarzyszenia Tradycji i Kultury Wiejskiej "Jawornik", – Klub Sportowy "Iskra" Jawornik Polski, – Klub Kibica "Iskra", – Gromada Zuchowa "Promyczki", – Stowarzyszenie Kobiet na Rzecz Rozwoju Gminy Jawornik Polski, – Stowarzyszenie Kobiet z Manasterza, – Obywatelskie Stowarzyszenie Mieszkańców Gminy Jawornik Polski z Manasterza, – Koło Gospodyń Wiejskich "Hadlanki", – Stowarzyszenie Miłośników Gminy Jawornik Polski, – Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży z Jawornika Polskiego, – Stowarzyszenie Pań w Hucisku Jawornickim, – Koło Gospodyń Wiejskich w Jaworniku-Przedmieście, – Klub Sportowy Manasterz, – Gminny Ludowy Klub Sportowy „Jawor” 1955” z siedzibą w Jaworniku Polskim, – Związek Emerytów i Rencistów, Oddział Jawornik Polski.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronach internetowych gmin oraz raportów o stanie gmin.

Aktywność społeczna wiąże się również z dostępem obywateli do różnych kanałów informacji. W dzisiejszych czasach coraz większego znaczenia nabierają nowe technologie informacyjno-komunikacyjne. W tym aspekcie ważny jest bezpośredni dostęp do urzędników i informacji między innymi przez komunikatory internetowe i media społecznościowe dzięki, którym obywatele mogą się ze sobą szybciej komunikować, komentować wydarzenia w gminach, reagować i uczestniczyć. Z dostępem do informacji wiąże się również dostęp mieszkańców do internetu szerokopasmowego. Teren działania Związku był objęty projektem „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo podkarpackie”, który polegał na wybudowaniu sieci światłowodowej, zapewniającej szerokopasmowy dostęp do internetu mieszkańcom oraz projektem budowy sieci FTTH (realizowanym przez firmę Voice Net S.A.) w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 Oś priorytetowa nr 1 „Powszechny dostęp do internetu” Działanie 1.1. „Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego internetu o wysokich przepustowościach”.

1.2.6. Kultura i dziedzictwo kulturowe

Zaplecze kulturalne Związku jest relatywnie słabo rozwinięte, biorąc pod uwagę stan techniczny, wyposażenie i dostęp do instytucji kulturalnych. Zaplecze techniczne jest często niewystarczające, przestarzałe, brak jest np. kin, zbyt mało jest lokalnych galerii sztuki. Należy jednak wskazać prężnie funkcjonujące biblioteki, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice, które starają się wypełnić swoimi działaniami kulturalną przestrzeń w gminach. W Kresowym Domu Sztuki w Dubiecku, znajdującym się w zabytkowej cerkwi greko-katolickiej, obecnie odbywają się liczne spotkania, np. wystawy malarskie, koncerty itp.

Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w Dubiecku znajduje się prywatne Muzeum Skamieniałości i Minerałów Roberta Szybiaka, ponadto w Błażowej znajduje się Społeczne Muzeum Ziemi Błażowskiej prowadzone przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Błażowskiej, zlokalizowane w Domu Parafialnym w Błażowej, Izba Regionalna „Muzeum Pisanki" Gminnego Ośrodka Kultury w Błażowej oraz Prywatne Muzeum Kultury Wsi Podkarpackiej „Potoki" Pana Augustyna Rybki. Na analizowanym obszarze prężnie działa wiele stowarzyszeń zwykłych, które propagują kulturę. Należą do nich m.in.: Stowarzyszenie Babski Młyn, Ochotnicza Straż Pożarna w Błażowej, Stowarzyszenie Progres, Towarzystwo Miłośników Ziemi Błażowskiej w Błażowej, Stowarzyszenie Kultywowania Kultury i Tradycji Ziemi Futomskiej oraz Klub Seniora "Pogodna Jesień", Stowarzyszenie Krzewienia Tradycji i Kultury w Hyżnem, Stowarzyszenie „Aktywny Dynów", Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Regionu Dynowskiego – Towarzystwo Przyjaciół Dynowa, Stowarzyszenie „Ziemia Dydyńska Przyjazna Dzieciom", Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Końskie, Stowarzyszenie „Obarzym 2009", w OSP Izdebki, Stowarzyszenie Towarzystwo Miłośników Ziemi Dynowsko – Brzozowskiej, KGW Warzanki, Zespół Śpiewaczy "Jawor" z Jawornika Polskiego, ,Kapela Ludowa "Jaworniczanie", Zespół Ludowy "Hadlanie", Koło Gospodyń Wiejskich z Jawornika Polskiego, Stowarzyszenia Tradycji i Kultury Wiejskiej "Jawornik", Klub Sportowy "Iskra" Jawornik Polski, Stowarzyszenie Kobiet na Rzecz Rozwoju Gminy Jawornik Polski i Stowarzyszenie Kobiet z Manasterza. Na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego działają Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Dynowie, Gminny Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku w Dydni oraz Gminne Ośrodki Kultury w Błażowej, Dubiecku, Hyżnem, Dydni, Nozdrzcu, Jaworniku Polskim, Dynowie, a także Biblioteka i świetlice w Gminie Krzywcza. W ramach działalności ośrodków kultury na terenie gmin działa koła teatralne, fotograficzne, zespoły taneczne i wokalne. Intensywnie rozwijają się uniwersytety trzeciego wieku i kluby dla seniorów. W tabeli poniżej zestawiono jednostki odpowiedzialne za kulturę w gminach i aktywności jakie proponują w ramach swoich struktur mieszkańcom. W ramach swoich działań domy kultury organizowały również spektakle teatralne gościnnych grup teatralnych i wyjazdy na spotkania z tzw. ,,Kulturą wyższą", np. do stołecznych teatrów czy muzeów.

Tabela 23. Ośrodki kultury w gminach i miastach z obszaru działania Związku i proponowane formy aktywności dla mieszkańców wraz z wydarzeniami.

Jednostka administracyjna	Ośrodki kultury	Proponowane formy aktywności
Miasto i Gmina Dubiecko	– Gminny Ośrodek Kultury w Dubiecku z siedzibą w Nienadowej, – Oddział zamiejscowy w Nienadowej (Górna wieś), – Oddział zamiejscowy w Śliwnicy, – Gminna Biblioteka Publiczna w Dubiecku.	– działalność amatorskich zespołów artystycznych, tj.: Zespół Teatralny „Skrzaty" – grupa liczy 26 członków w wieku od 3 lat do 8 lat, Zespół Teatralny – Młodzieżowy Zespół Teatralny – grupa liczy 7 członków w wieku od 15 do 17 lat, Dziecięcy Zespół Taneczny – taniec nowoczesny – liczba członków 26 osób, Młodzieżowy Zespół Taneczny – taniec nowoczesny – liczba członków 7 osób, Dziecięco-Młodzieżowy Zespół Wokalny – liczba członków 12 osób, Koło Seniorów – grupa liczy 60 członków, – organizowanie wydarzeń artystycznych (seanse filmowe, wystawy, przeglądy, koncerty, prelekcje, spotkania, konkursy, warsztaty, imprezy plenerowe, projekty), – lekcje biblioteczne, zwiedzanie pomieszczeń bibliotecznych przez dzieci z przedszkola i szkół podstawowych, spotkania wakacyjne, Narodowe Czytanie, Noc Bibliotek, konkursy.
Gmina Krzywcza	– świetlice wiejskie w Babicach, w Bachowie, w Skopowie, w Krzywczy, w Ruszelczycach, w Woli Krzywieckiej, w Średniej, w Kupnej, w Reczpolu, – Gminna Biblioteka Publiczna w Krzywczy, – Filia biblioteczna w Babicach, – Filia biblioteczna w Reczpolu.	– działalność amatorskich zespołów artystycznych, tj.: chór amatorski Gloria. – organizowanie wydarzeń artystycznych (spotkania, konkursy, warsztaty, imprezy plenerowe i okolicznościowe), – organizowanie lekcji bibliotecznych i spotkań tematycznych, – organizowanie spotkań autorskich i konkursów literackich, w tym: plastyczne, recytatorskie i fotograficzne, – włączanie się w ogólnopolskie akcje czytelnicze tj. NOC BIBLIOTEK, TYDZIEŃ BIBLIOTEK, NARODOWE CZYTANIE, AKCJE GŁOŚNEGO CZYTANIA,

		– organizacja kursów komputerowych czy warsztatów w ramach realizowanych projektów.
Miasto Dynów	– Miejski Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Dynowie, – Miejska Biblioteka Publiczna w Dynowie.	– działalność amatorskich zespołów artystycznych, tj.: Amatorski Zespół Teatralny (100 lat działalności), Zespół Chóralny “AKORD” (40 lat), Orkiestra Dęta (90 lat), Kabaret “NASZ”, Kapela DYNOWIANIE, zespoły muzyczne, taneczne i poetyckie działające przy szkołach, a będące pod merytoryczną opieką Ośrodka Kultury. – organizowanie imprez kulturalnych, rekreacyjnych i turystycznych, konkursów, turniejów, wystaw, przeglądów. Do podstawowych zadań Miejskiej Biblioteki Publicznej należą: – gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, – obsługa użytkowników, udostępnianie zbiorów, – prowadzenie działalności informacyjnej zwłaszcza w zakresie własnych zbiorów, innych bibliotek, muzeów i ośrodków informacji naukowej, – organizowanie wystaw, odczytów, spotkań autorskich i z ciekawymi ludźmi, – organizowanie i prowadzenie lekcji bibliotecznych, konkursów czytelniczych, akcji: Narodowe Czytanie, Nocy Bibliotek itp., zajęć i warsztatów podczas ferii zimowych oraz wakacji, – w bibliotece znajduje się redakcja Dynowskiego Kwartalnika Samorządowego.
Gmina Dynów	– Gminna Biblioteka Publiczna w Dynowie z siedzibą w Bachórzu oraz filie Dąbrówce Starzeńskiej, Dylągowej, Harcie, Laskówce, Łubnie i Ulanicy.	– zajęcie świetlicowe dla dzieci, młodzieży, seniorów, – organizacja gminnych imprez plenerowych, – organizacja konferencji, szkleń, warsztatów, – przy bibliotece działa: Kapela Ludowa Bachórzanie, Kapela Ludowa Młoda Harta, Zespół Śpiewaczy Pogórzanki oraz Orkiestra Dęta OSP Harta, – współpraca z organizacjami pozarządowymi z terenu gminy, – zagospodarowanie czasu wolnego podczas wakacji i ferii dla dzieci i młodzieży, – wyjazdy edukacyjne, – wystawy, konkursy, koncerty, – klubiki czytelnicze, ogólnopolskie akcje biblioteczne, lekcje biblioteczne – spotkania autorskie, – zajęcia z biblioterapii, itp.
Gmina Błażowa	– Gminny Ośrodek Kultury w Błażowej, – Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Błażowej oraz filie wiejskie w Białce, Futomie, Kąkolówce, Nowym Borku i Piątkowej.	– Koncert ,,W drodze do Betlejem” – Konkurs ,,Najładniejsza Pisanka Wielkanocna”, – ,,Starych potraw smak i urok – Wojewódzki Konkurs Kapel Ludowych", – Kino Plenerowe, – Dni Futomy, – Dni Błażowej, – Rodzinny Rajd Rowerowy, – Dożynki Gminne, – Konkurs fotograficzny ,,Ślady – skarby folkloru”6 – działalność amatorskich zespołów artystycznych, tj.: Orkiestra Dęta GOK w Błażowej, Zespół Obrzędowy „Futomianie", Kapela Ludowa z Futomy, Zespół Tańca Ludowego „Błażowiacy", Młodzieżowa Kapela Ludowa z Błażowej, Dziecięcy Zespól Ludowy „Błażowiaczek" - 2 grupy, Zajęcia taneczne dla

		dzieci balet- 2 grupy, Zajęcia taneczne hip-hop, Kółko plastyczne - 3 grupy, Zajęcia języka angielskiego dla dzieci - 3 grupy, Zajęcia tańca break dance, Zajęcia wokalne, Warsztaty fotograficzne, Warsztaty rękodzielnicze, Klub gier planszowych. – prowadzenie warsztatów oraz zajęć w klubach i kołach zainteresowań (Spotkania Klubu Seniora „Pogodna Jesień", Szkolenia rolników –ODR, Szkolenia podopiecznych MGOPS, Zebrania Klubu Sportowego „Błażowianka", Szkolenia, pokazy, warsztaty), – organizowanie wydarzeń artystycznych (m.in. koncertów, wystaw, konkursów, uroczystości patriotycznych, imprez plenerowych), – imprezy, spotkania, zabawy z dziećmi organizowane przez bibliotekę, Noc Bibliotek, Narodowe czytanie.
Gmina Hyżne	– Gminny Ośrodek Kultury w Hyżnem, – Biblioteka Gminna.	– prowadzenie warsztatów oraz zajęć w klubach i kołach zainteresowań (Warsztaty tańca nowoczesnego, Szkółka Wokalna, Studio muzyczne, Art. Studio – warsztaty plastyczne, Spotkania Klubu Seniora "Aktywni"), – działalność amatorskich zespołów artystycznych, tj.: (grupa teatralno-kabaretowa DylągShow, Orkiestra Dęta w Dylagówce, ZPiT "Hyżniacy"), – organizowanie wydarzeń artystycznych (m.in. koncertów, wystaw, konkursów, uroczystości patriotycznych, imprez plenerowych), – spotkania dla dzieci: lekcje biblioteczne, wycieczki do bibliotek dzieci z przedszkola i młodszych klas szkół podstawowych, – konkursy dla czytelników, – zajęcia dla dzieci w czasie ferii i wakacji, – spotkania autorskie dla dzieci i dorosłych, – udział w corocznej akcji Narodowego Czytania, – spotkania dla czytelników w ramach Tygodnia Bibliotek, – wystawy tematyczne.
Gmina Dydnia	– Gminny Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku w Dydni, (GOKBPiW). W skład GOKBPiW w Dydni wchodzą: Biblioteka Publiczna w Dydni, filie bibliotek w Grabówce, Niebocku, Jabłonce, Wydrnej, Krzemiennej, Końskiem, Obarzymie oraz świetlice wiejskie w Grabówce, Niewistce, Witryłowie, Dydni.	– działalność amatorskich zespołów artystycznych, tj.: Orkiestra Dęta Gminy Dydnia, Młodzieżowa Kapela Ludowa „Młoda Przepióreczka", Dziecięcy Zespół Taneczny „Stokrotki", Młodzieżowa Grupa Teatralna, Grupa Obrzędowa, – prowadzenie warsztatów oraz zajęć w klubach i kołach zainteresowań (Warsztaty serowarskie, warsztaty robienia wiązanek i bukietów, plastyczne, tkackie dla dzieci i młodzieży, zajęcia szachowe, zajęcia plenerowe – sportowe, zajęcia ruchowo-taneczne), – organizowanie wydarzeń artystycznych (m.in. koncertów, wystaw, konkursów, uroczystości patriotycznych, imprez plenerowych), – biblioteka działająca w ramach GOKBPiW: a) Szkolenia biblioteczne użytkowników (czytelników): – lekcje biblioteczne, – wycieczki do bibliotek, – zwiedzanie biblioteki, b) Szkolenie bibliotekarzy; c) Imprezy o charakterze edukacyjnym; – konkursy plastyczne – zajęcia plastyczne – odczyty, prelekcje na określony temat

		– kursy komputerowe, językowe d) Imprezy o charakterze literackim: – spotkania autorskie, – dyskusje nad książką, – spotkanie z książką (głośne czytanie bajek), – konkursy literackie, czytelnicze, recytatorskie.
Gmina Nozdrzec	– Gminny Ośrodek Kultury, – Gminna Biblioteka Publiczna w Nozdrzcu z siedzibą w Warze, – Biblioteka Publiczna w Izdebkach, – Biblioteka Publiczna w Hłudnie, – Biblioteka Publiczna w Wesołej, – Biblioteka Publiczna w Siedliskach, – Biblioteka Publiczna w Siedliskach.	– organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej, ekologicznej i społecznej dzieci, młodzieży, dorosłych i osób wykluczonych społecznie, – prowadzenie kół zainteresowań, – organizowanie imprez rozrywkowych, festiwali, przeglądów, przedstawień teatralnych, wystaw, plenerów w celu popularyzacji dorobku kulturalnego (Gminny Dzień Dziecka, Festiwal Miodowy, Przegląd Kapel Ludowych „Kapeliada", Dni Gminy, Plener Malarski), – inicjowanie oraz wsparcie merytoryczne i techniczne zespołowych form twórczości lokalnej (Kapela "Warzanie", grupa teatralna z Hłudna, zajęcia nauki gry na instrumentach), – współdziałanie z innymi podmiotami, a w szczególności z instytucjami kultury w zakresie rozwijania czytelnictwa i zaspokajanie potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczności, – organizowanie konkursów czytelniczych, plastycznych, szkoleń, spotkań autorskich mających na celu popularyzację książki i czytelnictwa, – prowadzenie cyklicznych warsztatów z okazji Bożego Narodzenia, Dnia Babci i Dziadka, Wielkanocy, Dnia Matki i Ojca, – prowadzenie warsztatów rękodzieła artystycznego, – spotkania z najmłodszymi czytelnikami w ramach akcji „Poranki z książką", – organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży podczas ferii zimowych i wakacji „Aktywna Biblioteka", – organizowanie lekcji bibliotecznych dla dzieci szkolnych i przedszkolnych, – organizowanie cyklicznych akcji i wydarzeń (Narodowe Czytanie, Światowy Dzień Pluszowego Misia, Noc Bibliotek, Tydzień Bibliotek, Mała książka Wielki Człowiek).
Gmina Jawornik Polski	– Gminny Ośrodek Kultury w Jaworniku Polskim, – Gminna Biblioteka Publiczna w Jaworniku Polskim oraz Filia nr 1 w Hadlach Szklarskich, Filia nr 2 w Manasterzu i Filia nr 3 w Hucisku Jawornickim.	– prowadzenie pracowni artystycznych, zespołów, grup, kół zainteresowań, kursów i szkoleń, – tworzenie i upowszechnianie scenicznych programów artystycznych, spotkań autorskich, prelekcji i odczytów, – organizowanie koncertów zamkniętych i plenerowych, – organizowanie imprez masowych, – organizowanie imprez sportowych i turystycznych, – organizowanie konkursów, przeglądów, festiwali w różnych dziedzinach sztuki, – prowadzenie działalności profilaktycznej oraz współpraca z instytucji prowadzącymi lub propagującymi działalność profilaktyczną w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, – organizowanie wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci i młodzieży, – organizowanie przez bibliotekę spotkań dla czytelników: lekcje biblioteczne, wycieczki dla

		dzieci z przedszkola, konkursy czytelnicze, zajęcia w ramach spędzenia czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, – organizowanie przez bibliotekę cyklicznych imprez (Forum Kobiet Aktywnych Gminy Jawornik Polski, Akcja Narodowego Czytania, Spotkania autorskie, Cykl spotkań i wydarzeń w Tygodniu Bibliotek).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ogólnodostępnych.

Jak wskazano w tabeli powyżej, w każdej jednostce samorządowej na terenie działania Związku funkcjonują biblioteki. W latach 2015-2021 liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego ogółem wzrosła, jednakże biorąc pod uwagę przedmiotowy wskaźnik dla poszczególnych gmin tworzących Związek, to charakteryzował się on zróżnicowaną tendencją. Wzrost ludności na jedną placówkę biblioteczną odnotowano w Mieście i Gminie Dubiecko, Gminie Błażowa, Gminie Dynów i Gminie Hyżne. W pozostałych pięciu gminach nastąpił spadek wartości przedmiotowego wskaźnika.

W analizowanym okresie na terenie działania Związku nastąpił także spadek wartości wskaźnika prezentującego księgozbiór bibliotek na 1000 ludności (z 4979,28 w 2015 roku do 4403,39 w 2021 roku). Podobna tendencja charakteryzowała, z wyjątkiem Miasta Dynów Gminy Hyżne, wszystkie pozostałe gminy tworzące Związek.

Tabela 24. Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami) (1) i księgozbiór bibliotek na 1000 ludności (2) w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i jednostkach porównywalnych w latach 2015-2021

Jednostka	2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Polska	4 113	3 379,7	4 158	3 356,4	4 194	3 339,7	4 264	3 319,2	4 324	3 309,8	4 424	3 267,6	4 462	3 274,0
Województwo Podkarpackie	2 907	4 050,3	2 911	4 024,7	2 974	4 000,5	2 978	3 984,0	2 992	3 969,7	3 052	3 958,6	3 037	3 973,3
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**1962**	**4979,28**	**2715**	**4754,64**	**2738**	**4718,52**	**2729**	**4740,96**	**2712**	**4596,08**	**2791**	**4513,19**	**2773**	**4403,39**
Miasto i Gmina Dubiecko	2 337	3 699,9	9 310	1 484,5	9 277	1 492,4	9 241	1 500,1	9 143	1 415,2	9 139	1 476,7	9 063	1 340,2
Gmina Krzywcza	1 627	4 544,9	1 637	4 561,3	1 641	4 473,8	1 619	4 551,8	1 607	4 556,0	1 600	4 386,4	1 593	4 342,3
Miasto Dynów	6 168	3 650,6	6 180	3 443,2	6 146	3 631,5	6 138	3 744,5	6 120	3 853,8	6 063	3 985,7	6 035	4 144,5
Gmina Dynów	774	5 008,6	772	5 064,0	768	4 959,1	771	4 955,8	766	4 968,1	760	4 873,3	967	4 188,3
Gmina Błażowa	901	6 025,4	902	5 998,2	987	5 752,2	984	5 510,2	985	5 240,5	1 806	4 945,1	1 805	4 785,7
Gmina Hyżne	2 336	5 651,0	2 335	5 774,0	2 337	5 854,1	2 348	5 950,5	2 354	6 020,5	2 345	6 203,5	2 340	6 315,8
Gmina Dydnia	1 007	5 930,5	1 002	6 016,5	1 000	6 133,2	992	6 259,9	989	5 181,6	986	5 029,3	975	5 168,7
Gmina Nozdrzec	1 384	4 973,0	1 173	5 088,5	1 363	5 000,6	1 349	4 939,6	1 333	4 775,5	1 319	4 552,3	1 307	4 077,1
Gmina Jawornik Polski	1 127	5 329,6	1 122	5 361,6	1 119	5 169,8	1 116	5 256,2	1 114	5 353,5	1 102	5 166,4	872	5 267,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na całym terenie Związku funkcjonuje 39 bibliotek i filii, których liczba zmniejszyła się o 5 w porównaniu do roku 2015. Nieznacznie zmniejszył się też odsetek bibliotek publicznych na 10 tys. ludności z 6,7 na 6,3. Na terenie Związku wzrosła liczba ludności na jedną placówkę biblioteczną i w roku 2021 wynosiła 2 773 osoby. Zmalał natomiast dostępny księgozbiór z 332 062 szt. do sztuk do 277 730 szt. w 2021 roku (Tabela 25). Tendencja spadkowa liczby czytelników bibliotek na 1000 ludności notowana na terenie Związku Gmin nie odbiega od tendencji ogólnopolskiej analizowanego wskaźnika. W 2015 roku wskaźnik ten wynosił 123,6, a w 2021 roku 105,4. Zmniejszył się również wskaźnik czytelników w ciągu roku z 8 096 do 6 842.

Tabela 25. Charakterystyka infrastruktury bibliotecznej i ludności korzystającej z bibliotek w latach 2015 i 2021.

Wyszczególnienie	2015	2021
biblioteki i filie	44	39
biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	6,7	6,3
ludność na 1 placówkę biblioteczną	1962,3	2773,0
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	4979,3	4403,4
księgozbiór	332 062	277 730
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	123,6	105,4
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	15,6	15,0
czytelnicy w ciągu roku	8096	6 842

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując wskaźnik liczby czytelników na 1000 ludności obserwujemy ogólną tendencję spadkową na terenie Związku (o czym wspomniano już powyżej), jednakże wśród poszczególnych gmin widać zróżnicowanie w wartości analizowanego wskaźnika. Tendencją spadkową wartości omawianego wskaźnika charakteryzują się gminy: Nozdrzec, Miasto i Gmina Dubiecko, Jawornik Polski, Hyżne, Dynów i Miasto Dynów. W Gminie Krzywcza i Gminie Błażowa odnotowano wzrost czytelników na 1000 ludności, a na terenie Gminy Dydnia wartość analizowanego wskaźnika utrzymała się na tym samym poziomie, co zostało szczegółowo przedstawione w tabeli 26.

Tabela 26.Czytelnicy na 1000 ludności w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	162	159	157	155	156	128	126
Województwo Podkarpackie	159	156	151	150	149	129	127
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**124**	**116**	**112**	**107**	**111**	**100**	**105**
Miasto i Gmina Dubiecko	57	31	27	28	29	27	26
Gmina Krzywcza	62	77	73	79	96	84	84
Miasto Dynów	182	179	166	150	141	131	159
Gmina Dynów	133	124	122	119	113	99	94
Gmina Błażowa	141	129	134	131	140	130	144
Gmina Hyżne	167	157	148	144	132	123	128
Gmina Dydnia	119	108	110	99	121	112	119
Gmina Nozdrzec	112	105	102	93	109	90	99
Gmina Jawornik Polski	139	131	127	122	117	100	96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Według danych GUS w 2021 roku na terenie kraju działały 3 944 obiekty, w skład których wchodziły centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice. W porównaniu z rokiem 2015 było ich mniej o 126 obiektów, czyli o 3,2%. Na terenie działania Związku w 2021 roku funkcjonowało 12 tego typu obiektów i liczba ta także zmniejszyła się na przestrzeni lat 2015-2021. Zmniejszała się także z roku na rok liczba organizowanych tu imprez, w 2015 roku zorganizowano ich 242, a w 2021 roku – 189. Liczba uczestników imprez na 1000 ludności zmalała z 680,8 w 2015 roku, do 405,0 w roku 2021.

Na terenie działania Związku w 2021 roku funkcjonowały 42 grupy artystyczne, w tym: 7 teatralnych, 6 muzyczno-instrumentalnych, 4 grupy wokalne i chóry, 14 zespołów folklorystycznych i 11 grup tanecznych.

Tabela 27. Charakterystyka grup artystycznych na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	43	47	44	40	45	34	42

teatralne	7	8	7	7	8	8	7
muzyczne - instrumentalne	5	8	8	8	9	4	6
wokalne i chóry	5	3	4	5	5	3	4
folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele)	14	14	12	12	13	8	14
taneczne	12	13	13	7	9	10	11
inne	0	1	0	1	1	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Działają tu również koła, kluby, sekcje. W 2021 roku działało 44 takich klubów, ale ich liczba zwiększyła się w stosunku do roku 2015 o 22 instytucje. W 2021 roku funkcjonowało 9 klubów plastycznych, 3 taneczne, 2 muzyczne, 1 sekcja fotograficzna i 21 Kół Gospodyń Wiejskich. Należy również odnotować 1 Uniwersytet Trzeciego Wieku i 6 klubów seniora. Funkcjonowanie takich instytucji jest istotne z punktu widzenia starzejącego się społeczeństwa zamieszkującego obszar Związku.

Tabela 28. Koła, kluby i sekcje działające na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

koła / kluby / sekcje	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	22	24	31	30	35	41	44
plastyczne/techniczne	0	1	3	4	6	10	9
taneczne	0	0	5	5	4	4	3
muzyczne	0	0	0	0	2	1	2
fotograficzne i filmowe	0	0	0	0	0	1	1
teatralne	1	1	0	0	0	0	0
turystyczne i sportowo rekreacyjne	0	0	1	0	0	0	0
literackie	0	0	0	0	0	0	0
seniora/Uniwersytet Trzeciego Wieku	2	2	2	2	2	3	6
koło gospodyń wiejskich	19	20	20	19	21	21	21
inne	0	0	0	0	0	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując sytuację w zakresie potrzeb i problemów instytucji kultury należ wskazać następujące:

Gmina Błażowa

Gminny Ośrodek Kultury w Błażowej informuje o braku odpowiedniej sali do zajęć artystycznych, a dokładniej sali prób zespołów artystycznych działających przy GOK. W kwestii wyposażenia uwagę trzeba zwrócić na niedostateczne wyposażenie sali widowiskowej, która mogłaby służyć mieszkańcom również, jako sala kinowa. GOK w Błażowej nie posiada również mobilnej estrady plenerowej, która poprawiłaby jakość organizowanych przez Ośrodek wydarzeń kulturalnych.

Gmina Nozdrzec

Analiza zasobów GOK w Nozdrzcu wykazuje w wyposażeniu i przestrzeni niezbędnej do prowadzenia pełnej działalności kulturalnej następujące problemy niedostatki:

- brak sali wystawowej, która pozwoliłaby na organizowanie stałych, czasowych wystaw artystycznych, spotkań i możliwości prezentowania prac lokalnych artystów,
- brak studia nagrań z którego mogliby korzystać lokalni artyści,
- brak sali widowiskowej, co uniemożliwia organizację większych wydarzeń kulturalnych, takich jak koncerty, spektakle, wystawy czy przeglądy, przez co mieszkańcy nie mają dostępu do profesjonalnych wydarzeń kulturalnych (dodatkowa funkcja kina pozwoliłaby na zniwelowanie ograniczonego dostępu do kultury filmowej, szczególnie dla osób, które nie mają możliwości wyjazdu do kin w większych miastach),
- brak sali konferencyjnej, co utrudnia organizację spotkań, szkoleń, warsztatów oraz wydarzeń branżowych.
- brak odpowiednich przestrzeni przeznaczonych do prowadzenia spotkań z ludźmi kultury,
- brak sal do zajęć artystycznych, takich jak pracownie malarskie, muzyczne czy taneczne wraz z niezbędnym wyposażeniem, co determinuje bardzo ograniczone możliwości organizacji różnorodnych cyklicznych zajęć i spotkań dla dzieci, młodzieży i dorosłych,
- brak przestrzeni magazynowej do przechowywania takich materiałów i elementów jak: stroje ludowe, kostiumy, dekoracje, instrumenty muzyczne czy dokumenty,
- brak archiwum, w którym można by przechowywać dokumentację z organizowanych wydarzeń, utrudnia zarządzanie instytucją i gromadzenie informacji na temat działań GOK. Obecne

pomieszczenia nie zapewniają odpowiednich warunków do przechowywania sprzętu wykorzystywanego w organizacji wydarzeń, w tym sprzętu audio-wizualnego,
- brak odpowiednio przygotowanego i wyposażonego zaplecza kuchennego, co uniemożliwia chociażby organizację warsztatów kulinarnych (kuchnia regionalna, tradycyjna),
- brak nowoczesnych systemów multimedialnych, które są niezbędne do organizowania wydarzeń kulturalnych na wysokim poziomie, np. projekcje filmowe czy transmisje online stworzą elastyczność przestrzenną i pozwalają na dostosowywanie sali do różnych potrzeb i zapewnienia odpowiednich warunków do organizowania różnorodnych wydarzeń kulturalnych,
- brak odpowiedniej powierzchni dla bibliotek na stworzenie funkcjonalnych, nowoczesnych i komfortowych przestrzeni dla zgromadzenia większych zbiorów książek, stworzenie przestrzeni do czytania oraz organizowania spotkań autorskich, warsztatów literackich, a także wystaw i innych form artystycznych.

Zintegrowanie działalności w jednym budynku podnosiłoby jakość życia kulturalnego i tworzyło nowe możliwości rozwoju. Niezbędne są też nowoczesne pomieszczenia biurowych dostosowane do efektywnego zarządzania działalnością GOK.

Zatem głównym problemem w Gminie Nozdrzec w zakresie kultury jest brak bazy lokalowej GOK z odpowiednim zapleczem technicznym, salami do zajęć artystycznych, przestrzenią wystawienniczą, czy zapleczem technicznym, co nie pozwala na stworzenie przestrzeni i oferty kulturalnej dostosowanej do współczesnych potrzeb i trendów w kulturze.

Miasto Dynów

W mieście brakuje odpowiednio przygotowanej i wyposażonej infrastruktury kultury. Biblioteka Miejska boryka się z takimi problemami technicznymi jak: mała powierzchnia, niskie pomieszczenia, brak akustyki, mało miejsc do siedzenia i stolików do organizacji spotkań czy prezentacji, przeciążone regały, mało przestrzeni do pracy, brak dużego parkingu. Jednostka OSP w Dynowie dysponuje jedyną salą spotkań dla mieszkańców na piętrze Remizy, jednak nie jest ona dostępna dla osób z niepełnosprawnościami.

Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji (MOKSIR) nie posiada sali widowiskowej/wystawienniczej do organizowania widowisk teatralnych, koncertów, wystaw, warsztatów i itp. wydarzeń. W związku z powyższym skupia się na organizacji wydarzeń w większości plenerowych lub musi zwracać się z prośbą o udostępnienie salek np. w Bibliotece Miejskiej (małe powierzchnie) lub sali gimnastycznych w PSP nr 1 w Dynowie (tutaj zazwyczaj napotyka na trudności związane z dostępnością terminów z uwagi na liczne organizowane pozalekcyjne zajęcia dodatkowe dla uczniów w szkole), sali OSP (sala ograniczona z punktu widzenia potrzeb, dostępności dla osób niepełnosprawnych). Najważniejszym problem infrastrukturalnym w zakresie oferty kulturalnej jest zatem brak wielofunkcyjnego obiektu kultury z odpowiednimi pomieszczeniami i wyposażeniem.

Obecnie MOKSiR działa w niewielkim budynku, który nie jest dostępny dla osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie nie ma technicznych możliwości rozbudowy. Obiekt ten nie pozwala na organizowanie szeregu wydarzeń kulturalnych dostępnych w innych ośrodkach.

W mieście ze względu na uwarunkowania przestrzenne konieczna jest budowa i wyposażenie nowego, dostępnego budynku, która pozwoli skupić w jednym obiekcie m.in.: dom kultury, bibliotekę i salę widowiskową.

Miasta i Gminy Jawornik Polski:

Na terenie Miasta i Gminy Jawornik Polski funkcjonują: Gminna Biblioteka Publiczna oraz Gminny Ośrodek Kultury. Gmina nie dysponuje jednak salą widowiskową, brakuje zaplecza oraz sal do zajęć artystycznych, a wyposażenie tych obiektów jest mocno przestarzałe (meble stoliki, regały, sprzęt komputerowy, nagłaśniający, audiowizualny).

Gmina Krzywcza

W Gminie Krzywcza funkcjonująca instytucja kultury jaką jest Gminna Biblioteka Publiczna wraz z dwoma filiami: w Reczpolu i w Babicach boryka się z problemem ograniczonej bazy lokalowej (brak sal do zajęć kulturalnych) oraz wyposażenia, co ogranicza znacznie ofertę kulturalną Gminy. Mieszkańcy zwracają również uwagę na brak miejsca przygotowanego organizacji kulturalnych wydarzeń plenerowych np. amfiteatru. Z kolei ogromnym problemem w świetlicach wiejskich w miejscowościach: Kupna, Chyrzyna, Bachów, Reczpol, Krzywcza, Wola Krzywiecka, Średnia, Ruszelczyce, Skopów jest brak centralnego ogrzewania we wszystkich świetlicach. Większość świetlic nie jest dostosowana do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

Gmina Hyżne

Przeprowadzona inwentaryzacja lokalnych instytucji kultury wskazuje na szereg problemów infrastrukturalnych oraz braków wyposażenia, które znacząco ograniczają zdolność do pełnienia funkcji kulturalnych i edukacyjnych. Główne problemy to przede wszystkim:

- przestarzałe wyposażenie sanitarne, które nie spełnia obecnych standardów estetycznych i użytkowych.
- brak dostosowania toalet do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co ogranicza dostępność wydarzeń organizowanych w GOK dla osób z ograniczoną sprawnością ruchową.
- przestarzała instalacja kanalizacyjna, prowadząca do pojawiania się odoru w budynku, co wpływa na dyskomfort pracowników oraz osób korzystających z oferty GOK.
- kuchnia wymagająca pilnego remontu w zakresie odświeżenia ścian, obniżenia sufitu, wymianę posadzki i mebli. Ponadto jest niewystarczająco wyposażona w niezbędne urządzenia. Z uwagi na liczne przedsięwzięcia organizowane w budynku GOK, w których uczestniczą mieszkańcy, którzy korzystają niejednokrotnie z poczęstunku jest to pilna potrzeba do zrealizowania. Brak takiego urządzenia nie spełnia, bowiem wymogów sanitarnych.
- brak przestrzeni dedykowanej do organizacji dużych wydarzeń, takich jak koncerty czy spektakle. Istniejące pomieszczenie jest zdecydowanie za małe, nie posiada sceny, odpowiedniego nagłośnienia i oświetlenia.
- niedobór sprzętu audiowizualnego, w tym mikrofonów, systemów nagłośnieniowych. Słaba jakość istniejących urządzeń, które są przestarzałe i wyeksploatowane, co negatywnie wpływa na jakość wydarzeń.
- brak nowoczesnej mobilnej sceny, niewystarczająca ilość namiotów eventowych i zadaszenia, co utrudnia organizację wydarzeń w plenerze.
- brak otwartych przestrzeni przystosowanych do organizacji wydarzeń plenerowych ze sceną.

Gmina Dynów

Na terenie Gminy Dynów działa Gminna Biblioteka Publiczna w Dynowie z/s w Bachórzu jest ona jedyną instytucją kultury i pełni również funkcję GOK. W skład Biblioteki wchodzi placówka główna w Bachórzu oraz 5 filii w Dąbrówce Starzeńskiej, Dylągowie, Harcie, Łubnie i Ulanicy. Biblioteki zajmują niewielkie lokale w budynkach gminnych między innym w szkołach, jedynie Filia w Łubnie dysponuje odrębnym budynkiem z salą widowiskową oraz filia w Dąbrówce Starzeńskiej od czerwca 2023 r. ma w dyspozycji cały budynek po Szkole Podstawowej. Największa bolączką instytucji jest niewielki i nie dostoswany do potrzeb lokal Biblioteki Głównej w Bachórzu. Budynek w Dąbrówce Starzeńskiej wymaga remontu i doposażenia, aby móc w pełni wykorzystać go do prowadzenia zajęć, warsztatów, szkoleni dla wszystkich grup wiekowych w przyszłości.

Ponadto ze względu na duży obszar gminy objęty działalnością instytucji kultury i problem z dostępem do środków komunikacji pomiędzy miejscowościami ważnym problemem jest bardzo ograniczona dostępność oferty kulturalnej dla części mieszkańców zamieszkujących peryferyjne obszary gminy.

Gmina Dubiecko

Na terenie Miasta i Gminy Dubiecko funkcjonuje Gminny Ośrodek Kultury w Dubiecku z siedzibą w miejscowości Nienadowa. GOK posiada 1 małą salę wyremontowaną po pomieszczeniu byłej Spółdzielni Budownictwa Wiejskiego, znajdująca się bezpośrednio nad warsztatami samochodowymi. Sala w obecnym stanie nie pozwala na wykreowanie atrakcyjnej oferty kulturalnej na terenie Miasta i Gminy Dubiecko. Ponadto oprócz braków lokalowych GOK boryka się z brakami profesjonalnego sprzętu do obsługi zarówno imprez stacjonarnych, jak i plenerowych, słabe wyposażenie warsztatowe oraz do zajęć artystycznych. Brak jest na terenie gminy sali widowiskowej, którą Gmina planuje wybudować w Dubiecku wraz z pełnym wyposażeniem do tego typu sal. W Dubiecku znajduje się siedziba Gminnej Biblioteki Publicznej, która w obecnej swojej siedzibie ma za mało miejsca, a budynek nie jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych, co również ogranicza jakość i atrakcyjność oferty tej instytucji.

Gmina Dydnia

Generalnie istniejące na terenie Gminy domy ludowe, biblioteki, domy kultury, nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak jest nowoczesnego wyposażenia służącego prowadzeniu działalności kulturalnej, brakuje również odpowiedniej wielkości i standardu pomieszczeń dla prowadzenia zajęć kulturalnych, utrwalania dziedzictwa kulturowego, czy do prowadzenia zajęć w pracowniach tematycznych (modelarskiej, plastycznej itp).

Analiza infrastruktury kulturalnej w gminach Związku Gmin wykazała szereg problemów utrudniających rozwój i dostęp mieszkańców do oferty kulturalnej. Główne problemy obejmują:

1) Braki w infrastrukturze kulturalnej – w większości gmin brakuje sal widowiskowych, sal prób, studiów nagrań, pracowni artystycznych, archiwów i przestrzeni magazynowych. W niektórych przypadkach brakuje również odpowiednich miejsc do organizacji wydarzeń plenerowych.
2) Ograniczona dostępność i przestarzałe wyposażenie – obiekty często są niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a wyposażenie (nagłośnienie, sprzęt audiowizualny, meble) jest przestarzałe i niewystarczające. Brak nowoczesnych systemów multimedialnych ogranicza możliwości organizowania atrakcyjnych wydarzeń.
3) Problemy z lokalizacją i dostępem do instytucji kultury – w wielu gminach biblioteki i domy kultury działają w niewielkich, niefunkcjonalnych budynkach lub są rozproszone, co utrudnia organizację wydarzeń i integrację lokalnej społeczności. W niektórych miejscach brak transportu publicznego dodatkowo ogranicza dostęp do oferty kulturalnej.
4) Niedostosowanie do nowoczesnych standardów – wiele obiektów wymaga modernizacji, w tym remontów sanitariatów, systemów grzewczych oraz dostosowania budynków do współczesnych wymogów funkcjonalnych i estetycznych.
5) Brak odpowiedniego zaplecza technicznego i przestrzeni dla bibliotek – biblioteki często borykają się z problemem małej powierzchni, przeciążonych regałów oraz braku przestrzeni do organizacji wydarzeń literackich i edukacyjnych.

Podsumowując, istnieje pilna potrzeba rozbudowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej w gminach Związku Gmin, aby umożliwić mieszkańcom dostęp do nowoczesnej, zróżnicowanej i atrakcyjnej oferty kulturalnej.

Należy dodać, że na obszarze partnerstwa szczególną rolę mogą odgrywać biblioteki, domy kultury oraz centra aktywności lokalnej, które stanowią istotne ośrodki życia kulturalnego, integracji społecznej i aktywizacji mieszkańców. Szczególnie ważne jest ich znaczenie dla seniorów, dla których pełnią one funkcję przestrzeni spotkań, edukacji oraz aktywizacji społecznej, przeciwdziałając tym samym izolacji i samotności w obliczu pogłębiającego się procesu starzenia społeczeństwa na obszarze partnerstwa.

Z uwagi na te wyzwania, należałoby tworzyć nowe oferty kulturalne, dostosowane do potrzeb do różnych grup wiekowych mieszkańców, w tym w szczególności seniorów oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działania te powinny obejmować m.in. rozwój programów edukacyjnych, warsztatów artystycznych, wydarzeń kulturalnych oraz inicjatyw międzypokoleniowych, mających na celu wzmocnienie więzi społecznych i kulturowych wśród mieszkańców.

Analiza istniejących i planowanych działań kulturalnych powinna być kreowana w ścisłej współpracy członków Związku w celu zapewnienia ich uzupełniania się oraz unikania dublowania działań. Partnerstwo nie powinno polegać jedynie na realizacji lokalnych inicjatyw, lecz na ścisłej współpracy pomiędzy gminami w zakresie wspólnego planowania i wdrażania przedsięwzięć. Dzięki temu poszczególne jednostki nie tylko zachowają swoją odrębność, ale także wzajemnie będą wzmacniać swoje działania, co wpłynie na rozwój całego obszaru partnerstwa.

Następnym aspektem elementem analizy niniejszego rozdziału jest dziedzictwo kulturowe, które obejmuje wszystkie obiekty, dobra duchowe, pozostawiane na danym obszarze następnym pokoleniom. Dziedzictwem mogą być zabytki (architektura sakralna, rezydencjonalna, zabytkowe założenia parkowe) oraz miejsca i krajobrazy kulturowe. Na terenie działania Związku znajdują się unikatowe budowle sakralne i militarne, oraz zabudowy osadnicze, wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 29. Obiekty ujęte w rejestrze zabytków mieszczące się na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Miejscowość	Obiekt ujęty w rejestrze zabytków PWKZ z siedzibą w Przemyślu
Miasto i Gmina Dubiecko	
Bachórzec	– barokowy kościół modrzewiowy pw. Św. Katarzyny, wybudowany w latach 1760-1762. Obecnie odrestaurowany z odmalowaną polichromią z czasów pierwszych fundatorów kościoła. Obok kościoła murowana, parawanowa dzwonnica z 1905 r. z wnękami na cztery dzwony, – zespół dworsko-parkowy Krasickich, na który składają się: klasycystyczny murowany dwór z 1808 r., murowana oficyna z XVIII w., zabudowania gospodarcze – stajnica i czworak z końca XIX w. Zespół otoczony jest rozległym parkiem z XVIII w., z dwoma alejami dojazdowymi oraz kamiennym mostem z I poł. XVIII w., – murowana kaplica grobowa rodziny Krasickich z 1909 r. na cmentarzu parafialnym.

Dubiecko	– murowana cerkiew greckokatolicka pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z 1927 r. Odrestaurowana przez Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Dubieckiej, które utworzyło w niej Kresowy Dom Sztuki, – zespół zamkowo-parkowy, na który składają się: XVI-wieczny zamek, piwnice pozostałe z murowanego skrzydła (XVI w.) oraz park krajobrazowy z przełomu XVIII i XIX w. Zamek został odrestaurowany i pełni funkcje hotelowe oraz restauracyjne, – zespół cmentarza komunalnego (najstarsza część pochodzi z poł. XIX w.), a na min trzy rodzinne kaplice grobowe oraz liczne zabytkowe nagrobki, – kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca NMP, w którym na uwagę zasługują: ołtarz główny barakowy z lat 60-tych XVIII w., gotycka kamienna chrzcielnica datowana na koniec XV w., XVIII-wieczny obraz św. Jan Bożego, pędzla Mikołaja Tereinskiego.
Nienadowa	– zespół dworsko-parkowy na który składają się klasycystyczny, murowany dwór Dembińskich oraz oficyna – oba powstałe po 1809 r, kordegarda (1853 r.) a także kompleks murowanych budynków gospodarczych: dwie dozorcówki, wozownia, spichlerz, obora (przełom XIX i XX w.), gorzelnia (1908 r.), młyn parowy (1905 r.). Całość zabudowań otacza założenie ogrodowo-parkowe z zachowaną aleją dębową oraz murem z pozostałościami bramy wjazdowej z XIX w.
Piątkowa	– drewniana cerkiew grekokatolicka pw. św. Dymitra z 1732 r. Od 1947 r. obiekt nie jest użytkowany. W otoczeniu cerkwi znajdują się pozostałości cmentarza przycerkiewnego z końca XIX w., z 10 nagrobkami i śladami mogił oraz pozostałości ogrodzenia z bramą.
Wybrzeże	– zespół dworsko-parkowy z przełomu XIX i XX w., w którego skład wchodzi murowany dwór, oficyna dworska (1906 r.) oraz murowane zabudowania gospodarcze – dwie obory i spichlerz z II poł. XIX w. Dwór otoczony XIX-wiecznym parkiem krajobrazowym w stylu angielskim. Po remoncie został pozbawiony wielu cech stylowych. Obecnie znajduje się tutaj Ośrodek Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Archidiecezji Przemyskiej „Nadzieja”.
Gmina Krzywcza	
Babice	– zabytkowy zespół kościelny, na który składają się: kościół parafialny pw. Świętej Trójcy pochodzący z lat 1792–1794, wybudowany w stylu późnobarokowym; ogrodzenie, dwie murowane dzwonnice na planie kwadratu (ulokowane w narożnikach murowanego ogrodzenia) oraz późnoklasycystyczna, murowana plebania prawdopodobnie z 1794 r., odbudowana w 1800 r. po pożarze; – drewniana, filialna cerkiew greckokatolicka pw. Zaśnięcia Bogarodzicy, z 1839 r., przebudowana w 1888 r.. Stoi na miejscu pierwotnego kościoła parafialnego. Obok zabytkowe nagrobki na cmentarzu przycerkiewnym; – drewniana, szkieletowa dzwonnica z 1840 r.; – kompleks budynków dworskich wraz z parkiem krajobrazowym na który składa się: XIX-wieczny dwór (drewniano-murowany), murowany spichlerz i kuźnia z XIX w.; – przydrożne kapliczki: XIX-wieczna kapliczka z figurą św. Krzysztofa oraz figura Matki Boskiej z okresu międzywojennego (przy głównej drodze nr 448).
Chyrzyna	– drewniana cerkiew greckokatolicka pw. św. Szymona Słupnika z 1857 r. Obok cerkwi murowana dwuarkadowa dzwonnica.
Krzywcza	– barokowy kościół pw. Narodzenia NMP – wybudowany w latach 1625–1630. Obok murowana, późnobarokowa dzwonnica z końca XVIII w., mur oporowo-ogrodzeniowy z 2 poł. XVIII w. oraz zespół plebański - klasycystyczna plebania z początku XIX w.i studnia; – murowana cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia NMP (niektóre źródła podają inne wezwanie: cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Przeczystej Marii Bogarodzicy), wybudowana w latach 1906–1911, w stylu eklektycznym, z bogato zdobioną elewacją frontową; – kirkut z pierwszej poł. XIX w., na którym ocalało kilka macew; – dwór z przełomu XIX i XX w. wraz z parkiem o swobodnym układzie. Do naszych czasów zachowała się stajnia wraz z wozownią, spichlerz oraz oranżeria (wybudowana prawdopodobnie końcem XVIII w., a pod koniec XIX w. przerobiona na oficynę mieszkalną).
Ruszelczyce	– budynek niemieckiej strażnicy granicznej z czasów II wojny światowej (obecnie ośrodek ZHP w Ruszelczycach) oraz park dworski z I poł. XIX w.; – cmentarz cerkiewny z pocz. XX w.
Skopów	– kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej – z 1900 r., murowany, trójdzielny, na planie krzyża. To dawna cerkiew greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego; – obok kościoła znajduje się murowana, parawanowa, trójarkadowa dzwonnica z tego samego roku. – cmentarz przycerkiewny z przełomu XIX i XX w.

Reczpol	– późnobarokowa, drewniana cerkiew greckokatolicka pod wezwaniem Opieki Matki Bożej, wybudowana w 1879 r. Do 2006 r. świątynia służyła jako kościół rzymskokatolicki.
Miasto Dynów	
Dynów	– Pozostałości ziemnych fortyfikacji miejskich i zamkowych z XIV – XV w wraz z układem urbanistycznym z XV wieku, decyzja - nr rej A – 370/ZN z dnia 10.04.1968 r. Wały miejskie stanowiące XVI – XVII wieczne obwarowania ziemne systemu obronnego o charakterze bastejowym z fragmentami wcześniejszych systemów, którego istnienie potwierdzają przekazy historyczne i ukształtowanie terenu. Ziemne obwarowania przebudowane zostały po 1502r. oraz po 1657 r., a od końca XVII wieku następuje częściowa niwelacja oraz rozbiórka pozostałych umocnień ziemnych i zamkowych; – Zespół kościoła parafialnego w skład którego wchodzą: kościół z lat 1604 - 1617, dzwonnica z k. XVIII wieku, brama z ok. 1663 r., ogrodzenie z XIX wieku oraz starodrzew – nr rej A –20 z dnia 20.10.1960 r.; – Kaplica cmentarna z 1829 r. - nr rej. A – 367 z dnia 06.09.1990 r. (wg informacji urzędowej PWKZ z Przemyśla z dnia 07.11.2012r. nowy nr A – 1009 obejmuje teren cmentarza w granicach ogrodzenia, kaplicę cmentarną oraz starodrzew przy ul. Grunwaldzkiej w Dynowie, dz. nr 1824); – Kapliczka (obelisk) z ok. poł. XIX w., przy ul. J. Piłsudskiego obok budynku nr 9 – nr rej. A – 706 z dnia 30.09.1971r. (wg informacji urzędowej od PWKZ w Przemyślu z dnia 18.10.2012r. nowy nr A – 970); – Pozostałości zespołu dworskiego w skład którego wchodzą: oficyna tzw. dworek z 1905 r., studnia pocz. XX wieku, park krajobrazowy 2 poł. XVII wieku – nr rej. A – 591/P z dnia 06.09.1994 r. – Zespół dworca kolejki wąskotorowej na linii Przeworsk – Dynów - nr rej. A – 463/P z dnia 30.09.1991r. w skład którego wchodzą: a. dworzec z 1887 r. , b. budynek administracyjny Zarządu Towarzystwa Akcyjnego Kolei Przeworsk – Dynów z 1887 r., c. magazyn spedycji kolejowej z 1904 r., d. budynek wagi kolejowej z 1960 r., e. budynek gospodarczy z lat 30 XX wieku, f. urządzenia sygnalizacyjne: semafor szlakowy, 2 lampy początku / końca pociągu przed stacją na km 45,520, g. torowisko z urządzeniami nastawczymi: tor szlakowy, 1 tor główny z torem końcowym, 3 tory boczne, 3 bocznice w tym jedna do lokomotywowni, 9 rozjazdów ze zwrotnicami, oraz 2 wykolejnice, h. inne urządzenia: waga kolejowa, 2 rampy za i wyładowcze (przy magazynie spedycji kolejowej i placu składowym GS), ściana niecki obrotnicy, i. starodrzew; – Linia kolei wąskotorowej Przeworsk – Dynów z lat 1890 – 1904 w granicach miasta Dynowa. nr rej. A – 463/P z dnia 30.09.1991 r. a. tor szlakowy szerokości 750 mm od km 42,490 do km 45,700 , b. most nad potokiem na km 42,490, c. przepust na km 42,790 , d. most nad potokiem Ostrówek na km 43,250 , e. mostek na km 43,925, f. most nad rzeczką Dynówką na km 44,410, g. przepust na km 45,200, h. przepust na km 45,700, i. maszt tarczy semaforowej na km 45,100; – Szkoła podstawowa – obecnie biura Urzędu Gminy Dynów, nr rej. A –795/P z dnia 21.02.1995 r.; – Wielokulturowe stanowisko archeologiczne nr 33 na obszarze AZP 108-78 o charakterze osadniczym, pomiędzy ul. Zamkową a Podwalem, funkcjonujące od wczesnego średniowiecza do XVI wieku - nr rej. A – 635 z dnia 16.10.1993 r.
Gmina Dynów	
Bachórz	– Murowany dworzec kolejki wąskotorowej z 1887 r. na linii Przeworsk –Dynów, – Neoromański murowany kościół pw. św. Wojciecha i Niepokalanego Poczęcia NMP, wzniesiony w 1871 r., wraz z elementami wyposażenia. Obok kościoła znajduje się czworoboczna murowana dzwonnica. – Fragmenty zespołu dworsko-parkowego, w skład którego wchodzą: dwie murowane oficyny z XIX w., zabudowania gospodarcze z tego samego okresu i park krajobrazowy założony około 1835 r.

	– Kopiec-mauzoleum z końca XIX w., w podziemiach którego znajduje się krypta grobowa rodu Skrzyńskich, właścicieli Bachórza. Usytuowany w zadrzewieniu zwanym „Dębiną". Kopiec zdobi okazały krzyż i statua Matki Bożej Niepokalanej, a także kamienna tablica z herbem Zaremba.
Dąbrówka Starzeńska	– Pozostałości założenia zamkowego, w skład którego wchodzą: – ruiny zamku, z którego zachowały się ruiny dwóch baszt, niewielki odcinek muru kurtynowego oraz fundamenty pierwotnego renesansowego dworu Stadnickich wraz z kamiennymi piwnicami o kolebkowym sklepieniu, – neoromańska kaplica grobowa Starzeńskich (wzniesiona w latach 1906-1908 r.) wraz z wyposażeniem. Bryła kaplicy składa się z dwóch części: kaplicy właściwej i grobowca, – park krajobrazowy o rodowodzie sięgającym XVII w. z licznym starodrzewem i alejami grabowymi.
Dylągowa	– Neoromański kościół pw. św. Zofii, wybudowany w latach 1905–1911 wraz z wyposażeniem.
Harta	– Zespół kościoła parafialnego, w skład którego wchodzą: – barokowy kościół pw. św. Mikołaja Biskupa powstały w latach 1779–1804 w. – Obok kościoła dzwonnica z 1886 r. – Ogrodzenie z czterema kapliczkami z 1889 r. – Murowana plebania z końca XVIII w., przebudowana w II połowie XIX w. – Wikarówka pochodząca z przełomu XVIII i XIX w. – Miejscowy cmentarz z końca XVIII w., a na nim neogotycka kaplica cmentarna wybudowana w drugiej połowie XIX w. (pierwotnie grobowiec rodziny Skrzyńskich). – Młyn z lat 30. XX w., który wybudowała rodzina Skrzyńskich (początkowo wodny, a później elektryczny).
Pawłokoma	– Symbolem po istniejącej kiedyś cerkwi jest parawanowa dzwonnica z pocz. XX w. bez dzwonów.
Gmina Błażowa	
Błażowa	– Murowany, neogotycki kościół parafialny pw. św. Marcina wybudowany w latach 1896–1900 według projektu Jana Sas Zubrzyckiego wraz z bogatym wyposażeniem, – Cmentarz kościelny z początku XIX w. wraz z kaplicą mszalną pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, wzniesioną w 1904 roku, – Parterowy, murowany dwór z przełomu XVIII/XIX w. wraz z parkiem,
Futoma	– Kościół parafialny pw. św. Walentego, Leonarda i Michała Archanioła wraz z wyposażeniem, wzniesiony w latach 1910–1912 r. na miejscu starego, wg. projektu Stanisława Majerskiego z czerwonej cegły wyrabianej na miejscu. Wewnątrz znajdują się elementy wyposażenia starego kościoła – konfesjonały i obrazy. W wieży kościoła umieszczone są trzy dzwony: Walenty (1920), Maksymilian i Maria (1973).
Piątkowa	– murowana kaplica mszalna, wzniesiona końcem XIX w. Do czasu wybudowania nowego kościoła pełniła funkcję kaplicy filialnej Parafii w Futomie,
Nowy Borek	– przydrożna kapliczka przy domu nr 283
Gmina Hyżne	
Hyżne	– Zespół Kościoła Pafialnego pw. Narodzenia NMP w skład którego wchodzi: – murowana świątynia wzniesiona w latach 1727–1739, – murowana dzwonnica z dzwonem „Jan" z 1649 roku, – pozostałości fortyfikacji ziemnych z XV-XVII w z fragmentem ogrodzenia murowanego, – zespół 7 kapliczek Drogi Krzyżowej – „Siedem Dróżek Boleści Matki Bożej" z 1934 roku, – murowana kaplica pielgrzyma z 1934 roku, – murowana wikarówka z 1899 roku – stary cmentarz przykościelny z kaplicą Jędrzejowiczów z XVIII w. – Drewniany budynek dawnego Urzędu Gminy wybudowany w latach 1935–1937, obecnie Gminny Ośrodek Kultury w Hyżnem, – Zespół dworski z XVIII w. (przebudowany w XIX w.), o cechach klasycystycznych na który składają się dwór i park. Obecnie zaadoptowany na przedszole, – Drewniana szkoła ludowa z 1881 roku, – Resztki wczesnośredniowiecznych grodzisk zwanych: „Tatarska Góra" i „Wały Tatarskie"
Szklary	– Zespół kolejki wąskotorowej – dobrze zachowana linia kolejowa wybudowana w latach 1890–1904 r. przez Galicyjskie Towarzystwo Przemysłu Cukrowniczego. W skład zespołu wchodzi linia kolejowa z infrastrukturą towarzyszącą: drewniane schronisko kolejowe o konstrukcji zrębowej z XIX/XX w., jedyny w Polsce i jeden z najdłuższych w Europie tunel na linii wąskotorowej o długości 602 mb, most, urządzenia techniczne i zwrotnice.
Gmina Dydnia	

Dydnia	– klasycystyczny murowany dwór z XIX w., otoczony starym parkiem wraz z XIX-wiecznym spichlerzem, – neogotycki murowany kościół pw. św. Michała Archanioła i św. Anny, konsekrowany w 1882 r. Obok niego znajduje się drewniana plebania w stylu zakopiańskim z 1917 r. oraz XIX-wieczny spichlerz.
Grabówka	– drewniany kościół (1624–1631) pw. Nawiedzenia NMP, w 1921 r. przeniesiony z Grabownicy Starzeńskiej. Spłonął w kwietniu 2007 r. i obecnie jest odbudowywany. – kamienna murowana cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja z 1864 r., wraz z dzwonnicą, opuszczona po 1947 r.
Jabłonka	– murowany dwór z końca XVIII w., przebudowany po 1914 r., parterowy z mieszkalnym poddaszem. Niegdyś własność Słoneckich, Jaruntowskich i Kraińskich. Wewnątrz znajdują się zachowane dwa kominki z XIX w. Dwór otacza park krajobrazowy ze stawem. Obecnie po odnowieniu pełni funkcję pensjonatu
Końskie	– drewniany kościół (była cerkiew) pw. Przemienienia Pańskiego z 1927 r., wewnątrz barokowy ołtarz (1736) z cerkwi w Uluczu, a w dzwonnicy dzwon z 1712 r., – klasycystyczny, murowany dwór z przełomu XVIII i XIX w., niegdyś własność Korczyńskich i Reitzensteinów. W jego otoczeniu znajduje się XVIII-wieczny park z dwoma zarośniętymi stawami i murowaną oficyną,
Krzemienna	– dwór z pocz. XIX w., własność Bobczyńskich i Dydyńskich. W jego otoczeniu usytuowany jest park, stawy i aleja wysadzana ozdobnymi drzewami, – drewniany kościół (dawna cerkiew) z 1867 r. pw. Wprowadzenia Matki Bożej do Świątyni. W ołtarzu bocznym zachował się obraz Pokłon Trzech Króli z II połowy XVI w.
Krzywe	– drewniany kościół pw. Matki Bożej Łaskawej (była cerkiew) z 1759 r., – murowana rządówka z 1868 r., niegdyś przynależna do folwarku Dydyńskich.
Niebocko	– dwór z końca XIX w. do 1945 roku własność Wiktorów i Kraińskich. W otoczeniu dworu znajdują się pozostałości parku: zachowany starodrzew (wiązy, dęby, lipy), ślady alei i tarasów oraz częściowo zarośnięty staw.
Niewistka	– drewniany kościół pw. Matki Bożej Anielskiej z 1827 r.
Obarzym	– drewniany kościół pw. Zwiastowania NMP (niegdyś cerkiew) z 1828 r., wewnątrz ślady XIX-wiecznej polichromii oraz dwa drewniane epitafia inskrypcyjne z połowy XIX w.
Temeszów	– fragment murowanego dworu (I połowy XIX w.), a w jego otoczeniu resztki parku i zarastający staw. Obok drewniany kościółek pw. Matki Bożej Ostrobramskiej.
Ulucz	– drewniana cerkiew pw. Wniebowstąpienia Pańskiego. Wzniesiona została prawdopodobnie w latach 1510–17, a przebudowana w XVII w. i XIX w. Użytkowana do 1947 r. Obecnie mieści się tutaj filia Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Świątynia otoczona jest starodrzewem. Obok cerkwi murowana kapliczka oraz kilka nagrobków z XIX i XX w.
Witryłów	– drewniany kościół (była cerkiew) pw. Michała Archanioła z 1812 r., przebudowany na pocz. XX w. We wnętrzu cenny, dwustronnie malowany krzyż procesyjny z XIX w., – resztki XIX-wiecznego zespołu dworskiego (piwnica, park), – trzy murowane kapliczki z XIX w. (w tym jedna z dwuwieżyczkową fasadą).
Wydrna	– murowany dwór Sękowskich z 1845 r., przebudowany w 1920 r., parterowy z mieszkalnym poddaszem.
Gmina Nozdrzec	
Izdebki	– Zespół dworski w skład którego wchodzą: eklektyczny piętrowy na rzucie prostokąta dwór (obecnie Środowiskowy Dom Samopomocy im. Anny) wzniesiony w latach 1905-1906. Spichlerz datowany na przełom XVIII/XIX w., park i staw. – Neogotycki kościół pw. Zwiastowania NMP i świętych Piotra i Pawła z lat 1912-1913; – Neogotycka kaplica grobowa z 1889 r. wybudowana przez hr. Bukowskich. W jej kryptach spoczywają: właściciele ziemscy i krewny Bukowskich – płk Jan Kamieniecki (h. Pilawa) adiutant księcia Józefa Poniatowskiego.
Nozdrzec	– Późnoklasycystyczny pałac zbudowany w 1843 r. z inicjatywy Ludwika Skrzyńskiego. W skład zespołu pałacowo-parkowego oprócz pałacu wchodzą: parterowa dwutraktowa XIX-wieczna oficyna, ogród o regularnym układzie ścieżek, neorokokowa kaplica z 1889 r; – Fortyfikacje murowano-ziemne datowane na lata 1600-1699; – Murowany późnobarokowy kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika z 1746 r., konsekrowany w 1806 r., z bogatym wyposażeniem; – - Młyn turbinowy z 1918 r. jako element gospodarczy pałacu. Młyn ten do niedawna działał, zachowało się też częściowo jego wyposażenie.
Wołodź	– Murowany neogotycki kościół, a właściwie kaplica grobowa Trzcińskich, ostatnich właścicieli ziemskich. Obok parawanowa dzwonnica bez dzwonów oraz cmentarz greckokatolicki z 3. ćw. XIX w.

Wesoła	– Późnobarokowy kościół pw. św. Katarzyny budowany w latach 1838-1839 wraz z dzwonnicą kościelną (1889-1890); – Ogrodzenie z lat 1838-1839, otaczające kościół wraz z czterema niewielkimi wnękowymi kapliczkami: Jezus Chrystus, Matka Boska, św. Józef z Dzieciątkiem, św. Teresa.
Siedliska	– Cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła z 1860 r., użytkowana do 2008 r. jako kościół rzymskokatolicki.
Gmina Jawornik Polski	
Jawornik Polski	– Kościół Parafialny pw. Św. Andrzeja wzniesiony w 1838-1839 roku, – Kaplica grobowa rodu Gurskich z 1850 roku, – Plebania z 1917 roku, – Zabytkowy budynek z początku XX wieku ufundowany przez ks. prof. Henryka Rokoszkowskiego
Jawornik Przedmieście	– Zabytkowy dworzec kolejki wąskotorowej z XIX/XX wieku.
Hadle Szklarskie	– Kościół Parafialny pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny - dawna murowana cerkiew filialna p. w. Przemienienia Pańskiego wzniesiona została w 1792 r., – Zabytkowy drewniany Dworzec kolejki wąskotorowej z 1904r., – Zespól pałacowo – parkowy, – Stanowisko archeologiczne – stary kurhan.
Manasterz	– Kościół Parafialny, wybudowany w latach 1881-1882 z chrzcielnicą i wizerunkiem Chrystusa przeniesionym ze starszej – drewnianej świątyni, – Zabytkowa dzwonnica z 1910 roku przy kościele parafialnym, – Zabytkowy dworzec kolejki wąskotorowej z XIX/XX wieku.
Hucisko Jawornickie	– Kopiec Grunwaldzki z 1910 roku w przysiółku Podedwór, – Kaplica Matki Bożej Królowej z 1920 roku.
Hadle Kańczuckie	– Zabytkowa kaplica Matki Boskiej Od Gradobicia z XIX wieku.
Widaczów	– Kapliczka murowana z początku XX wieku.
Zagórze	– Dworzec kolejki wąskotorowej – drewniany z 1904 roku.

Źródło: dane jst. Tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Analiza stanu zasobów zabytkowych na terenie gmin Związku Gmin wskazuje na szereg problemów związanych z ich stanem technicznym, dostępnością oraz sposobem wykorzystania w kontekście rozwoju kultury i turystyki. Główne wnioski obejmują:

1) Potrzeba restauracji i konserwacji – wiele obiektów zabytkowych (obiekty sakralne i inne: (np. Zespół Dworsko-Parkowy w Nienadowej, Zespół Dworski Dembińskich w Babicach, Młyn w Harcie, czy park w centrum Babic) wymaga pilnych prac konserwatorskich i restauracyjnych. Wiele z nich znajduje się w złym stanie technicznym, co grozi dalszą degradacją i utratą cennych elementów dziedzictwa kulturowego.
2) Brak odpowiedniego zagospodarowania i wykorzystania – część zabytków, mimo swojej wartości historycznej i architektonicznej, pozostaje niewykorzystana lub pełni funkcje, które nie sprzyjają ich promocji i adaptacji na potrzeby turystyki i kultury (np. Zespół Dworsko-Parkowy w Nienadowej, Zespół Dworski Dembińskich w Babicach, Młyn w Harcie). Niejednokrotnie budynki pozostają zamknięte dla zwiedzających lub wykorzystywane w sposób ograniczony, bez dostępu do nowoczesnej infrastruktury umożliwiającej organizację wydarzeń kulturalnych.
3) Niedostateczna prezentacja i promocja – istnieje potrzeba lepszego opracowania narracji i sposobów prezentacji zabytków, które często nie są odpowiednio oznakowane, opisane ani promowane jako atrakcje turystyczne. Brakuje tablic informacyjnych, materiałów edukacyjnych, aplikacji mobilnych czy interaktywnych ścieżek edukacyjnych, które zwiększyłyby atrakcyjność zabytków dla odwiedzających.
4) Braki infrastrukturalne ograniczające dostępność – wiele obiektów zabytkowych, w tym parków nie jest dostosowanych do potrzeb mieszkańców oraz współczesnych wymogów turystyki, takich jak dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, odpowiednie zaplecze sanitarne czy parkingi. Brakuje infrastruktury pozwalającej na organizację wystaw, koncertów czy warsztatów.
5) Potrzeba rewitalizacji i integracji z ofertą turystyczną i kulturalną – Istnieje konieczność opracowania kompleksowych projektów rewitalizacji, które nie tylko zabezpieczą zabytki przed dalszym niszczeniem, ale także nadadzą im nowe funkcje służące lokalnej społeczności i rozwojowi turystyki. Wprowadzenie działań, takich jak ożywianie przestrzeni poprzez organizację festiwali, wystaw, rekonstrukcji historycznych, może przyczynić się do zwiększenia ruchu turystycznego i promocji dziedzictwa regionu.

Podsumowując, zabytki na terenie gmin Związku Gmin stanowią istotny, lecz niedostatecznie wykorzystywany potencjał kulturowy i turystyczny. Konieczne są inwestycje w ich konserwację, adaptację oraz skuteczną promocję, co pozwoliłoby na ich pełniejsze włączenie w życie kulturalne i rozwój turystyki w regionie.

1.2.7. Sport i rekreacja

Na analizowanym obszarze prężnie działa wiele stowarzyszeń zwykłych, które propagują kulturę fizyczną i rekreację. Należą do nich kluby i stowarzyszenia sportowe. Według danych z GUS dostępnych za lata 2016 i 2018 funkcjonowały tu odpowiednio 42 i 47 klubów sportowych i w 2018 roku na 10 tys. ludności przypadało 7,4 klubu. W 2016 roku członkami klubów było 1 740 osób i liczba ta zwiększyła się w roku 2018 do 2 202 osób. W klubach ogółem w 2018 roku ćwiczyło 2 168 osób z czego przeważającą większość stanowili mężczyźni – 1 779, kobiet odnotowano 389.

Tabela 30. Kluby sportowe na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wraz z ćwiczącymi członkami.

Wyszczególnienie	2016	2018
kluby	42	47
członkowie	1 740	2 202
ćwiczący ogółem	1 859	2 168
ćwiczący mężczyźni	1 526	1 779
ćwiczący kobiety	333	389
kluby sportowe na 10 tys. ludności	6,5	7,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2021 roku na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego funkcjonowały następujące obiekty sportowe:

Tabela 31. Liczba obiektów sportowych funkcjonujących na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Wyszczególnienie	Obiekty przyszkolne	Boiska wielofunkcyjne	Stadiony sportowe	Hale sportowe pełnowymiarowe	Proszę wypisać rodzaje dostępnych boisk na obiektach sportowych wymienionych w kolumnie 2, 3, 4 i 5	Baseny	Inne	Liczba wszystkich obiektów sportowych	Liczba obiektów sportowych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych zarówno ćwiczących, jak i widzów
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	46	23	17	5	91	1	36	128	41
Miasto i Gmina Dubiecko	10	2	1	0	Kompleksy boisk sportowych „Orlik" - 2 szt.: 4 boiska piłkarskie , 2 „boiska wielofunkcyjne Orlik i 1 stadion sportowy	0	Siłownie plenerowe 8 szt.	21	6
Gmina Krzywcza	5	0	1	1	6 boisk piłkarskich	0	0	7	0
Miasto Dynów	3	4	2	1	4 boiska wielozadaniowe - uniwersalne (LO, ZSZ, Orlik, Park), 2 boiska do piłki nożnej (Orlik, ZSZ) 2 korty tenisowe (Park, LO), 1 boisko do siatkówki plażowej (Błękitny San) 2 stadiony sportowe (ul. Ożoga, ul. Bartkówka)	0	1 (Strzelnica sportowa LO Dynów) 3 hale sportowe niepełnowymiarowe (ZSZ, 2 x SP1 Dynów) 2 siłownie zewnętrzne (Orlik, LO)	16	10
Gmina Dynów	3	0	0	0	2 boiska piłkarskie, 1 boisko do siatkówki, 1 do siatkówki plażowej, 1 kort tenisowy	0	1 siłownia zewnętrzna	4	3
Gmina Błażowa	9	7	1	1	1 boisko przyszkolne w Błażowej Dolnej, 1 sala gimnastyczna w Błażowej Dolnej, 1 sala gimnastyczna w Błażowej, 1 sala gimnastyczna w Futomie,	0	7 siłowni plenerowych w miejscowościach: 2 w Błażowej, 1 w Lecce, 1 w Błażowej Dolnej, 2 w Kąkolówce,	25	Wszystkie boiska i zewnętrzne obiekty sportowe są terenami otwartymi i mają możliwość dojazdu przez osoby niepełnosprawne 15

					1 boisko przyszkolne w Białce, 1 boisko przyszkolne w Lecce, 1 boisko przyszkolne w Kąkolówce, 1 boisko przyszkolne w Piątkowej, 1 boisko przyszkolne w Futomie, 1 Boisko piłkarskie w Nowym Borku, 1 boisko do koszykówki w Nowym Borku, 1 Boisko piłkarskie w Kąkolówce, 1 boisko sportowe do koszykówki i siatkówki w Błażowej, 1 boisko do siatkówki plażowej w Błażowej, 1 boisko do siatkówki w Błażowej Dolnej, 1 bosko wielofunkcyjne w Błażowej Górnej, 1 stadion w Błażowej, 1 hala sportowa w Błażowej		1 w Piątkowej, 1 Pumptrack w Błażowej Dolnej		
Gmina Hyżne	4	1	2	2	2 stadiony sportowe, 1 kompleks „Moje Boisko Orlik”, 4 boiska sportowe przy szkołach, 2 hale sportowe	0	0	9	2
Gmina Dydnia	3	3	3	0	3 boiska piłkarskie, 3 boiska do koszykówki, 3 boiska o siatkówki	0	1 kort tenisowy, 6 siłowni zewnętrznych,	18	2

							1 boisko do piłki plażowej, 1 boisko do piłki ręcznej		
Gmina Nozdrzec	7	6	4	0	7 boisk piłkarskich, 3 boiska do koszykówki, 6 boisk do piłki siatkowej, 1 boisko do piłki ręcznej	0	4 korty tenisowe, 4 otwarte strefy aktywności /siłownie plenerowe (Izdebki, Wara, Nozdrzec, Siedliska, Hłudno)	21	7
Gmina Jawornik Polski	2	0	3	0	Kort tenisowy -1 Boisko do siatkówki – 1 Boisko do piłki nożnej – 4 Boisko wielofunkcyjne - 1	1	teren rekreacyjny - 1	7	1

Źródło: dane jst. Tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Na terenie Związku funkcjonuje łącznie 128 obiektów sportowych, w tym: 17 stadionów sportowych, 23 boiska wielofunkcyjne, 46 obiektów przyszkolnych, 1 basen. Niestety nie wszystkie są dostosowane do potrzeb ćwiczących osób niepełnosprawnych i do przyjęcia niepełnosprawnych widzów. Widać więc problem z dostępnością obiektów dla osób z niepełnosprawnościami fizycznymi przebywających na obiektach jako uczestnicy wydarzeń sportowych i jako widzowie. W przypadku hal sportowych odnotowano 5 pełnowymiarowych hal na tym terenie. Mieszkańcy mogą również korzystać z 28 siłowni zewnętrznych, 5 kortów tenisowych, strzelnicy sportowej, boiska do piłki plażowej, terenu rekreacyjnego. Nowoczesny kompleks wypoczynkowo-rekreacyjny zlokalizowany jest w Hadlach Szklarskich w Gminie Jawornik Polski. Obiekt został usytuowany na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego dzięki czemu odwiedzający poza wypoczynkiem mogą skorzystać z bazy noclegowej i gastronomicznej. Kompleks zajmuje 8 hektarów powierzchni i zapewnia wiele atrakcji zarówno dla dzieci, młodzieży jak i dorosłych. Mogą oni skorzystać m.in. z sauny, jacuzzi, basenu, lodowiska, ścianki wspinaczkowej, kręgielni i wielu innych atrakcji. Przy obiekcie są zlokalizowane także boiska do piłki nożnej, ręcznej oraz do siatkówki. Obiekt jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

1.2.8. Porządek publiczny i bezpieczeństwo

Przestępczość jest jednym z głównych problemów społecznych we współczesnym świecie. Nielegalne działania mogą powodować utratę mienia i życia, zdrowia, a także duże straty pieniężne.

Na terenie Związku nie ma zlokalizowanej Komendy Powiatowej Policji, natomiast funkcjonują tu 2 Komisariaty Policji (miasto Dynów i Dubiecko) oraz 3 Posterunki Policji (w Błażowej, Dydni i Nozdrzcu).

W latach 2015-2021 odnotowano wzrost ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. W 2015 roku takich przestępstw było 3 038, a w 2021 r. – 3 499. Najwięcej przestępstw popełnianych na obszarze powiatów, w których granicach administracyjnych są gminy tworzące Związek w 2021 roku było przeciwko mieniu – 1801 oraz miało charakter kryminalny – 1 527. Najmniej przestępstw zakwalifikowano jako te przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności, chociaż w stosunku do roku 2015 wzrosły one z 102 do 184.

Tabela 32. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na terenie powiatów, w granicach administracyjnych są zlokalizowane gminy należące do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	3 038	2 926	3 091	3 195	3 200	3 074	3 499
o charakterze kryminalnym	1 813	1 732	1 692	1 801	1 810	1 614	1 527
o charakterze gospodarczym	419	424	606	668	633	734	1 230
drogowe	688	634	643	572	601	583	565
przeciwko życiu i zdrowiu	89	105	95	84	106	82	86
przeciwko mieniu	1 366	1 243	1 200	1 090	1 203	1 341	1 801
przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności	102	154	118	128	140	126	184
przeciwko rodzinie i opiece	184	133	209	514	394	344	290
przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji	719	688	703	606	641	614	618

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na przestrzeni lat 2015-2021 odnotowano nieznaczny wzrost wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw ogółem i w poszczególnych typach przestępstw. Wykrywalność przestępstw ogółem wzrosła z 72,2% w 2015 roku do 91,3% w roku 2021. W największym stopniu bo o 13,7% wzrosła wykrywalność przestępstw o charakterze kryminalnym. W 2015 roku wykrywalność ta była na poziomie 78,1%, a w 2021 już na poziomie 72,5%. Przestępstwa drogowe były wykrywane w 2021 roku blisko w 100% (98,7%), to samo dotyczyło przestępstw przeciwko rodzinie i opiece oraz przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji, które miały odpowiednio 100% i 98,4% wykrywalność. Szczegółowe dane zostały przedstawione w tabeli poniżej.

Tabela 33. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	72,2	74,7	79,1	80,8	78,0	75,0	72,5
o charakterze kryminalnym	63,8	67,3	71,5	74,4	74,3	72,3	74,1
o charakterze gospodarczym	56,8	57,1	76,1	77,6	63,7	57,5	54,0
drogowe	98,5	99,2	99,4	99,8	98,6	99,2	98,7
przeciwko życiu i zdrowiu	86,7	90,4	87,4	91,0	89,0	94,3	93,4
przeciwko mieniu	47,5	52,1	56,7	57,8	58,5	55,5	55,3
przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności	88,1	84,7	91,9	88,2	81,9	68,4	81,9
przeciwko rodzinie i opiece	98,5	100,0	100,0	100,0	99,7	100,0	100,0
przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji	98,5	98,8	98,9	99,8	98,1	99,0	98,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Ponieważ wskaźnik wykrywalności przestępstw ogółem jest na dość wysokim poziomie – 72,5% możemy wywnioskować, że obszar Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego jest miejscem do życia względnie bezpiecznym i mieszkańcy mogą mieć poczucie dużej sprawczości służb.

Jak wynika z przedstawionych informacji przestępczość kryminalna stanowi zdecydowaną większość ogółu popełnianych przestępstw. Co prawda jej udział w przestępstwach ogółem wykazywał tendencję malejącą, ale i tak większość popełnionych w 2021 roku przestępstw miało charakter kryminalny. Wśród tego rodzaju przestępstw szczególna jest rola jednego deliktu – przeciwko mieniu. Do grupy przestępstw przeciwko mieniu należą przede wszystkim różnego rodzaju kradzieże (np. z włamaniem, rozbójnicze). Są to najbardziej pospolite delikty i stąd ich znaczna uciążliwość nie tylko dla obywateli, ale także dla całej gospodarki. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece, nie stanowiły znacznego udziału wśród ogółu przestępstw.

W 2021 r. w porównaniu do okresu bazowego czyli 2015 r. zwiększyła się liczba przestępstw gospodarczych na 1000 mieszkańców. Do tej grupy czynów należą m.in. przestępstwa przeciwko: przedsiębiorstwom (np. przestępstwa związane z przetargami, ubezpieczeniowe), konsumentom (oszukańcza reklama, wadliwy towar), podstawowym instytucjom gospodarczym (np. na szkodę banków, giełdy, fałszerstwo pieniędzy, pranie pieniędzy), interesom finansowym państwa (oszustwa podatkowe, przemyt), a także przestępczość związana z naruszaniem prawa własności intelektualnej (nielegalne użytkowanie programów komputerowych bądź ich paserstwo, naruszanie praw autorskich). W roku 2015 takich przestępstw wykryto 419, a w 2021 roku 1 230.

W 2021 roku odnotowano na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych znajdują się gminy tworzące Związek 245 wypadków drogowych, w których zginęło 28 osób, a 261 zostało rannych.

Tabela 34. Zdarzenia w ruchu drogowym na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych znajdują się gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

Jednostka	wypadki	zabici	ranni
Powiat brzozowski	11	5	16
Powiat przemyski	11	3	10
Powiat przeworski	45	3	48
Powiat rzeszowski	178	17	187

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych znajdują się gminy tworzące Związek w 2021 roku odnotowano 3 002 zdarzenia wymagające interwencji jednostek ochrony przeciwpożarowej.

W 2021 roku na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych znajdują się gminy tworzące Związek odnotowano 149 zamachów samobójczych, z czego 112 stanowili mężczyźni, a 37 kobiety. Zgonem zakończyło się 59 prób u 51 mężczyzn i 8 kobiet. Na 100 tys. ludności samobójstw zakończonych zgonem było 61, a ogólnie prób samobójczych 135. Najwięcej prób samobójczych odnotowano w kategorii wiekowej 30-49; 61 prób, z czego 23 zakończyły się zgonem. Żadnej próby nie odnotowano w przedziale wiekowym 12 lat i mniej. Według dostępnych danych statystycznych, najwięcej, bo 57 prób zamachów nastąpiło z nieustalonej przyczyny, 47 miało podłoże psychiczne.

1.3. Diagnoza obszaru gospodarczego

1.3.1. Rynek Pracy

Podając za danymi GUS, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2015 roku wynosiło w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim odpowiednio: 3 162,84 zł, 3 130,09 zł, 3 195,46 zł i 3 333,91 zł i było niższe od średniej krajowej ((3 899,78 zł), ale wyższe od średniej dla województwa podkarpackiego (3 100,00zł). W 2020 r średnie wynagrodzenie w analizowanych powiatach wzrosło odpowiednio do 4 206,54zł, 4 255,41zł, 4 126,82zł i 4 614,22zł brutto ale w dalszym ciągu (z wyjątkiem powiatu rzeszowskiego) było niższe niż średnia w województwie podkarpackim (4 524zł) i niższe niż notowane Polsce (5 662,53 zł).

Wskaźnik liczby pracujących na 1 000 mieszkańców jest użytecznym miernikiem pozwalającym diagnozować zarówno sytuację ekonomiczną ludności jak i potencjał gospodarczy obszaru. Pozwala również porównywać między sobą jednostki administracyjne. W końcu 2021 roku w powiatach brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim liczba pracujących kształtowała się na poziomie odpowiednio: 130, 157, 88 i 193 osoby na 1000 mieszkańców. Najlepiej pod tym względem, wśród gmin Związku wypadało Miasto Dynów, w którym liczba pracujących wynosiła 173 na 1000 mieszkańców, jednakże była to wartość niższa niż osiągnięta w kraju i województwie podkarpackim. Najsłabiej pod tym względem wypadała Gmina Nozdrzec – 49 (Wykres 9).

Wykres 9. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w 2021 r.

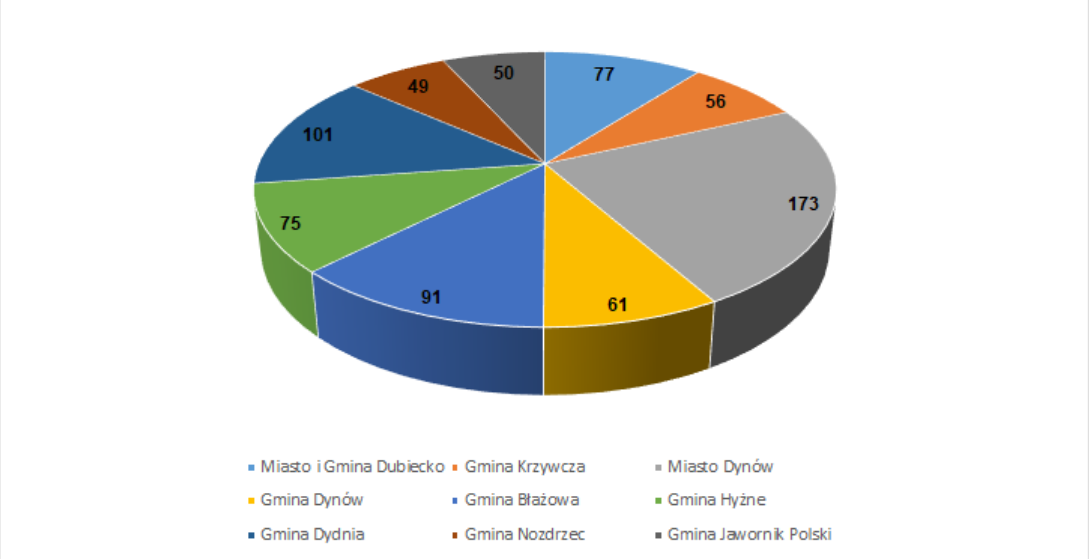

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Można również zaobserwować zróżnicowanie w tym wskaźniku między poszczególnymi gminami na przestrzeni lat 2015-2021. W niektórych gminach nastąpił spadek liczby pracujących np. w Mieście Dynów ze 182 do 173, Gminie Nozdrzec z 54 do 49 oraz w Gminie Jawornik Polski z 56 na 50. W pozostałych gminach nastąpił wzrost analizowanego wskaźnika, a największą dynamiką wzrostu charakteryzowała się Gmina Błażowa, gdzie nastąpił wzrost z poziomu 68 na 91 (Tabela 35).

Tabela 35. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2015-2021.

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	232	240	247	251	255	252	257
Województwo Podkarpackie	200	207	213	217	221	217	221
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**74**	**76**	**76**	**77**	**79**	**77**	**81**
Miasto i Gmina Dubiecko	65	70	70	74	77	77	77
Gmina Krzywcza	44	48	47	59	55	53	56
Miasto Dynów	182	182	186	175	171	173	173
Gmina Dynów	47	49	51	51	60	59	61
Gmina Błażowa	68	71	76	79	79	85	91
Gmina Hyżne	60	68	68	69	69	64	75
Gmina Dydnia	89	96	91	87	88	88	101
Gmina Nozdrzec	54	53	55	58	62	49	49
Gmina Jawornik Polski	56	44	44	45	48	46	50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analiza struktury zatrudnienia w podziale na grupy sekcji PKD może być istotnym narzędziem opisu lokalnego rynku pracy oraz regionalnego potencjału gospodarczego. W powiecie brzozowskim, w którym są zlokalizowane gminy: Dydnia i Nozdrzec, należące do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, w całym analizowanym okresie najwięcej osób zatrudnionych było w grupie: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - w 2015 było to 61% wszystkich pracujących w powiecie, a w 2021- 60%. W dalszej kolejności najwięcej zatrudnionych pracowało w pozostałych usługach (20%), chociaż w tej grupie w stosunku do roku 2015 odnotowano nieznaczny spadek zatrudnionych o 1% oraz w przemyśle i budownictwie (11%). Najmniejszy odsetek zatrudnionych był w 2021 w sektorze działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości (1%).

W powiecie przeworskim, w którym zlokalizowana jest należąca do Związku gmina Jawornik Polski, w całym analizowanym okresie najwięcej osób również było zatrudnionych w grupie: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - w 2015 było to 57% wszystkich pracujących w powiecie, a w 2021- 54% chociaż w tej grupie w stosunku do roku 2015 odnotowano spadek zatrudnionych o 3%. W dalszej kolejności najwięcej zatrudnionych pracowało w przemyśle i budownictwie (21%) oraz w pozostałych usługach (17%). Najmniejszy odsetek zatrudnionych był w 2021 w sektorze działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości (1%).

Podobnie, jak w powyżej scharakteryzowanych powiatach, również w powiecie przemyskim, w którym są zlokalizowane gminy: Miasto i Gmina Dubiecko oraz Gmina Krzywcza, należące do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, w całym analizowanym okresie najwięcej osób zatrudnionych było w grupie: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - w 2015 było to 70% wszystkich pracujących w powiatach, a w 2021- 68%, chociaż w tej grupie w stosunku do roku 2015 odnotowano spadek zatrudnionych o 2%. W dalszej kolejności najwięcej zatrudnionych pracowało w pozostałych usługach (16%) oraz handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii, informacji i komunikacji (9%). Najmniejszy odsetek zatrudnionych był w 2021 w sektorze działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości (1%).

W powiecie rzeszowskim w którym są zlokalizowane należące do Związku: Miasto Dynów oraz gminy: Dynów, Hyżne i Błażowa, w całym analizowanym okresie najwięcej osób zatrudnionych było także w grupie: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - w 2015 było to 51% wszystkich pracujących w powiecie, a w 2021- 45%, chociaż w tej grupie w stosunku do roku 2015 odnotowano spadek zatrudnionych o 6%. W dalszej kolejności najwięcej zatrudnionych pracowało w przemyśle i budownictwie (26%) oraz handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii, informacji i komunikacji (14%). Najmniejszy odsetek zatrudnionych był w 2021 w sektorze działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości (1%).

Szczegółowe dane zostały zaprezentowane w tabeli 36.

Tabela 36. Pracujący wg grup sekcji w powiatach: brzozowskim, przemyskim, przeworskim i rzeszowskim

Wyszczególnienie	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%	2019	%	2020	%
Powiat brzozowski												
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	12 399	61	12 385	60	12 376	60	12 382	60	12 401	60	12 407	60
przemysł i budownictwo	2 131	10	2 242	11	2 398	11	2 439	11	2 437	12	2 316	11
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	1 514	7	1 650	7	1 565	7	1 589	7	1 640	7	1 677	8
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	136	1	121	1	130	1	116	1	100	1	83	1
pozostałe usługi	4 194	21	4 238	21	4 251	21	4 262	21	4 205	20	4 091	20
Suma wszystkich pracujących w powiecie brzozowskim	20 374	100	20 636	100	20 720	100	20 788	100	20 783	100	20 574	100
Powiat przeworski												
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	13 814	57	13 821	56	13 802	55	13 799	55	13 781	54	13 765	54
przemysł i budownictwo	4 408	18	4 546	18	4 645	19	4 876	19	5 182	20	5 371	21
handel; naprawa pojazdów samochodowych;	1 686	7	1 875	8	1 855	7	1 855	7	1 985	8	1 895	7

transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja												
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	228	1	219	1	227	1	266	1	226	1	217	1
pozostałe usługi	4 231	17	4 340	17	4 437	18	4 443	18	4 378	17	4 317	17
Suma wszystkich pracujących w powiecie przeworskim	24 367	100	24 801	100	24 966	100	25 239	100	25 552	100	25 565	100
Powiat przemyski												
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	14 393	70	14 405	70	14 389	70	14 381	68	14 400	68	14 377	68
przemysł i budownictwo	1 123	5	1 056	5	1 268	5	1 217	5	1 245	5	1 348	6
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	1 867	9	1 889	9	1 901	9	2 024	10	2 037	10	1 967	9
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	79	1	74	1	85	1	95	1	68	1	68	1
pozostałe usługi	2 972	15	3 088	15	3 026	15	3 361	16	3 397	16	3 270	16
Suma wszystkich pracujących w powiecie przemyskim	20 434	100	20 512	100	20 669	100	21 078	100	21 147	100	21 030	100
Powiat rzeszowski												
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	26 078	51	26 025	50	26 039	48	26 041	46	26 053	45	26 041	45
przemysł i budownictwo	11 030	21	11 120	21	11 980	22	13 289	23	14 752	26	14 967	26
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	6 708	13	7 324	14	7 865	14	8 149	15	8 257	14	8 648	14
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	276	1	352	1	414	1	297	1	325	1	330	1
pozostałe usługi	7 198	14	7 682	14	7 978	15	8 267	15	8 269	14	8 325	14
Suma wszystkich pracujących w powiecie rzeszowskim	51 290	100	52 503	100	54 276	100	56 043	100	57 656	100	58 311	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Bez pracy, na obszarze działania Związku pozostawało 3241 osób co stanowiło 8,2% ludności w wieku aktywności zawodowej.

W grudniu 2021 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w kraju ukształtowała się na poziomie 5,4%. Stopa bezrobocia w województwie podkarpackim wynosiła 8,2%. Stopa bezrobocia notowana na terenie Związku była nieco niższa od stopy bezrobocia w kraju i porównywalna ze stopą notowaną wówczas na terenie województwa podkarpackiego. W porównaniu do stopy bezrobocia notowanej w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim, które prezentuje poniżej zamieszczony rysunek, stopa bezrobocia obliczona dla obszaru działania Związku prezentuje się korzystnie, jest niższa niż notowana w powiecie brzozowskim (15,2%), przeworskim (11,4%) i przemyskim (13,3%). Niższą stopę wśród porównywanych powiatów na koniec 2021 roku odnotowano jedynie w powiecie rzeszowskim (7,5%). Należy także zaznaczyć, że powiat brzozowski i powiat przemyski, na terenie których zlokalizowane są 4 gminy należące do Związku, są wśród 7 na 24 powiaty (bez miast na prawie powiatu), w których odnotowano najwyższą stopę bezrobocia w województwie podkarpackim.

Rysunek 1. Stopa bezrobocia w powiatach województwa podkarpackiego w grudniu 2021 roku

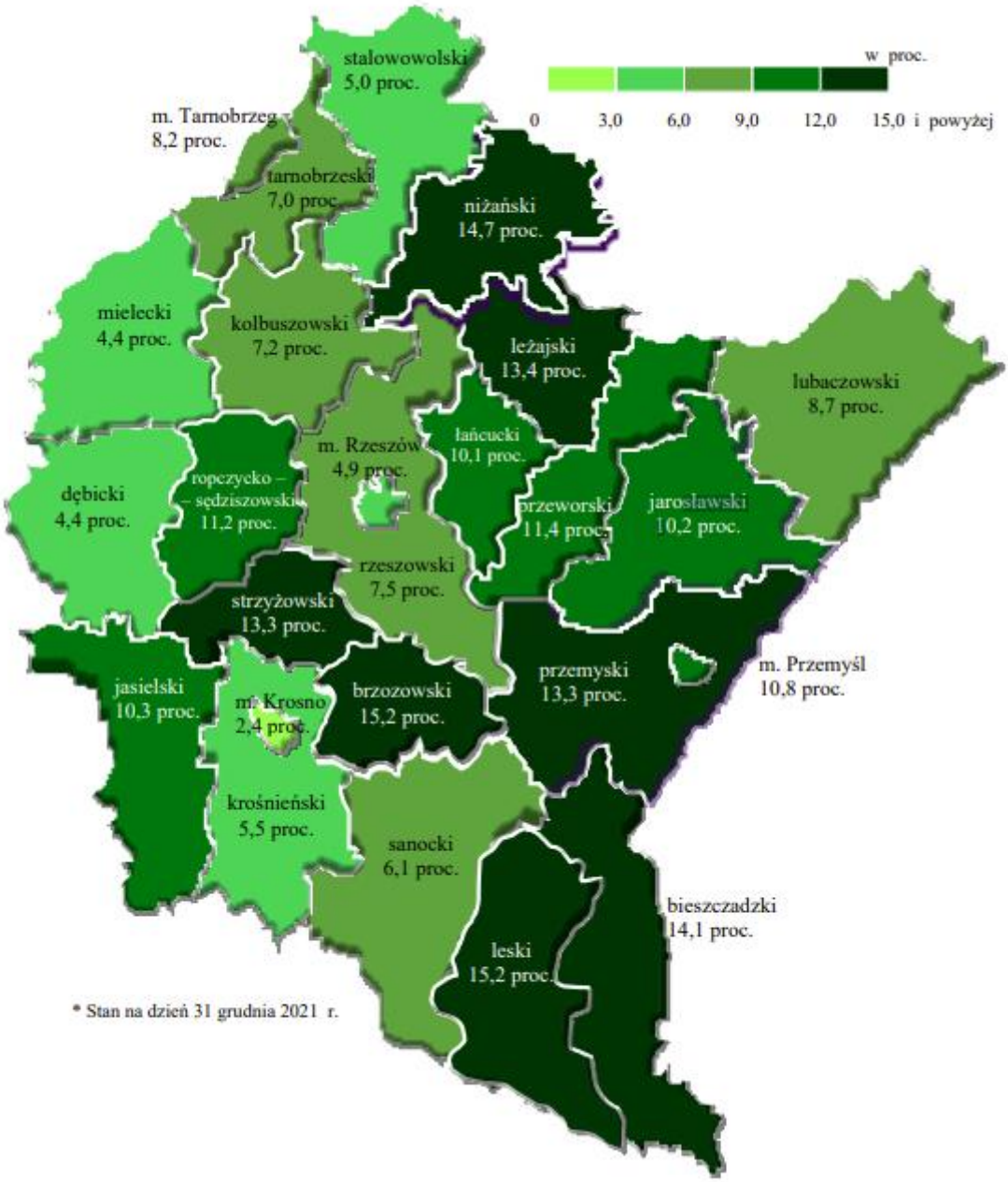

Źródło:file:///C:/Users/justyna/Desktop/Sytuacja_rynku_pracy_w_woj_podkarpackim_12_2021/I%20Informacja%20mies.%20grudzie%C5%84%202021%20r..pdf, 13.07.2022r.

Najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano w Gminie Dydnia – 544 osoby i Gminie Nozdrzec – 518 osób (gminy zlokalizowane w granicach administracyjnych powiatu brzozowskiego). Prawo do zasiłku na terenie Związku posiadało 395 osób (w tym 198 kobiet). Najwięcej osób z prawem do zasiłku było w gminach powiatu brzozowskiego: Dydnia (76 osób) oraz Nozdrzec (77 osób). Szczegółowe dane dotyczące zarejestrowanych bezrobotnych i tych posiadających prawo do zasiłku przedstawiono w Tabeli 37.

Tabela 37. Bezrobotni zarejestrowani na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego z podziałem na jednostki administracyjne, na koniec 2021 roku.

Jednostka	Bezrobotni zarejestrowani		Z prawem do zasiłku	
	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
Polska	895 203	481 935	119 342	69 094
Województwo Podkarpackie	77 291	41 090	10 494	5 665
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**3241**	**1708**	**395**	**198**
Miasto i Gmina Dubiecko	461	246	51	29
Gmina Krzywcza	267	131	38	17
Miasto Dynów	347	199	29	19
Gmina Dynów	332	166	26	14
Gmina Błażowa	316	159	35	12
Gmina Hyżne	236	138	27	19
Gmina Dydnia	544	292	79	36
Gmina Nozdrzec	518	252	77	35
Gmina Jawornik Polski	220	125	33	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Od roku 2015 spadła liczby osób pozostających bez pracy długotrwale czyli takich powyżej 12 miesięcy, na terenie każdego z powiatów, na terenie których zlokalizowane są gminy należące do Związku. Najmniejszy spadek odnotowano wśród bezrobotnych pozostających bez pracy w przedziale czasowym 12-24 miesiące. Tendencją spadkową charakteryzowała się też liczba pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy (Wykres 10).

Wykres 10. Bezrobotni pozostający bez pracy według czasu trwania bezrobocia w latach 2015-2021 w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

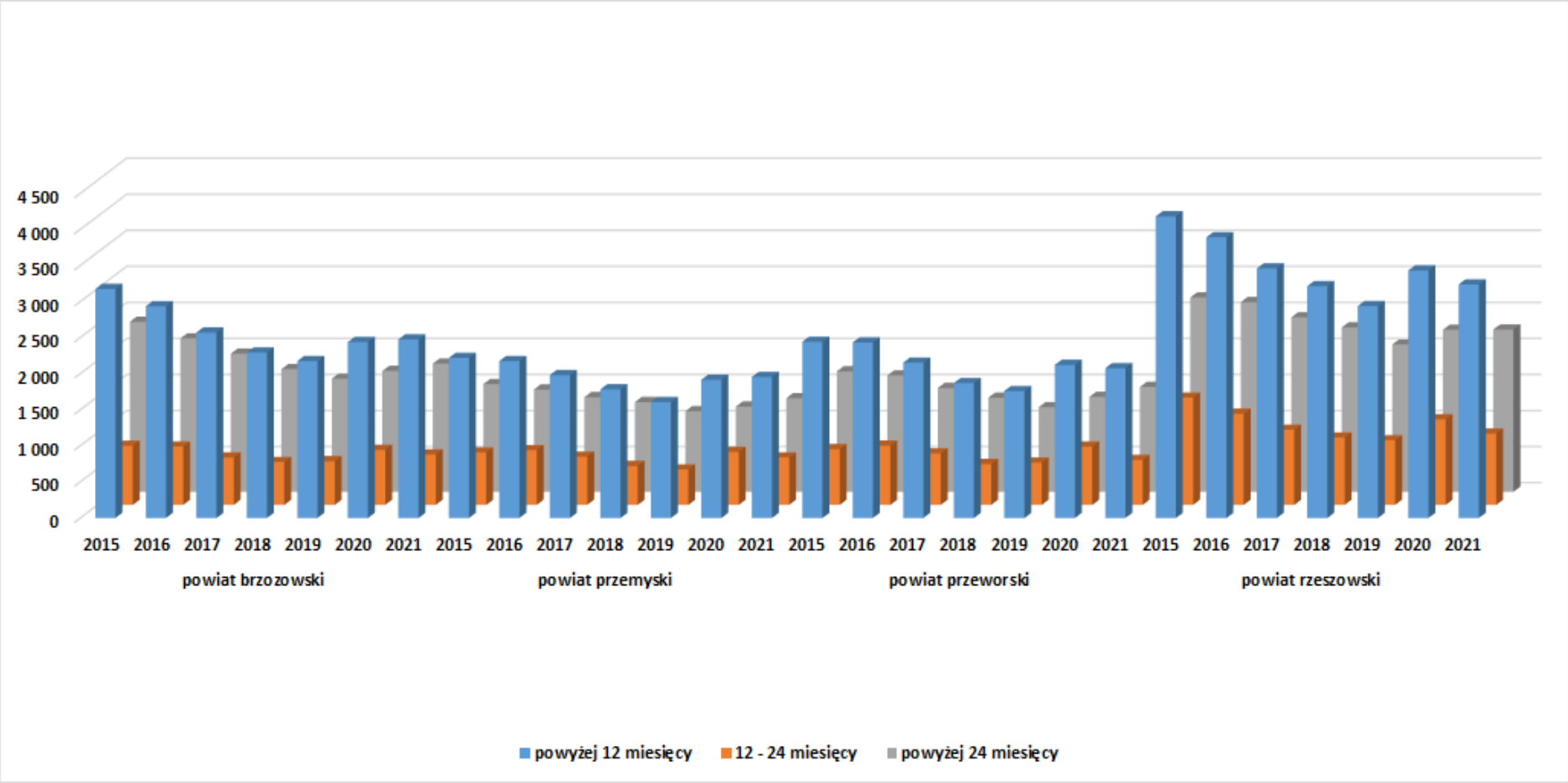

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Osobami, które bezrobocie dotyka w sposób szczególny są bezrobotni bez prawa do zasiłku, a tych było w 2021 roku zdecydowanie więcej wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych niż tych z prawem do świadczeń.

Najwięcej bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Związku zarówno w 2015 roku, jak i w 2021 stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Jednak na przestrzeni lat 2015-2021 nastąpił w tej kategorii spadek z 31% do 27,1%. Najmniej bezrobotnych zarejestrowano z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i tutaj zaistniała tendencja wzrostowa (jednakże z uwagi na brak danych m.in. w 2015 roku w gminach powiatu rzeszowskiego wynik ten nie daje nam faktycznego obrazu w roku bazowym). W 2015 roku było to 209 osób, a w 2021 – 335 osób.

Tabela 38. Udział bezrobotnych zarejestrowanych wg wykształcenia (w wybranych grupach) w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w % na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto i Gmina Dubiecko							
ogółem	613	584	524	436	427	471	455
wyższe	60	70	62	48	55	59	57
średnie ogólnokształcące	71	58	57	50	48	47	54
zasadnicze zawodowe	151	158	126	97	100	107	115
Gmina Krzywcza							
ogółem	317	317	282	242	225	258	260
wyższe	36	33	28	24	36	31	29
średnie ogólnokształcące	32	29	31	27	24	25	29
zasadnicze zawodowe	97	94	79	70	58	73	68
Gmina Dydnia							
ogółem	848	749	670	573	587	597	533
wyższe	72	67	52	42	52	60	45
średnie ogólnokształcące	27	24	27	28	31	31	26
zasadnicze zawodowe	299	269	239	207	200	201	181
Gmina Nozdrzec							
ogółem	748	677	577	511	530	520	504
wyższe	77	78	61	54	51	69	52
średnie ogólnokształcące	41	37	45	38	37	41	47
zasadnicze zawodowe	243	211	170	156	172	153	151
Gmina Jawornik Polski							
ogółem	315	320	285	242	216	217	220
wyższe	42	48	40	34	24	34	30
średnie ogólnokształcące	38	29	28	23	28	19	25
zasadnicze zawodowe	90	101	84	71	62	69	57
Miasto Dynów							
ogółem	b.d.	b.d.	b.d.	382	347	372	347
wyższe	b.d.	b.d.	b.d.	55	54	55	54
średnie ogólnokształcące	b.d.	b.d.	b.d.	64	52	58	58
zasadnicze zawodowe	b.d.	b.d.	b.d.	74	56	63	59
Gmina Dynów							
ogółem	b.d.	b.d.	b.d.	392	330	344	332
wyższe	b.d.	b.d.	b.d.	48	35	40	33
średnie ogólnokształcące	b.d.	b.d.	b.d.	52	42	42	44
zasadnicze zawodowe	b.d.	b.d.	b.d.	86	81	81	79
Gmina Błażowa							
ogółem	b.d.	b.d.	b.d.	352	328	382	316
wyższe	b.d.	b.d.	b.d.	46	36	54	41
średnie ogólnokształcące	b.d.	b.d.	b.d.	44	42	48	35
zasadnicze zawodowe	b.d.	b.d.	b.d.	94	99	94	85
Gmina Hyżne							
ogółem	b.d.	b.d.	b.d.	252	216	275	236
wyższe	b.d.	b.d.	b.d.	33	28	37	27
średnie ogólnokształcące	b.d.	b.d.	b.d.	21	18	24	17
zasadnicze zawodowe	b.d.	b.d.	b.d.	69	62	76	74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych JST tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Analiza bezrobocia ujętego według kategorii wiekowych pokazuje, że na przestrzeni badanego okresu największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 45 plus i odsetek ten wzrastał sukcesywnie

z poziomu 856 w 2015 roku do 993 w roku 2021. Poziom bezrobocia zwiększał się również w kategorii wiekowej 25-34. W 2015 roku liczba bezrobotnych wyniosła 806, a w 2021 roku 938. Grupą wiekową w której bezrobocie zmalało był wiek 24 lata i mniej. Odnotowano w tej grupie spadek o 28 osób.

Wykres 11. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych wg grup wieku na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskie w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto i Gmina Dubiecko							
24 lata i mniej	124	106	104	67	74	82	64
25-34	154	171	153	128	133	151	133
35-44	138	134	110	88	87	92	104
45 plus	161	154	118	118	112	124	127
Gmina Krzywcza							
24 lata i mniej	52	52	49	36	40	31	30
25-34	112	98	93	83	80	84	87
35-44	64	60	46	43	42	55	56
45 plus	71	81	81	66	55	76	72
Gmina Dydnia							
24 lata i mniej	118	101	79	74	97	79	67
25-34	222	198	183	152	155	170	140
35-44	186	155	155	131	134	146	128
45 plus	322	295	253	216	201	202	198
Gmina Nozdrzec							
24 lata i mniej	137	116	96	59	82	77	70
25-34	220	209	170	158	153	155	139
35-44	167	138	123	117	115	117	125
45 plus	224	214	188	177	180	171	170
Gmina Jawornik Polski							
24 lata i mniej	72	57	52	38	28	24	30
25-34	98	110	89	88	70	72	61
35-44	67	68	62	51	49	52	65
45 plus	78	85	82	65	69	69	64
Miasto Dynów							
24 lata i mniej	b.d.	b.d.	b.d.	56	46	57	57
25-34	b.d.	b.d.	b.d.	135	110	117	89
35-44	b.d.	b.d.	b.d.	85	93	88	93
45 plus	b.d.	b.d.	b.d.	106	98	110	108
Gmina Dynów							
24 lata i mniej	b.d.	b.d.	b.d.	86	87	82	68
25-34	b.d.	b.d.	b.d.	135	108	117	120
35-44	b.d.	b.d.	b.d.	77	55	66	58
45 plus	b.d.	b.d.	b.d.	94	80	79	86
Gmina Błażowa							
24 lata i mniej	b.d.	b.d.	b.d.	52	60	62	48
25-34	b.d.	b.d.	b.d.	131	104	130	100
35-44	b.d.	b.d.	b.d.	61	56	81	73
45 plus	b.d.	b.d.	b.d.	108	108	109	95
Gmina Hyżne							
24 lata i mniej	b.d.	b.d.	b.d.	55	39	51	41
25-34	b.d.	b.d.	b.d.	78	72	86	69
35-44	b.d.	b.d.	b.d.	54	49	61	53
45 plus	b.d.	b.d.	b.d.	65	56	77	73

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych jest narzędziem wykorzystywanym przy planowaniu działań prowadzących do osiągnięcia stabilnej sytuacji na lokalnym rynku pracy. Monitoring dotyczy zarówno zawodów i specjalności określonych według Klasyfikacji Zawodów i Specjalności dla potrzeb rynku pracy, jak też umiejętności i uprawnień posiadanych przez bezrobotnych oraz tych najbardziej pożądanych przez pracodawców. Zawodami deficytowymi możemy określić takie, na które istnieje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba bezrobotnych w danym zawodzie, zawody zrównoważone to takie, na które na rynku pracy występuje zapotrzebowanie zbliżone do liczby bezrobotnych w danym zawodzie, natomiast zawody nadwyżkowe to takie, na które istnieje na rynku pracy niższe zapotrzebowanie niż liczba bezrobotnych w danym zawodzie.

Analizując grupy zawodów, można zaobserwować, że bez wątpienia wśród zawodów nadwyżkowych występujących na terenie wszystkich powiatów, na terenie których zlokalizowane są gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, są takie grupy jak: ekonomiści, pedagodzy i specjaliści technologii żywności i żywienia.

Tabela 39. Grupy zawodów, w których liczba bezrobotnych była największa w 2021 roku

	Liczba bezrobotnych			
	powiat brzozowski	**powiat przeworski**	**powiat przemyski**	**powiat rzeszowski**
Grupy zawodów		Cukiernicy		Cukiernicy
	Ekonomiści	Ekonomiści	Ekonomiści	Ekonomiści
		Filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy	Filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy	Filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy
			Kucharze	Kucharze
		Plastycy, dekoratorzy wnętrz i konserwatorzy zabytków		Plastycy, dekoratorzy wnętrz i konserwatorzy zabytków
	Pedagodzy	Pedagodzy	Pedagodzy	Pedagodzy
		Pracownicy biur podróży i obsługi turystycznej	Pracownicy biur podróży i obsługi turystycznej	Pracownicy biur podróży i obsługi turystycznej
			Prawnicy	Prawnicy
			Socjolodzy i specjaliści ds. badań społeczno-ekonomicznych	Socjolodzy i specjaliści ds. badań społeczno-ekonomicznych
		Specjaliści ds. administracji	Specjaliści ds. administracji	Specjaliści ds. administracji
			Specjaliści rolnictwa i leśnictwa	Specjaliści rolnictwa i leśnictwa
			Prawnicy	Prawnicy
	Specjaliści technologii żywności i żywienia	Specjaliści technologii żywności i żywienia	Specjaliści technologii żywności i żywienia	Specjaliści technologii żywności i żywienia
	Ślusarze		Ślusarze	Ślusarze
	Technicy budownictwa		Technicy budownictwa	
	Technicy informatycy		Technicy informatycy	Technicy informatycy
	Technicy mechanicy		Technicy mechanicy	Technicy mechanicy

Źródło: opracowanie na podstawie informacji z Monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiatach: brzozowskim, przemyskim, przeworskim i rzeszowskim w 2021 roku.

Pracodawcy zamieszczający ogłoszenia w Powiatowych Urzędach Pracy w Brzozowie, Przeworsku, Przemyślu i Rzeszowie oraz Internecie najczęściej oferowali pracę w zawodach takich jak: sprzedawcy i kasjerzy (844 ofert), pracownicy administracyjni i biurowi (789 ofert), robotnicy obróbki drewna i stolarze (398 ofert), pracownicy fizyczni w produkcji i pracach prostych (147 ofert).

Zawody maksymalnie nadwyżkowe to takie, dla których nie ma żadnych ofert pracy tj. wskaźnik dostępności ofert pracy nie przyjmuje żadnych wartości. W powiatach brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w 2021 r. wśród zawodów maksymalnie nadwyżkowych była taka grupa jak: filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy. W 2021 na terenie działania Związku blisko 100 zawodów można było uznać za zawody zrównoważone. Dla zawodów zrównoważonych liczba ofert pracy była zbliżona do liczby zarejestrowanych bezrobotnych z potrzebnymi kwalifikacjami.

W 2021 r. w Powiatowych Urzędach Pracy w Brzozowie, Przeworsku, Przemyślu i Rzeszowie zarejestrowało się łącznie 17 522 absolwentów z czego największy udział stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (4818), a najmniejszy z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (2104). Wysoka była również liczba osób z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym (4689).

Tabela 40.Liczba zarejestrowanych absolwentów w 2021 w Powiatowym Urzędzie Pracy w Brzozowie, Rzeszowie, Przeworsku i Przemyślu.

Wyszczególnienie	2021
osoby posiadające wykształcenie wyższe	2411
osoby ukończyły szkołę policealną oraz średnią zawodową	4689
osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym	2104
osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym	4818
osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym	3500

Źródło: opracowanie na podstawie informacji z Monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiatach: brzozowskim, przemyskim, przeworskim i rzeszowskim w 2021 roku.

Podsumowując strukturę osób bezrobotnych w powiatach, na terenie których zlokalizowane są gminy tworzące Związek można zauważyć, że zdecydowanym problemem bezrobocie wśród mieszkańcy obszarów wiejskich (sytuacja ta ma miejsce z uwagi na charakter większości gmin tworzących Związek (6 gmin wiejskich, 2 gminy miejsko-wiejskie i 1 miasto)), którzy stanowią aż 86,3% bezrobotnych i należy poszukiwać sposobów na ich aktywizację i kształcenie umiejętności. W strukturze bezrobotnych jest również bardzo wysoki udział osób pozostających długotrwale bez pracy tj. powyżej 12 miesięcy – stanowią oni aż 63,03% ogółu. Ponieważ jak wspomniano we wcześniejszej analizie kobiety bezrobotne stanowią prawie 53% ogółu bezrobotnych niezwykle istotnym jest zaktywizowanie kobiet powracających do pracy po urodzeniu dziecka. W roku 2021 aż 2 511 kobiet nie podjęło ponownie aktywności. Kluczowym problemem ze względu na budżet jednostek samorządowych wydaje się również wysoki udział w grupie bezrobotnych dwóch grup w wieku produkcyjnym tj. osób od 25 do 34 roku życia, których zarejestrowano w 2021 roku 938 oraz osób powyżej 45 roku życia, których było 993.

Tabela 41. Struktura bezrobotnych w powiatach: brzozowskim, przemyskim, przeworskim i rzeszowskim w 2021 roku według wybranych cech.

Struktura bezrobotnych	Liczba osób	Udział % grupy do ogółu
powiat brzozowski		
Bezrobotni z prawem do zasiłku	719	16,8%
Osoby do 30 roku życia	1106	25,8%
Osoby bezrobotne w okresie do 12 miesięcy po ukończeniu nauki	142	3,3%
Osoby długotrwale bezrobotne	2781	64,9%
Kobiety, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka	68	1,6%
Osoby bez doświadczenia zawodowego	767	17,9%
Osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia	1069	24,9%
Cudzoziemcy	4	0,1%
Osoby niepełnosprawne	111	2,6%
Bezrobotni mieszkańcy wsi	3945	92,1%
powiat przeworski		
Bezrobotni z prawem do zasiłku	537	13,9%
Osoby do 30 roku życia	1091	28,3%
Osoby bezrobotne w okresie do 12 miesięcy po ukończeniu nauki	165	4,3%
Osoby długotrwale bezrobotne	2431	63,1%
Kobiety, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka	809	21,0%
Osoby bez doświadczenia zawodowego	1109	28,8%
Osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia	814	21,1%
Cudzoziemcy	4	0,1%
Osoby niepełnosprawne	199	5,2%
Bezrobotni mieszkańcy wsi	2900	75,3%
powiat przemyski - ziemski		
Bezrobotni z prawem do zasiłku	503	13,6%
Osoby do 30 roku życia	1085	29,2%
Osoby bezrobotne w okresie do 12 miesięcy po ukończeniu nauki	166	4,5%
Osoby długotrwale bezrobotne	2255	60,8%
Kobiety, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka	626	16,9%
Osoby bez doświadczenia zawodowego	982	26,5%
Osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia	824	22,2%
Cudzoziemcy	10	0,3%
Osoby niepełnosprawne	199	5,4%
Bezrobotni mieszkańcy wsi	3619	97,5%
powiat rzeszowski		

Bezrobotni z prawem do zasiłku	625	11,0%
Osoby do 30 roku życia	1 593	28,1%
Osoby bezrobotne w okresie do 12 miesięcy po ukończeniu nauki	241	4,2%
Osoby długotrwale bezrobotne	3 595	63,3%
Kobiety, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka	1008	17,8%
Osoby bez doświadczenia zawodowego	1213	21,4%
Osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia	1 329	23,4%
Cudzoziemcy	17	0,3%
Osoby niepełnosprawne	329	5,8%
Bezrobotni mieszkańcy wsi	4 555	80,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

1.3.2. Przedsiębiorczość i potencjał gospodarczy

W 2021 roku na terenie działania Związku do rejestru REGON wpisanych było 4467 podmiotów. Na 10 tys. ludności przypadało 691 podmiotów - a w 2015 roku były to 543 podmioty. Dla porównania w województwie podkarpackim analizowany wskaźnik w 2015 roku wyniósł 776, a w 2021 roku 931, natomiast w powiatach: brzozowskim w roku 2015 - 572 i w roku 2021 - 680, przeworskim odpowiednio 584 i 708, przemyskim 555 i 705 oraz rzeszowskim 698 i 877. Na przestrzeni lat zmniejszyła się tu roczna liczba wykreślanych podmiotów - w 2021 było to 35 podmiotów, a w 2015 – 44 podmioty. Może to świadczyć o większej trwałości przedsiębiorstw. Na uwagę zasługuje również znaczący wzrost podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym z 87 w 2015 r. do 113 w roku 2021 co może świadczyć o wzroście przedsiębiorczości. (Tabela 42).

Tabela 42. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskie.

Wyszczególnienie	2015	2021
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	543	691
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	55	70
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	44	35
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym	43	56
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	87	113

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W podziale na sekcje PKD 2007 najwięcej podmiotów w 2021 roku prowadziło działalność z zakresu budownictwa oraz handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle. Na tle innych sektorów wyróżnia się również działalność związaną z przetwórstwem przemysłowym oraz działalnością profesjonalną, naukową i techniczną. Najmniej podmiotów zarejestrowano w dziale transport i leśnictwo oraz działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi – tylko po 1.

Na przestrzeni lat 2015-2021 w największym stopniu zmalała liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w sekcji Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle. W 2015 roku zarejestrowane były w tej sekcji 2233 podmioty, nastąpił więc spadek o 56 podmiotów. Spadek nastąpił również między innymi w sekcji A: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo z 265 w 2015 roku do 250 w 2021 r. Szczegółowe dane zostały przedstawione w Tabela 43.

Tabela 43.Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 na przestrzeni lat 2015-2021 w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

SEKCJA	Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	265	262	255	244	240	252	250
Sekcja A dział 01	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	144	141	137	133	129	139	139
Sekcja A dział 02	Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową	118	117	115	109	108	112	110
Sekcja A dział 03	Rybactwo	3	4	3	2	3	1	1
Sekcja B	Leśnictwo i pozyskiwanie drewna	26	26	26	26	27	27	29
Sekcja B dział 08	Pozostałe górnictwo i wydobywanie	24	22	21	20	21	21	23
Sekcja B dział 09	Działalność usługowa wspomagająca górnictwo i wydobywanie	2	4	5	6	6	6	4
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	381	368	377	405	405	418	423
Sekcja C dział 10	Produkcja artykułów spożywczych	160	159	151	147	150	153	149
Sekcja C dział 11	Produkcja napojów	8	3	5	5	3	5	9
Sekcja C dział 13	Produkcja wyrobów tekstylnych	27	27	38	33	36	35	38
Sekcja C dział 14	Produkcja odzieży	108	104	99	111	102	98	99
Sekcja C dział 15	Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych	9	6	8	7	6	8	10
Sekcja C dział 16	Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	400	370	363	378	384	397	405
Sekcja C dział 17	Produkcja papieru i wyrobów z papieru	34	36	37	36	32	33	37
Sekcja C dział 18	Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	42	45	46	41	40	38	37
Sekcja C dział 20	Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	16	15	15	16	17	16	15
Sekcja C dział 22	Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	58	61	59	61	57	56	58
Sekcja C dział 23	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	97	98	100	97	92	93	96

Sekcja C dział 24	Produkcja metali	6	6	3	4	4	4	4
Sekcja C dział 25	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	254	263	289	326	348	368	393
Sekcja C dział 26	Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	19	23	25	22	23	25	22
Sekcja C dział 27	Produkcja urządzeń elektrycznych	16	21	21	21	22	22	21
Sekcja C dział 28	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana	22	25	27	34	37	40	41
Sekcja C dział 29	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli	15	15	15	14	13	15	15
Sekcja C dział 30	Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	14	11	13	17	16	15	17
Sekcja C dział 31	Produkcja mebli	446	431	446	448	458	482	491
Sekcja C dział 32	Pozostała produkcja wyrobów	72	65	72	71	72	78	81
Sekcja C dział 33	Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	121	134	141	155	166	170	181
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	22	56	77	75	86	87	83
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	35	39	40	38	38	38	38
Sekcja E dział 36	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody	11	12	13	14	14	15	15
Sekcja E dział 37	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	3	3	3	3	3	3	4
Sekcja E dział 38	Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców	21	24	21	18	18	18	17
Sekcja E dział 39	Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami	0	0	3	3	3	2	2
Sekcja F	Budownictwo	792	831	883	980	1 096	1 162	1 243
Sekcja F dział 41	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	691	710	733	791	837	859	919
Sekcja F dział 42	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	127	141	154	162	185	180	182

Sekcja F dział 43	Roboty budowlane specjalistyczne	536	562	605	679	768	836	894
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	798	794	784	785	789	808	836
Sekcja G dział 45	Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych	137	151	156	163	171	189	205
Sekcja G dział 46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	137	129	130	134	131	132	141
Sekcja G dział 47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi	524	514	498	488	487	487	490
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	317	329	319	333	331	330	333
Sekcja H dział 49	Transport lądowy oraz transport rurociągowy	310	318	307	316	313	311	315
Sekcja H dział 50	Transport wodny	2	2	1	1	1	1	1
Sekcja H dział 51	Transport lotniczy	2	2	3	5	7	8	7
Sekcja H dział 52	Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	39	46	57	65	70	73	74
Sekcja H dział 53	Działalność pocztowa i kurierska	19	21	26	24	28	37	41
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	322	317	318	342	353	371	397
Sekcja I dział 55	Zakwaterowanie	56	56	56	54	54	59	59
Sekcja I dział 56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	266	261	262	288	299	312	338
Sekcja J	Informacja i komunikacja	404	465	510	553	624	684	777
Sekcja J dział 58	Działalność wydawnicza	12	14	15	15	15	16	18
Sekcja J dział 59	Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	33	34	38	40	41	43	50
Sekcja J dział 61	Telekomunikacja	36	41	43	36	39	37	36
Sekcja J dział 62	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	275	330	363	409	478	533	617
Sekcja J dział 63	Działalność usługowa w zakresie informacji	48	46	51	53	51	55	56
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	342	334	337	348	355	363	369

Sekcja K dział 64	Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalnych	42	32	36	39	40	39	45
Sekcja K dział 65	Ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emerytalne, z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego	5	6	6	8	8	7	8
Sekcja K dział 66	Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	295	296	295	301	307	317	320
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	199	207	215	229	253	269	281
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	145	147	158	178	186	208	221
Sekcja M dział 69	Działalność prawnicza, rachunkowo - księgowa i doradztwo podatkowe	36	37	40	44	45	45	46
Sekcja M dział 70	Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	11	9	12	16	19	23	27
Sekcja M dział 71	Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	37	40	41	44	47	52	55
Sekcja M dział 72	Badania naukowe i prace rozwojowe	1	1	0	0	0	0	0
Sekcja M dział 73	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	7	7	8	12	14	19	21
Sekcja M dział 74	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	44	44	48	53	52	60	63
Sekcja M dział 75	Działalność weterynaryjna	9	9	9	9	9	9	9
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	49	54	47	58	62	80	93
Sekcja N dział 77	Wynajem i dzierżawa	54	66	66	67	71	77	86
Sekcja N dział 78	Działalność związana z zatrudnieniem	10	12	14	18	17	21	20
Sekcja N dział 79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z	14	15	18	18	16	19	20
Sekcja N dział 80	Działalność detektywistyczna i ochroniarska	8	8	7	6	6	7	7
Sekcja N dział 81	Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni	143	148	161	167	172	208	232
Sekcja N dział 82	Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	70	69	76	73	89	103	120
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	226	227	226	225	224	224	225
Sekcja P	Edukacja	625	628	567	590	598	637	682
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	534	586	643	694	713	778	857

Sekcja Q dział 86	Opieka zdrowotna	469	517	570	610	623	688	762
Sekcja Q dział 87	Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	5	5	6	7	7	9	10
Sekcja Q dział 88	Pomoc społeczna bez zakwaterowania	60	64	67	77	83	81	85
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	299	299	327	327	341	356	361
Sekcja R dział 90	Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	58	57	67	69	72	72	71
Sekcja R dział 91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	27	27	29	31	31	31	34
Sekcja R dział 92	Działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi	1	1	1	1	1	1	1
Sekcja R dział 93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	213	214	230	226	237	252	255
Sekcje S i T	Pozostała działalność usługowa Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	295	285	290	329	338	350	366
Sekcja S dział 94	Działalność organizacji członkowskich	167	166	166	194	195	197	203
Sekcja S dział 95	Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	28	26	28	32	33	33	30
Sekcja S dział 96 i Sekcja T dział 97 i 98	Pozostała indywidualna działalność usługowa Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	100	93	96	103	110	120	133

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Najwięcej nowych podmiotów gospodarczych na obszarze działania Związku zarejestrowano w 2021 roku w budownictwie - 175 oraz handlu hurtowym i detalicznym - 67. Najmniej - tylko po 1 podmiocie zarejestrowano w działalności związanej z dostawą wody; gospodarowaniem ścieków i odpadami oraz działalnością związaną z rekultywacją, a także w działalności związanej z kulturą, rozrywka i rekreacją. Najwięcej podmiotów rejestrowało swoją działalność jako osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, a najmniej w formie spółdzielni. Szczegółowe statystyki przedstawiono w Tabela 444.

Tabela 44. Nowozarejestrowane podmioty gospodarcze w podziale na sekcje PKD oraz formy prawne w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku.

SEKCJA	NAZWA	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w podziale na sekcje PKD 2007 wśród nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Spółki handlowe	Spółki z o.o.	Spółki cywilne	Spółdzielnie
SEKCJA A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	4	0	0	0	0
SEKCJA C	Przetwórstwo przemysłowe	35	4	4	0	0
SEKCJA D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	0	0	0
SEKCJA E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	0	0	0	0
SEKCJA F	Budownictwo	171	2	2	0	0
SEKCJA G	Handel hurtowy i detaliczny	59	4	4	0	0
SEKCJA H	Transport i gospodarka magazynowa	20	1	1	0	0
SEKCJA I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	8	1	0	0	2
SEKCJA J	Informacja i komunikacja	15	0	0	0	0
SEKCJA K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	11	0	0	0	0
SEKCJA L	Działalność związana z obsługą nieruchomości	2	0	0	0	0
SEKCJA M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	21	2	2	0	0

SEKCJA N	Działalność w zakresie usług administrowania i usług wspierających	20	0	0	0	0
SEKCJA P	Edukacja	6	0	0	0	0
SEKCJA Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	17	0	0	0	0
SEKCJA R	Działalność związana z kulturą, rozrywka i rekreacją	1	0	0	0	0
SEKCJA S ,T	Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	18	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując liczbę podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON, warto również zwrócić uwagę na strukturę podmiotów według kryterium ich wielkości. W strukturze wielkościowej podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie Związku, podobnie jak w przypadku całej Polski, dominują mikro i małe przedsiębiorstwa stanowiące 96,7% wszystkich przedsiębiorstw. W grupie tej odnotowano również największy przyrost podmiotów w 2021 r. w porównaniu do roku 2015 o 900 podmiotów. Na terenie Związku zidentyfikowano również tylko 1,7 podmiotów przypadających na 10 tys. ludności, w których zatrudnionych było co najmniej 250.

Tabela 45. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym

Podmioty według liczby zatrudnionych	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ogółem	869,5	882,3	900,3	962,2	1012,3	1068,3	1130,3
0-9	831,3	844,1	863,9	925,3	976,0	1032,5	1092,8
10-49	35,8	35,6	34,3	35,1	34,4	34,0	35,8
50-249	2,4	2,6	2,1	1,8	1,9	1,9	1,7
250 i więcej	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie działania Związku jest znacząco zróżnicowana. Ośrodkami o największej koncentracji działalności gospodarczej są gminy miejsko-wiejskie i Miasto Dynów, na terenie których w 2021 r. funkcjonowało: Gmina Błażowa: 898 podmiotów gospodarczych, Miasto i Gmina Dubiecko: 571 podmiotów gospodarczych i Miasto Dynów: 541 podmiotów gospodarczych, które stanowiły one 45% wszystkich podmiotów funkcjonujących na terenie Związku. Na jego terytorium ulokowane były tylko podmioty zatrudniające do 250 pracowników – 7 podmiotów gospodarczych. Najmniej podmiotów funkcjonowało w Gminie Jawornik Polski – 288. Szczegółowe dane zostały przedstawione w Tabela 466.

Tabela 46. Podmioty gospodarcze według klas wielkości w 2021 na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

Wyszczególnienie	0-9	10-49	50-249	250 i więcej	1000 i więcej
Polska	4 670 749	133 936	27 263	3 675	768
Województwo Podkarpackie	189 543	5 584	1 227	156	34
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	4320	140	7	0	0
Miasto i Gmina Dubiecko	551	19	1	0	0
Gmina Krzywcza	320	11	0	0	0
Miasto Dynów	519	19	3	0	0
Gmina Dynów	426	13	0	0	0

Gmina Błażowa	868	28	2	0	0
Gmina Hyżne	426	10	0	0	0
Gmina Dydnia	474	17	0	0	0
Gmina Nozdrzec	448	12	1	0	0
Gmina Jawornik Polski	288	11	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2021 roku na 1000 osób w wieku produkcyjnym przypadało 9,16 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, a w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem stanowiły one 81,2% udziału (wzrost o 10% w stosunku do roku 2015). W latach 2015-2020 nastąpił również skok w nakładach inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca z 1817,50 zł w 2015 roku do 2 087,50 zł w roku 2020. W dalszym ciągu były to jednak nakłady znacznie niższe niż w kraju i województwie podkarpackim, gdzie wyniosły odpowiednio: 4 805,00 zł i 3 104,00 zł.

Tabela 47. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w zł

Wyszczególnienie	nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w zł					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
POLSKA	4 347	3 880	4 141	4 725	5 207	4 805
PODKARPACKIE	2 740	2 601	2 922	3 706	3 960	3 105
Powiat brzozowski	610	458	1 038	1 145	869	885
Powiat przemyski	1 691	1 675	4 196	3 310	2 839	1 187
Powiat przeworski	1 436	1 009	1 326	1 896	1 666	1 380
Powiat rzeszowski	3 533	2 821	3 843	5 534	7 725	4 898

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na przestrzeni lat 2015-2021 zauważalny jest również odpływ kapitału zagranicznego. W roku 2015 na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych leżą gminy tworzące Związek funkcjonowały 73 podmioty z kapitałem zagranicznym, a w roku 2020 już tylko 52.

Tabela 48. Liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym w latach 2015-2020.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
powiat brzozowski	6	5	2	4	4	4
powiat przeworski	15	13	12	14	12	6
powiat przemyski	15	14	10	17	16	8
powiat rzeszowski	37	46	43	54	46	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na terytorium działania Związku nie funkcjonuje żadna z działających w kraju stref ekonomicznych. Wykaz najważniejszych przedsiębiorstw działających na terenie JST należących do Związku został przedstawiony w kolejnej tabeli.

Tabela 49. Wykaz najważniejszych podmiotów gospodarczych na terenie JST tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

Nazwa podmiotu	Rodzaj działalności	Lokalizacja - gmina
Zakład GRABO Waldemar Irzyk, Niebocko 110	Przemysł i budownictwo	Gmina Dydnia
Zakład Produkcyjno-Handlowo-Transportowy Henryk Kmiotek, Krzemienna 4	Transport	
DREWKOT Dariusz Kot, Krzywe 34	Przetwórstwo drzewne	
Polgrys Spółka z o.o, ul. Dominikańska 25, 35-041 Rzeszów	Wydobycie kruszyw	
Firma Usługowo-Handlowa Skiba Wacław, Niebocko 155	Transport	
Krusz-Bud Spółka z o.o. Temeszów	Wydobycie kruszyw	
Zielona Oaza, ul. Słoneczna 17, 36-200 Brzozów	Produkcja ziemi ogrodniczej	
Tartak Majda 36-233 Wesoła 646	Przetwórstwo drzewne	Gmina Nozdrzec
F.H.U.P. "KÓŁKO" Anna Czopor, Izdebki 384	Transport, handel	
F.P.U.H. "FRAN-BUD" F. Oleszko, Izdebki 390B	Roboty budowlane	
GAB-STEEL Sabina Dytko-Gerlach, Izdebki 693	Obróbka metali	
Polexim Import – Eksport Poland, Izdebki 609	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	

T.S.SAN F.P.U.H. Import – Export	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż	
AITOOLS & PROTOTYPING, Nozdrzec 242/2	Obróbka mechaniczna elementów metalowych	
Sznurtex, Wesoła 677B	Produkcja wyrobów tekstylnych	
Zakład Usług Leśnych i Produkcyjno-Handlowych Szpiech Kazimierz	Działalność usługowa związana z leśnictwem	
Tartak Majda 36-233 Wesoła 646	Przetwórstwo drzewne	
Adam Szybiak Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe Przedmieście Dubieckie 43 37-750 Dubiecko	Przetwórstwo drzewne	Miasto i Gmina Dubiecko
Agata Stetko-Skubisz Firma Handlowo-Usługowa "AGMAR" Kosztowa 7B, 37-750 Dubiecko	Usługi transportu osób - przewozy	
ALT-KOM II Daniel Foryś, Arkadiusz Foryś s.c. Nienadowa 12, 37-750 Dubiecko	Usługi telekomunikacyjne	
Andrzej Jach P.P.H.U. TRAK 2 Nienadowa 565A, 37-750 Dubiecko	Przetwórstwo drzewne	
ZPUH "ŚWIT"s.c. B.Niemczewski Z.Niemczewski Drohobyczka 395, 37-750 Dubiecko	Przetwórstwo drzewne	
F.U POLBUS Grzegorz Owarzany Bachórzec 84, 37-750 Dubiecko	Usługi transportu osób - przewozy	
Jacek Hendzel "Galicja Club" , "Bar Galicja" ul. Rynek 1, 37-750 Dubiecko	Usługi gastronomiczne, hotelarskie	
Marek Gółkiewicz Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe i Transportowe Śliwnica 1, 37-750 Dubiecko	Usługi budowlane	
Renata Wolszczak DREWREN Iskań 34, 37-750 Dubiecko	Przetwórstwo drzewne	
SMART GO Marcin Sadliński Łączki 2, 37-750 Dubiecko	Usługi hotelarskie, gastronomiczne	
Zakład Przetwórstwa Drzewnego Zenon i Ryszard Makuch S.C.Wybrzeże 9, 37-750 Dubiecko	Przetwórstwo drzewne	
PHU BOMI Michalina Kołcz Zamek Dubiecko ul. Zamkowa 1, 37-750 Dubiecko	Usługi hotelarskie, gastronomiczne	
GREINPLAST PLUS Sp. z o.o. Sp.k.Przedmieście Dubieckie 32 A, 37-750 Dubiecko	Sprzedaż materiałów budowlanych, art. gosp. domowego	
Bieżące Utrzymanie Dróg Mariusz Ślimak Ruszelczyce 107a 37-755 Krzywcz	Roboty drogowe i melioracyjne	Gmina Krzywcza
PATR-TRANS Budowa i utrzymanie dróg - Patryk Ślimak Ruszelczyce 107a 37-755 Krzywcz	Roboty drogowe	
Anna Tenus Fphu Tenus Ruszelczyce 2 37-755 Krzywcz	Usługi tartaczne	
FDK Factory Sp. z o.o. Wola Krzywiecka 115 A 37-755 Krzywcza	Produkcja drewna klejonego	
Rodzeń Magdalena. Piekarnia Krzywcza 106a, 37-755 Krzywcza	Piekarnia	
Zajazd Myśliwski "Talar" S.C. Zajazd Myśliwski Agata Czesław Pieniądz Ruszelczyce 5B, 37–755 Krzywcza	Gastronomia	
Moeschle Spółka z o.o., ul. Przemysłowa 9, 36-065 Dynów	Produkcja zbiorników, linii produkcyjnych, specjalistycznej aparatury i wyposażenia ze stali szlachetnej	Miasto Dynów
Woodstyle Kopacki Sp. J. ul. Fermstalowska 27, 36-065 Dynów	Producent płyt klejonych z drewna litego	
Fabryka Stołów i Krzeseł "JAKER",	Produkcja mebli	

ul. Bartkówka 39, 36-065 Dynów		
TRANSHAD, Rynek 3, 36-065 Dynów	Usługi transportowe	
Gaz-Stol, ul. Grunwaldzka 37, 36-065 Dynów	Warsztat samochodowy, okręgowa stacja kontroli pojazdów, stacja paliw, myjnia, sklep motoryzacyjny, autopomoc	
Aleksandria. Restauracja, Hotel, Noclegi, ul. 1 Maja 4, 36-065 Dynów	Gastronomia, usługi noclegowe	
Moeschle Spółka z o.o., ul. Przemysłowa 9, 36-065 Dynów	Produkcja zbiorników, linii produkcyjnych, specjalistycznej aparatury i wyposażenia ze stali szlachetnej	
Maria Paściak Firma Handlowo Usługowa „PATMEX" Bachórz 111	Handlowo-Usługowa	Gmina Dynów
Janusz Banat Usługi Transportowe, Harta 396	Usługi Transportowe	
Piotr Hadam Firma Handlowo Usługowa, Harta 88A	Handlowo-Usługowa	
Elżbieta Domin Piekarnia – Cukiernia, Bachórz 14	Piekarnia-Cukiernia	
Dziura Jan Zakład Przeróbki Drewna, Dylągowa 65	Handlowo-Usługowa	
Paweł Banaś F.H.U. HYDRO-MET Harta 276	Handlowo-Usługowa	
Firma Handlowo-Usługowa Agnieszka Mocha, Harta 534	Handlowo-Usługowa	
GRAKO BHP Iwona Kocaj, Harta 4	Świadczenia Usług BHP	
Gospodarka Komunalna w Błażowej Sp. z o.o. ul. 3-go maja 35	Prowadzenie gospodarki wodno-ściekowej, usługi transportowe i budowlane	Gmina Błażowa
Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Błażowej ul. Armii Krajowej 30	Usługi rolnicze i budowlane	
Gminna Spółdzielnia Handlowo-Produkcyjna w Błażowej, ul. Armii Krajowej 7	Handel i usługi	
Klima Kruczek J. Woźniak T. Spółka Jawna ul. Witosa 4a	Handel i usługi wodno-kanalizacyjne	
FHPU Faza ul. Witosa 32	Usługi instalacyjne	
Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe " DREWNOTECH " Henryk Flis	Produkcja mebli	Gmina Hyżne
P.H.U. BUDROL Sp. J. Roman Cudo i Ewa Cudo	Sprzedaż materiałów budowlanych	
Spółdzielnia Socjalna Jawor Hadle Szklarskie 70, 37-232 Jawornik Polski,	Gastronomiczna Usługowa, Handlowa	Gmina Jawornik Polski
FHU FARMER H. Łuczyk 37-232 Jawornik Polski 61	Handlowo-Usługowa	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ogólnodostępnych danych

Istotnym obszarem funkcjonowania Związku w zakresie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, centrami B+R i ośrodkami naukowymi zlokalizowanymi na terenie Związku są również instytucje otoczenia biznesu. W 2021 r. wskaźnik opisujący liczbę instytucji otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej kształtował się na poziomie 216 i był znacznie niższy niż notowany w województwie podkarpackim – 503,3 i kraju: 847,5.

Tabela 50. Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. mieszkańców na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej	222,0	209,4	202,1	211,3	207,4	211,0	216,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

1.3.3. Promocja gospodarcza Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

We współczesnym świecie, w czasie dużej mobilności zarobkowej ludności, większej świadomości przy wyborze miejsca do stałego zamieszkania, zwiększających się nakładów inwestycyjnych promocja podmiotów samorządowych jako instrument przyciągający na dane terytorium mieszkańców

i inwestorów zaczyna odgrywać coraz większą rolę. Konkurencja przestała już odnosić się jedynie do podmiotów związanych z otoczeniem biznesowym. Coraz częściej konkurują ze sobą również jednostki samorządu terytorialnego. Pozytywny wizerunek danej jednostki, jej odpowiednie komunikowanie się z najbliższym i dalszym otoczeniem ma kluczowy wpływ na przyciąganie potencjalnych inwestorów i tempo rozwoju. Do sukcesu w zakresie skutecznej promocji i tworzenia spójnego wizerunku istotne jest podjęcie zaplanowanych, ukierunkowanych i kompleksowych działań.

Pozytywny wizerunek danej jednostki samorządowej można kreować poprzez spójną identyfikację wizualną, i przejrzystość, estetykę i rzetelność przekazywanych do otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego informacji i komunikatów.

Wszystkie podmioty wchodzące w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego posiadają swoje strony internetowe, które służą do szybkiej komunikacji z mieszkańcami i inwestorami. W portalach można odnaleźć informacje dotyczące działalności organizacji pozarządowych, aktywności społecznej gmin, wydarzeń kulturalnych i sportowych, projektów finansowanych z zewnętrznych źródeł oraz szerokie działy obejmujące walory turystyczne gmin. Wszystkie podmioty posiadają swoje logotypy i grafiki identyfikujące je wizualnie.

Powiat przemyski	http://powiat.przemysl.pl/	
Miasto i Gmina Dubiecko	http://www.dubiecko.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=137&strona=1	Miasto i Gmina Dubiecko
Gmina Krzywcza	https://krzywcza.pl/	Gmina Krzywcza
Powiat rzeszowski	https://powiat.rzeszowski.pl/	
Miasto Dynów	www.dynow.pl	Miasto Dynów

Gmina Dynów	https://gminadynow.pl/	
Gmina Błażowa	https://blazowa.com.pl/	
Gmina Hyżne	https://hyzne.pl/	
Powiat brzozowski	https://www.powiatbrzozow.pl/	
Gmina Dydnia	https://gminadydnia.pl/	
Gmina Nozdrzec	https://nozdrzec.pl/	
Powiat przeworski	https://www.powiatprzeworsk.pl/	

Gmina Jawornik Polski	https://gminajawornikpolski.pl/	Gmina Jawornik Polski
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	http://www.pogorzedynowskie.pl/	Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ogólnodostępnych danych

W ramach promocji obszaru powinno się prowadzić takie działania jak:

- organizowanie i koordynowanie działalności promocyjnej i informacyjnej przy użyciu dostępnych technik i form, skupiających się na pozytywnym wizerunku jednostki,
- opracowywanie programów działań promocyjnych i planowanie nakładów finansowych z tym związanych,
- współpraca z mediami w zakresie promocji,
- współpraca ze środowiskami i stowarzyszeniami twórczymi,
- współpraca z przedsiębiorcami,
- współudział w organizowaniu świąt ogólnonarodowych oraz świąt jednostek,
- inicjowanie działań służących rozwojowi jednostek poprzez nawiązywanie kontaktów z zagranicą,
- promowanie walorów turystycznych.

Promocja może przybierać formy materiałów promocyjnych np.: banerów, roll-upów; stoisk promocyjnych w trakcie imprez okolicznościowych, materiałów informacyjnych i promocyjnych gmin, umieszczania logotypu na materiałach związanych z imprezami i wydarzeniami, odczytywania komunikatów spikerskich informujących o Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego; publikowania komunikatów promocyjnych w mediach. Wszystkie gminy Związku Gmin promowały swoje jednostki poprzez zamieszczanie materiałów prasowych w mediach regionalnych i czasami w mediach o zasięgu ogólnopolskim. Wydawały własne materiały prasowe i biuletyny informacyjne, promowały się poprzez rozdawanie partnerom materiałów z logotypami gmin.

Wszystkie gminy korzystają aktywnie z narzędzi internetowych i różnych kanałów w social mediach do komunikacji z mieszkańcami, ale także w celu poszerzenia zasięgu potencjalnych odbiorców treści – turystów i inwestorów.

Wszystkie gminy podejmują działania wizerunkowe i informacyjne są one jednak bardziej ukierunkowane na promocję wśród swoich mieszkańców i raczej o tematyce kulturalnej. Nie ma wydarzeń biznesowych, które przyciągałyby kapitał i inwestycje. Wydaje się to być dużym problemem zwłaszcza, że na przestrzeni lat 2015-2021 nastąpił odpływ kapitału zagranicznego i wzrost liczby przedsiębiorstw. Poniżej w Tabela 51. Przedstawiono przykładowe wydarzenia i działania uznawane za promocyjne.

Tabela 51. Wydarzenia o charakterze promocyjnym na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku

Jednostka	Wydarzenie
Miasto i Gmina Dubiecko	– Międzynarodowy Plener Malarski Słonne, – Koncerty Trzech Kultur, – Dożynki Gminne, – Dni Dubiecka, – Jarmarki bożonarodzeniowy i wielkanocny, – Gminny Dzień Dziecka, – Narodowe Święto Niepodległości 11 listopada, – Święto Konstytucji 3 Maja, – Sobótka Nad Sanem.

Gmina Krzywcza	– Sejmik Folklorystyczny związany z obchodami Świąt Wielkanocnych w Reczpolu, – Spotkanie Zespołów Muzykujących „Folkowa Nuta” w Babicach, – Dożynki Gminne.
Miasto Dynów	– Pogórzańska Nuta – Przegląd Kapel, Śpiewaków i Instrumentalistów Ludowych, – Szkolne Prezentacje Artystyczne Szpak, – Dzień Dziecka ph. "Aktywne dziecko to szczęśliwe dziecko", w Parku Miejskim w Dynowie, – Ultra Przesilenie – biegi długodystansowe „Aktywny Dynów”, – Dni Pogórza Dynowskiego, – Wystawa Pojazdów Zabytkowych Weterani Szos, – Wakacje w Dynowie w Parku Miejskim w Dynowie, – Plener rzeźbiarski im. Bogusława Kędzierskiego, – Dynowska Zadyszka – bieg na dystansie 10 km „Aktywny Dynów”, – Dynów – Ludzie z Pasją – wystawy, spotkania z pasjonatami w Parku Miejskim w Dynowie, – Piknik Rodzinny, – Miejsko-Gminne Dożynki, – Piknik Wojskowy, – Dynowska Jesień Teatralna, – Dynów Biega – Bieg Mikołajkowy, – Szczodruszka Zimowe Przesilenie – biegi długodystansowe „Aktywny Dynów”, – promocja miasta poprzez wydane książki, foldery, informatory, mapy, – wydawanie pisma samorządowego Dynowski Kwartalnik Samorządowy.
Gmina Dynów	– Międzygminny Dzień Dziecka – Piknik rodzinny, – Miejsko-Gminne Dożynki, – Dni Pogórza Dynowskiego.
Gmina Błażowa	– Starych potraw smak i urok – Wojewódzki Konkurs Kapel Ludowych", – Dni Futomy, – Dni Błażowej, – Dożynki Gminne, – Rodzinny Rajd Rowerowy, – Międzynarodowy Festiwal kunsztu kowalskiego, – Konkurs fotograficzny "Ślady - skarby folkloru", – Konkurs ,,Najładniejsza Pisanka Wielkanocna", – Gazeta lokalna „Kurier Błażowski”, – Przewodniki turystyczne, albumy promujące walory gminy i lokalna społeczność, – Udział Zespołu Obrzędowego Futomianie oraz KGW i stowarzyszeń w imprezach plenerowych na terenie całego kraju.
Gmina Hyżne	– Koncert Karnawałowy Orkiestry Dętej w Dylągówce, – Noc Muzeów, – Plener rzeźbiarsko-malarski, – Zlot Szlakiem Rodowodu gen. Sikorskiego - X Rajd Rowerowy, – Dni Gminy Hyżne, – Dożynki Gminne, – Narodowe Czytanie.
Gmina Dydnia	– Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny Dzieci Gór i Dolin, – Festiwal Folklorystyczny Grabowiańskie Święto Fajki, – Przegląd Kapel Podkarpacia Na ludową nutę, – Turniejem Wsi Gminy Dydnia, – Dni Gminy Dydnia, – Dożynki Gminne.
Gmina Nozdrzec	– Festiwal Miodowy, – Przegląd Kapel Ludowych „Kapeliada”, – Dni Gminy Nozdrzec, – Drift- Show Izdebki, – Runda Polskiej Ligi ATV Huta Poręby.
Gmina Jawornik Polski	– Dni Gminy Jawornik Polski, – Majówka pod Jaworem,

	– Spotkania Noworoczne, – Przegląd Kolęd i Pastorałek, – Narodowe Święto Niepodległości 11 listopada, – Święto Konstytucji 3 Maja, – Dożynki Gminne.
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	– promocja terenu przez wydawane foldery, informatory, mapy, pocztówki oraz współpracę z gazetą regionalną prasą, – działania samorządów oraz współpraca z ośrodkami kultury w gminach i miastach, organizacjami społecznymi i pozarządowymi zmierzającymi do uaktywnienia działań promocyjnych Związku oraz wykształcenia nawyków proekologicznych (edukacja, inwestycje), – przygotowywanie wspólnie z poszczególnymi samorządami i organizacjami corocznych imprez turystycznych i kulturalnych oraz udział ze stoiskiem promocyjnym w imprezach organizowanych w poszczególnych Gminach i Miastach, – prowadzenie punktu Informacji Turystycznej, – współpraca i współorganizacja wspólnie z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego, Podkarpacką Regionalną Organizacją Turystyczną cyklicznych imprez promocyjnych (Ogólnopolski Spływ Kajakowy Błękitny San), – organizacja wydarzeń o charakterze popularnonaukowym i promocyjnym – Konferencje Naukowo-Techniczne Błękitny San, – utworzenie i prowadzenie nowych produktów turystycznych: Ekomuzeum „Kraina Błękitnego Sanu” oraz szlaku kulinarnego „Pogórzański Tygiel Smaków”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jst tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

1.3.4. Turystyka

O dużym potencjale turystycznym obszaru działania Związku stanowi kilka czynników:

- liczne tereny podgórskie z malowniczym naturalnym krajobrazem,
- duże kompleksy leśne – interesująca, bogata flora i fauna,
- liczne gatunki zwierzyny łownej i obfitość ryb,
- liczne, a często unikatowe zabytki kultury materialnej,
- bogaty folklor, oparty na kulturowym dziedzictwie regionu,
- działają tu liczne zespoły i kapele folklorystyczne,
- znaczną wartość dla kultury materialnej regionu stanowi tradycyjne budownictwo drewniane, obejmujące zabytkowe obiekty sakralne (kościoły i cerkwie),
- istnienie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody.

Głównym atutem Związku Gmin Turystycznych jest jego położenie na Pogórzu Dynowskim, rozciągającym się pomiędzy dolinami Wisłoka i Sanu. Walory krajobrazowe stwarzają idealne warunki do różnych aktywności fizycznych: pieszych wędrówek, wycieczek rowerowych, spływów kajakowych czy innych.

Tereny Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego należą do tych terenów Polski, dla których turystyka może stać się skutecznym instrumentem rozwoju gospodarki, aktywizacji terenów wiejskich, zmniejszenia bezrobocia. Turystyka z uwagi na nadgraniczne położenie regionu, może stać się również atrakcyjnym społecznie i ekonomicznie polem współpracy międzynarodowej.

Każda gmina wchodząca w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego ma znaczący udział w funkcjonowaniu i rozwoju turystyki i każda wnosi unikatowe zasoby.

Do największych atrakcji zalicza się:

Miasto i Gmina Dubiecko	– trasy rowerowe wschodni szlak rowerowy „Green Velo”, – trasy rowerowa „Dolna Sanu”, – szlaki piesze: żółty, zielony i niebieski, – spływy kajakowe rzeką San, – szlak architektury drewnianej, – szlak kulinarny „Podkarpackie smaki”, – szlak „Podkarpackiego jadła i wina”, – szlak rowerowy śladami nadsańskich umocnień „Linia Mołotowa”,

	– trasa turystyczna „Trzy ścieżki tożsamości”, – szlak wodny „Błękitny San”, – zabytki i parki zabytkowe, – kładki piesze wiszące nad rzeką San w miejscowościach Wybrzeże i Słonne, – rezerwaty przyrody: „Kozi Garb” i „Broduszurki”, – liczne pomniki przyrody, – punkty widokowe, – miejsca rekreacji i sportu.
Gmina Krzywcza	– wieża widokowa w Krzywczy, – prom jako punkt widokowy przy rzece San w m. Chyrzyna, – obiekty zabytkowe (cerkwie, kościoły, kapliczki, cmentarze), – położenie na rzeką San, przeprawa promowa w m. Babice, – położenie na terenie parku krajobrazowego pogórza przemyskiego, rezerwat „Brzoza czarna”, szlaki turystyczne, – położenie na terenie pogórza przemyskiego i dynowskiego, – „Etno-Izba” w Krzywczy, mural w Krzywczy (upamiętniający trzy kulturowość obszaru Krzywczy).
Miasto Dynów	– Rynek miasta z pomnikiem króla Władysława Jagiełły z 1910 r. i odnowionymi kamienicami. Centrum miasta Dynowa stanowi Rynek z zachowanym średniowiecznym urbanistycznym układem ulic z niego wychodzących. Rynek miasta wraz z pomnikiem Jagiełły położony jest w obrębie pozostałości fortyfikacji miejskich i zamkowych wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków. Pomnik króla Władysława Jagiełły wznosi się w północno-wschodniej części Rynku. Wybudowany został przez społeczeństwo Dynowa w 1910 r. dla uczczenia pięćsetnej rocznicy bitwy pod Grunwaldem. – Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Dynowie – jedna z najcenniejszych i najstarszych budowli sakralnych powstałych na Podkarpaciu i najcenniejszym zabytek Dynowa. Pierwotnie był drewniany, obecnie murowany w stylu późnorenesansowym, wzniesiony został, w miejscu spalonego, początkiem XVII w. – Ziemne fortyfikacje miejskie i zamkowe z XIV i XV w. Miasto Dynów powstało w miejscu posiadającym naturalne walory obronne, położone jest na wzniesieniu dominującym nad szeroką w tym miejscu doliną Sanu. Wały obronne pochodzą z XIV i XV w. – Pozostałości zabudowań dworskich Trzecieskich z XIX w.: murowana oficyna dworska z 1904 r., park i studnia drewniana – obecnie zrewitalizowany Park Miejski im. Trzecieskich – ul. Dworska. Na terenie miasta Dynów zachowała się oficyna dworska z parkiem krajobrazowym i studnią. Są to pozostałości zespołu dworsko-parkowego pochodzącego z XVIII w. Stanowią one ważny element urbanistyczny i krajobrazowy miasta. Posiadają również wartości historyczne. – Zabytkowy dworzec kolejki wąskotorowej na linii Przeworsk – Dynów wraz z budynkami towarzyszącymi, urządzeniami sygnalizacyjnymi i torowiskiem oraz lokomotywą z końca XIX wieku – ul. Kolejowa. W Dynowie znajduje się końcowa stacja zabytkowej kolejki wąskotorowej, która kursuje na trasie Przeworsk – Dynów (46 km). Kolejka Wąskotorowa Pogórzanin kursująca na trasie Przeworsk – Dynów jest jedną z zaledwie kilku obecnie czynnych w Polsce kolei wąskotorowych. Wycieczka tą niezwykłą kolejką umożliwia poznanie działającego od ponad 100 lat systemu kolejowego. Dworzec w Dynowie jest najbardziej reprezentacyjnym budynkiem stacyjnym na całej trasie kolejki, wzbogaconym dodatkowo w zabytkową lokomotywę. Prawdziwą atrakcję stanowi przejazd przez jedyny w Polsce (a drugi w Europie) tunel na liniach wąskotorowych o długości 602 m, biegnący pod górą Szklarką w miejscowości Szklary.

	– Dwa cmentarze żydowskie - kirkuty przy ul. Piłsudskiego oraz przy ul. Karolówka. Na terenie Dynowa zachowały się również pozostałości po dwóch cmentarzach żydowskich (kirkutach), łączących obecnie kultury dwóch narodów. Pierwszy, cenny i licznie odwiedzany przez ludność żydowską cmentarz mieści się przy ul. Piłsudskiego, drugi przy ul. Karolówka. – Schrony bojowe od ognia czołowego i tradytorowy na tzw. „Linii Mołotowa” – Kapliczka – obelisk (słup handlowy) – najstarsza dynowska kapliczka z XVIII w. – Galeria „Pniak” ul. ks. Józefa Ożoga 14, 36-065 Dynów – Galeria „Na Zabramie” ul. Piłsudskiego 85, 36-065 Dynów – "Galeria Dworska"- rzeźba i płaskorzeźba w lipie ul. Dworska 28, 36-065 Dynów – Izba Pamięci im. M. Krasnopolskiego Publiczna Szkoła Podstawowa w Dynowie, ul. Szkolna 11, 36-065 Dynów – Dynowska Stara Kuźnia – Tadeusz Tymowicz ul. Sikorskiego 2, 36-065 Dynów, – Centrum Historii Polskich Żydów w Dynowie ul. Łazienna 70, 36-065 Dynów – punkty widokowe usytuowane na wzniesieniach miasta z widokiem na doliną Sanu: Krzemieniec, Przy niebieskim szlaku, Kaniowiec. – Plaże: „Na zakręcie Sanu” wyposażona w zadaszone wiaty ze stołami i z ławkami, MOR na szlaku Green Velo; Plaża nad Sanem z zagospodarowanym terenem. – Szlaki piesze przebiegające przez Dynów: niebieski szlak karpacki (Dynów – Ustrzyki Dolne, o długości 113 km); szlak niebieski (Dynów – Rzeszów, o długości 40 km); żółty szlak turystyczny (Dynów – Dźwiniacz Dolny, o długości 111 km). – Szlaki rowerowe przebiegające przez Dynów – „Doliną Sanu” rowerowa trasa przyrodniczo-edukacyjno-turystyczna wyznaczona przez Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, Green Velo. Ponadto przez Dynów przebiegają następujące szlaki: szlak wodny „Błękitny San”, Szlak Nadsańskich Umocnień „Linia Mołotowa”, Szlak Chasydzki.
Gmina Dynów	– Zespół Zamkowo-Parkowy w Dąbrówce Starzeńskiej obejmujący teren parku z zachowanymi ruinami zamku, kaplicą rodową Starzeńskich, parkiem z alejami grabowym, – Starodrzew "Dębina" w Bachórzu kryjący kopiec grobowy ostatnich właścicieli Bachórza – Skrzyńskich, – Trakt węgierski – "Cesarski Gościniec" – droga wiodąca z Przemyśla do Dukli przez Bachórz, Ulanicę, Łubno, Wyręby, – Progi rzeczne w Dylągowej, – Zabytkowe budowle kościelne: Harta – kościół św. Mikołaja biskupa, Dylągowa – kościół św. Zofii, Łubno – kościół św. Jana Chrzciciela, Bachórz – kościół św. Wojciecha, – Trasa kolejki wąskotorowej relacji Przeworsk - Dynów ze stacją kolei zabytkowej w Bachórzu, – Trasy rowerowe „Pagórki Pogórza Dynowskiego" biegnącą przez Bachórz i Laskówkę (szlak zielony o długości około 17km), oraz „Zakolem Sanu" wiodącą przez Dąbrówkę Starzeńską, Dylągową

	i Pawłokomę (szlak niebieski o długości około 27kmTrasy biegną dolinami i wzgórzami skąd widać piękno Pogórza Dynowskiego, ponad wody Sanu i przez lasy gdzie można zaobserwować chronione gatunki roślin i zwierząt. Na trasach mijamy miejsca pamięci, zabytkowe kapliczki i krzyże oraz wiejską zabudowę, – Kompleks Rekreacyjno-Sportowy w Bachórzu, zwany też stanicą wodną ponieważ znajduje się na szlaku kajakowym nad Sanem. Kompleks tworzą boiska do siatkówki i siatkówki plażowej, kort tenisowy, pole namiotowe, zadaszony budynek z dużym grillem (stoły, ławki) oraz zaplecze sanitarne (toalety, prysznice) istnieje możliwość podpięcia przyczep kempingowych i rozbicia namiotów, – Pawłokoma – dzwonnica greckokatolicka, – Harta - młyn wodny z XIX wieku, – Malinowy Raj na w Wyrębach – wioska tematyczna zachowująca lokalne dziedzictwo kulinarne i kulturowe, na terenie Gminy Dynów.
Gmina Błażowa	– Kościół parafialny pw. św. Marcina w Błażowej wraz z bogatym wyposażeniem, – Kaplica mszalną pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Błażowej, – Murowany dwór z przełomu XVIII/XIX w. wraz z parkiem w Błażowej, – Kościół parafialny pw. św. Walentego, Leonarda i Michała Archanioła wraz z wyposażeniem w Futomie, – Murowana kaplica mszalna w Piątkowej, – Przydrożna kapliczka przy domu nr 283 w Nowym Borku, – Społeczne Muzeum Ziemi Błażowskiej, – Muzeum Pisanki, – Prywatne Muzeum „POTOKI”, – Rezerwat Przyrody „Wilcze”, – Rezerwat Przyrody „Mójka”, – Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna w rezerwacie przyrody „Mójka”, – Punkt widokowy w Kąkolówce, – Szlak Green Velo, – Trasy Nordic Walking, – pomniki przyrody.
Gmina Hyżne	– Najdłuższy w Europie Tunel Kolejki Wąskotorowej w Szklarach, – Zespół Dworski w Hyżnem, – Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Narodzenia NMP w Hyżnem.
Gmina Dydnia	– jedna z najstarszych drewnianych cerkwi w Polce znajdująca się w Uluczu, – drewniane kościoły w Jabłonce, Obarzymie, Krzemiennej i w Końskiem, – kościół w Dydni, – wisząca kładka nad Sanem w Witryłowie, – przeprawa promowa na rzece San w Krzemiennej.
Gmina Nozdrzec	– Zespół pałacowy w Nozdrzcu, – późnobarokowy kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika z 1746, – Neogotycki kościół w Izdebkach, – Dwór Bukowskich, później Potockich w Izdebkach, – Dawna cerkiew grekokatolicka w Warze, – Kościół parafialny w Wołodzi, – Cerkiew św. Michała Archanioła z 1860 r., obecnie kościół w Siedliskach, – Schrony Linii Mołotowa w Siedliskach, – Wisząca kładka w Warze.
Gmina Jawornik Polski	– Majówka pod Jaworem.

Źródło: http://pogorzedynowskie.pl/zwiazek_gmin_turystycznych_pogorza_dynowskiego_dynow/co-warto-zobaczyc.html

Kształtują się silne powiązania turystyczne Związku z innymi podmiotami. Władze powiatowe i gminne współpracują przy budowaniu wspólnego wizerunku turystycznego obszaru i produktu turystycznego. Przykładem może być wytyczony szlak turystyczny „Trasa rowerowa doliną Sanu”. Trasa biegnie przez gminy Związku i liczy ponad 250 km, jest podzielona tak, by można ją było przebyć zarówno na dwóch kółkach jak i pieszo. Dodatkowym jej atutem jest to, że można ją zacząć i skończyć na dowolnym etapie. Średnio zaawansowany turysta pokonuje ją bez specjalnego zmęczenia. Biegnie ona po urozmaiconym

terenie, gdzie pokonuje polne drogi, leśne dukty, liczne podjazdy i zjazdy oraz odcinki mało ruchliwych szos. Charakteryzuje ją spójność (łatwa orientacja i integracja), wygoda (łatwość korzystania z trasy, dobra nawierzchnia), atrakcyjność (czytelny przebieg i estetyka).

Omawiany obszar jest niezwykle atrakcyjny pod względem turystycznym. Przez najciekawsze zakątki Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego prowadzą oznakowane liczne szlaki. Zazwyczaj zaczynają się w znanych miejscowościach, do których łatwo dostać się samochodem lub innym środkiem transportu. Każdy, nawet najbardziej wymagający turysta, znajdzie wśród różnorodnych szlaków ciekawy dla siebie:

- piesze: Niebieski Szlak Karpacki (113 km), Żółty Szlak Pruchnicki (17 km), Zielony Szlak Przemysko-Bachórski (50 km), Zielony Szlak im. gen. W. Sikorskiego (26 km), szlak niebieski (40 km), szlak żółty (43 km), którymi opiekują się PTTK oddział w Rzeszowie i Przemyślu;
- rowerowe: Wschodni Szlak Rowerowy „Green Velo", Trasa rowerowa „Doliną Sanu", Dylągówka – Hyżne (ok. 30 km), 3 trasy na terenie Gminy Błażowa (powstałe w ramach projektu);
- tematyczne: Szlak Nadsańskich Umocnień „Linia Mołotowa", Szlak Architektury Drewnianej: trasa I Krośnieńsko-Brzozowska, trasa II Sanocko-Dynowska, VII Rzeszowsko-Jarosławska, Szlak „Prawem i lewem po Ziemi Sanockiej", Szlak Ikon Doliny Sanu, Szlak Chasydzki, Szlak kulinarny „Podkarpackie Smaki" (trasa beskidzko-pogórzańska), Karpacki Szlak Ogrodów i Domów Historycznych (trasa wschodnia), Międzynarodowy Szlak Turystyczny Śladami Aleksandra Fredry, Szlak wodny „Błękitny San", Szlak kulinarny „Pogórzański Tygiel Smaków", Ekomuzeum „Kraina Błękitnego Sanu";
- lokalne: trasa turystyczna „Trzy ścieżki tożsamości – środowisko, historia, kultura" po terenie miasta i gminy Dubiecko, piesze szlaki turystyczne w Obarzymie i Niewistce (gmina Dydnia), szlak czarny na trasie Dylągówka – Zalew – Ostra Góra, miejska trasa pieszo-rowerowa w Dynowie, ścieżki spacerowe „Pagórki Pogórza Dynowskiego" i „Zakolem Sanu" na terenie gminy Dynów, „Ścieżka historyczna Babic", „Poznajemy bliżej Reczpol",
- trasy Nordic Walking – Nordic Walking Park Gmina Dydnia o różnym stopniu trudności (żółta (4,7 km), zielona (8 km), czerwona (11 km) i czarna (15,4 km)), Nordic Walking Park Gmina Nozdrzec: zielona – (4 km), czerwona – (9,6 km), czarna – (36 km), 3 trasy Nordic Walking w gminie Błażowa – trasa A - czerwona (15 km), trasa B- niebieska (10 km), trasa C – zielona (4 km).

Zauważalny jest problem słabo rozwiniętej infrastruktury turystycznej, bez zidentyfikowanej kluczowej infrastruktury, która decydowała by o wizerunku i atrakcyjności tego obszaru. Obecna infrastruktura bazuje na 21 szlakach pieszych (tematycznych, lokalnych), 8 szlakach rowerowych, 1 szlaku wodnym, 19 punktach widokowych, 3 przeprawach promowych, 1 spływie kajakowym, 5 plażach, 18 miejscach wypoczynkowych (skwery, parki, pola biwakowe), 128 obiektach sportowo-rekreacyjnych i nie sprzyja pełnemu wykorzystaniu posiadanych walorów turystycznych. Do użytku zostanie oddana świeżo wybudowana wież widokowa w Krzywczy, której jednak brakuje pro-turystycznego zagospodarowania terenu wokół. Na terenie pozostałych gminy w miejscach potencjalnie atrakcyjnych widokowo nie ma żadnych atrakcji takich jak np. wieże widokowe, które zachęcałyby turystów do odwiedzenia tych miejsc.

Na analizowanym obszarze brakuje też miejsc parkingowych przy atrakcjach turystycznych, co ogranicza do nich dostęp. Na obszarze Pogórza Dynowskiego znajdują się liczne obszary chronione, takie jak park krajobrazowy, 5 rezerwatów przyrody, 3 obszary chronionego krajobrazu, 5 obszarów „Natura 2000" oraz 3 użytki ekologiczne, gdzie można wytyczyć więcej szlaków, punktów widokowych i obserwacyjnych ptaków czy ssaków (aktualnie są tylko 2 takie punkty widokowe i obserwacyjne).

Na analizowanym terenie jest bardzo mało także dobrze przygotowanych szlaków wyposażonych w infrastrukturę towarzyszącą (przystanie i parkingi rowerowe, w tym ze stacjami ładowania rowerów elektrycznych, hulajnóg, parkingi dla samochodów, w tym ze stacjami ładowania samochodów elektrycznych, pola camperowo-namiotowe, sanitariaty, miejsca wypoczynkowe, w tym miejsca na ognisko, elementy małej architektury (ławki, stoły, kosze na śmieci)) oraz ścieżek wielofunkcyjnych, np. pieszo-rowerowych. Aktualnie na analizowanym obszarze są wytyczone tylko 3 szlaki wielofunkcyjne: Green Velo, Doliną Sanu i Szlak nadsańskich umocnień Linia Mołotowa, ale nie ma szlaków wyposażonych w wymienioną wyżej infrastrukturę towarzyszącą (na Green Velo są miejsca postojowe i MOR, Doliną Sanu – 4 miejsca postojowe).

Ogólny stan szlaków turystycznych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego jest niezadowalający i wymaga licznych działań modernizacyjnych. Większość szlaków posiada nieczytelne,

zniszczone lub niewystarczające oznakowanie, które nie było odświeżane od wielu lat. Przesłonięte oznakowanie przez roślinność oraz wyblakła farba dodatkowo utrudniają orientację w terenie.

Infrastruktura sanitarna jest niemal całkowicie niewystarczająca lub wręcz nieobecna na większości tras. Nieliczne istniejące miejsca obsługi rowerzystów (MOR), głównie wzdłuż trasy Green Velo, często są w stanie wymagającym remontu i nie zapewniają odpowiedniego standardu. Brak ogólnodostępnych toalet oraz innych udogodnień, takich jak wiaty, ławki czy stacje naprawy rowerów, wpływa na niski komfort użytkowania szlaków.

Wiele tras turystycznych jest zaniedbanych pod względem infrastruktury dodatkowej – brakuje nowoczesnych tablic informacyjnych, oznaczeń GPS oraz interaktywnych narzędzi wspomagających orientację. W miejscach widokowych i punktach odpoczynku często dochodzi do aktów wandalizmu, co dodatkowo pogarsza ich stan i estetykę.

Pomimo istniejącej sieci szlaków, ich potencjał nie jest w pełni wykorzystywany. Poprawa oznakowania, zwiększenie dostępności sanitariatów oraz modernizacja infrastruktury odpoczynkowej mogłaby znacząco wpłynąć na atrakcyjność regionu zarówno dla turystów pieszych, jak i rowerzystów. Kluczowe będzie pozyskanie środków na działania rewitalizacyjne, aby poprawić jakość i bezpieczeństwo szlaków oraz podnieść standard usług turystycznych w regionie.

San i Wisłok nadal nie jest w pełni wykorzystany do rozwoju turystyki wodnej. Brakuje przystani z prawdziwego zdarzenia i pól kajakowych. Istnieją tylko prowizorycznie przygotowane miejsca gdzie startują spływy kajakowe w Temeszowie (Gmina Dydnia), Dynowie oraz Gminie Dubiecko (Słonne i Wybrzeże), jednak nie spełniają one wymogów technicznych przystani kajakowych. Tylko w miejscowościach: Wybrzeże, Słonne, Dynów, Temeszów funkcjonują plaże zagospodarowane z następującymi elementami – miejsca parkingowe, wiaty i ławki, boiska do siatkówki plażowej. Na ternie objętym Strategią istnieją tylko 2 przygotowane przestrzenie z infrastrukturą dla kamperów (Ulucz, Dynów). W tych miejscach zlokalizowane są też pola namiotowe, które są też zlokalizowane w Bachórzu i Wybrzeżu. Istnieją tez miejsca z możliwością rozbicia namiotów jednak nie spełniające wymogów pól namiotowych.

Jakość i stan techniczny znacznej części infrastruktury turystycznej pozostawia wiele do życzenia, wymaga modernizacji lub remontów oraz dostosowania do aktualnych wymogów ruchu turystycznego.

Poniższa tabela prezentuje podsumowanie powyższej analizy.

Tabela 52. Aktualny stan bazy noclegowej i wybranych elementów infrastruktury technicznej

Gmina Dydnia - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	26	1	b. dobra
Pensjonaty	76	1	dobra
Gospodarstwa agroturystyczne	154	14	b. dobra
Schroniska młodzieżowe	40	1	dobra
Pola namiotowe	30	2	niska
Pola camperowe	8	1	b. dobra
Wieże widokowe		0	-
Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		15	dobra/niska
Miasto Dynów - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	0	0	-
Pensjonaty	20	1	b. dobra
Gospodarstwa agroturystyczne	0	0	-
Schroniska młodzieżowe	0	0	-

Pola namiotowe	35	1	niska
Pola camperowe	0	0	-
Wieże widokowe		0	-
Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		4	dobra/niska
Gmina Dynów - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	0	0	-
Pensjonaty	0	0	-
Gospodarstwa agroturystyczne	140	12	b. dobra
Schroniska młodzieżowe	0	0	0
Pola namiotowe	30	1	niska
Pola camperowe	8	1	dobra
Wieże widokowe		0	
Tarasy widokowe		0	
Przystanie kajakowe		0	
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		4	dobra/niska
Miasto i Gmina Dubiecko - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	100	1	b. dobra
Pensjonaty	80	1	b. dobra
Gospodarstwa agroturystyczne	195	17	b. dobra
Schroniska młodzieżowe	130	1	dobra
Pola namiotowe	50	1	dobra
Pola camperowe	0	0	-
Wieże widokowe		0	-
Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		5	dobra/niska
Gmina Krzywcza - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	0	0	-
Pensjonaty	0	0	-
Gospodarstwa agroturystyczne	91	6	b. dobra
Schroniska młodzieżowe	25	1	dobra
Pola namiotowe	0	0	-
Pola camperowe	0	0	-

Wieże widokowe		1	b. dobra (słabe zagospodarowanie otoczenia)
Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		6	dobra/niska
Gmina Nozdrzec - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	0	0	-
Pensjonaty	0	0	-
Gospodarstwa agroturystyczne	157	11	dobra
Schroniska młodzieżowe	0	0	-
Pola namiotowe	0	0	-
Pola camperowe	0	0	-
Wieże widokowe		0	-
Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		56	dobra/niska
Gmina Hyżne - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	0	0	-
Pensjonaty	0	0	-
Gospodarstwa agroturystyczne	32	2	b. dobra
Schroniska młodzieżowe	0	0	-
Pola namiotowe	0	0	-
Pola camperowe	0	0	-
Wieże widokowe		0	-
Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		7	dobra/niska
Miasto i Gmina Jawornik Polski - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	100	1	b. dobra
Pensjonaty	0	0	-
Gospodarstwa agroturystyczne	20	2	dobra
Schroniska młodzieżowe	0	0	-
Pola namiotowe	0	0	-
Pola camperowe	0	0	-
Wieże widokowe		0	-

Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		7	dobra/niska
Gmina Błażowa - rodzaj obiektów	**Liczba miejsc**	**Liczba obiektów**	**Jakość/standard**
Hotele	0	0	-
Pensjonaty	0	0	-
Gospodarstwa agroturystyczne	74	5	b. dobra
Schroniska młodzieżowe	0	0	-
Pola namiotowe	0	0	-
Pola camperowe	0	0	-
Wieże widokowe		0	-
Tarasy widokowe		0	-
Przystanie kajakowe		0	-
Miejsca odpoczynku turystów (wiaty turystyczne)		6	dobra/niska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędów Gmin

Jak wynika z powyższego analizowany obszar charakteryzuje się zróżnicowaną, ale raczej ograniczoną infrastrukturą turystyczną. Baza noclegowa opiera się głównie na gospodarstwach agroturystycznych, podczas gdy liczba hoteli i pensjonatów jest bardzo ograniczona. Infrastruktura campingowa jest słabo rozwinięta, z nielicznymi polami namiotowymi i camperowymi. Brakuje atrakcji turystycznych związanych z aktywnym wypoczynkiem, takich jak wieże widokowe, przystanie kajakowe czy tarasy widokowe. Infrastruktura turystyczna jest nierównomiernie rozwinięta, z lepszym zapleczem w gminie Dubiecko i częściowo w Dydni, podczas gdy inne gminy mają znacznie skromniejszą ofertę. Rekomendowane jest rozwinięcie infrastruktury aktywnego wypoczynku (np. kajakarstwo, szlaki piesze i rowerowe, wieże, tarasy widokowe) oraz poprawa jakości pól namiotowych i camperowych, aby zwiększyć atrakcyjność regionu dla turystów.

W obszarze Pogórza Dynowskiego szczególnie spektakularny jest zasób dziedzictwa kulturowego (85 obiektów wpisanych do rejestru zabytków), z których w zasadzie wszystkie są ogólnodostępne, a obiekty sakralne są dostępne po wcześniejszym umówieniu. Niestety stan zachowania części z nich pałac w Nozdrzcu, młyn w Nozdrzcu, kaplica grobowa w Wołodzi, spichlerz na Wybrzeżu, dwór w Nienadowej, cerkiew w Krzywczy, cerkiew w Piątkowej, cerkiew w Babicach, dwór w Hyżnem wymaga przeprowadzenia licznych zabiegów remontowo-konserwatorskich, celem wyeksponowania dla ruchu turystycznego, a także odpowiedniego oznakowania i umieszczenia na szlakach tematycznych. Nie bez znaczenia jest też odtworzenie kluczowych obiektów, czy zabezpieczenie ich ruin, które niegdyś funkcjonowały na omawianym obszarze, a ich właściciele w sposób szczególny wpłynęli na dzieje analizowanego obszaru, takich jak fortalicjum Dydyńskich oraz ruiny zamku w Dąbrówce Starzeńskiej. Dużym brakiem dla rozwoju turystyki Pogórza jest też niedostatecznie rozwinięta i jednolita informacja turystyczna. Aktualnie informacja turystyczna dostępna jest w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i Centrum Informacji Turystycznej MASS MEDIA SAN w Krzywczy, a w pozostałych gminach w formie informacji udostępnionej na stronach www.

Turystyka oparta o walory przyrodnicze Pogórza Dynowskiego, jeśli będzie prawidłowo rozwijana, ma olbrzymi potencjał dla rozwoju zrównoważonej turystyki, o niskim oddziaływaniu na środowisko i dużych korzyściach dla regionu. Zazwyczaj stały wzrost ruchu turystycznego stymuluje powiększanie infrastruktury turystycznej oraz wzrost jej jakości.

Baza noclegowa na terenie Związku jest zróżnicowana pod względem typów dostępnych obiektów noclegowych, ale uboga w ich ilość. Na terenie Związku Gmin Turystycznych funkcjonują - hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domki turystyczne, pola biwakowe, kempingi, kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne.

Ogólna liczba miejsc noclegowych jest bardzo mała zwłaszcza w odniesieniu do całego województwa podkarpackiego. Na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych zlokalizowane są gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego nastąpił w latach 2015-2020 spadek liczby obiektów z 52 do 44, a na terenie województwa wzrost o 74.

Tabela 53. Liczba obiektów noclegowych w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Województwo podkarpackie	527	582	582	642	652	609	601
powiat brzozowski	5	6	6	6	6	5	5
powiat przeworski	12	14	12	12	13	12	10
powiat przemyski	10	10	7	7	6	6	7
powiat rzeszowski	25	27	28	28	28	29	22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analiza bazy noclegowej dostępnej na terenie Związku Gmin Turystycznych i najbliższej okolicy (w granicach powiatów: brzozowskiego, przeworskiego, przemyskiego i rzeszowskiego) wykazała, że na analizowanym terenie istnieje 11 hoteli trzy gwiazdkowych oraz 5 hoteli dwu gwiazdkowych. W hotelach trzygwiazdkowych liczba miejsc noclegowych na przestrzeni lat 2015-2021 zmniejszyła się, natomiast w hotelach dwugwiazdkowych zwiększyła się o 128 miejsc. Zanotowano natomiast spadek liczby obiektów całorocznych – z 31 obiektów w 2015 do 26 w 2021. Zmniejszyła się również znacząco liczba miejsc w tych obiektach. W 2015 roku obiekty całoroczne oferowały 1874 miejsca noclegowe, a w 2021 już tylko 1641.

Tabela 54. Liczba miejsc noclegowych w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w poszczególnych typach obiektów w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hotele kategorii ***	12	13	13	13	12	13	11
Miejsca noclegowe w hotelach kategorii ***	897	942	936	948	814	965	792
Hotele kategorii **	4	6	6	6	7	7	5
Miejsca noclegowe w hotelach kategorii **	262	412	415	416	494	493	390
Obiekty całoroczne	31	35	34	32	32	32	26
Miejsca noclegowe w obiektach całorocznych.	1 874	2 056	2 021	2 013	1 874	2 039	1 641

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na przestrzeni lat 2015-2021 znacząco wzrosła liczba miejsc, w pokojach gościnnych/kwaterach prywatnych (z 49 na 111) natomiast w kwaterach agroturystycznych zmniejszyła się (ze 102 na 89). Najmniejsze zmiany zaszły w kategorii szkolnych schronisk młodzieżowych, w ramach których w 2015 roku oferowano 290 miejsc noclegowych, a w 2021 roku - 282 miejsca. Szczegółowe dane prezentuje tabela 54.

Tabela 55. Miejsca noclegowe w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w podziale na typy obiektów noclegowych w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
hotele	1 556	1 627	1 695	1 711	1 554	1 696	1 432
szkolne schroniska młodzieżowe	290	290	290	292	282	282	282
hostele	0	0	0	0	0	0	0
pokoje gościnne/kwatery prywatne	49	49	49	81	104	102	111
kwatery agroturystyczne	102	127	114	114	108	121	89
suma	1 997	2 093	2 148	2 198	2 048	2 201	1 914

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Istotnym wskaźnikiem opisującym dostępność i wykorzystanie obiektów turystycznych w regionie jest liczba miejsc noclegowych przypadających na 1 tys. mieszkańców. Wskaźnik ten w analizowanym przedziale czasowym charakteryzował się na obszarze Związku tendencją spadkową i był to odwrotny trend niż w całej Polsce i na terenie województwa podkarpackiego. W 2015 roku wartość tego wskaźnika wynosiła 7,41, a w 2021 już tylko 6,14. Spadek odnotowano również przy noclegach w hotelach, motelach, pensjonatach, innych obiektach hotelowych – w 2015 wskaźnik ten wynosił 3,97, a w 2021 – 3,38.

Tabela 56. Miejsca noclegowe ogółem na 1000 ludności w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
miejsca noclegowe na 1000 ludności	7,41	7,61	7,16	7,24	6,82	6,91	6,14
miejsca noclegowe na 1000 ludności; hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe	3,97	4,50	4,44	4,41	4,00	4,14	3,38

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Mniejsza liczba miejsc noclegowych przekładała się na mniej udzielonych noclegów na 1000 ludności. Od roku 2015 następowała tendencja spadkowa w liczbie udzielanych noclegów i tak w 2015 roku wskaźnik ten wynosił 457,41, a w 2021 już – 327,06. W przypadku tego wskaźnika również możemy zaobserwować identyczny trend jak w całym województwie, w którym liczba udzielonych noclegów między 2015 a 2021 rokiem znacząco spadła z 1303,33 do 1 140,96.

Tabela 57. Noclegi udzielone na 1000 ludności w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
udzielone noclegi na 1000 ludności	457,41	514,49	553,47	557,19	541,38	330,02	327,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na przestrzeni lat 2015-2021 zauważalny był również spadek zainteresowania turystów krajowych regionem o czym świadczy spadek liczby udzielonych noclegów na 10 tys. ludności. W 2015 turystom krajowym udzielono 16481 noclegów we wszystkich obiektach noclegowych, a w 2021 było to już tylko 12 483 noclegi. Spało również zainteresowanie ze strony turystów zagranicznych. W roku 2015 udzielono im 1815 noclegów na 10 tysięcy mieszkańców, a w 2021 – tylko 599.

Tabela 58. Noclegi udzielone turystom krajowym i zagranicznym na 10 tys. ludności na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców	16481	18377	19654	19924	19415	12338	12483
udzielone noclegi turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców	1815	2202	2484	2362	2240	863	599

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

We wszystkich powiatach, w granicach których zlokalizowane są gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego nastąpił znaczący odpływ turystów.

Tabela 59.Noclegi udzielone turystom zagranicznym ogółem na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	13 757 657	15 579 225	16 705 215	17 742 651	18 683 576	6 622 952	7 165 013
Województwo Podkarpackie	213 379	259 276	303 657	291 635	279 053	97 433	118 573
powiat brzozowski	280	514	358	378	252	216	243
powiat przeworski	3 151	3 294	2 475	2 198	1 377	336	283
powiat przemyski	2 835	4 389	6 369	7 231	7 065	2 139	1 160
powiat rzeszowski	16 526	18 697	21 166	17 878	18 110	8 469	6 245

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując poszczególne narodowości, które odwiedzały na przestrzeni analizowany obszar można zauważyć, że najliczniejszą grupę stanowili goście z Ukrainy. Chociaż z roku na rok odwiedzało ich coraz mniej. W 2015 roku powiaty: brzozowski, przeworski, przemyski i rzeszowski odwiedziło 7125 turystów narodowości ukraińskiej, podczas gdy w 2021 tylko 2467. Najmniej licznie spośród tych, którzy odwiedzili analizowany obszar odwiedzają mieszkańcy Szwecji Szczegółowe dane zostały zawarte w Tabela ***60***59.

Tabela 60. Noclegi udzielone turystom zagranicznym w 2015 i 2021 roku w podziale na poszczególne narodowości.

Wyszczególnienie	Polska	Województwo Podkarpackie	Powiat brzozowski	Powiat przemyski	Powiat przeworski	Powiat rzeszowski

	2015	2021	2015	2021	2015	2021	2015	2021	2015	2021	2015	2021
Niemcy	5 006 732	2 764 107	53 107	11 067	50	13	394	137	457	31	2020	641
Rosja	375 482	71 227	4 683	716	11	20	8	8	53	0	890	158
Litwa	196 075	140 713	1 575	745	2	2	8	7	25	2	254	146
Ukraina	646 272	1 113 623	57 233	61 380	45	54	1275	818	1209	168	4596	1427
Szwecja	376 514	106 965	1 596	757	3	1	13	0	12	6	138	13
Francja	451 889	204 613	6 993	3 755	7	0	62	5	247	8	745	241
Włochy	529 826	218 446	5 623	3 679	13	49	47	31	51	22	785	306

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na terenie Związku funkcjonuje 30 obiektów gastronomicznych – 4 restauracje i 20 barów, 4 zajazdy, 2 karczmy. Ponadto funkcjonują 4 spółdzielnie socjalne, w których można zamawiać posiłki na wynos.

Oferta ta wydaje się być ubogą, jeżeli obszar ma stawiać na rozwój turystyki jako swojej specjalizacji. Zdecydowanie wymagane jest rozszerzenie atrakcyjności gastronomicznej obszaru Związku. Zwłaszcza, że różnorodność terenów, wodnych i leśnych i atrakcyjnych jakościowo gleb sprzyja rozwijaniu kuchni bogatej w ryby, leśne przysmaki i smaczne warzywa.

Z kolei dostęp do atrakcji turystycznych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego jest mocno zróżnicowany i w większości przypadków ograniczony. Gminy nie organizują własnych systemów transportu publicznego do atrakcji turystycznych, a główną rolę w przewozach odgrywają regionalne linie PKS oraz prywatne firmy przewozowe. Jednak ich trasy ograniczają się głównie do dróg powiatowych i wojewódzkich, przez co wiele atrakcji położonych poza głównymi ciągami komunikacyjnymi jest trudno dostępnych.

W niektórych gminach, takich jak Nozdrzec, Jawornik Polski czy Krzywcza, transport publiczny umożliwia dotarcie jedynie do wybranych obiektów położonych w centrach miejscowości. Większość atrakcji przyrodniczych i krajobrazowych wymaga własnego środka transportu lub poruszania się pieszo lub rowerem. W gminie Dubiecko funkcjonują linie autobusowe użyteczności publicznej, jednak w pozostałych gminach dostępność komunikacji zbiorowej jest ograniczona, a w wielu przypadkach transport jest nieregularny.

W Dynowie transport publiczny obsługuje jedynie atrakcje położone w centrum miasta, natomiast do obiektów peryferyjnych, w tym galerii, cmentarzy czy kajaków na Sanie, brak jest dogodnego dojazdu. Podobnie w gminie Dydnia, gdzie transport ogranicza się do drogi wojewódzkiej i kilku dróg powiatowych, co sprawia, że większość atrakcji jest dostępna wyłącznie samochodem prywatnym lub pieszo.

Podsumowując, brak kompleksowego systemu transportu publicznego do atrakcji turystycznych ogranicza ich dostępność i wpływa na ich atrakcyjność dla turystów nieposiadających własnego środka transportu. Konieczne jest wprowadzenie rozwiązań poprawiających dojazd do kluczowych miejsc, np. poprzez dostosowanie rozkładów jazdy autobusów, organizację sezonowych połączeń lub rozwój transportu rowerowego i alternatywnych form mobilności.

1.3.5. Rolnictwo i leśnictwo

Obszar działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego jest zasobny w gleby o średniej klasie bonitacji w związku z tym panują na jego terenie też średnie warunki do produkcji roślinnej. Struktura klas bonitacyjnych gleb na terenie Związku Gmin kształtuje się następująco:

- Gleby klasy III (a i b) – gleby orne średnio dobre. Gleby brunatne, gleby bielicowe. W porównaniu do gleb klas I i II, mają gorsze właściwości fizyczne i chemiczne. Odznaczają się dużym wahaniem poziomu wody w zależności od opadów atmosferycznych. Na glebach tej klasy można już zaobserwować procesy ich degradacji.
- Gleby klasy IV (a i b) – gleby orne średnie. Plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej. Gleby te są bardzo podatne na wahania poziomu wód gruntowych.

Rolnictwo i leśnictwo to również jedno z ważniejszych obszarów działalności gospodarczej funkcjonowania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, na których opiera się m.in. siła gospodarcza regionu. W 2021 r. na terenie funkcjonowało tu 250 podmiotów gospodarczych zaklasyfikowanych do Sekcji A. Rolnictwo i leśnictwo.

Na przestrzeni lat 2015-2020 nastąpił nieznaczny spadek zatrudnionych w dziale rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo z 66 684 do 66 590 na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych zlokalizowane są gminy tworzące Związek, ale nadal jest to sektor dający największe zatrudnienie ludności gmin Związku. Pracuje w nim ponad 53% ludności powiatów. Porównanie na przestrzeni lat 2015-2020 podano w tabeli poniżej.

Tabela 61. Pracujący w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie oraz przemyśle i budownictwie i innych usługach ogółem w latach 2015-2020

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	66 684	66 636	66 606	66 603	66 635	66 590
Przemysł i budownictwo; ogółem	18 692	18 964	20 291	21 821	23 616	24 002
Handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	11 775	12 738	13 186	13 617	13 919	14 187
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	719	766	856	774	719	698
Pozostałe usługi	18 595	19 348	19 692	20 333	20 249	20 003

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Ze względu na niesprzyjający klimat i relatywnie niskie temperatury przed długi okres roku uprawia się na terenie Związku Gmin Turystycznych w większości rośliny ozime. Gminy między sobą są zróżnicowane pod względem udziału użytków rolnych w strukturze powierzchni ich powierzchni, co prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 62. Udział użytków rolnych w strukturze powierzchni na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Wykaz gmin należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Użytki rolne w ha	Użytki rolne w %
Miasto i Gmina Dubiecko	7 708,267	49,90

Miasto Dynów	1 880,00	76,00
Gmina Dynów	7 052,8318	59,24
Gmina Nozdrzec	5 987,98	49,60
Gmina Krzywcza	4 333,64	45,64
Gmina Dydnia	86,1876	18,10
Gmina Błażowa	3 350,00	29,00
Gmina Hyżne	3 524,00	68,76
Gmina Jawornik Polski	3 989,17	63,39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jst tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Leśnictwo

Zasobność obszaru działania Związku w lasy jest nieco mniejsza niż w województwie podkarpackim. W 2021 roku lesistość w Związku Gmin Turystycznych wynosiła 33,6%, a w województwie 38,3%.

Tabela 63. Lesistość w % na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Województwo Podkarpackie	38,1	38,2	38,3	38,3	38,2	38,2	38,3
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**32,8**	**33,1**	**33,2**	**33,3**	**33,5**	**33,6**	**33,6**
Miasto i Gmina Dubiecko	40,3	40,5	40,6	40,7	41,0	41,5	41,8
Gmina Krzywcza	47,5	47,8	47,9	48,2	48,3	48,4	48,0
Miasto Dynów	11,6	11,6	11,9	11,9	12,7	12,8	12,5
Gmina Dynów	35,6	35,8	35,7	35,9	35,9	35,9	35,8
Gmina Błażowa	31,0	31,2	31,4	31,2	31,2	31,2	31,5
Gmina Hyżne	25,3	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,6
Gmina Dydnia	42,4	42,7	42,8	43,2	43,3	43,3	43,3
Gmina Nozdrzec	32,9	33,6	33,7	33,9	33,9	33,9	34,1
Gmina Jawornik Polski	28,6	29,4	29,5	29,5	29,7	29,8	29,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na przestrzeni lat 2015-2021 można zaobserwować wzrost powierzchni lasów na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. W 2015 było to 31 648,14 ha, a w 2021 roku 32 302,70 ha. Z czego grunty leśne prywatne obejmowały w 2021 roku 10 422,96 hektarów, a grunty leśne publiczne 21 879,74 hektarów.

Tabela 64. Powierzchnia gruntów leśnych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
grunty leśne ogółem w ha	31 648,14	31 866,65	31 946,49	32 027,81	32 138,53	32 239,89	32 302,70
grunty leśne publiczne w ha	21 776,31	21 878,60	21 869,57	21 885,43	21 931,55	21 931,91	21 879,74
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	20 432,42	20 506,74	20 497,84	20 501,76	20 547,98	20 547,45	20 555,55
grunty leśne prywatne ogółem w ha	9 871,83	9 988,05	10 076,92	10 142,38	10 206,98	10 307,98	10 422,96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Lasy ogółem zajmowały tu w 2021 roku na terenie Związku 32 081,02 hektarów, z czego lasy publiczne obejmowały 21 658,72 hektarów, lasy publiczne gminne – 1 379,06 ha, a lasy prywatne 10 422,30 ha.

Tabela 65. Powierzchnia lasów w ha na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
lasy ogółem	31 348,64	31 610,23	31 704,04	31 811,64	31 922,83	32 023,22	32 081,02
lasy publiczne ogółem	21 477,52	21 622,42	21 627,36	21 669,50	21 715,85	21 715,48	21 658,72
lasy publiczne Skarbu Państwa	20 165,43	20 282,36	20 287,43	20 291,53	20 337,68	20 336,42	20 339,93

lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	19 759,04	19 870,34	19 883,99	19 875,26	19 871,57	19 840,47	19 866,22
lasy publiczne Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP	244,75	249,62	244,47	257,28	255,97	289,59	272,48
lasy publiczne gminne	272,48	1 312,09	1 340,06	1 339,93	1 377,97	1 378,17	1 379,06
lasy prywatne ogółem	9 871,12	9 987,81	10 076,68	10 142,14	10 206,98	10 307,74	10 422,30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W podziale na poszczególne gminy lasy publiczne zajmowały największą powierzchnię w Mieście i Gminie Dubiecko – 6 451,84 ha, a najmniejszą w Mieście Dynów – 305,86,ha. Lasy publiczne Skarbu Państwa największą powierzchnię zajmowały w Gminie Dydnia – 4 590,15ha, a najmniejszą w Mieście Dynów – 136,90 ha. Lasy publiczne gminne w największym stopniu można spotkać w Gminie Krzywcza – 558,18 hektarów, a w najmniejszej skali w Gminie Błażowa – 5 hektarów. Najwięcej hektarów lasów prywatnych znajdowało się w Mieście i Gminie Dubiecko – 2 438,58ha, a najmniej w Mieście Dynów – 151,23 hektarów. Zróżnicowany jest również poziom lesistości w poszczególnych gminach. Największa lesistość występowała w Gminie Krzywcza i wynosiła w 2021 roku 48%, a najmniejsza w Mieście Dynów i wynosiła 12,5%. Szczegółowe dane zostały przedstawione w Tabela 66.

Tabela 66. Wielkość obszarów leśnych i ich typów w podziale na gminy w 2021 roku.

Wyszczególnienie	lasy publiczne ogółem	lasy publiczne Skarbu Państwa	lasy publiczne gminne	lesistość w %	Lasy prywatne
Polska	7 478 771,16	7 373 262,53	84 322,29	29,6	1 785 894,79
Województwo Podkarpackie	682 752,51	533250,38	27698,37	38,3	121765,33
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**32 023,22**	**20 339,93**	**1 318,79**	**33,6**	**10 422,30**
Miasto i Gmina Dubiecko	6 451,84	3 851,70	161,56	41,8	2 438,58
Gmina Krzywcza	4 555,22	3 074,28	558,18	48,0	922,76
Miasto Dynów	305,86	136,90	17,73	12,5	151,23
Gmina Dynów	4 262,69	2 492,09	123,23	35,8	1 647,37
Gmina Błażowa	3 546,62	2 104,09	5,00	31,5	1 437,53
Gmina Hyżne	1 312,06	854,14	45,25	25,6	412,67
Gmina Dydnia	5 646,51	4 590,15	179,36	43,3	877,00
Gmina Nozdrzec	4 122,12	2 510,44	82,68	34,1	1 529,00
Gmina Jawornik Polski	1 878,10	726,14	145,80	29,8	1 006,16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Potencjał leśny można wykorzystywać do rozwoju różnych gałęzi na rynku pracy. Włączania ludności wiejskiej, bezrobotnej w prace pielęgnacyjne, nasadzeniowe, obróbkę drewna na potrzeby przemysłu meblarskiego i drzewnego.

1.4. Diagnoza obszaru przestrzennego i infrastrukturalnego

1.4.1. Sieć komunikacyjna na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Wykluczenie komunikacyjne jest zjawiskiem, któremu należy zdecydowanie przeciwdziałać. Poprawa stanu technicznego istniejącej infrastruktury i wprowadzanie nowych rozwiązań ma służyć poprawie komfortu życia mieszkańców, ale może być również czynnikiem stymulującym rozwój danego obszaru, przyciągającym inwestorów i turystów. Infrastruktura drogowa w dużym stopniu determinuje pozycję regionu w sieci osadniczej kraju i regionu. Oprócz istotnych funkcji transportowych, drogi pełnią także funkcje turystyczne, prowadząc na terenie Związku do najczęściej odwiedzanych atrakcji turystycznych Pogórza Dynowskiego.

Na przestrzeni lat 2015-2021 na terenie działania Związku poprawie uległa jakość nawierzchni drogowych dróg gminnych i powiatowych. Przybyło dróg o nawierzchni twardej ulepszonej. W 2015 takich dróg było 460,427 km (w tym 236,02km dróg gminnych i 224,407km dróg powiatowych), a w 2021 już 532,587 km (w tym 298,434km dróg gminnych i 234,153km dróg powiatowych). Przybyło również

dróg o twardej nawierzchni. W 2015 roku odnotowano 395,141km takich dróg, a w 2021 roku 481,113 km. Drogi o nawierzchni gruntowej zmalały z 311,37 km do 298,89 km.

W kategorii dróg wojewódzkich ich długość o nawierzchni twardej ulepszonej utrzymała się na tym samym poziomie, nieco ponad 97km.

Tabela 67. Rodzaje dróg publicznych na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto i Gmina Dubiecko							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	50,0	50,2	54,1	64,2	65,2	70,2	74,8
o nawierzchni twardej ulepszonej	25,7	20,0	16,1	16,9	16,9	11,9	16,5
o nawierzchni gruntowej	4,3	9,8	9,8	30,6	28,6	24,6	20,0
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	63,40	63,40	63,40	63,40	63,40	63,40	63,40
o nawierzchni twardej ulepszonej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	11,293	11,293	11,293	11,293	11,293	11,293	11,293
Gmina Krzywcza							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	12,802	2,484
o nawierzchni twardej ulepszonej	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	25,592	27,20
o nawierzchni gruntowej	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	19,282	30,484
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	60,075	60,075	60,075	60,075	60,075	60,075	60,075
o nawierzchni twardej ulepszonej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni gruntowej	3,250	3,250	3,250	3,250	3,250	3,250	3,250
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	11,660	11,660	11,660	11,660	11,660	11,660	11,660
Miasto Dynów							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	2,8	3,3	3,7	3,2	2,9	3,8	3,4
o nawierzchni twardej ulepszonej	15,8	16,0	16,0	16,7	17,8	17,8	23,6
o nawierzchni gruntowej	5,4	5,1	4,7	4,7	4,8	5,0	4,7
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	16,772	16,772	16,772	16,772	16,772	16,772	15,060
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	8,889	8,889	8,889	8,889	8,889	8,889	8,889
Gmina Dynów							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	34,9	34,9	37,4	40,3	43,4	43,54	43,54
o nawierzchni twardej ulepszonej	35,2	35,2	32,7	29,8	26,7	26,56	26,56
o nawierzchni gruntowej	9,9	9,9	9,9	9,9	9,9	9,9	9,9
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	38,460	38,460	38,460	38,460	38,460	38,460	38,460
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	15,158	15,158	15,158	15,158	15,158	15,158	15,158
Gmina Błażowa							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	69	73	75	83	92	109	130
o nawierzchni twardej ulepszonej	89,7	92,0	93,5	96,3	97,6	100,0	102,9
o nawierzchni gruntowej	256	236	235	223	209	205	200

Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	52,311	52,311	52,311	52,311	52,311	52,311	52,311
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Gmina Hyżne							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	brak danych	0,390	0,390	0,390	0,400	0,400	0,399
o nawierzchni twardej ulepszonej	brak danych	21,087	21,087	21,087	20,431	23,111	22,654
o nawierzchni gruntowej	brak danych	3,560	3,560	3,560	3,313	3,313	3,806
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	16,382	19,882	19,882	22,150	22,150	22,150	22,150
o nawierzchni gruntowej	5,920	2,420	2,420	0,150	0,150	0,150	0,150
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	20,252	20,252	20,252	20,252	20,252	20,252	20,252
Gmina Dydnia							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	18,7	18,7	18,7	18,7	17,8	17,8	17,8
o nawierzchni twardej ulepszonej	10,7	10,7	10,7	10,7	11,6	11,6	11,6
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	6,105	6,105	6,105	3,535	3,535	3,535	2,315
o nawierzchni twardej ulepszonej	44,803	44,803	44,803	47,373	47,373	47,373	48,593
o nawierzchni gruntowej	1,02	1,02	1,02	1,02	1,02	1,02	1,02
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	17,615	17,615	17,615	17,615	17,615	17,615	17,615
Gmina Nozdrzec							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	40,261	40,261	40,261	40,261	40,261	40,261	43,100
o nawierzchni twardej ulepszonej	12,920	12,920	12,920	12,920	12,920	12,920	12,920
o nawierzchni gruntowej	25,580	25,580	25,580	25,580	25,580	25,580	25,580
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	1,900	1,900	2,400	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	55,679	55,679	55,135	57,579	57,579	57,579	57,579
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	11,503	11,503	11,503	11,503	11,503	11,503	11,503
Gmina Jawornik Polski							
Drogi gminne							
o nawierzchni twardej	21,7	21,7	20,7	19,3	19,0	14,0	13,5
o nawierzchni twardej ulepszonej	46,0	46,0	47,0	48,4	49,0	54,0	54,5
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Drogi powiatowe							
o nawierzchni twardej	26,3	26,3	26,3	26,3	26,3	26,3	26,3
o nawierzchni twardej ulepszonej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni gruntowej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Drogi wojewódzkie							
o nawierzchni twardej	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
o nawierzchni twardej ulepszonej	14,350	14,350	14,350	14,350	14,350	14,350	14,350

Źródło: dane jst tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

W 2021 roku na terenie Związku przeprowadzono remont 66 odcinków dróg o nawierzchni bitumicznej o łącznej powierzchni 197 322,00m² na kwotę 7,8 mln zł. Jednocześnie wzmocniono 94 odcinki dróg gruntowych o powierzchni 74 516,50m², na kwotę 1,58 mln zł. Remont chodników wykonano łącznie na długości 1,22km i kosztował on 0,92 mln zł.

Tabela 68. Remonty wybranej infrastruktury drogowej na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku

Remonty infrastruktury drogowej	Ilość odcinków	Długość w km	Powierzchnia m²	koszt
Miasto i Gmina Dubiecko				

Nawierzchnia dróg bitumicznych	12	4,3	129 000,00	0,77mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	1	1,0	3 000,00	0,10 mln zł
Remonty chodników	0	0	0	0
Gmina Krzywcza				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	2	631,00	1949,50	0,14 mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	0	0	0	0
Remonty chodników	0	0	0	0
Miasto Dynów				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	3	1,985	10304	0,891mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	5	1,193	4175	33 684,54zł
Remonty chodników	1	0,150	225	0,13mln zł
Gmina Dynów				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	13	3,53	11175	0,7mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	1	0,86	2150	0,15mln zł
Remonty chodników	1	0,06	120	10498,00zł
Gmina Błażowa				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	11	2,87	14945	1,2mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	50 drogi/przepusty/odwodnienie	3,12	10920	0,6mlnzł
Remonty chodników	3	0,45	675	50 000,00zł
Gmina Hyżne				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	3	0,890	2 670	0,28mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	4	0,570	1 567,50	0,259 mln zł
Remonty chodników	0	0	0	0
Gmina Dydnia				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	11	7,5	21000	2,8 mln
Wzmocnienie dróg gruntowych	0	0	0	0
Remonty chodników	0	0	0	0
Gmina Nozdrzec				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	9	1,993	4 878,5	0,67 mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	3	1,4	2 704	0,15 mln zł
Remonty chodników[1]	2	1,01	1 515	0,73 mln zł (50% - koszt gminy)
Gmina Jawornik Polski				
Nawierzchnia dróg bitumicznych	2	0,5	1400	0,363 mln zł
Wzmocnienie dróg gruntowych	30	20	50 000	0,283 mln zł

[1] *Gmina Nozdrzec nie posiada chodników wzdłuż dróg gminnych. W 2021 r. powiat brzozowski wybudował 2 odcinki chodnika. Gmina Nozdrzec pokryła na podstawie umowy 50 % kosztów inwestycji.*

Remonty chodników	0	0	0	0

Źródło: dane jst tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Na 100 km² drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni wzrosły w 2020 roku w stosunku do 2015 roku o blisko 30 km i wynosiły 338,2 km. Wzrósł również wskaźnik tych typu dróg na 10 tys. ludności z 315,7 w 2015 na 351,5 w 2020 roku. Dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni gruntowej było w 2020 na 100 km² 124,1km, a na 10 tys. ludności przypadało ich 120,5 km. Odnotowano w tym wskaźniku w badanym okresie znaczący spadek bowiem w 2015 roku wskaźnik ten wynosił odpowiednio 133,9 oraz 142,8 km.

Tabela 69. Typy dróg ujęte we wskaźnikach w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
powiat brzozowski						
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 100 km^2	80,4	81,5	82,5	85,0	85,6	85,7
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 10 tys. ludności	65,6	66,6	67,5	69,7	70,4	70,7
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 100 km^2	18,9	17,7	17,1	17,4	17,5	17,4
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 10 tys. ludności	15,4	14,4	14,0	14,3	14,4	14,3
powiat przeworski						
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 100 km^2	63,8	64,9	67,7	68,2	68,6	68,6
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 10 tys. ludności	76,5	81,0	80,3	81,1	89,2	90,8
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 100 km^2	21,2	19,6	19,8	19,5	24,9	23,7
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 10 tys. ludności	18,7	17,3	17,6	17,3	22,2	21,2
powiat przemyski						
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 100 km^2	63,8	64,9	67,7	68,2	68,6	68,6
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 10 tys. ludności	103,9	105,8	110,2	111,1	112,2	112,4
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 100 km^2	46,6	40,6	26,5	26,2	26,6	30,1
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 10 tys. ludności	76,0	66,1	43,2	42,6	43,6	49,4
powiat rzeszowski						
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 100 km^2	100,7	100,9	102,6	103,6	101,3	115,3
drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni; na 10 tys. ludności	69,7	69,4	69,9	70,1	68,6	77,6
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 100 km^2	47,2	49,4	49,1	48,2	48,1	52,9
drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni; na 10 tys. ludności	32,7	33,9	33,5	32,6	32,6	35,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2021 roku udało się przeprowadzić niezbędne remonty niektórych dróg przy wykorzystaniu środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych, ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych, oraz ze środków budżetu państwa w ramach subwencji ogólnych. Szczegółowe modernizacje i realizacje zostały zestawione w Tabela 70.

Tabela 70. Zestawienie inwestycji drogowych przeprowadzonych w 2021 roku na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Miasto i Gmina Dubiecko
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej

Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Ze środków Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych zrealizowano zadanie pn.: „Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w obrębie Kosztowa, Drohobyczka na dz. o nr ewid. 224, 3442 w km 0+750-1+749”. Koszt całkowity inwestycji: 107 640,25 zł, w tym dofinansowanie 65 000,00 zł.
Ze środków Funduszu Solidarności zrealizowano zadanie pn. „Remont drogi w m-ci Śliwnica (Potoki) na dz. nr ewid. 1/30, 1/28, 1/26, 1/24, 1/21, 1/18, 61/4, 269/1, 63/2, 75/6, 272/2, 236/7, 236/4 w km 0+000-0+600, 0+660-0+766, 0+774-0+998”. Koszt całkowity inwestycji 229 303,61 zł.
Gmina Krzywcza
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Miasto Dynów
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej
Ze środków zrealizowano zadanie pn.: 1) Remont grogi gminnej nr 108036R działka nr ewid. 6337 w km 0+000 do 0+250 w Dynowie, 2) Remont grogi gminnej nr 108002R ul. Zarzeki w km 0+000 do 0+500 w Dynowie. Koszt całkowity inwestycji: 429 955,72zł
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Ze środków zrealizowano zadanie pn.: 1) Remont grogi gminnej nr 108036R działka nr ewid. 6337 w km 0+000 do 0+250 w Dynowie, 2) Remont grogi gminnej nr 108002R ul. Zarzeki w km 0+000 do 0+500 w Dynowie. Koszt całkowity inwestycji: 429 955,72zł
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Gmina Dynów
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej
Ze środków zrealizowano zadanie pn.: Remont drogi działka ewid. 4285 w km 0+000 – 0+860 w miejscowości Harta. Koszt całkowity inwestycji:158 670,00zł
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Gmina Błażowa
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej
Ze środków zrealizowano zadanie pn.: Przebudowa drogi gminnej nr 108060R Błażowa Dolna - Wola Błażowska od 2+220 km do km 3+210. Środki w kwocie 225 239,14 zł otrzymano ze środków Funduszu Solidarności Unii Europejskiej na koniec 2021 r.
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Odnotowano wpływ środków w kwocie 256 468,00zł do wydatkowania w roku 2022.
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Gmina Hyżne
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej

Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Gmina Dydnia
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej
Ze środków zrealizowano zadanie pn.: "Remont drogi w m. Wydrna „WAŚKÓWKA” na działce nr ewid. 1805 w km 0+000-0+480”. Koszt całkowity inwestycji: 112 111,65zł
Gmina Nozdrzec
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Ze środków zrealizowano zadanie pn.: Koszt całkowity inwestycji: 340 633 zł.
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Nie zrealizowano żadnej inwestycji.
Gmina Jawornik Polski
Ze środków z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych związanych z remontem i odbudową obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków z Funduszu Dróg Samorządowych
Nie zrealizowano żadnej inwestycji
Ze środków budżetu państwa- subwencja ogólna
Nie zrealizowano żadnej inwestycji

Źródło: dane jst tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Główne drogowe szlaki komunikacyjne przebiegają drogami zaprezentowanymi w poniższej tabeli.

Tabela 71. Główne szlaki komunikacyjne drogowe na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku

Nr drogi	Przebieg
droga wojewódzka Nr 835	Najdłuższa w Polsce droga wojewódzka, biegnąca południkowo z Elizówki (węzeł Lublin Rudnik) do Grabownicy Starzeńskiej (16km na północ od Sanoka w województwie podkarpackim). Jest jednym z głównych szlaków drogowych łączących województwa lubelskie i podkarpackie. Liczy 225 km i zasadniczo jest drogą główną ruchu przyspieszonego (drogą klasy GP). Odbywa się nią ruch z Lublina m.in. do Biłgoraja, Przeworska, Jarosławia, Przemyśla i Sanoka. Wiedzie m.in. przez tereny Wyżyny Lubelskiej, Roztocza, Puszczy Solskiej i **Pogórza Dynowskiego**. Stanowi alternatywę dla drogi krajowej nr 19 i drogi ekspresowej S19 na odcinku Lublin–Rzeszów, a także istotny ciąg komunikacyjny wiodący z obszarów wschodniej Polski ku autostradzie A4 i w Bieszczady. Na terenie Zawiązku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego przebiega przez: Gminę Dydnia, Gminę Nozdrzec, Miasto Dynów, Gminę Hyżne, Gminę Jawornik Polski.
droga wojewódzka Nr 884	Droga wojewódzka położona w środkowej części województwa podkarpackiego. Biegnie ze wschodu na zachód, łączy Przemyśl z Domaradzem, przebiegając przez Dynów. Jej długość wynosi 63 km. Na terenie Zawiązku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego przebiega przez: Gminę Krzywcza, Miasto i Gminę Dubiecko, Gminę Dynów, Gminę Nozdrzec.
droga wojewódzka Nr 878	Droga wojewódzka położona w środkowej części województwa podkarpackiego. Biegnie północy na południe, relacji Stobierna-Dylągówka łączy Sokołów Małopolski/ Rzeszów z Hyżnem. Jest jednym z głównych szlaków drogowych łączących województwa lubelskie i podkarpackie. Jej długość wynosi 50 km. Droga wpisana w otaczający krajobraz terenów gmin podmiejskich Rzeszowa daje możliwość

	szybkiej komunikacji i dojazdy w malownicze tereny Pogórza Dynowskiego. Trasa ta, zapewnia szybki dojazd do lotniska z terenów na południe od Rzeszowa. Przebiega przez: Stobierną, Sokołów Małopolski, Jasionkę, Nową Wieś, Trzebownisko, Rzeszów, Tyczyn, Hyżne, Dylągówkę.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ogólnodostępnych

Dostęp do dróg dobrej jakości jest również istotny ze względu na intensywność korzystania z nich. W 2020 r. w powiatach, w granicach których zlokalizowane są gminy tworzące Związek wskaźniki opisujące liczbę samochodów osobowych i ciężarowych w przeliczeniu na 1000 ludności kształtowały się na poziomie odpowiednio: 578,8 oraz 75,8. Dla porównania w województwie podkarpackim ten wskaźnik wynosił w 2020 roku odpowiednio 592,7 i 85,5. Ponieważ z roku na rok przybywa na drogach obszaru działania Związku i jego gmin użytkowników samochodów osobowych, ciężarowych, motocykli i ciągników poprawa jakości stanu dróg powinna być zadaniem priorytetowym. Zwłaszcza, że większość dróg w rejestrze Zarządów Dróg Powiatowych w Brzozowie, Przeworsku, Przemyślu i Rzeszowie zakwalifikowana jest jako słaba albo zadowalająca.

Tabela 72. Wskaźniki dotyczące pojazdów samochodowych i ciągników na 1000 ludności w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
samochody osobowe na 1000 ludności	463,8	489,2	517,4	543,3	561,0	578,8
samochody ciężarowe na 1000 ludności	61,8	64,3	66,8	69,6	72,9	75,8
motocykle na 1000 ludności	55,2	58,1	60,5	63,1	66,1	68,8
pojazdy samochodowe i ciągniki na 1000 ludności	659,8	692,3	726,3	759,3	785,3	810,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Przez gminy Związku nie przebiegają linie kolejowe, jedynie odcinek zabytkowej wspomnianej już wcześniej kolejki wąskotorowej Przeworsk-Dynów.

Wąskotorową Kolej Lokalną Przeworsk-Dynów wybudowano w latach 1902-1904. Zasadniczym celem funkcjonowania kolei było dostarczanie buraków do cukrowni w Przeworsku oraz przewóz z ziemi brzozowskiej płodów rolnych, drewna, żwiru i kamienia. Początkowo właścicielem kolei był książę Lubomirski, a od 1908 roku towarzystwo akcyjne Kolej Lokalna Przeworsk - Dynów z siedzibą we Lwowie, z większościowym udziałem państwa.

Aktualnie przejazd zabytkową kolejką wąskotorową na trasie relacji Przeworsk – Jawornik Polski – Dynów (46 km), w tym przez tunel rozpoczynający się na granicy Jawornika Polskiego, stanowi atrakcję dla turystów. Tunel liczy 602m długości pod 30. metrową warstwą ziemi. Trasa Przeworskiej Kolejki Wąskotorowej „Pogórzanin" położona na malowniczym i urozmaiconym terenie posiada niekwestionowane walory turystyczno-krajobrazowe.

Transport publiczny

Fundusz Rozwoju Przewozów Autobusowych został utworzony w celu przywracania lokalnych połączeń autobusowych, które nie funkcjonowały od co najmniej trzech miesięcy przed wejściem w życie ustawy o FRPA. Dzięki projektom realizowanym w ramach funduszu, mieszkańcy, przede wszystkim z mniejszych miejscowości, mogą zwiększyć swoją mobilność i docierać środkami transportu publicznego do pracy, szkół, placówek zdrowia i instytucji kultury. Odnowione i zwiększone siatki połączeń autobusowych dadzą możliwość większej mobilności np. w poszukiwaniu pracy, do której dojazd byłby wcześniej utrudniony ze względu na odległości.

Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego znajduje się 348 przystanków autobusowych - wszystkie pod zarządem gmin (32 Miasto i Gmina Dubiecko, 28 Gmina Krzywcza, 57 Gmina Dydnia, 35 Gmina Nozdrzec, 14 Gmina Jawornik Polski, 45 Gmina Dynów, 17 przystanków przy drogach, dworzec autobusowy i przystanek na parkingu (miejsce odjazdu i przyjazdu busów prywatnego przewoźnika) Miasto Dynów, 64 Gmina Błażowa, 56 Gmina Hyżne).

Transport publiczny na terenie Miasta i Gminy Dubiecko w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.:

- Sielnica - Słonne - Wybrzeże - Winne-Podbukowina - Dubiecko – Śliwnica,
- Kosztowa - Bachórzec - Dubiecko - Nienadowa- Iskań - Tarnawka – Piątkowa,
- Hucisko Nienadowskie - Nienadowa - Dubiecko – Drohobyczka,

(realizowanych w ramach publicznego transportu zbiorowego, w ramach przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej).

- Przemyśl-Dynów,
- Przemyśl-Rzeszów,
- Bircza-Rzeszów,

(realizowanych przez przewoźników prywatnych)

- dowozy dzieci do szkół ,
- dowozy uczniów niepełnosprawnych do Przemyśla.

(realizowane przez Miasto i Gminę Dubiecko),

Transport publiczny na terenie Gminy Krzywcza w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.:

- Przemyśl-Dynów (prywatny przewoźnik),
- Przemyśl-Średnia,
- Przemyśl – Bachów,
- Przemyśl – Skopów.

Transport publiczny na terenie Gminy Dydnia w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.

- Krzemienna – Temeszów – Witryłów – Końskie,
- Przemyśl – Brzozów (Krzemienna, Dydnia, Jabłonka, Niebocko),
- Końskie – Sanok,
- Obarzym – Sanok.

Transport publiczny na terenie Gminy Nozdrzec w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.:

- Sanok – Brzozów – Izdebki,
- Brzozów - Izdebki – Wara – Nozdrzec – Hłudno – Wesoła – Barycz – Wesoła Ujazdy,
- Brzozów - Izdebki,
- Brzozów – Izdebki – Wara – Nozdrzec,
- Dynów – Nozdrzec.

Transport publiczny na terenie Gminy Jawornik Polski w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.

- Manasterz-Rzeszów,
- Jarosław-Przeworsk-Jawornik Polski.

Transport publiczny na terenie Gminy Dynów w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.:

- Łubno Góra – Nozdrzec Rzeki,
- Pawłokoma – Dylągowa,
- Dąbrówka Starzeńska-Bachórz,
- Wyręby-Ulanica-Bachórz-Laskówka.

Transport publiczny na terenie Miasta Dynów w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.:

- Dynów-Rzeszów,
- Dynów-Przemyśl,
- Dynów-Brzozów (w roku szkolnym).

Transport publiczny na terenie Gminy Błażowa w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.:

- Tyczyn - Kielnarowa - Borek Stary - Nowy Borek - Błażowa Dolna, Błażowa,
- Rzeszów – Bachórz,
- Rzeszów – Lecka,
- Rzeszów – Dynów,
- Rzeszów – Kąkolówka,
- Rzeszów – Lecka,
- Rzeszów – Futoma.

Transport publiczny na terenie Gminy Hyżne w 2021 roku realizowany był na kilku liniach, tj.:

- Szklary – Brzezówka,
- Nieborów – Hyżne,
- Grzegorzówka – Brzezówka,
- oraz poprzez dowóz uczniów do szkół na trenie Gminy Hyżne.

Sieć rowerowa

Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na 100 km^2 przypadało 4,7 dróg rowerowych i jest to wartość niska zwłaszcza w zestawieniu z Gminą Błażowa, która miała najlepiej pod tym względem rozwiniętą sieć dróg rowerowych i na 100 km^2 przypadało blisko 11 km takich dróg. Najsłabiej w tym wskaźniku wypadają: Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Hyżne, Gmina Dydnia i Gmina Jawornik Polski, które w ogóle nie posiadają dróg rowerowych na swoim terenie. Wartość wskaźników: Drogi rowerowe na 100 km^2 oraz Drogi rowerowe na 10 tys. ludności notowane na terenie Związku, pomimo braku przedmiotowej infrastruktury aż w 4 gminach należących Związku i tak jest wyższa niż notowana w województwie podkarpackim i nieco niższa niż notowana w kraju.

Tabela 73. Charakterystyka dróg rowerowych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2020r.

Wyszczególnienie	Drogi rowerowe w km	Drogi rowerowe na 100 km^2	Drogi rowerowe na 10 tys. ludności
Polska	17 254,6	5,52	4,51
Województwo Podkarpackie	675,5	3,79	3,18
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	24,4	4,7	5,7
Miasto i Gmina Dubiecko	0,0	0,0	0,0
Gmina Krzywcza	0,8	0,84	1,67
Miasto Dynów	0,7	2,85	1,15
Gmina Dynów	3,8	3,19	5,56
Gmina Błażowa	12,2	10,83	11,26
Gmina Hyżne	0,0	0,0	0,0
Gmina Dydnia	0,0	0,0	0,0
Gmina Nozdrzec	6,9	5,71	8,72
Gmina Jawornik Polski	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Przez obszar Związku przebiega jedna z większych inwestycji realizowana w ramach programu „Polska Wschodnia" a mianowicie „Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo", który jest najdłuższą trasą rowerową w Polsce. Przebiega przez obszar pięciu województw leżących we wschodniej części kraju: warmińsko-mazurskiego (ok. 420km), podlaskiego (ok. 592 km), lubelskiego (ok. 351km), **podkarpackiego (ok. 459 km)** i świętokrzyskiego (ok. 190 km). Turyści mają do wyboru trasy o różnym poziomie trudności i odległościach. W województwie podkarpackim trasa prowadzi przez tereny Pogórza Przemyskiego i Doliny Sanu. Następnie szlak kieruje się na północny wschód i przez wsie Pogórza Dynowskiego dociera do Rzeszowa, a potem przez Łańcut i Leżajsk do rzeki San.

Mapa 2. Przebieg „Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo"

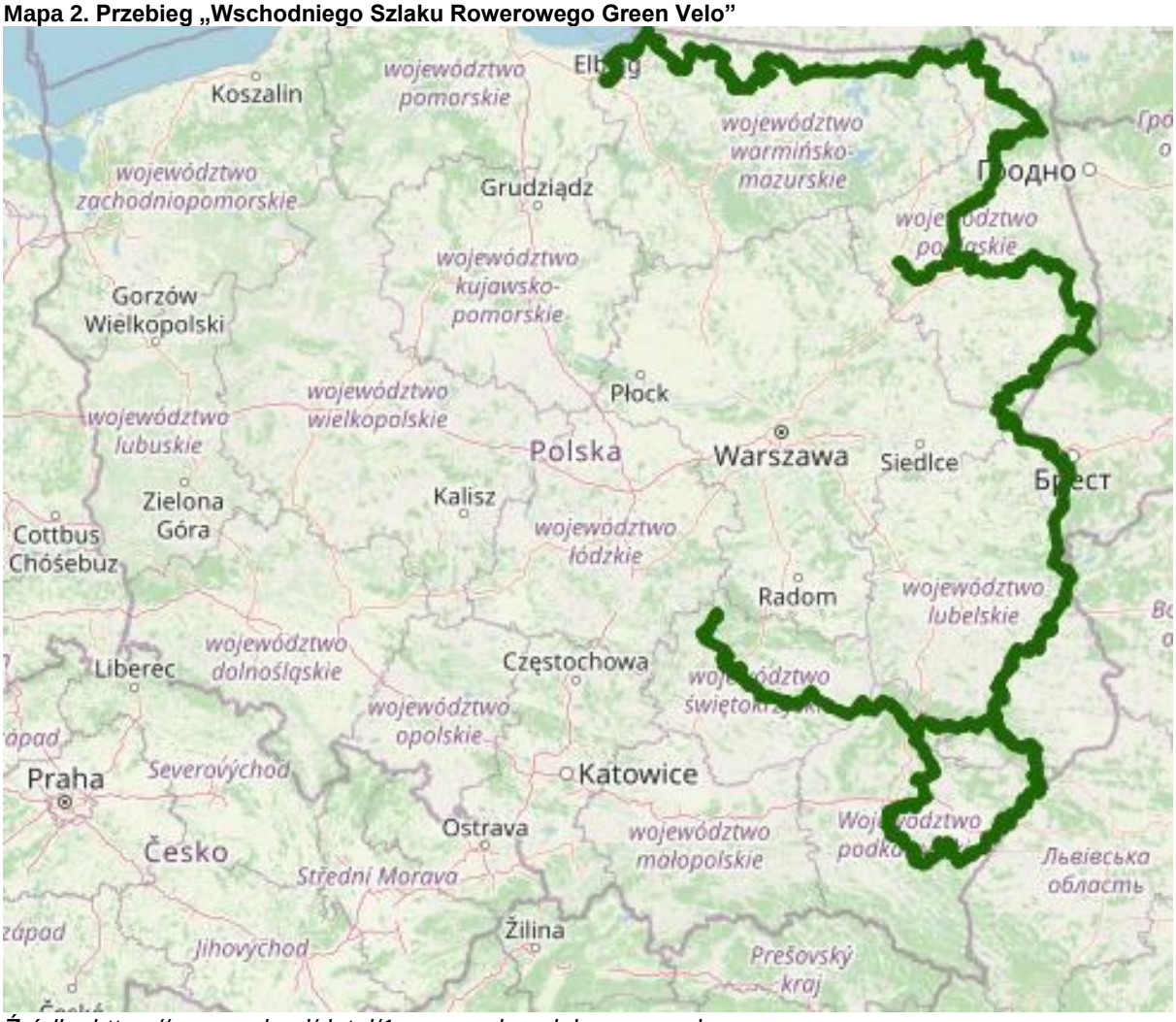

Źródło: https://greenvelo.pl/detal/1-greenvelo-szlak-green-velo

1.4.2. Warunki życia mieszkańców

Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych członków wspólnoty samorządowej jest zadaniem własnym gminy, nałożonym przez ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego.

Zasoby w budynki mieszkalne gmin Związku wynosiły w roku 2021 - 19 691 szt. i był to ponad 3% wzrost w stosunku do roku 2015, w którym gminy w swoich zasobach miały 19 083 budynki mieszkalne.

Tabela 74. Budynki mieszkalne będące w zasobach gmin Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	6 244 730	6 308 344	6 375 734	6 443 611	6 629 920	6 636 883	6 781 570
Województwo Podkarpackie	436 987	441 100	445 365	449 498	462 328	462 146	471 182
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**19 083**	**19 205**	**19 319**	**19 443**	**19 741**	**19 427**	**19 691**
Miasto i Gmina Dubiecko	2 737	2 760	2 777	2 806	2 864	2 854	2 892
Gmina Krzywcza	1 289	1 300	1 311	1 322	1 359	1 352	1 382

Miasto Dynów	1 367	1 380	1 386	1 391	1 427	1 420	1 468
Gmina Dynów	2 061	2 072	2 072	2 074	2 119	2 064	2 089
Gmina Błażowa	3 476	3 492	3 519	3 538	3 515	3 470	3 527
Gmina Hyżne	1 995	2 011	2 033	2 069	2 115	2 058	2 093
Gmina Dydnia	2 131	2 140	2 144	2 152	2 182	2 151	2 159
Gmina Nozdrzec	2 428	2 443	2 461	2 465	2 489	2 449	2 462
Gmina Jawornik Polski	1 599	1 607	1 616	1 626	1 671	1 609	1 619

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2021 roku gminy należące do Związku w swoich zasobach posiadały 28 lokali socjalnych. W badanym okresie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania zwiększyła się z 84,6m^2 do 86,2m^2, co za tym idzie również powierzchnia mieszkania przypadająca na jedną osobę zwiększyła się z 25,4m^2 do 27,2m^2. Praktycznie bez zmian wyglądał na przestrzeni lat wskaźnik liczby izb przypadających na 1 mieszkanie i oscylował on w granicach 4,0. Nieznacznie spadł wskaźnik określający przeciętną liczbę osób na jedno mieszkanie i w 2015 roku wynosił on 3,3 osoby, a w 2020 – 3,2.

Tabela 75. Wskaźniki zasobów mieszkaniowych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	84,6	84,9	85,2	85,5	85,8	86,2
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	25,4	25,7	26,0	26,4	26,8	27,2
mieszkania na 1000 mieszkańców	300,8	303,4	305,7	309,2	312,6	316,6
przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,3	3,3	3,3	3,3	3,2	3,2
przeciętna liczba osób na 1 izbę	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Porównując zasoby poszczególnych jednostek wchodzących w skład Związku można zauważyć, że pomiędzy poszczególnymi jst istnieją znaczące różnice w przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę i wielkość ta oscyluje w granicach 23-30 m^2 na jedną osobę. Różni się także przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania będącego w zasobach gmin. Najwięcej metrów kwadratowych posiadają lokale w Gminie Krzywcza – 92,8m^2, najmniej zaś w Mieście Dynów – 80,3m^2. Duże dysproporcje występują również w samych zasobach gmin w lokale socjalne. Najwięcej lokali posiada Gmina Nozdrzec –16, następnie Gmina Dynów – 4, Gmina Błażowa – 4, Gmina Dydnia – 2, Gminy: Krzywcza i Hyżne – po 1 lokalu, a w Mieście i Gminie Dubiecko, Mieście Dynów i Gminie Jawornik Polski nie odnotowano żadnego takiego lokalu. Miasto Dynów posiada natomiast 30 mieszkań komunalnych.

Tabela 76. Liczba lokali socjalnych posiadanych przez poszczególne jednostki Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wraz z przeciętną powierzchnią użytkową 1 mieszkania i przypadającą na 1 osoba

Jednostka administracyjna	Lokale socjalne	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę
Polska	101 470	33,3	10,4
Województwo Podkarpackie	2 218	32,7	10,2
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	28	41,2	12,9
Miasto i Gmina Dubiecko	0	0,0	0,0
Gmina Krzywcza	1	44,0	13,8
Miasto Dynów	0	0,0	0,0
Gmina Dynów	4	47,8	14,9
Gmina Błażowa	2	33,5	10,5
Gmina Hyżne	1	32,0	10,0

Gmina Dydnia	2	27,0	8,4
Gmina Nozdrzec	16	41,8	13,1
Gmina Jawornik Polski	0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W roku 2018 wypłacono najmniej dodatków mieszkaniowych w całym badanym okresie 2015-2020. W analizowanym okresie 2015-2020 obserwuje się ogólną tendencję spadkową w liczbie wypłaconych dodatków mieszkaniowych o 29%. Również we wszystkich typach własności lokali liczba i kwoty wypłacanych dodatków ulegały zmianie co szczegółowo zostało zestawione w Tabela 77.

Tabela 77. Liczba i kwoty wypłaconych dodatków mieszkaniowych użytkownikom lokali w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem; liczba	596	544	438	371	402	425
ogółem; kwota	93 999	88 122	71 419	67 937	77 357	92 830
gminnych; liczba	148	119	95	83	93	109
gminnych; kwota	25 663	21 484	16 831	14 529	17 997	24 945
spółdzielczych; liczba	230	263	244	197	188	177
spółdzielczych; kwota	41 481	46 706	42 146	39 972	42 112	42 418
prywatnych w budynkach objętych wspólnotą mieszkaniową; liczba	40	41	41	36	47	29
prywatnych w budynkach objętych wspólnotą mieszkaniową; kwota	4 148	4 111	4 324	4 202	6 796	5 495
prywatnych (bez wspólnot mieszkaniowych); liczba	163	106	58	55	74	61
prywatnych (bez wspólnot mieszkaniowych); kwota	20 591	13 731	8 118	9 234	10 452	7 758
towarzystw budownictwa społecznego; liczba	0	0	0	0	0	0
towarzystw budownictwa społecznego; kwota	0	0	0	0	0	0
innych podmiotów; liczba	15	15	0	0	0	49
innych podmiotów; kwota	2 116	2 090	0	0	0	12 214

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Według danych dostępnych w Bazie Danych Lokalnych do sieci wodociągowej było podłączonych 25,4% lokali będących w zasobach gmin należących do Związku, a do sieci kanalizacyjnej 34,8% budynków mieszkalnych.

Tabela 78. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej – w % ogółu budynków mieszkalnych

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem; wodociąg	24,9	24,6	24,2	24,6	25,1	25,4
ogółem; kanalizacja	31,5	32,1	31,2	31,6	32,9	34,8
w miastach; wodociąg	15,7	15,6	15,2	15,1	15,2	15,2
w miastach; kanalizacja	17,1	17,0	16,5	16,4	16,5	17,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Na przestrzeni lat 2015-2020 w powiatach, na terenie których zlokalizowane są gminy tworzące Związek zwiększyła się liczba odbiorców energii elektrycznej. Do sieci w 2020 roku podłączonych było 126 524 odbiorców, a w 2015 było to 118 755 odbiorców. Zwiększyło się także ogólne zużycie energii w tym okresie, w tym na 1 mieszkańca, co może świadczyć, że mieszkańcy w swoich domach nie stosują energooszczędnych rozwiązań.

Tabela 79. Liczba odbiorców energii elektrycznej w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2020.

Opis	Jm.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
odbiorcy energii elektrycznej	szt.	118 755	119 616	123 496	124 801	125 317	126 524
zużycie energii elektrycznej	MWh	226 151	228 179	237 242	238 957	236 714	238 082
zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca	kWh	570,6	573,5	598,0	599,3	595,2	600,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wynosiła 459,8 km i na przestrzeni badanego okresu jej długość się zwiększała. Zwiększyła się również liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, i w 2021 roku wynosiła ona 6 269 szt., podczas gdy w 2015 wartość ta wynosiła 4 940 szt. Z roku na rok zwiększają się dam^3 odprowadzanych ścieków bytowych. W miastach z sieci kanalizacyjnej korzysta 6012 osób. Szczegółowe dane w zestawieniu czasowym zostały przedstawione w Tabela 80.

Tabela 80. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej w latach 2015-2021 na terenie gmin Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

Opis	Jm.	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	319,6	319,6	320,7	331,8	374,4	408,2	459,8
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	4 940,0	5 017,0	4 803,0	4 863,0	5 272,0	5 834,0	6 269,0
awarie sieci kanalizacyjnej	szt.	65,0	83,0	93,0	93,0	97,0	93,0	105,0
ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam^3	606,1	613,3	623,6	650,9	665,8	723,6	846,1
ścieki oczyszczane odprowadzone	dam^3	635,0	639,0	655,0	652,0	708,0	778,0	827,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach	osoba	6 012	6 011	5 711	5 711	5 724	6 078	6 012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na poprawę warunków mieszkaniowych ludności gmin Związku wskazuje również wysoki odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne (Tabela 80). We wszystkich jednostkach Związku odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg czyli w dostęp do bieżącej wody przekroczył 87%. Gorzej jednostki wypadły w analizie odsetka mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie. Na obszarach miejskich najlepiej pod tym względem wypadła Gmina Błażowa, gdzie 80,6% mieszkań posiada centralne ogrzewanie, słabiej Miasto Dynów z 70,5% podłączeniem do sieci centralnego ogrzewania i obszary wiejskie, gdzie odsetek mieszkań podłączonych do c.o. nie przekroczył 70%. Z kolei zasobność mieszkań w łazienki największym odsetkiem również charakteryzuje się na obszarze miejskim Gminy Błażowa – 90,9% i Mieście Dynów – 84,2% zaś na obszarach wiejskich udział mieszkań wyposażonych w łazienkę nie przekracza 82%. Dalej obecne są więc różnice w wyposażeniu mieszkań między miastem a wsią. Szczegółowe dane w podziale na wszystkie gminy i jednostki referencyjne zostały przedstawione w Tabeli 80.

Tabela 81. Mieszkania wyposażone w wybrane instalacje techniczno-sanitarne, według gmin, w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2020 roku

Jednostka	Wodociąg		Centralne ogrzewanie		Łazienka	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
Polska	10 062 488	4 498 405	8 940 050	3 534 886	9 720 742	4 060 365
Województwo Podkarpackie	331 349	320 739	303 139	238 220	325 117	293 481
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	2 443	15 565	1 922	10 227	2 260	13 569
Miasto i Gmina Dubiecko	0	2 513	0	1 669	0	2 240
Gmina Krzywcza	0	1 241	0	760	0	1 105
Miasto Dynów	1800	0	1379	0	1647	0
Gmina Dynów	0	1 836	0	1 137	0	1 557
Gmina Błażowa	643	2 449	543	1 677	613	2 166
Gmina Hyżne	0	1 845	0	1 418	0	1 684

Gmina Dydnia	0	2 050	0	1 318	0	1 813
Gmina Nozdrzec	0	2 338	0	1 459	0	1 879
Gmina Jawornik Polski	0	1 293	0	789	0	1 125

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W ramach polityki klimatycznej Unia Europejska założyła 3 cele klimatyczne które miałyby zostać osiągnięte w ramach czasowych 2020-2030:

1) ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20% do 2020 r. i o co najmniej 40% do 2030 r. (w stosunku do poziomu z 1990 roku),
2) zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii w UE do 20% do 2020 r. oraz zapewnienie co najmniej 27% udziału do 2030 roku,
3) zwiększenie efektywności energetycznej UE o 20% do 2020 r. i o co najmniej 27% do 2030 roku.

Ze względu na założenia polityki klimatycznej UE niezwykle istotną kwestią staje się sposób ogrzewania budynków mieszkalnych, przemysłowych i użyteczności publicznej i ich charakterystyka energetyczna. Gminy powinny cyklicznie sporządzać bilans potrzeb energetycznych oraz prognozy zapotrzebowania na nośniki energii. Dostawy energii są podstawą egzystencji ludzi dlatego należy dywersyfikować ich źródła i dostosowywać do zachodzących zmian klimatycznych.

Zasilanie odbiorców w ciepło poza zasięgiem sieci ciepłowniczej i kotłów centralnych opiera się na ogrzewaniu indywidualnym. Opartym na paliwach węglowych (węglu kamiennym, ekogroszku), gazie ziemnym oraz biomasie (drewno, pellet). W mniejszym stopniu wykorzystuje się olej opałowy oraz gaz płynny. W znacznej części gospodarstw domowych spala się tylko paliwo odnawialne w postaci drewna.

Jednym z głównych źródeł dostawy ciepła na obszarze gmin należących do Związku prócz kotłowni centralnych jest sieć gazowa. Najdłuższa czynna sieć gazowa występuje w Gminie Dynów (125 612m) i Gminie Nozdrzec (120 016 m). Najkrótszą sieć gazową posiada Miasto Dynów (56 739 m), a Gmina Krzywcza nie posiada w ogóle infrastruktury gazowej. Najwięcej mieszkań ogrzewanych gazem występuje w Mieście Dynów (549 gospodarstw) oraz w Gminie Błażowa (511 gospodarstw), najmniej w Gminie Dydnia i Gminie Nozdrzec (po 187 gospodarstw). W porównaniu zużycia gazu z sieci w kWh na 1 mieszkańca najwięcej gazu zużywa się w Mieście Dynów – 1 155,8 kWh. Najmniej gazu zużywają mieszkańcy Miasta i Gminy Dubiecko – 522,1kWh.

Tabela 82. Charakterystyka sieci gazowej na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2020 roku.

Jednostka administracyjna	Długość czynnej sieci ogółem (m)	Zużycie gazu w MWh	Odbiorcy gazu (gospodarstwa)	Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gospodarstwa)	Ogółem; gaz z sieci w kWh na 1 mieszkańca
Polska	162 089 088	50 293 308,9	8 339 626	2 768 423	1 311,3
Województwo Podkarpackie	20 765 148	3 114 212,6	525 600	198 404	1 464,9
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**815 006**	**43 510,8**	**9 260**	**3 039**	**659,73**
Miasto i Gmina Dubiecko	108 067	4 774,0	1 114	486	522,1
Gmina Krzywcza	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Miasto Dynów	56 739	7 076,1	1 236	549	1 155,8
Gmina Dynów	125 612	4 610,4	1 145	428	673,0
Gmina Błażowa	102 836	6 754,8	889	511	622,7
Gmina Hyżne	103 640	6 288,6	1 247	411	890,5
Gmina Dydnia	106 759	6 122,1	1 485	187	774,0
Gmina Nozdrzec	120 016	4 791,1	1 406	187	602,7
Gmina Jawornik Polski	91 337	3 093,7	738	280	696,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL.

W ramach zadań własnych gminy mają obowiązek planować i organizować :

- zaopatrzenie w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy,
- planować oświetlenie miejsc publicznych i dróg znajdujących się na terenie gminy,
- finansować oświetlenia ulic, placów i dróg znajdujących się na terenie gminy,
- działania mające na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie energii na obszarze gminy.

Ponieważ dostawy źródeł ciepła podlegają wahaniom cenowym uwarunkowanym czynnikami zewnętrznymi i geopolitycznymi niezwykle istotnym jest inwestowanie w odnawialne źródła energii. Do energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych zalicza się, niezależnie od parametrów technicznych źródła, energię elektryczną lub ciepło pochodzące w szczególności:

- z elektrowni wodnych,
- z elektrowni wiatrowych,
- ze źródeł wytwarzających energię z biomasy,
- ze źródeł wytwarzających energię z biogazu; ze słonecznych ogniw fotowoltaicznych,
- ze słonecznych kolektorów do produkcji ciepła; ze źródeł geotermicznych.

Obecnie na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego działają mikroinstalacje lub małe instalacje OZE. Część budynków jest wyposażonych w kolektory słoneczne lub instalacje fotowoltaiczne. Działania gmin Związku powinny być ukierunkowane na pozyskiwanie dotacji i funduszy na rozwój źródeł odnawialnych i dekarbonizację gospodarki, termodernizację budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz rozbudowę infrastruktury technicznej.

Gminy zostały zobowiązane do tworzenia planów gospodarki niskoemisyjnej (PGN), które zawierają strategię działań oraz plan przedsięwzięć związanych ze zrównoważoną i nisko emisyjną gospodarką energetyczną, uwzględniając uwarunkowania krajowej i europejskiej polityki klimatycznej, jak również czynniki lokalne. Wprawdzie wyniki pomiarów stężenia pyłu PM10 zawarte w „Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2021", opracowanej przez Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Rzeszowie wskazywały na brak wystąpienia w 2021 r. na obszarze Związku przekroczenia dozwolonej liczby dni ze średnim 24-godzinnym stężeniem pyłu PM10 przewyższającym poziom dopuszczalny oraz brak przekroczenia poziomu dopuszczalnego określonego dla stężenia średniego rocznego, to należy pamiętać, że warunki pogodowe na danym obszarze bardzo silnie wpływają na kumulację bądź rozpraszanie zanieczyszczeń.

Rysunek 2. Zasięg obszarów przekroczeń dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 określonego ze względu na ochronę zdrowia w województwie podkarpackim w 2021 roku

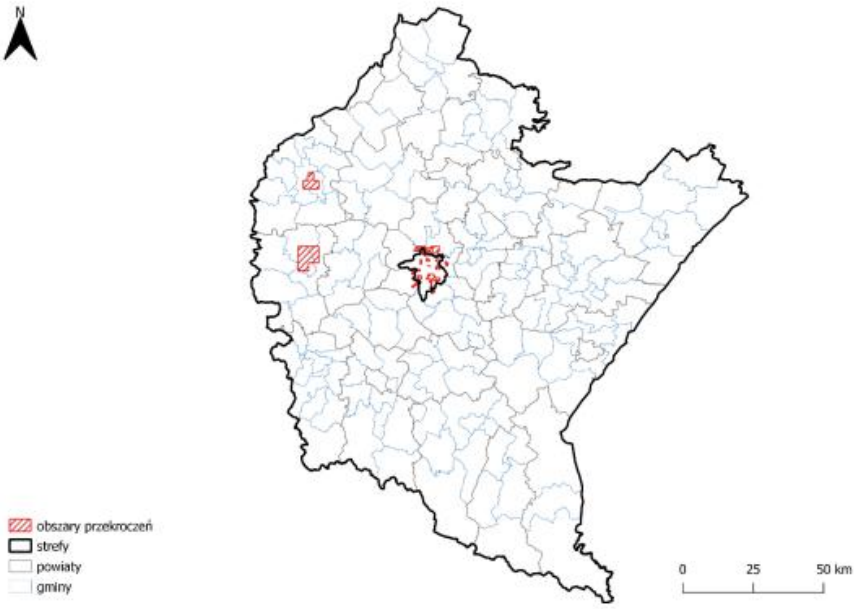

Źródło:
file:///C:/Users/justyna/Downloads/Roczna%20ocena%20%20jako_ci%20powietrza%20w%20wojew%C3%B3dztwie%20podkarpackim.%20Raport%20wojew%C3%B3dzki%20za%20rok%202021.pdf

Niskie temperatury, a zwłaszcza jej spadek znacznie poniżej 0°C, co jest zjawiskiem często występującym na terenie Związku, wzmagają zapotrzebowanie na ciepło i sprzyjają kumulowaniu się zanieczyszczeń. Dlatego należy podejmować szereg działań zapobiegających wzrostowi zanieczyszczeń emitowanych do środowiska. Kluczową kwestią będzie również dostosowywanie systemu grzewczego przez władze samorządowe i mieszkańców do wymogów tzw. „uchwał antysmogowych", które mogą określać:

- rodzaj lub jakość paliw, które będzie można stosować,
- parametry i rozwiązania techniczne urządzeń i instalacji, w których następuje spalanie paliw dopuszczonych do stosowania na danym obszarze,
- okres obowiązywania ograniczeń lub zakazów w ciągu roku,
- obowiązki podmiotów objętych uchwałą w zakresie niezbędnym do kontroli jej realizacji.

Dostosowywanie rozwiązań do zapisów uchwał na pewno będzie się wiązało z podniesionymi nakładami na modernizację infrastruktury.

Na warunki życia mieszkańców wpływ ma również liczba mieszkań oddanych do użytku. W 2021 roku wskaźnik ilości mieszkań oddanych do użytku na 1 000 ludności wynosił 2,3 i był nieznacznie niższy niż w 2015 roku kiedy wynosił 2,5. Zwiększyła się natomiast liczba oddanych mieszkań na 1000 zawartych małżeństw i w 2021 roku wskaźnik ten wynosił 452,4, a w 2015 – 446,4. Spadły natomiast wskaźniki, które mogą świadczyć o pogarszającym się komforcie życia mieszkańców gmin Związku. Zmniejszyła się liczba mieszkań oddawanych do użytku i nieznacznie spadła powierzchnia tych mieszkań. W 2015 roku na jedno mieszkanie przypadało średnio 136,3 m^2, a w 2021 roku już 135,7 m^2. Nieznacznie, ale spadła również liczba izb w oddawanych mieszkaniach. W 2015 roku na jedno mieszkanie przypadało 5,8 izb, a w 2021 roku 5,0. Może to wynikać z szybko rosnących cen nieruchomości, które zmuszają ludzi do wybory mniejszego metrażu. Szczegółowe dane zostały przedstawione w Tabela 83.

Tabela 83. Wskaźniki dotyczące budownictwa na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	2,5	2,2	2,1	2,6	2,4	2,8	2,3
mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. ludności	24,9	22,1	20,8	26,5	23,5	28,0	22,6
mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw	446,4	352,6	394,4	493,6	467,7	682,3	452,4
powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności	336,4	294,1	279,8	326,4	310,1	371,9	304,5
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania	135,1	132,8	132,0	122,6	130,3	137,2	122,6
przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu oddanym do użytkowania	5,8	5,8	5,6	5,5	5,7	5,5	5,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Zmniejszająca się z roku na rok liczba zasobów mieszkaniowych gmin Związku sprawiła, że wskaźnik nasycenia przestrzeni Związku mieszkaniami był w 2020 roku daleki od zakładanego przez Narodowy Program Mieszkaniowy wyniku 435 mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, który ma zostać osiągnięty do roku 2030. Na terenie działania Związku na 1000 mieszkańców w 2020 roku przypadało 316,6 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa między rokiem 2015, a rokiem 2020 zwiększyła się tylko 1,6 m^2. Praktycznie nie zmieniła się w badanym okresie liczba izb przypadających na 1 mieszkanie i oscylowała ona na poziomie 4. Nieznacznie zmalała liczba osób przypadająca na jedno mieszkanie i w 2015 wskaźnik ten osiągnął wartość 3,3, a w 2020 roku – 3,2. Szczegółowe dane zostały zaprezentowane w Tabela 84.

Tabela 84. Zasoby mieszkaniowe w JST Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020 ujęte we wskaźnikach

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	84,6	84,9	85,2	85,5	85,8	86,2
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	25,4	25,7	26,0	26,4	26,8	27,2
mieszkania na 1000 mieszkańców	300,8	303,4	305,7	309,2	312,6	316,6
przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,3	3,3	3,3	3,3	3,2	3,2

przeciętna liczba osób na 1 izbę	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując dane dotyczące poszczególnych jednostek wchodzących w skład Związku można zaobserwować, że najwyższy wskaźnik mieszkań oddanych do użytku na 1000 odnotowano w Gminie Krzywcza – 3,8, zaś najniższy w Gminie Nozdrzec – 1,0. Wartość analizowanego wskaźnika zarówno na terenie całego Związku, jak i na terenie poszczególnych gmin jest znacznie mniejsza niż notowana w kraju i województwie.

Tabela 85. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	3,8	4,3	4,6	4,8	5,4	5,8	6,1
Województwo Podkarpackie	3,6	3,7	3,8	3,7	4,3	4,7	4,7
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	2,5	2,2	2,1	2,6	2,4	2,8	2,5
Miasto i Gmina Dubiecko	3,6	2,9	2,5	3,7	2,5	4,2	2,4
Gmina Krzywcza	3,3	3,1	2,4	2,2	3,3	2,7	3,8
Miasto Dynów	2,4	2,4	1,1	1,1	2,3	4,9	3,0
Gmina Dynów	1,7	2,2	0,6	1,0	1,6	1,5	2,2
Gmina Błażowa	2,4	1,8	3,1	3,6	2,8	2,8	3,3
Gmina Hyżne	3,4	2,4	3,7	6,0	3,1	2,8	2,6
Gmina Dydnia	1,5	1,4	1,0	1,4	2,3	2,4	1,5
Gmina Nozdrzec	2,5	1,8	2,0	2,3	2,0	2,6	1,0
Gmina Jawornik Polski	1,5	2,0	2,2	2,5	1,4	1,4	3,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Największa przeciętna powierzchnia mieszkania oddanego do użytku w 2021 roku wypadała w Gminie Nozdrzec i wynosiła 166,4 m^2. Była to powierzchnia większa niż w roku 2015 (135,0m^2), ale również większa niż w notowana w 2021 roku w Związku (136,5 m^2), województwie podkarpackim (110,5 m^2) oraz kraju (92,9 m^2). Na tle innych gmin negatywnie w tym wskaźniku wypada Gmina Jawornik Polski, w którym przeciętna powierzchnia wynosiła w 2021 roku 123,2 m^2.

Tabela 86. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	99,8	94,5	92,7	90,3	88,6	88,7	92,9
Województwo Podkarpackie	108,4	107,1	106,5	108,1	101,9	102,8	110,5
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**135,06**	**132,84**	**132,01**	**122,60**	**130,29**	**137,20**	**136,48**
Miasto i Gmina Dubiecko	146,8	146,2	126,8	121,0	114,9	125,9	125,0
Gmina Krzywcza	111,6	124,9	139,5	125,4	150,4	154,5	129,2
Miasto Dynów	129,8	129,1	118,4	151,0	118,8	106,0	140,6
Gmina Dynów	138,8	119,1	107,3	126,3	111,7	149,5	135,3
Gmina Błażowa	139,0	135,1	140,8	134,2	134,0	143,4	134,6
Gmina Hyżne	141,0	123,5	137,5	135,3	139,4	138,7	131,0
Gmina Dydnia	125,8	128,2	148,9	121,7	125,2	137,5	143,0
Gmina Nozdrzec	135,0	123,8	124,6	82,0	141,9	133,6	166,4
Gmina Jawornik Polski	147,7	165,7	144,3	106,5	136,3	145,7	123,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Zgodnie z danymi z Banku Danych Lokalnych najwięcej izb na jedno mieszkanie, na analizowanym terenie wypadało w Gminie Nozdrzec, w której wskaźnik wynosił 6,0, a najmniejsza w Gminie Dynów, w którym wynosił w 2021 roku 5,1 i spadł znacząco w stosunku do roku 2015, w którym wynosił 6,3.

Tabela 87. Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu oddanym do użytkowania

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	4,1	4,0	3,9	3,9	3,8	3,8	3,9
Województwo Podkarpackie	4,7	4,7	4,6	4,7	4,4	4,4	4,6
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**5,8**	**5,8**	**5,6**	**5,5**	**5,7**	**5,5**	**5,6**
Miasto i Gmina Dubiecko	5,8	6,5	5,6	5,6	5,0	5,6	5,5
Gmina Krzywcza	4,9	5,7	5,6	5,5	5,6	5,4	5,3
Miasto Dynów	6,1	5,7	5,9	5,9	5,8	3,9	5,6
Gmina Dynów	6,3	5,5	5,3	5,6	5,3	6,1	5,1
Gmina Błażowa	6,3	5,9	5,8	5,7	6,0	5,6	5,8
Gmina Hyżne	5,8	5,7	5,5	5,8	5,8	5,5	5,6

Gmina Dydnia	5,6	5,5	6,1	5,9	5,4	5,8	5,9
Gmina Nozdrzec	5,7	5,1	5,3	3,8	5,6	5,4	6,0
Gmina Jawornik Polski	6,1	6,2	5,3	5,3	6,5	5,8	5,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Ważnym elementem wpływającym na warunki życia mieszkańców jest jakość przestrzeni publicznych, to czy stwarzają one warunki sprzyjające integracji mieszkańców czy wypoczynkowi i aktywnościom mieszkańców oraz wreszcie czy są bezpieczne. Przestrzenie publiczne na obszarze objętym Strategią to miejsca zwykle powszechnie dostępne, użytkowane zbiorowo przez mieszkańców oraz odwiedzających. Pełnią one funkcje społeczne, rekreacyjne, integracyjne, komunikacyjne i kulturowe. Należą do nich m.in.:

- rynki miejskie i place centralne (np. Dynów, Jawornik Polski, Dubiecko),
- parki miejskie i wiejskie (np. Park przy ul. Dworskiej w Dynowie, Park Wiejski w Babicach),
- tereny zieleni i nadrzeczne (np. tereny nad Sanem w Dynowie),
- infrastruktura wokół obiektów kultury (np. przyszłe Centrum Wystawiennictwa w Babicach, Dwór Dembińskich w Krzywczy),
- przestrzenie rekreacyjne i sportowe (place zabaw, boiska, planowane skateparki i pumptracki),
- infrastruktura komunikacyjna o funkcji społecznej (np. dworce autobusowe, parkingi),
- elementy małej architektury (ławki, kosze, oświetlenie, tablice informacyjne).

W wielu miejscach przestrzenie te nadal pełnią ważne funkcje – organizowane są tam wydarzenia plenerowe (np. rynek w Dynowie, Park w Babicach), mieszkańcy korzystają z nich jako miejsc spacerów, spotkań i rekreacji. Część obiektów jest dobrze zlokalizowana, jednak ich potencjał jest ograniczany przez zły stan techniczny, przestarzałą infrastrukturę oraz brak przystosowania do potrzeb różnych grup społecznych, w tym rodzin z dziećmi, osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

Wyzwania i potrzeby:

- Brak nowoczesnych, bezpiecznych i dostępnych sanitariatów.
- Ograniczony dostęp do estetycznych, zielonych stref relaksu – potrzebne są nowe nasadzenia, fontanny, tężnie solankowe.
- Niewystarczająca infrastruktura dla dzieci i młodzieży – place zabaw są często zniszczone, a skateparki, pumptracki czy inne formy aktywności nie istnieją lub są w planach.
- Problemy z bezpieczeństwem – konieczność rozbudowy systemów monitoringu w przestrzeniach uczęszczanych przez młodzież i turystów.
- Zły stan techniczny istniejącej infrastruktury – nawierzchni chodników, placów czy zniszczonej małej architektury.
- Zbyt mała liczba miejsc parkingowych, szczególnie w strefach wypoczynku.

W części miejscowości objętych Strategią dostęp do przestrzeni publicznych jest ograniczony, np.:

- Dynów – rynek miejski pełni funkcję wydarzeniową, ale nie jest miejscem komfortowym do wypoczynku. Młodzież i rodziny nie mają dedykowanych przestrzeni rekreacyjnych. Publiczne toalety dostępne są tylko przy dworcu i w ograniczonych godzinach.
- Babice – Park Wiejski i Centrum Wystawiennictwa są chętnie odwiedzane, ale wymagają modernizacji i dostosowania do standardów.
- Krzywcza – Dwór Dembińskich jest ogólnodostępny, ale jego potencjał turystyczny i edukacyjny nie jest w pełni wykorzystany.
- Dubiecko – centrum miasta z placem zabaw, dworcem, zielenią i chodnikami wymaga kompleksowej rewitalizacji.
- Jawornik Polski – rynek wymaga dostosowania do aktualnych potrzeb mieszkańców, w tym stworzenia miejsc odpoczynku.

Przestrzenie publiczne w gminach objętych strategią wymagają kompleksowej modernizacji i uzupełnienia, aby stały się miejscami integracji, wypoczynku, aktywności fizycznej i wydarzeń

kulturalnych dla wszystkich grup społecznych. Wsparcia potrzebują zarówno infrastruktura twarda (parkingi, sanitariaty, wyposażenie, monitoring), jak i elementy miękkie (przestrzenie wielofunkcyjne, miejsca dla młodzieży, rozwiązania proekologiczne).

Konieczny jest ich rozwój w sposób zrównoważony, dostępny i estetyczny, co przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców i atrakcyjność turystyczną regionu.

1.4.3. Gospodarka wodna

Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu jest priorytetem ujętym w Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030". Zrównoważony rozwój powinien godzić gospodarcze i rekreacyjne wykorzystanie zasobów naturalnych.

Podczas suszy hydrologicznej na 70,23% obszaru Polski zasoby nienaruszalne wód powierzchniowych nie zostają wyeksploatowane. Oznacza to, że mimo niskich stanów wód wszyscy użytkownicy wód zlewni nie mają problemu z pojawiającym się brakiem wody. Również ekosystemy wodne i zależne od wód funkcjonują prawidłowo. Nie oznacza to jednak, że sytuacja nie może ulec pogorszeniu, np. w wyniku zwiększenia liczby użytkowników wód w zlewni dlatego należy podejmować działania zmierzające do odpowiedniego eksploatowania zasobów wodnych i ich retencji.

Wody powierzchniowe są istotnym elementem krajobrazu Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wpływającym na jego różnorodność i atrakcyjność. Udział wód powierzchniowych w ogólnej powierzchni Związku przedstawia się następująco:

Tabela 88. Powierzchnia Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego pod wodami

Wykaz gmin należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Powierzchnia gminy pod wodami ha/%
Miasto i Gmina Dubiecko	300,0922 ha/1,95%
Miasto Dynów	66 ha/2,7%
Gmina Dynów	148,7552ha/1,25%
Gmina Nozdrzec	469,16ha/3,9%
Gmina Krzywcza	271,18/2,85%
Gmina Dydnia	0,2490ha/0,002%
Gmina Błażowa	89,355 ha / 0,79%
Gmina Hyżne	1840ha/3,51%
Gmina Jawornik Polski	52,59ha/ 0,84%

Źródło: Opracowanie na podstawie danych jst

Największy udział w ogóle powierzchni, wody powierzchniowe mają w Gminie Hyżne – stanowią 3,51% jej powierzchni, następnie w Gminie Krzywcza – 2,85%, najmniej natomiast w Gminie Błażowa – 0,79%.

Zasoby wód stanowią gwarancję ciągłości procesów przyrodniczych. Decydują zarówno o zachowaniu bioróżnorodności, jak i możliwościach rozwoju społecznego i gospodarczego. W tabeli poniżej zostały zestawione zbiorniki wodne (zbiorniki retencyjne i stawy) występujące na obszarze Związku w podziale na gminy.

Tabela 89. Wykaz zbiorników wodnych na obszarze gmin Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

JEDNOSTKA	Zbiorniki wodne/ stawy w szt.
Miasto i Gmina Dubiecko	18
Gmina Krzywcza	20
Miasto Dynów	0
Gmina Dynów	Stawy: Bachórz 2 szt., w tym: 1szt. - Własność prywatna i 1szt. – własność Powiatu Rzeszowskiego Harta 1 szt. - Własność prywatna, Pawłokoma 3 sztuki, w tym: 2 sztuki OPZW w Przemyślu i 1 sztuka - Własność prywatna Zbiornik retencyjny w Dąbrówce Starzeńskiej – 1 szt., własność Nadleśnictwo Dynów
Gmina Błażowa	Stawy: Białka 1 szt. - własność prywatna, Futoma -7 szt. - własność prywatna, Błażowa Górna - 2 szt. - własność prywatna,

	Lecka - 3 szt. - własność prywatna.
Gmina Hyżne	2
Gmina Dydnia	Staw gminny – łowisko amatorskiego połowu ryb no-kill w Jabłonicy Ruskiej – 1 szt. Własność prywatna – 14 szt. W zarządzie PZW Krosno i Koło Bajkał – 3 szt. Ponadto w najbliższych latach przewidziano budowę wielofunkcyjnego zbiornika na Sanie w miejscowości Temeszów. Obiekt, poza retencjonowaniem wody, zapewniałby także ochronę przeciwpowodziową – poprzez rezerwę pojemnościową na poziomie prawie 30 mln m^3.
Gmina Nozdrzec	12 szt. stawów o łącznej powierzchni 36,6ha.
Gmina Jawornik Polski	29

Źródło: Opracowanie na podstawie danych jst.

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w ramach podziału Jednolitych Wód Powierzchniowych wchodzi w skład 27 Jednolitych Części Wód Powierzchniowych scharakteryzowanych w Tabeli nr 89.

Tabela 90. Charakterystyka JCWP na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego (Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpPGW)

Nazwa JCWP	**Baryczka**	**Borownica**	**Cygański Potok**	**Drohobyczka**	**Dylągówka**	**Dynówka**	**Golcówka**	**Gwoźnica**	**Harta**
Powiat	powiat brzozowski i powiat rzeszowski	powiat brzozowski	powiat przemyski i powiat rzeszowski	powiat przemyski i powiat przeworski	powiat przemyski i powiat rzeszowski	powiat rzeszowski	powiat brzozowski	powiat rzeszowski	powiat rzeszowski
Gmina	Gmina Nozdrzec, Gmina Błażowa i Gmina Dynów	Gmina Dydnia	Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów	Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Jawornik Polski,	Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów	Miasto Dynów, Gmina Dynów	Gmina Nozdrzec	Gmina Błażowa	Miasto Dynów, Gmina Błażowa, Gmina Dynów
Europejski kod JCWP	PLRW20001222349	PLRW200012223336	PLRW200012223558	PLRW200012223569	PLRW2000122235529	PLRW200012223534	PLRW200012226469	PLRW200012226549	PLRW200012223549
Długość JCWP	20,99km	- 8,22km	9,25km	20,58km	5,95km	9,23km	10,57km	25,43km	18,21km
Powierzchnia JCWP	57,21km^2	- 11.48km^2	12,47km^2	41,08km^2	10,11km^2	12,22km^2	35,88km^2	78,96km^2	32,48km^2
Obszar dorzecza	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	Obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły
Region wodny	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły
Scalona Część Wód	GW0810	San od ujścia Tyrawki do ujścia Cisowej wraz z nią (GW0810)	GW0810	GW0810	GW0810	GW0810	GW0819	GW0818	GW0810
Zlewnia bilansowa	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem
Właściwe RZGW	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie
Typ JCWP	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)
Status JCWP	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	silnie zmieniona część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód
Ocena stanu	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry
Ocena zagrożenia	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona
Cel środowiskowy - stan/potencjał ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry potencjał ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny
Cel środowiskowy - stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny
Ekoregion wg. Kondrackiego	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)

Nazwa JCWP	**Jaworka**	**Jawornik**	**Kamieniec**	**Kamionka**	**Laskowska Rzeka**	**Lubenia**	**Łubienka**	**Magierka**	**Mleczka do Łopuszki**
Powiat	powiat brzozowski	powiat przemyski i powiat rzeszowski	powiat przemyski	powiat przemyski	powiat przemyski, powiat przeworski i powiat rzeszowski	powiat rzeszowski	powiat brzozowski i powiat rzeszowski	powiat brzozowski	powiat przeworski, powiat przemyski i powiat rzeszowski
Gmina	Gmina Nozdrzec	Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów	Miasto i Gmina Dubiecko	Gmina Krzywcza	Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Jawornik Polski i Gmina Dynów	Gmina Błażowa	Gmina Nozdrzec, Miasto Dynów, Gmina Dynów	Gmina Dynia i Gmina Nozdrzec	Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów, Gmina Jawornik Polski, Gmina Hyżne
Europejski kod JCWP	PLRW200012223369	PLRW200012223589	PLRW200012223572	PLRW200012223769	PLRW200012223556	PLRW200012265529	PLRW200012223532	PLRW200012223389	PLRW200012226856
Długość JCWP	8,52km	19,30km	11,54km	11,81km	8,69km	16,56km	11,81km	19,52km	69,24km
Powierzchnia JCWP	23,93km^2	47,97km^2	20,03km^2	22,74km^2	12,65km^2	47,79km^2	19,87km^2	40,94km^2	131,99km^2
Obszar dorzecza	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły
Region wodny	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły
Scalona Część Wód	GW0810	GW0810	GW0810	GW0810	GW0810	GW0818	GW0810	GW0810	GW0823
Zlewnia bilansowa	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem
Właściwe RZGW	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie
Typ JCWP	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)
Status JCWP	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	silnie zmieniona część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód
Ocena stanu	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry
Ocena zagrożenia	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona
Cel środowiskowy - stan/potencjał ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry potencjał ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny
Cel środowiskowy - stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny
Ekoregion wg. Kondrackiego	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)

Nazwa JCWP	**Potok Kruszelnica**	**Sanoczek**	**San od Tyrawki do Olszanki**	**Stara Rzeka**	**Stobnica do Łądzierza**	**Strug do Chmielnickiej Rzeki**	**Stupnica**	**Szklarka**	**Witryłówka**
Powiat	powiat brzozowski i powiat rzeszowski	powiat brzozowski	powiat brzozowski, powiat przemyski i powiat rzeszowski	powiat brzozowski	powiat brzozowski	powiat brzozowski, powiat rzeszowski	powiat przemyski	powiat rzeszowski	powiat brzozowski
Gmina	Gmina Nozdrzec, Gmina Dynów	Gmina Dydnia	Gmina Dydnia, Gmina Nozdrzec, Miasto i Gmina Dubiecko, Miasto Dynów i Gmina Dynów	Gmina Dydnia, Gmina Nozdrzec	Gmina Dydnia, Gmina Nozdrzec	Gmina Nozdrzec, Gmina Błażowa, Gmina Dynów, Gmina Hyżne	Miasto i Gmina Dubiecko i Gmina Krzywcza	Gmina Dynów i Gmina Hyżne	Gmina Dydnia
Europejski kod JCWP	PL RW200012223532	PLRW20001222329	PLRW200015223379	PLRW200012223349	PLRW20001222644	PLRW20001222265689	PLRW200012223699	PLRW200012223235529	PLRW200012223338
Długość JCWP	9,51km	75,03km	- 85,77km	~ 19,32km	- 67,47km	68,84km	73,38km	10,04km	~ 6,32km
Powierzchnia JCWP	14,62km^2	170,83km^2	~ 261,47km^2	~ 45,09km^2	~ 149,25km^2	238,53km^2	179,18km^2	19,28km^2	~ 12,99km^2
Obszar dorzecza	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły
Region wodny	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły
Scalona Część Wód	GW0810	GW0807	San od ujścia Tyrawki do ujścia Cisowej wraz z nią (GW0810)	San od ujścia Tyrawki do ujścia Cisowej wraz z nią (GW0810)	Stobnica (GW0819)	GW0821	GW0810	GW0810	San od ujścia Tyrawki do ujścia Cisowej wraz z nią (GW0810)
Zlewnia bilansowa	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem	San z Wisłokiem
Właściwe RZGW	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie
Typ JCWP	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	Średnia rzeka wyżynna - wschodnia (15)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)	12 (potok fliszowy)
Status JCWP	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	silnie zmieniona część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	naturalna część wód	silnie zmieniona część wód
Ocena stanu	dobry	dobry	dobry	dobry	zły	dobry	dobry	dobry	dobry
Ocena zagrożenia	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	zagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona
Cel środowiskowy - stan/potencjał ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny, możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieku istotnego - Sanoczek od ujścia do Niebieszczanki	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry potencjał ekologiczny	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieku istotnego - Stupnica od ujścia do Brzuski	dobry stan ekologiczny	dobry potencjał ekologiczny
Cel środowiskowy - stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny
Ekoregion wg. Kondrackiego	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)	Karpaty (10)

Układ sieci rzecznej Pogórza Dynowskiego jest kratowy, dopasowany do przebiegu długich, wąskich garbów. Odpływ jednostkowy rzek wynosi 7-10 l/s/km^2. Maksymalny odpływ jednostkowy dochodzi do kilkuset (700) l/s/km^2. Bardzo niskie wartości, poniżej 0,5 l/s/km^2, osiąga minimalny odpływ jednostkowy, np. Stupnicy zaledwie 0,29 l/s/km^2. Współczynnik nieregularności przepływów jest tu duży, około 2000.

W półroczu zimowym z pogórskiej części dorzecza Sanu odpływa 62,4% wód, na półrocze letnie przypada 37,6%. Największy odpływ ma miejsce w okresie wiosennym (39,6%). Przewyższa on odpływ całego półrocza letniego. Na miesiące zimowe przypada 25,4% ogólnej sumy odpływu. Niższa wartość charakterystyczna jest dla okresu letniego, a najmniejsza, jak to ma miejsce na całym obszarze pogórza, dla okresu jesiennego, na który przypada zaledwie 13,5% całkowitego odpływu. W sumie odpływ wiosenno-zimowy przeważa nad letnio-jesiennym.

Zgodnie z Raportem o stanie środowiska w województwie podkarpackim (2020 rok) teren działania Związku w większości położony jest na obszarze, w którym brak jest klasyfikacji stanu ekologicznego i chemicznego wód powierzchniowych. Badania przeprowadzone w 2020 roku objęły tylko 4 z 27 JCWP zlokalizowanych na terenie Związku, a ich wyniki prezentuje poniżej zamieszczony rysunek.

Lp.	Nazwa i kod jednolitej części wód (jcwp)	Nazwa i kod reprezentatywnego punktu pomiarowo-kontrolnego	Typ abiotyczny	Status jcwp	Program monitoringu w 2018 r.	Klasa elementów BIOL - element decydujący o klasie	Klasa elementów HYMO	Klasa elementów FCH 3.1-3.5	Klasa elementów FCH 3.6	Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego		Klasyfikacja stanu chemicznego	Ocena stanu jcwp	Region wodny
										Klasa	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Stan	
71	Sanoczek PLRW20001222329	Sanoczek - Trepcza PL01S1601_1912	12	NAT	MD, MO, MDna, MOna	IV - ICH	I	poniżej II	II	IV	słaby stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	G-WW
73	Dynówka PLRW200012223534	Dynówka - Dynów PL01S1601_3240	12	NAT	MD, MO, MDna, MOna	IV - MZB	I	poniżej II	II	IV	słaby stan ekologiczny	dobry	zły	G-WW
74	Stupnica PLRW200012223699	Stupnica – Bachów PL01S1601_3672	12	NAT	MO, MOna							dobry	Brak możliwości oceny	G-WW
120	Gwoźnica PLRW200012226549	Gwoźnica - Wyżne PL01S1601_0354	12	NAT	MO, MOEU	IV - FB	II	poniżej II		IV	słaby stan ekologiczny		zły	G-WW

Teren Gminy Dydnia leży w Jednolitych Częściach Wód Podziemnych o numerach 152, 153, 154 oraz 168. Charakterystykę tych wód podziemnych przedstawia poniższa tabela.

Rysunek 3. Wyniki klasyfikacji stanu i potencjału ekologicznego jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych w województwie podkarpackim

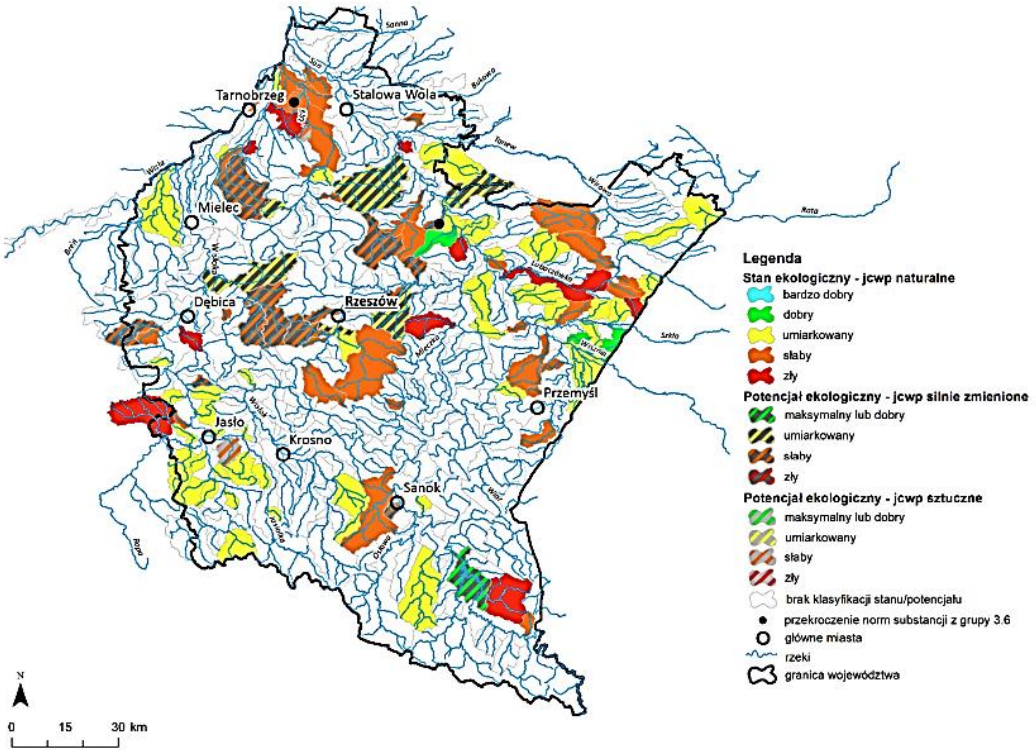

Źródło: Opracowanie na podstawie Raportu o stanie środowiska w województwie podkarpackim. Raport 2020.

Rysunek 4. Wyniki klasyfikacji stanu chemicznego jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych w województwie podkarpackim

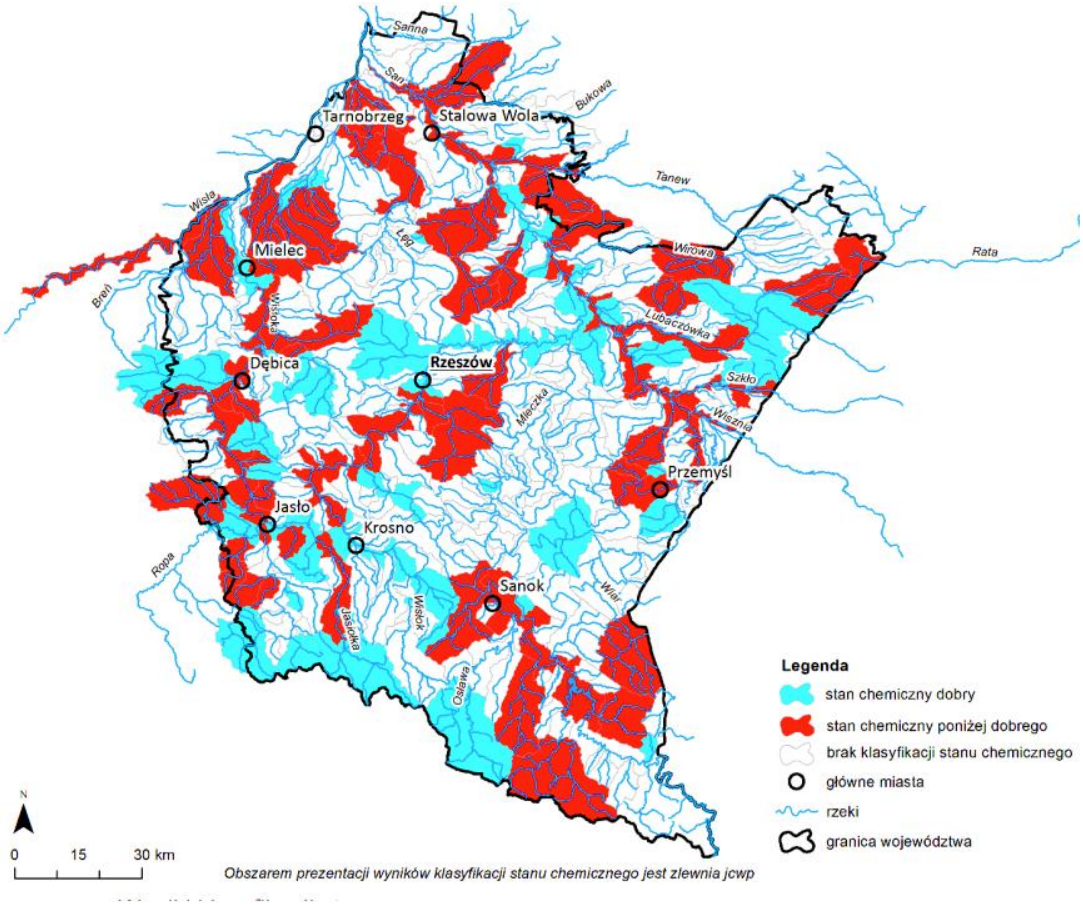

Źródło: Opracowanie na podstawie Raportu o stanie środowiska w województwie podkarpackim. Raport 2020

Tabela 91. Charakterystyka Jednolitych Części Wód Podziemnych obejmujących obszar Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Europejski kod JCWPd	PLGW2000152	PLGW2000153	PLCW2000154	PLCW2000168
Powierzchnia JCWPd	2043,9km^2	1492,20 km^2	1228,6km^2	2795,9km^2
Obszar dorzecza	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły	obszar dorzecza Wisły
Region wodny	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły	region wodny Górnej Wisły
Właściwe RZGW	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie	RZGW w Krakowie
Ocena stanu ilościowego	dobry	dobry	dobry	dobry
Ocena stanu chemicznego	dobry	dobry	dobry	dobry
Cel środowiskowy - stan ilościowy	dobry stan ilościowy	dobry stan ilościowy	dobry stan ilościowy	dobry stan ilościowy
Cel środowiskowy - stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny	dobry stan chemiczny
Ocena ryzyka nieosiągnięcia Celów środowiskowych	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona	niezagrożona

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpPGW

Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego występują poziomy wodonośne czwartorzędowe i trzeciorzędowe, i co za tym idzie nie istnieje bezpośrednie zagrożenie zanieczyszczenia wód odpadami i ściekami. Zagrożone skażeniem mogą być natomiast indywidualne ujęcia wody (studnie wiercone i kopane).

W Polskim systemie prawnym istnieją dwa kluczowe dokumenty diagnozujące sytuację polskich zasobów wodnych: Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy oraz Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym.

Teren działania Związku leży w dorzeczu Wisły w zlewni Sanu z Wisłokiem. Jest to obszar w niewielkim stopniu zurbanizowany, zabudowa stanowi 4,77% jego powierzchni. Na obszarze dorzecza Wisły w granicach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wyznaczonych jest obecnie 27 jednolitych części wód rzek (w całym dorzeczu jest ich 2 660). Nie występują tu jednolite części wód przejściowych, jednolite części wód przybrzeżnych, ani jednolite części wód jezior.

Poniżej zamieszczone mapy prezentują obszary szczególnego zagrożenia powodzią na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. Zgodnie z mapą obszary szczególnego zagrożenia powodziowego występują w gminach, przez które przepływa rzeka San, tj.: Gmina Dydnia, Gmina Nozdrzec, Gmina Dynów, Miasto Dynów, Miasto i Gmina Dubiecko oraz Gmina Krzywcza.

Mapa 3. Mapa wstępnej oceny ryzyka powodziowego

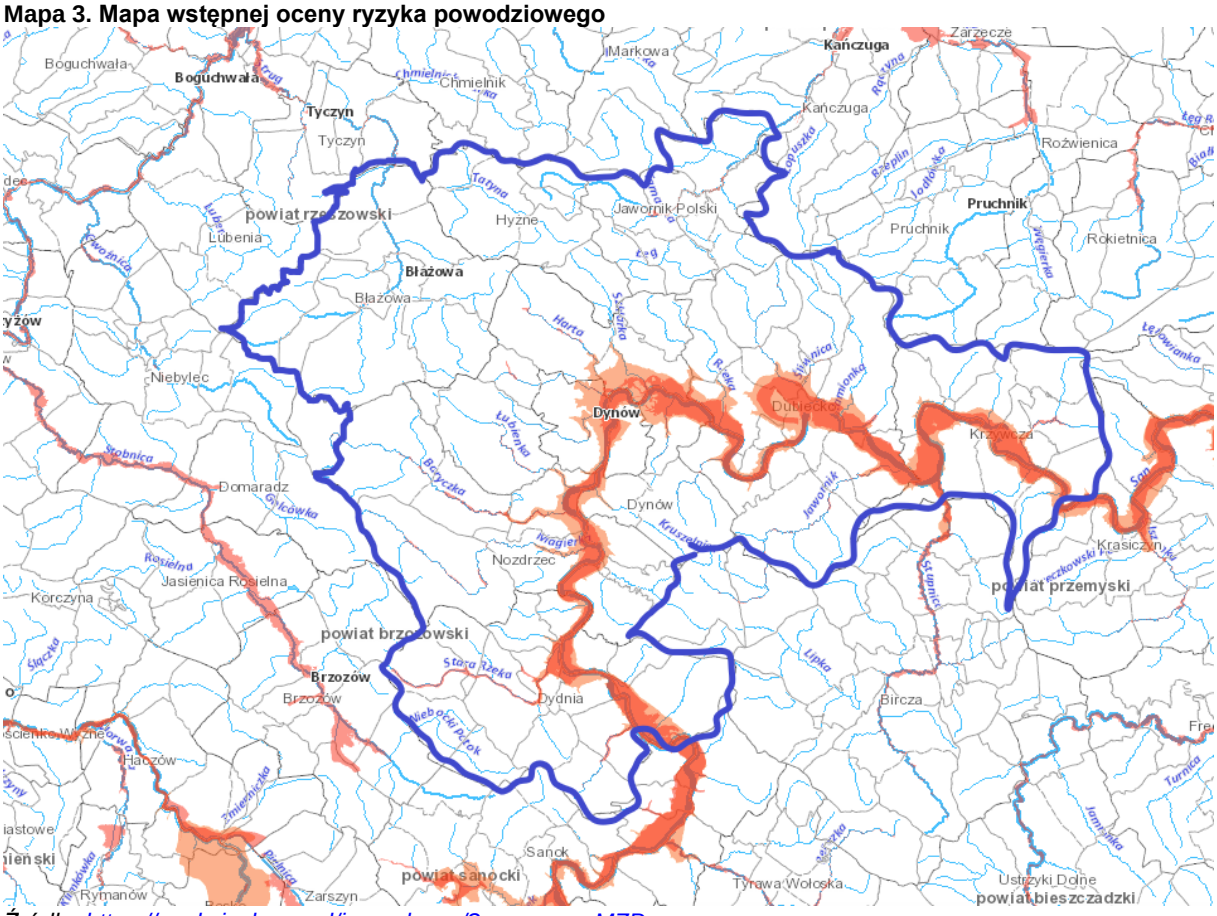

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpMZP

Mapa 4. Mapa zagrożenia i ryzyka powodziowego

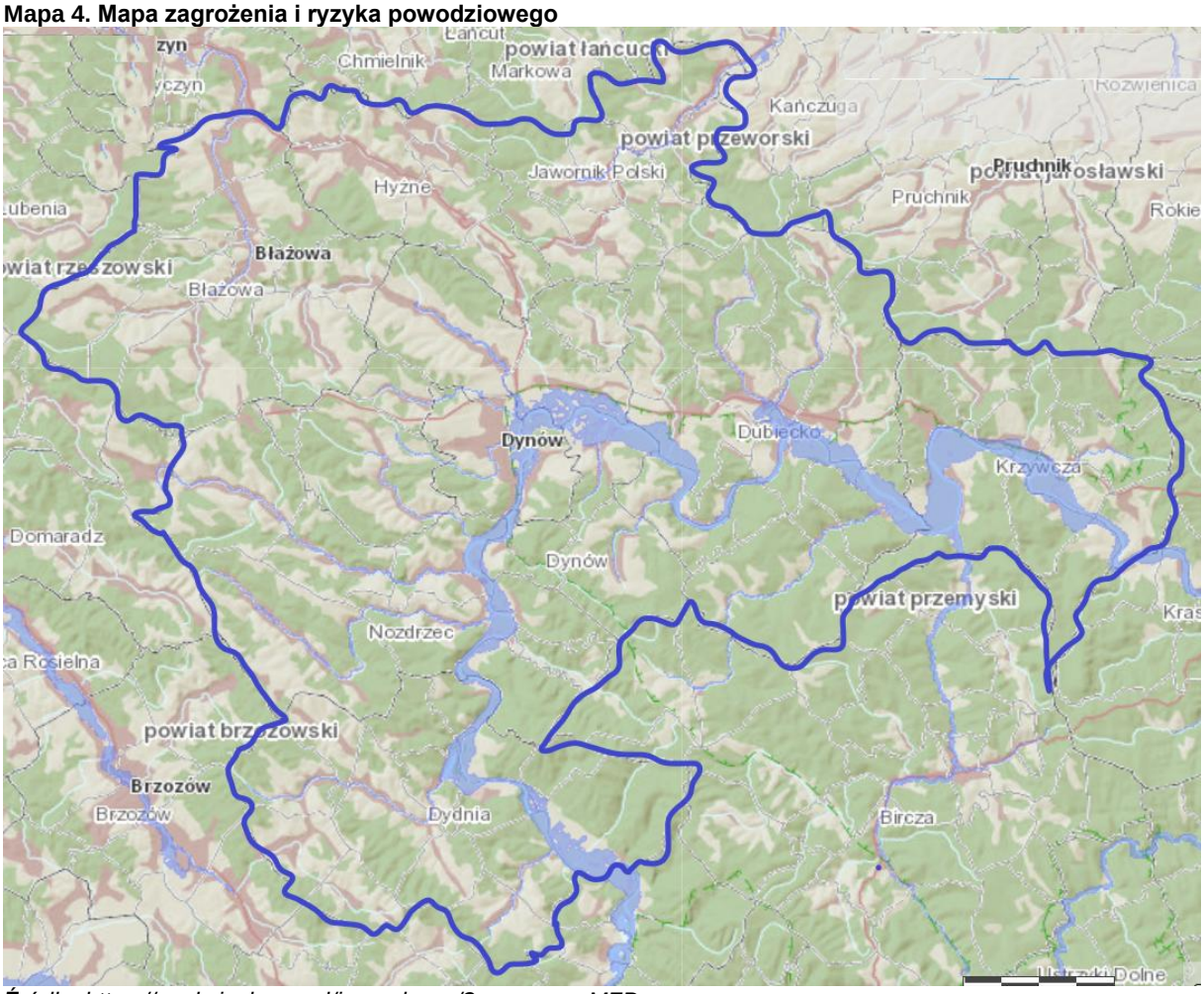

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpMZP

W Planie Zarządzania Ryzykiem Powodziowym na liście działań znalazły się m.in. inwestycje zaplanowane do realizacji w granicach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, tj.:

- „Budowa obwałowań Sanu w km 231+650 – 232+500" – na terenie Miasta i Gminy Dubiecko,
- „Budowa prawego wału potoku Drohobyczka w km 0+700 – 1+290" – na terenie Miasta i Gminy Dubiecko,
- „Budowa zbiornika na potoku Grabówka w miejscowości Grabówka" – częściowo na terenie Gminy Dydnia,
- „Budowa wielofunkcyjnego zbiornika na rzece San w miejscowości Temeszów" – częściowo na terenie Gminy Dydnia.

Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy został opracowany na okres 6 lat (2021-2027). W ramach planu wyodrębniono cele szczegółowe:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych,
- zwiększanie retencjonowania (magazynowania) wód,
- edukacja w zakresie suszy i koordynacja działań powiązanych z suszą,
- stworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

W ramach PZRP określono 3 cele główne, którym odpowiada 13 celów szczegółowych:

1) zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego:

- utrzymanie oraz zwiększenie istniejącej zdolności retencyjnej zlewni w regionie wodnym,
- wyeliminowanie lub unikanie wzrostu zagospodarowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią,
- określenie warunków możliwego zagospodarowania obszarów chronionych obwałowaniami,

- unikanie wzrostu oraz określenie warunków zagospodarowania na obszarach o niskim (Q 0,2%) prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi;

2) obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego:

- ograniczenie istniejącego zagrożenia powodziowego,
- ograniczenie istniejącego zagospodarowania,
- ograniczenie wrażliwości obiektów i społeczności na zagrożenie powodziowe;

3) poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym:

- doskonalenie prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych,
- doskonalenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych na powódź,
- doskonalenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi,
- wdrożenie i doskonalenie skuteczności analiz popowodziowych,
- budowa instrumentów prawnych i finansowych zniechęcających lub skłaniających do określonych zachowań zwiększających bezpieczeństwo powodziowe,
- budowa programów edukacyjnych poprawiających świadomość i wiedzę na temat źródeł zagrożenia i ryzyka powodziowego.

W tabeli poniżej przedstawiono wykorzystanie dyspozycyjności zasobów wód powierzchniowych i stanu nienaruszalności zasobów wód powierzchniowych na obszarze dorzecza Wisły. Można zauważyć że istnieje niewielkie ryzyko braku dostępności wody. Bardzo intensywny stopień wykorzystania zasobów występuje jedynie na poziomie 11,15%, a we wskaźniku stanu nienaruszalnych zasobów wód powierzchniowych istnieje nadwyżka przepływu do dyspozytorni na poziomie 42,37%.

Tabela 92. Wyniki wskaźników stopnia wykorzystania dyspozycyjnych zasobów wód powierzchniowych i stanu nienaruszalnych zasobów wód powierzchniowych w obszarze Dorzecza Wisły

Nazwa obszaru dorzecza	Stopień wykorzystania dyspozycyjnych zasobów wód powierzchniowych [%]			Wskaźnik stanu nienaruszalnych zasobów wód powierzchniowych w czasie suszy hydrologicznej [%]		
	normlany	intensywny	Bardzo intensywny	Istnieje nadwyżka przepływu do dyspozycji	Brak nadwyżki przepływu do dyspozycji	Brak możliwości realizowania potrzeb użytkowników i ekosystemów
Dorzecze Wisły	22,22	25,36	11,15	42,37	3,47	13,21

Źródło: Plan przeciwdziałania skutkom suszy z dn. 03.09.2021 r.

Na obszarze Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego występują średnio i mało podatne na suszę - Kategoria III (30,07%) i Kategoria IV (17,32%).

Tabela 93. Kategorie podatności gleb na suszą rolniczą, hydrologiczną, hydrogeologiczną

Nazwa obszaru dorzecza	Kategoria I gleba bardzo podatna na suszę	Kategoria II gleba podatna na suszę	Kategoria III gleba średnio podatna na suszę	Kategoria IV gleba mało podatna na suszę
Dorzecze Wisły	26,02	26,58	30,07	17,32

Źródło: Plan przeciwdziałania skutkom suszy z dn. 03.09.2021 r.

Jakość wód często jest uzależniona od właściwie prowadzonej gospodarki wodno-kanalizacyjnej i racjonalnego zarządzania opadami. W analizowanym przedziale czasowym na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego woda była zużywana przez mieszkańców analizowanego obszaru, nie odnotowano zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej.

Tabela 94. Zużycie wody w m^3 na 1 mieszkańca.

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	32,2	32,2	31,8	33,3	33,7	33,9	33,5
Województwo Podkarpackie	23,2	23,4	22,9	23,3	23,9	24,5	24,4
Związek Gmin Turystycznych	**4,6**	**4,7**	**4,7**	**4,9**	**4,9**	**4,8**	**4,9**

Pogórza Dynowskiego							
Miasto i Gmina Dubiecko	3,0	2,7	2,5	4,2	4,7	3,6	4,0
Gmina Krzywcza	1,1	1,1	0,9	1,1	1,0	0,8	0,9
Miasto Dynów	11,6	11,4	11,2	11,3	11,3	11,1	10,2
Gmina Dynów	1,1	0,9	1,2	1,2	1,2	1,0	0,9
Gmina Błażowa	6,1	6,7	6,9	6,9	7,3	7,9	8,2
Gmina Hyżne	11,5	11,8	11,8	11,6	12,9	12,8	12,2
Gmina Dydnia	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Gmina Nozdrzec	1,6	1,6	1,5	1,7	1,7	1,7	1,7
Gmina Jawornik Polski	5,0	5,5	5,5	5,3	3,9	3,9	5,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Największe zużycie odnotowano w przypadku Gminy Hyżne - 12,2m^3. Najmniejsze zużycie odnotowano w Gminie Dydnia, w której zużycie wody wyniosło w 2021 roku 0,5m^3. Spadek zużycia wody w latach 2015-2021 odnotowano w gminach: Krzywcza, Dynów, Dydnia i Mieście Dynowie. W pozostałych gminach odnotowano wzrost zużycia wody.

Z analizy rodzajów ścieków oczyszczanych w ciągu roku na terenie Związku wynika, że 100% ścieków jest oczyszczanych biologicznie, a szczegółowe dane zostały przedstawione w tabeli poniżej.

Tabela 95. Rodzaje ścieków oczyszczanych na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 r.

Wyszczególnienie	oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	oczyszczane razem	oczyszczane biologicznie	oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem
Polska	2 008 501	1 355 953	219 826	99,2
Województwo Podkarpackie	103 568	65 702	20 138	99,9
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	1 069	827	827	100,0
Miasto i Gmina Dubiecko	163	125	125	100,0
Gmina Krzywcza	42	40	40	100,0
Miasto Dynów	304	140	140	100,0
Gmina Dynów	8	9	9	100,0
Gmina Błażowa	57	56	56	100,0
Gmina Hyżne	153	91	91	100,0
Gmina Dydnia	209	262	262	100,0
Gmina Nozdrzec	14	14	14	100,0
Gmina Jawornik Polski	119	90	90	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

1.4.4. Ochrona środowiska i przyrody

Teren Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego objęty jest programem Natura 2000, wydzielone są w jego obrębie również obszary specjalnych siedlisk oraz obszary chronionego krajobrazu, pomników przyrody i użytków ekologicznych. Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku występował: 1 park krajobrazowy, 5 rezerwatów przyrody, 3 obszary chronionego krajobrazu, 5 obszarów ,,Natura 2000" oraz 3 użytki ekologiczne. Wszystkie zostały szczegółowo wyodrębnione w tabeli poniżej.

Tabela 96. Formy ochrony przyrody na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku

FORMA OCHRONY	NAZWA
Miasto i Gmina Dubiecko	
rezerwat przyrody	**Rezerwat przyrody Broduszurki** – rezerwat torfowiskowy położony na terenie powiatu przemyskiego, w Mieście i Gminie Dubiecko. Rezerwat obejmuje 25,91ha torfowiska położonego pomiędzy miejscowościami Przedmieście Dubieckie i Winne-Podbukowina. Na terenie chronionym znajduje się torfowisko wysokie i przejściowe, doły potorfowe oraz otaczające je łąki i lasy. Flora rezerwatu tworzy zespół pływacza mszarnego, mszaru wysokotorfowiskowego, boru bagiennego oraz łąk trzęślicowych. Rezerwat położony jest w granicach Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego i ostoi ptasiej Natura 2000 „Pogórze Przemyskie". W rezerwacie urządzono ścieżkę dydaktyczno-przyrodniczą „Winne-Podbukowina". **Rezerwat przyrody „Kozigarb"** został uznany za rezerwat przyrody nieożywionej w 2012 r. Jego powierzchnia wynosi 33,3ha. Położony jest w obrębie miejscowości Bachórzec i Słonne w Mieście i Gminie Dubiecko. Rezerwat ten obejmuje jeden z cenniejszych pod względem przyrodniczym fragmentów Pogórza Dynowskiego. W granicach obiektu występuje rzadkie na tym terenie zbiorowisko kwaśnej buczyny górskiej. W obrębie rezerwatu spotkać można licznych przedstawicieli flory górskiej i wiele gatunków, podlegających ochronie gatunkowej. Do ciekawszych taksonów należą: naparstnica zwyczajna, lilia złotogłów, śnieżyczka przebiśnieg. Cennym elementem istniejącego tu ekosystemu leśnego są ponad 100-letnie drzewostany bukowe oraz „skarłowaciały" drzewostan bukowy z domieszką sosny, występujący w zbiorowisku kwaśnej buczyny górskiej. **Rezerwat przyrody Brzoza Czarna w Reczpolu** – rezerwat florystyczny znajdujący się na terenie powiatu przemyskiego w Gminie Krzywcza. Obszar chroniony utworzony został w 1970 r. w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych stanowiska brzozy czarnej. Rezerwat położony jest w granicach Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego i dwóch obszarów Natura 2000: ostoi ptasiej „Pogórze Przemyskie" i obszaru siedliskowego „Ostoja Przemyska". Rezerwat o powierzchni 2,66 ha położony jest około 200 m na północ od drogi z Przemyśla do Dubiecka, w pobliżu miejscowości Reczpol i stanowi niewielką część większego kompleksu leśnego. Stanowisko brzozy czarnej znajduje się w grądzie środkowoeuropejskim na południowym stoku niewielkiego bezimiennego wzniesienia (373,1 m n.p.m.). **Rezerwat przyrody Mójka** – rezerwat przyrody znajdujący się na terenie wsi Kąkolówka i Futoma, w Gminie Błażowa, w powiecie rzeszowskim, w województwie podkarpackim. Leży w obrębie Hyżnieńsko-Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, w leśnictwie Kąkolówka. Stwierdzono tu występowanie 340 gatunków roślin naczyniowych, w tym 24 chronionych objętych ochroną ścisłą). Przez teren rezerwatu prowadzi ścieżka przyrodniczo-edukacyjna. **Rezerwat Wilcze - Wilcze** – rezerwat przyrody położony na terenie miejscowości Białka, Kąkolówka i Lecka, w Gminie Błażowa, w powiecie rzeszowskim, w województwie podkarpackim. Leży w granicach Hyżnieńsko-Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, w oddziałach leśnych leśnictwa Kąkolówka (Nadleśnictwo Strzyżów). Dominującym zespołem leśnym jest żyzna buczyna

	karpacka w formie podgórskiej i reglowej, z dynamicznie odnawiającą się jodłą. Występuje tu też kilka płatów wyżynnego jodłowego boru mieszanego buczyny karpackiej z czosnkiem niedźwiedzim, nadrzecznej olszyny górskiej oraz bagiennej olszyny górskiej. Florę naczyniową reprezentuje aż 308 gatunków, w tym 21 chronionych oraz 32 górskie.
obszar chronionego krajobrazu	**Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu** – obszar chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 48 475ha, położony wokół Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego i pełniący funkcję otuliny tego Parku. Obejmuje środkowo-wschodnią część województwa podkarpackiego. Obszar składa się z trzech odrębnych części (północnej, zachodniej i wschodniej), należy do niego także enklawa „Bircza". Jest to obszar podgórski z licznymi, niezbyt wysokimi pasmami i wzgórzami, poprzecinany jest potokami. Najwyższe wzniesienia dochodzą do 430 m n.p.m. Najatrakcyjniejszymi miejscowościami na omawianym Obszarze są: **Dubiecko**, Babice, **Krzywcza** i Pruchnik. W sąsiedztwie północno-wschodniej granicy Obszaru, jednak już nie na jego terenie, leży Przemyśl. Przez teren Obszaru prowadzą 3 oznakowane turystyczne szlaki piesze: żółty, zielony i niebieski. Osobliwością geologiczną są formacje solonośne w Kormanicach, Aksmanicach, Dubiecku i Sólcy. Spotkać można rzadkie gatunki zwierząt. Do najciekawszych gadów na tym terenie należy żmija zygzakowata; ptaków – jastrząb gołębiarz, myszołów zwyczajny, trzmielojad i bocian czarny; ssaków – gronostaj i kuna leśna. **Hyżnieńsko-Gwoźnicki Obszar Chronionego Krajobrazu** powstał na mocy rozporządzenia Nr 35/92 Wojewody Rzeszowskiego z dnia 14 lipca 1992 r. w sprawie zasad zagospodarowania obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa rzeszowskiego. Obszar zlokalizowany jest na terenie gmin: Łańcut, Markowa w powiecie łańcuckim, Chmielnik, **Hyżne,** Tyczyn, **Błażowa**, Lubenia w powiecie rzeszowskim oraz Niebylec w powiecie strzyżowskim. Całkowita powierzchnia Obszaru wynosi 24011,00 ha. W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Obszar zajmuje 17443,03 ha, w tym grunty pozostające w zarządzie obejmują 3365,05 ha (19,3%). Rzeźbę Obszaru zajmującego południowo-zachodnią cześć Pogórza Dynowskiego tworzy malownicze zalesione pasmo Wilczego (Patrii) 510 m n.p.m. Najczęściej występują tu grądy oraz buczyna karpacka, a w dolinach rzecznych fragmenty łęgów. Cenne przyrodniczo obszary zostały ujęte w dwóch rezerwatach: florystycznym „Wilcze", chroniącym m.in. buczynę karpacką i faunistycznym rezerwacie „Mójka", chroniącym stanowisko bobra. **Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu** – obszar chronionego krajobrazu o powierzchni 99 911ha położony w województwie podkarpackim, utworzony w 1998 roku. Obszar rozciąga się na terenie gmin: Baligród, Brzozów, Czarna, **Dydnia,** Komańcza, Lesko, Lutowiska, Olszanica, **Nozdrzec**, Sanok, Solina, Zagórz, Ustrzyki Dolne. Zdecydowana większość obszaru znajduje się na terenie Beskidów Wschodnich, tj. w Bieszczadach i na terenie Pogórza Przemyskiego. Na terenie Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu znajduje się 8 rezerwatów przyrody: Bobry w Uhercach, Grąd w Średniej Wsi, Koziniec, Nad Jeziorem Myczkowieckim, Olsza Kosa w Stężnicy, Przełom Osławy pod Duszatynem, Przełom Osławy pod Mokrem i Przełom Sanu pod Grodziskiem.

obszar natura 2000	**Ostoja Przemyska PLH180012** - ostoja znajduje się na terenie Pogórza Przemyskiego i niewielkiej części Pogórza Dynowskiego. Obszar charakteryzuje się rusztowym układem grzbietów górskich, które poprzecinane są równoleżnikowymi dolinami Sanu i Wiaru. Lasy stanowią ponad 70% ogólnej powierzchni obszaru, pośród których dominuje podgórska forma buczyny karpackiej. W wyższych partiach Pogórza występują lasy jodłowo-bukowe. Kompleksy leśne poprzecinane są polami uprawnymi oraz łąkami i pastwiskami. Brzegi naturalnie meandrujących rzek porastają priorytetowe dla UE łęgi. Na skarpach w dolinie Wiaru, w okolicach Rybotycz i Makowej występują ciepłolubne murawy zwane murawami kserotermicznymi, które są szczególnie cenne dla zachowania europejskiej przyrody. Na terenie ostoi zidentyfikowano łącznie 6 rodzajów siedlisk ważnych dla UE. Spośród nich największą powierzchnię zajmują grąd środkowoeuropejski (21%) oraz żyzne buczyny (18%). Obszar ten stanowi ważną ostoję fauny puszczańskiej z dużymi drapieżnikami: wilkiem i rysiem oraz dużymi ssakami roślinożernymi. Stwierdzono tu w sumie 31 gatunków zwierząt cennych z europejskiego punktu widzenia, w tym 13 gatunków ptaków. Można tu m.in. obserwować bociana czarnego, bielika, puchacza, puszczyka uralskiego i trzmielojada. Wśród bezkręgowców szczególnie cenne są gatunki związane ze starymi drzewostanami dębowymi i bukowymi: jelonek rogacz, pachnica dębowa i kozioróg dębosz. Teren ten charakteryzuje się również bogatą florą roślin naczyniowych, w tym wielu gatunków zagrożonych, chronionych i rzadkich. **Rzeka San PLH180007** - obszar obejmuje odcinek środkowego Sanu położony pomiędzy Sanokiem i Jarosławiem. Jest to wartościowy przyrodniczo odcinek dużej podgórskiej rzeki o naturalnych brzegach i słabo przekształconym korycie. Ważna ostoja wielu gatunków ryb cennych z ochroniarskiego i gospodarczego punktu widzenia, zasiedlona m.in. przez zdecydowanie największą w kraju populację kiełbia Kesslera, stanowiącą przypuszczalnie około 80% całej populacji tego gatunku na obszarze Polski. W części rzeki położonej poniżej Przemyśla liczny jest kiełb białopłetwy i boleń. Łącznie stwierdzono tu występowanie 8 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Występuje tu także liczna i stabilna osiadła populacja certy oraz jedna z najliczniejszych w Polsce populacji piekielnicy. **Pogórze Przemyskie PLB180001 -** obszar ten obejmuje najbardziej wysunięte na zachód fragmenty pogórza Karpat Wschodnich. Są to fragmenty Pogórza Przemyskiego i Pogórza Dynowskiego. Pogórze Przemyskie jest najsłabiej zaludnionym i najlepiej zachowanym przyrodniczo fragmentem polskich pogórzy. Minimalna wysokość obszaru to 100 m npm, maksymalna – 616 m npm. Teren ten wyróżnia się naturalnym krajobrazem rusztowego układu grzbietów górskich, poprzecinanych dolinami rzeki Sanu i Wiaru. Wzgórza pokryte są lasami liściastymi - w wyższych partiach dominuje buczyna karpacka, a w niższych przeważają grądy. W dolinach rzecznych występują lasy łęgowe i olszynki karpackie. Pozostałe tereny są uprawiane bądź ugorowane, występują tu też łąki i zbiorowiska roślinności kserotermicznej. Obszar ten stanowi cenną ostoję ptaków - występuje tu co najmniej 29 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, wśród których dość liczne populacje bociana białego, derkacza, dzięcioła czarnego, gąsiorka, muchołówkę białoszyją. Teren ten zasiedlają również ptaki z Polskiej Czerwonej Księgi, takie jak: bączek, dzięcioł białogrzbiety, orlik krzykliwy, orzeł przedni, puchacz, puszczyk uralski. **Nad Husowem PLH180015 -** ostoja obejmuje fragment lasów, śródleśnych stawów i łąk. W podłożu występują utwory fliszu karpackiego i gleby brunatne. Lasy zajmują ponad 95% powierzchni, w tym lasy iglaste 2%, lasy liściaste 55%, a lasy mieszane 42%. Siedliska

	rolnicze zajmują tylko 1%. W obszarze kontynentalnym niewiele jest tak dobrze zachowanych żyznych buczyn karpackich i tak dobrze zachowanych grądów, z ponad 20 gatunkami roślin chronionych. W obszarze stwierdzono występowanie jednego z krańcowych stanowisk kłokoczki południowej, przy północnej granicy zasięgu tego gatunku. Fragmenty łąk przylegające do lasu są miejscem występowania 3 gatunków motyli z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Ponadto na tym obszarze stwierdzono obecność chrząszczy (biegacz urozmaicony i zgniotek cynobrowy) oraz płazów (kumaka górskiego i traszki karpackiej i traszki grzebieniastej) z tego samego załącznika. **Kościół w Dydni PLH180034** - obszar obejmuje kościół pw. św. Michała Archanioła i św. Anny wraz z obszarem o bardzo dużej aktywności żerowiskowej nietoperzy. W ostoi znajduje się największa znana na Podkarpaciu kolonia rozrodcza nocka dużego. Jej liczebność waha się granicach 200-380. Kościół pochodzi z końca XIX wieku, jest murowany, w stylu neogotyckim, posiada dwie wieże, pokryty jest blachą. Otoczony jest z wysokim starymi i bardzo starymi drzewami (głównie lipy i dęby). Obiekt położony jest w środku wsi na niewielkim wzniesieniu z jednej strony sąsiaduje z ruchliwą drogą wojewódzką nr 835, od strony południowej zaś z cmentarzem parafialnym. Obszar w promieniu kilku kilometrów pokrywają głównie lasy i tereny rolnicze.
użytek ekologiczny	**„Pod Uryńskiem”** położony na Pogórzu Przemyskim w miejscowości Kupna terytorialnie podległej Gminie Krzywcza o powierzchni 1,85 ha. Stanowi własność prywatną. Utworzono go w celu zachowania wartości przyrodniczych, krajobrazowych oraz naukowo-dydaktycznych. Podlega ochronie międzynarodowej: Pogórze Przemyskie PLB180001, Ostoja Przemyska PLH180012. Na Pogórzu Dynowskim w miejscowości Witryłów w Gminie Dydnia zlokalizowany jest **użytek ekologiczny** o powierzchni 48 arów. Stanowi on własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Brzozów. Powstał w celu ochrony miejsc bytowania płazów i ostoi ptaków. Położony na terenie zalewowym, niezalesionym z występującym starodrzewiem, objęty ochroną międzynarodową Góry Słonne PLB180003, Góry Słonne PLH180015.2. **„Śnieżyczka przebiśnieg”** (stanowiska chronionych lub zagrożonych gatunków roślin) położony na Pogórzu Dynowskim w miejscowości Wara (3 km po prawej od drogi wojewódzkiej nr 835) w Gminie Nozdrzec o powierzchni 8 ha. Stanowi własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Brzozów. Utworzono go w celu zapewnienia swobodnego rozwoju i sukcesji istniejącej bogatej roślinności leśnej oraz zachowania naturalnego krajobrazu terenu leśnego. Podlega ochronie międzynarodowej: Pogórze Przemyskie 180001, Pogórze Przemyskie 180012.
parki krajobrazowe	**Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego** – park krajobrazowy, położony na południowy zachód od Przemyśla. Powstał w 1991 roku, zajmuje powierzchnię 60 561 ha i jest jednym z największych parków krajobrazowych w Polsce. Park leży na terenach gmin: Bircza, **Dubiecko**, **Dynów,** Fredropol, Krasiczyn, **Krzywcza,** Przemyśl i **miasta Dynów,** w powiecie przemyskim i rzeszowskim. Otulinę o powierzchni 48 914 ha stanowi Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Źródło: http://crfop.gdos.gov.pl/

Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego znajduje się również dużo pomników przyrody. Od roku 2015 liczba pomników przyrody na terenie Związku wzrosła z 71 do 128 w 2021 roku. Ich liczba znacząco wzrosła w Mieście i Gminie Dubiecko, a nieznacznie zmalała w Gminie Krzywcza (z 12 w 2015 roku do 10 w 2021 roku), Gminie Dynów (z 4 w 2015 roku do 2 w 2021 roku) i w Gminie

1. [2] http://pogorzedynowskie.pl/zwiazek_gmin_turystycznych_pogorza_dynowskiego_dynow/uzytki-ekologiczne.html

Nozdrzec (z 8 w 2015 roku do 6 w 2021 roku). Na terenie Gminy Jawornik Polski nie występują pomniki przyrody, natomiast w Mieście Dynów i Gminie Błażowa odnotowano wzrost liczny pomników, jednakże nie był on tak dynamiczny jak w przypadku Miasta i Gminy Dubiecko. W Gminie Hyżne i Gminie Dydnia liczba pomników przyrody w badanym okresie lat 2015 – 2021 pozostała na tym samym poziomie. Szczegółowe dane zostały zaprezentowane szczegółowo w Tabela 97.

Tabela 97. Pomniki przyrody na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021

Jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	36 510	36 560	36 232	35 020	34 890	34 898	35 043
Województwo Podkarpackie	1 560	1 612	1 692	1 829	2 037	2 087	2 105
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**71**	**76**	**68**	**134**	**138**	**137**	**128**
Miasto i Gmina Dubiecko	15	15	15	81	81	76	69
Gmina Krzywcza	12	12	9	9	9	10	10
Miasto Dynów	18	23	23	23	25	25	23
Gmina Dynów	4	4	3	2	2	2	2
Gmina Błażowa	5	5	5	5	5	9	9
Gmina Hyżne	4	4	4	4	4	4	4
Gmina Dydnia	5	5	5	6	6	5	5
Gmina Nozdrzec	8	8	4	4	6	6	6
Gmina Jawornik Polski	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Obszary chronionego krajobrazu, które w największym stopniu pokrywają obszar Związku zajmują tereny różnej wielkości, przeważnie rozległe takie jak doliny rzeczne, kompleksy leśne i ciągi wzgórz. Uznawane są za cenne ze względu na wyróżniający się krajobraz, zróżnicowanie ekosystemów lub pełnioną często funkcję korytarzy ekologicznych między ważniejszymi obszarami chronionymi, np. parkami narodowymi, krajobrazowymi i rezerwatami. Tereny te są również istotne ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem ponieważ ich ochrona nie jest tak restrykcyjnie uregulowana co zapewnia większą swobodę korzystania z nich.

Na terenie działania Związku 17 040,90ha jest objętych ochroną w formie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego. Park występuje w Mieście i Gminie Dubiecko, Gminie Krzywcza, Mieście Dynów i Gminie Dynów. Największą powierzchnię park zajmuje w Mieście i Gminie Dubiecko.

Obszary chronionego Krajobrazu zajmują na obszarze działania Związku 50 045,20 ha i stanowi to 57,5% ogólnej powierzchni analizowanego obszaru. Spośród gmin najwięcej hektarów obszarów chronionych znajduje się w Gminie Dydnia – 11 137,70ha oraz w Gminie Dynów – 8 396,60ha. Najmniej tego typu terenów znajduje się na terytorium Gminy Jawornik Polski – 2 625,50ha, natomiast w Mieście Dynów takie obszary w ogóle nie występują. Na terenie Związku znajdują się również rezerwaty zajmujące obszar 637,75 ha zlokalizowane w Gminie Krzywcza, Gminie Błażowa, Gminie Dydnia i Gminie Nozdrzec, które znajdują się w obszarach chronionego krajobrazu oraz użytki ekologiczne zajmujące obszar 10,38 ha zlokalizowane w Gminie Krzywcza, Gminie Dydnia i Gminie Nozdrzec.

Tabela 98. Powierzchnia obszarów przyrodniczych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021r.

Wyszczególnienie	parki krajobrazowe razem [ha]	obszary chronionego krajobrazu razem [ha]	rezerwaty i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu [ha]	użytki ekologiczne [ha]
Polska	2 610 861,85	7 023 934,03	96 434,21	55 173,16
Województwo Podkarpackie	283 747,00	469 070,00	3 829,14	2 245,59
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**17 040,90**	**50 045,20**	**637,75**	**10,38**
Miasto i Gmina Dubiecko	7 756,30	7 667,60	0,00	0,00

Gmina Krzywcza	5 778,20	3 720,10	0,01	1,85
Miasto Dynów	1 019,20	0,00	0,00	0,00
Gmina Dynów	3 506,40	8 396,60	0,00	0,00
Gmina Błażowa	0,00	6 767,00	629,21	0,00
Gmina Hyżne	0,00	4 869,2	0,00	0,00
Gmina Dydnia	0,00	11 137,70	0,53	0,53
Gmina Nozdrzec	0,00	4 861,50	8,00	8,00
Gmina Jawornik Polski	0,00	2 625,50	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

2. Wnioski z diagnozy

Sfera społeczna:

- Liczba mieszkańców na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego spadła na przestrzeni badanych lat. Największą dynamikę spadku odnotowano w Gminie Nozdrzec oraz Jawornik Polski. W gminie miejsko-wiejskiej Błażowa i gminie wiejskiej Hyżne odnotowano wzrost liczby ludności w 2021 roku w stosunku do roku 2015. Ponadto na terenie objętym strategią przyrost naturalny w latach 2015-2021 przyjmował wartości ujemne. Co ważne wartości ujemne przyrostu naturalnego rosły.
- Na terenie objętym strategią w latach 2015-2021 spadła gęstość zaludnienia. Najbardziej zaludnioną jednostką pod względem gęstości zaludnienia na obszarze objętym strategią jest Miasto Dynów. W tej jednostce odnotowano również największą dynamikę spadku gęstości zaludnienia.
- Obszar objęty strategią w 2021 r. charakteryzował niższy w porównaniu do notowanej wówczas w kraju i województwie podkarpackim wskaźnik obciążenia demograficznego. Odsetek osób w wieku 65+ w populacji ogółem na obszarze objętym strategią nieznacznie wzrósł w roku 2021 w stosunku do roku 2015 o 0,83 pp.
- Ponadto znacząco spadła liczebność osób w wieku produkcyjnym z 62,4% w 2015 r. do 61,2 % w roku 2021.
- Obszar objęty strategią odznacza się ujemnym saldem migracji. Ruchy migracyjne spowodowane są głównie starzeniem się społeczeństwa i wyjazdami, szczególnie młodych osób, za granicę lub w inne rejony kraju - przede wszystkim za pracą.
- Analizując liczbę małżeństw i rozwodów w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na przestrzeni lat 2015-2121 można zauważyć spadek zawieranych małżeństw i wzrost rozwodów.
- W latach 2015-2020 odnotowano znaczący wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, natomiast problemem pozostaje brak żłobków w niektórych gminach.
- Dostępność usług medycznych na terenie działania Związku w porównaniu do pozostałych jednostek porównywalnych (poza powiatami grodzkimi województwa podkarpackiego) jest dość niska. W 2020 roku najwięcej lekarzy na 10 tys. ludności w powiatach, na terenie których funkcjonuje Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego było w powiecie brzozowskim - przypadało tu 41,1 lekarzy, z kolei najmniej odnotowano w powiecie przemyskim – 11,8, wartość ta jest jednocześnie najmniejsza w całym województwie podkarpackim.
- W stosunku do roku 2015, w którym liczba lekarzy na 10 tys. ludności wynosiła odpowiednio: w powiecie brzozowskim – 34,3, w powiecie przemyskim – 6,7, powiecie przeworskim – 20,0 i powiecie rzeszowskim – 18,5, nastąpił wzrost analizowanego wskaźnika. W dalszym ciągu wskaźnik ten jest jednak o wiele mniejszy niż wartość dla całego województwa podkarpackiego dla którego wynosił on – 47,9 i kraju – 59,7.
- Niepokojąco wygląda wskaźnik zgonów noworodków na 1000 żywych urodzeń. W 2015 średnia wartość wskaźnika obliczona dla powiatów: brzozowskiego, przemyskiego, przeworskiego i rzeszowskiego była na poziomie 5,2 i obniżyła się do wartości 4,4 notowanej w 2021 roku, jednakże nadal była wyższa o notowanej w kraju (3,9) i w całym województwie podkarpackim (4,1).
- Na terenie działania Związku w 2021 roku na 10 tys. ludności przypadało 743 beneficjentów pomocy środowiskowej. W badanym okresie nastąpił spadek przedmiotowego wskaźnika o 495,5. Spadek liczby beneficjentów nastąpił również we wszystkich jednostkach samorządowych wchodzących w skład Związku.
- Ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 3 797 gospodarstw domowych. W analizowanym obszarze, inaczej jak w województwie podkarpackim i w całym kraju, wśród gospodarstw domowych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej dominowały gospodarstwa wieloosobowe.
- Analizując przyczyny według, których przyznawano na przestrzeni lat 2015-2021 pomoc rodzinom można zauważyć, że zmalała liczba rodzin borykających się z ubóstwem.
- Rośnie aktywność społeczna w zakresie zaangażowanie w wyborach samorządowych i prezydenckich niż parlamentarnych.
- Na terenie wszystkich gmin wchodzących w skład Związku funkcjonuje wiele różnorodnych organizacji pozarządowych, skupionych wokół kultury, sportu i działań prospołecznych.
- Zaplecze kulturalne Związku jest relatywnie słabo rozwinięte, biorąc pod uwagę stan techniczny, wyposażenie i dostęp do instytucji kulturalnych. Należy jednak wskazać prężnie funkcjonujące biblioteki, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice, które starają się wypełnić swoimi działaniami kulturalną przestrzeń w gminach, jednak ze względu na ich zaplecze

techniczne, które jest często niewystarczające, przestarzałe, brak jest np. kin, zbyt mało jest lokalnych galerii sztuki, ich oferta jest niewystarczająco szeroka i atrakcyjna. Stąd też istnieje pilna potrzeba rozbudowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej w gminach Związku Gmin, aby umożliwić mieszkańcom dostęp do nowoczesnej, zróżnicowanej i atrakcyjnej oferty kulturalnej.

- Zabytki na terenie gmin Związku Gmin stanowią istotny, lecz niedostatecznie wykorzystywany potencjał kulturowy i turystyczny. Konieczne są inwestycje w ich konserwację, adaptację oraz skuteczną promocję, co pozwoliłoby na ich pełniejsze włączenie w życie kulturalne i rozwój turystyki w regionie.
- Na terenie działania Związku funkcjonuje łącznie 128 obiektów sportowych, w tym: 17 stadionów sportowych, 23 boiska wielofunkcyjne, 46 obiektów przyszkolnych, 1 basen. Niestety nie wszystkie są dostosowane do potrzeb ćwiczących osób niepełnosprawnych i do przyjęcia niepełnosprawnych widzów. Widać więc problem z dostępnością obiektów dla osób z niepełnosprawnościami fizycznymi przebywających na obiektach jako uczestnicy wydarzeń sportowych i jako widzowie.
- W latach 2015-2021 odnotowano wzrost ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. W 2015 roku takich przestępstw było 3 038, a w 2021 r. – 3 499. Najwięcej przestępstw popełnianych na obszarze powiatów, w których granicach administracyjnych są gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku było przeciwko mieniu – 1801 oraz miało charakter kryminalny – 1 527. Najmniej przestępstw zakwalifikowano jako te przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności, chociaż w stosunku do roku 2015 wzrosły one z 102 do 184.
- Na przestrzeni lat 2015-2021 odnotowano nieznaczny wzrost wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw ogółem i w poszczególnych typach przestępstw. Ponieważ wskaźnik wykrywalności przestępstw ogółem jest na dość wysokim poziomie - 91,3% można wywnioskować, że obszar Związku Gmin Pogórza Dynowskiego jest miejscem do życia względnie bezpiecznym i mieszkańcy mogą mieć poczucie dużej sprawczości służb.

Sfera gospodarcza:

- Wskaźnik liczby pracujących na 1 000 mieszkańców dla całego obszaru objętego Strategią był znacznie niższy niż dla województwa podkarpackiego.
- W analizowanym obszarze w całym analizowanym okresie najwięcej osób (chociaż z tendencją spadkową) zatrudnionych było w grupie: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - w 2015 było to blisko 70% wszystkich pracujących w powiatach, w granicach administracyjnych których jest zlokalizowany Związek, a w 2021 - 53%.
- Bez pracy, na obszarze działania Związku pozostawało 3241 osób co stanowiło 8,2% ludności w wieku aktywności zawodowej.
- Od roku 2015 spadła liczby osób pozostających bez pracy długotrwale czyli takich powyżej 12 miesięcy, na terenie każdego z powiatów, na terenie których zlokalizowane są gminy należące do Związku.
- Duży odsetek, z uwagi na charakter większości gmin tworzących Związek (6 gmin wiejskich, 2 gminy miejsko-wiejskie i 1 miasto) wśród bezrobotnych stanowią mieszkańcy wsi, którzy stanowią aż 86,3% bezrobotnych. Należy poszukiwać sposobów na ich aktywizację i kształcenie umiejętności.
- Na przestrzeni lat na terenie działania Związku zmniejszyła się roczna liczba wykreślanych podmiotów - w 2021 było to 35 podmiotów, a w 2015 - 44. Na uwagę zasługuje również znaczący wzrost podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym o 10%, co może świadczyć o wzroście przedsiębiorczości.
- Najwięcej nowych podmiotów gospodarczych zarejestrowano w 2021 roku w budownictwie - 175 oraz handlu hurtowym i detalicznym - 67. Najmniej - tylko po 1 podmiocie zarejestrowano w działalności związanej z dostawą wody; gospodarowaniem ścieków i odpadami oraz działalnością związaną z rekultywacją, a także w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją.
- W strukturze wielkościowej podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie Związku, podobnie jak w przypadku całej Polski, dominują mikro i małe przedsiębiorstwa stanowiące 96,7% wszystkich przedsiębiorstw. W grupie tej odnotowano również największy przyrost podmiotów w 2021 r. w porównaniu do roku 2015 o 900 podmiotów.

- Ośrodkami o największej koncentracji działalności gospodarczej są gminy miejsko-wiejskie i Miasto Dynów, na terenie których w 2021 r. funkcjonowało: Gmina Błażowa: 898 podmiotów gospodarczych, Miasto i Gmina Dubiecko: 571 podmiotów gospodarczych i Miasto Dynów: 541 podmiotów gospodarczych, które stanowiły one 45% wszystkich podmiotów funkcjonujących na terenie Związku.
- W latach 2015-2020 nastąpił również skok w nakładach inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca z 1817,50 zł w 2015 roku do 2 087,50 zł w roku 2020. W dalszym ciągu były to jednak nakłady znacznie niższe niż w kraju i województwie podkarpackim, gdzie wyniosły odpowiednio: 4 805,00 zł i 3 104,00 zł.
- Zauważalny jest również odpływ kapitału zagranicznego na przestrzeni lat 2015-2021. W roku 2015 na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych leżą gminy tworzące Związek funkcjonowały 73 podmioty z kapitałem zagranicznym, a w roku 2020 już tylko 52.
- Istotnym obszarem funkcjonowania Związku w zakresie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, centrami B+R i ośrodkami naukowymi zlokalizowanymi na terenie Związku Gmin Turystycznych są również instytucje otoczenia biznesu. W 2021 r. wskaźnik opisujący liczbę instytucji otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej kształtował się na poziomie 216 i był znacznie niższy niż notowany w województwie podkarpackim – 503,3 i kraju: 847,5.
- Za sektory gospodarki z największym potencjałem uznaje się: sektor przemysłowy (drzewny, meblarski, elektryczny, elektrotechniczny, odzieżowy, spożywczy), sektor usługowy i turystykę.
- Wszystkie podmioty wchodzące w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i sam Związek posiadają swoje strony internetowe, które służą do szybkiej komunikacji z mieszkańcami i inwestorami. W portalach można odnaleźć informacje dotyczące działalności organizacji pozarządowych, aktywności społecznej gmin, wydarzeń kulturalnych i sportowych, projektów finansowanych z zewnętrznych źródeł oraz szerokie działy obejmujące walory turystyczne gmin. Wszystkie podmioty posiadają swoje logotypy i grafiki identyfikujące je wizualnie.
- Wszystkie gminy korzystają aktywnie z narzędzi internetowych i różnych kanałów w social mediach do komunikacji z mieszkańcami, ale także w celu poszerzenia zasięgu potencjalnych odbiorców treści – turystów i inwestorów.
- Wszystkie gminy podejmują działania wizerunkowe i informacyjne są one jednak bardziej ukierunkowane na promocję wśród swoich mieszkańców i raczej o tematyce kulturalnej. Nie ma wydarzeń biznesowych, które przyciągałyby kapitał i inwestycje.
- Władze gminne współpracują przy budowaniu wizerunku turystycznego obszaru i produktu turystycznego, jednak dalej nie wykreowały wspólnej marki i kluczowych produktów.
- Obszar charakteryzuje się zróżnicowaną, ale raczej ograniczoną infrastrukturą turystyczną. Baza noclegowa opiera się głównie na gospodarstwach agroturystycznych, podczas gdy liczba hoteli i pensjonatów jest bardzo ograniczona. Infrastruktura campingowa jest słabo rozwinięta, z nielicznymi polami namiotowymi i camperowymi. Brakuje atrakcji turystycznych związanych z aktywnym wypoczynkiem, takich jak wieże widokowe, przystanie kajakowe czy tarasy widokowe. Infrastruktura turystyczna jest nierównomiernie rozwinięta, z lepszym zapleczem w gminie Dubiecko i częściowo w Dydni, podczas gdy inne gminy mają znacznie skromniejszą ofertę.
- Na przestrzeni lat 2015-2021 zauważalny był również spadek zainteresowania turystów krajowych regionem o czym świadczy spadek liczby udzielonych noclegów na 10 tys. ludności. W 2015 turystom krajowym udzielono 16481 noclegów we wszystkich obiektach noclegowych, a w 2021 było to już tylko 12 483 noclegi. Spadło również zainteresowanie ze strony turystów zagranicznych. W roku 2015 udzielono im 1815 noclegów na 10 tysięcy mieszkańców, a w 2021 – tylko 599.
- Rolnictwo i leśnictwo to również jedne z ważniejszych obszarów funkcjonowania Związku, na których opiera się m.in. siła gospodarcza obszaru. W 2021 r. na terenie funkcjonowało tu 250 podmiotów gospodarczych zaklasyfikowanych do Sekcji A. Rolnictwo i leśnictwo. Potencjał leśny można wykorzystywać do rozwoju różnych gałęzi na rynku pracy. Włączania ludności wiejskiej, bezrobotnej w prace pielęgnacyjne, nasadzeniowe, obróbkę drewna na potrzeby przemysłu meblarskiego i drzewnego (który już się rozwinął na terenie Związku).

Sfera przestrzenna i infrastrukturalna:

- Na przestrzeni lat 2015-2021 na terenie Związku poprawie uległa jakość nawierzchni drogowych dróg gminnych. Przybyło dróg o nawierzchni twardej ulepszonej.

- Na terenie Związku znajduje się 348 przystanków autobusowych i jeden dworzec autobusowy w Dynowie.
- Wartości wskaźników: „Drogi rowerowe na 100 km^2" oraz „Drogi rowerowe na 10 tys. ludności" obliczone dla terenu działania Związku są wyższe niż notowane w województwie podkarpackim i nieco niższe niż notowane w kraju. W 2021 roku na terenie Związku na 100 km^2 przypadało 4,7 km dróg rowerowych.
- Zasoby w budynki mieszkalne w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wynosiły w roku 2021 - 19 691 szt. i był to ponad 3% wzrost w stosunku do roku 2015, w którym Związek w swoich zasobach miał 19 083 budynki mieszkalne.
- W 2021 roku gminy należące do Związku w swoich zasobach posiadały 28 lokali socjalnych. W badanym okresie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania zwiększyła się z 84,6m^2 do 86,2m^2, co za tym idzie również powierzchnia mieszkania przypadająca na jedną osobę zwiększyła się z 25,4m^2 do 27,2m^2.
- Według danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie działania Związku wynosiła 459,8 km i na przestrzeni badanego okresu jej długość się zwiększała. Zwiększyła się również liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowych, i w 2021 roku wynosiła ona 6 269 szt., podczas gdy w 2015 wartość ta wynosiła 4 940 szt. We wszystkich jednostkach samorządowych należących Związku odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg czyli w dostęp do bieżącej wody przekroczył 87%. Gorzej jednostki wypadły w analizie odsetka mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie. Na obszarach miejskich najlepiej pod tym względem wypadła Gmina Błażowa, gdzie 80,6% mieszkań posiada centralne ogrzewanie, słabiej Miasto Dynów z 70,5% podłączeniem do sieci centralnego ogrzewania i obszary wiejskie, gdzie odsetek mieszkań podłączonych do c.o. nie przekroczył 70%. Z kolei zasobność mieszkań w łazienki największym odsetkiem również charakteryzuje się na obszarach miejskich Gminy Błażowa – 90,9% i Miasta Dynów – 84,2% zaś na obszarach wiejskich udział mieszkań wyposażonych w łazienkę nie przekracza 82%.
- Zmniejszyła się liczba mieszkań oddawanych do użytku i nieznacznie spadła powierzchnia tych mieszkań. W 2015 roku na jedno mieszkanie przypadało średnio 136,3 m^2, a w 2021 roku już 135,7 m^2. Nieznacznie, ale spadła również liczba izb w oddawanych mieszkaniach. W 2015 roku na jedno mieszkanie przypadało 5,8 izb, a w 2021 roku 5,0. Może to wynikać z szybko rosnących cen nieruchomości, które zmuszają ludzi do wybory mniejszego metrażu.
- Utrata funkcjonalności przestrzeni publicznych w centrach miejscowości (m.in. Dubiecko, Jawornik, Babice czy Dynów) przekłada się na utrudnienia w organizacji wydarzeń kulturalnych i społecznych oraz zwiększone ryzyko związane z bezpieczeństwem publicznym. Obecnie, przestrzenie publiczne w centrach miast obszarów objętych niniejszą strategią np. Dubiecka, Babic, Dynowa oraz rynku w Jaworniku Polskim, charakteryzują się przestarzałą infrastrukturą, która nie odpowiada współczesnym wymaganiom bezpieczeństwa i komfortu użytkowników. Brakuje nowoczesnych rozwiązań, takich jak efektywne systemy oświetlenia, monitoring wizyjny czy udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych oraz niedostosowanie terenów do aktywności społecznych wpływają negatywnie na integrację mieszkańców, a nieestetyczne, zaniedbane elementy małej architektury obniżają atrakcyjność całego obszaru. Konieczny jest ich rozwój w sposób zrównoważony, dostępny i estetyczny, co przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców i atrakcyjność turystyczną regionu.
- Obszary chronionego krajobrazu, które w największym stopniu pokrywają obszar Związku zajmują tereny różnej wielkości, przeważnie rozległe takie jak doliny rzeczne, kompleksy leśne, ciągi wzgórz, pola wydmowe, torfowiska. Uznawane są za cenne ze względu na wyróżniający się krajobraz, zróżnicowanie ekosystemów lub pełnioną często funkcję korytarzy ekologicznych między ważniejszymi obszarami chronionymi, np. parkami narodowymi, krajobrazowymi i rezerwatami.

Spis tabel

Tabela 1. Lokalizacja, powierzchnia i rodzaj gmin tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 4
Tabela 2. Struktura zagospodarowania gmin tworzących Związek 5
Tabela 3. Liczba ludności w podziale na poszczególne gminy i jednostki porównywane w latach 2015-2021 6
Tabela 4. Ludność na 1km^2 w latach 2015-2021 w jednostkach administracyjnych Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 7
Tabela 5. Przyrost naturalny w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 8
Tabela 6. Struktura wieku i płci(M-mężczyźni; K-kobiety; O-ogółem) w JST Należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 r. 9
Tabela 7. Struktura wiekowa w poszczególnych jednostkach terytorialnych Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 9
Tabela 8. Odsetek ludności w wieku przed, po i produkcyjnym w jednostkach administracyjnych Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i jednostkach porównywalnych w 2021 r. 13
Tabela 9. Wskaźniki obciążenia demograficznego osobami starszymi w obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021. 13
Tabela 10. Urodzenia żywe i zgony w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w JST należących do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i jednostkach porównywanych, w latach 2015-2021 15
Tabela 11. Migracje ludności obszaru działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w podziale na mężczyzn i kobiety w latach 2015-2021 16
Tabela 12. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w latach 2015-2020 we wszystkich gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 17
Tabela 13. Współczynnik skolaryzacji brutto i netto w poszczególnych jednostkach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 18
Tabela 14. Podmioty pełniące funkcje edukacyjne na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 r. 19
Tabela 15. Liczba przychodni i praktyk lekarskich w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 23
Tabela 16. Liczba aptek, ludności przypadającej na ogólnodostępne apteki we wszystkich jednostkach administracyjnych znajdujących się na terytorium Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskie 24
Tabela 17. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców obszaru działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 26
Tabela 18. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg ekonomicznych grup wieku w latach 2015-2021 na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 27
Tabela 19. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 28
Tabela 20. Programy socjalne realizowane w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskiego wraz z ośrodkami odpowiedzialnymi za realizację. 32
Tabela 21. Frekwencja w wyborach samorządowych, parlamentarnych i prezydenckich w jednostkach tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 34
Tabela 22. Zestawienie organizacji pozarządowych w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku. 34
Tabela 23. Ośrodki kultury w gminach i miastach z obszaru działania Związku i proponowane formy aktywności dla mieszkańców wraz z wydarzeniami. 39
Tabela 24. Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami) (1) i księgozbiór bibliotek na 1000 ludności (2) w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i jednostkach porównywalnych w latach 2015-2021 44
Tabela 25. Charakterystyka infrastruktury bibliotecznej i ludności korzystającej z bibliotek w latach 2015 i 2021. 45
Tabela 26.Czytelnicy na 1000 ludności w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021. 45
Tabela 27. Charakterystyka grup artystycznych na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 45
Tabela 28. Koła, kluby i sekcje działające na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 46
Tabela 29. Obiekty ujęte w rejestrze zabytków mieszczące się na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 49

Tabela 30. Kluby sportowe na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wraz z ćwiczącymi członkami. 55
Tabela 31. Liczba obiektów sportowych funkcjonujących na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 56
Tabela 32. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na terenie powiatów, w granicach administracyjnych są zlokalizowane gminy należące do Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021. 59
Tabela 33. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję 60
Tabela 34. Zdarzenia w ruchu drogowym na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych znajdują się gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. 60
Tabela 35. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2015-2021. 61
Tabela 36. Pracujący wg grup sekcji w powiatach: brzozowskim, przemyskim, przeworskim i rzeszowskim 62
Tabela 37. Bezrobotni zarejestrowani na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego z podziałem na jednostki administracyjne, na koniec 2021 roku. 65
Tabela 38. Udział bezrobotnych zarejestrowanych wg wykształcenia (w wybranych grupach) w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w % na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 67
Tabela 39. Grupy zawodów, w których liczba bezrobotnych była największa w 2021 roku 69
Tabela 40.Liczba zarejestrowanych absolwentów w 2021 w Powiatowym Urzędzie Pracy w Brzozowie, Rzeszowie, Przeworsku i Przemyślu. 70
Tabela 41. Struktura bezrobotnych w powiatach: brzozowskim, przemyskim, przeworskim i rzeszowskim w 2021 roku według wybranych cech. 70
Tabela 42. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskie. 71
Tabela 43.Podmioty gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 na przestrzeni lat 2015-2021 w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. 72
Tabela 44. Nowozarejestrowane podmioty gospodarcze w podziale na sekcje PKD oraz formy prawne w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku. 77
Tabela 45. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym 78
Tabela 46. Podmioty gospodarcze według klas wielkości w 2021 na obszarze działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. 78
Tabela 47. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w zł. 79
Tabela 48. Liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym w latach 2015-2020. 79
Tabela 49. Wykaz najważniejszych podmiotów gospodarczych na terenie JST tworzących Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. 79
Tabela 50. Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. mieszkańców na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021. 81
Tabela 51. Wydarzenia o charakterze promocyjnym na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku 84
Tabela 52. Liczba obiektów noclegowych w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021 95
Tabela 53. Liczba miejsc noclegowych w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w poszczególnych typach obiektów w latach 2015-2021 95
Tabela 54. Miejsca noclegowe w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w podziale na typy obiektów noclegowych w latach 2015-2021 95
Tabela 55. Miejsca noclegowe ogółem na 1000 ludności w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021 95
Tabela 56. Noclegi udzielone na 1000 ludności w latach 2015-2021 96
Tabela 57. Noclegi udzielone turystom krajowym i zagranicznym na 10 tys. ludności na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 96
Tabela 58.Noclegi udzielone turystom zagranicznym ogółem na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 96
Tabela 59. Noclegi udzielone turystom zagranicznym w 2015 i 2021 roku w podziale na poszczególne narodowości. 96
Tabela 60. Pracujący w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie oraz przemyśle i budownictwie i innych usługach ogółem w latach 2015-2020 98
Tabela 61. Udział użytków rolnych w strukturze powierzchni na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 98
Tabela 62. Lesistość w % na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 99

Tabela 63. Powierzchnia gruntów leśnych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 99
Tabela 64. Powierzchnia lasów w ha na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 99
Tabela 65. Wielkość obszarów leśnych i ich typów w podziale na gminy w 2021 roku. 100
Tabela 66. Rodzaje dróg publicznych na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 101
Tabela 67. Remonty wybranej infrastruktury drogowej na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku 102
Tabela 68. Typy dróg ujęte we wskaźnikach w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021 104
Tabela 69. Zestawienie inwestycji drogowych przeprowadzonych w 2021 roku na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 104
Tabela 70. Główne szlaki komunikacyjne drogowe na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku 106
Tabela 71. Wskaźniki dotyczące pojazdów samochodowych i ciągników na 1000 ludności w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2021 107
Tabela 72. Charakterystyka dróg rowerowych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2020r. 109
Tabela 73. Budynki mieszkalne będące w zasobach gmin Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021. 110
Tabela 74. Wskaźniki zasobów mieszkaniowych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020 111
Tabela 75. Liczba lokali socjalnych posiadanych przez poszczególne jednostki Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wraz z przeciętną powierzchnią użytkową 1 mieszkania i przypadającą na 1 osoba 111
Tabela 76. Liczba i kwoty wypłaconych dodatków mieszkaniowych użytkownikom lokali w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020 112
Tabela 77. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej – w % ogółu budynków mieszkalnych 112
Tabela 78. Liczba odbiorców energii elektrycznej w powiatach: brzozowskim, przeworskim, przemyskim i rzeszowskim w latach 2015-2020. 113
Tabela 79. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej w latach 2015-2021 na terenie gmin Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. 113
Tabela 80. Mieszkania wyposażone w wybrane instalacje techniczno-sanitarne, według gmin, w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2020 roku 113
Tabela 81. Charakterystyka sieci gazowej na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2020 roku. 114
Tabela 82. Wskaźniki dotyczące budownictwa na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020 116
Tabela 83. Zasoby mieszkaniowe w JST Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020 ujęte we wskaźnikach 116
Tabela 84. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w gminach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 117
Tabela 85. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania 117
Tabela 86. Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu oddanym do użytkowania 117
Tabela 87. Powierzchnia Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego pod wodami 119
Tabela 88. Wykaz zbiorników wodnych na obszarze gmin Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 119
Tabela 89. Charakterystyka JCWP na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego (Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpPGW) 121
Tabela 90. Charakterystyka Jednolitych Części Wód Podziemnych obejmujących obszar Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 125
Tabela 91. Wyniki wskaźników stopnia wykorzystania dyspozycyjnych zasobów wód powierzchniowych i stanu nienaruszalnych zasobów wód powierzchniowych w obszarze Dorzecza Wisły 128
Tabela 92. Kategorie podatności gleb na suszą rolniczą, hydrologiczną, hydrogeologiczną 128
Tabela 93. Zużycie wody w m^3 na 1 mieszkańca. 128
Tabela 95. Rodzaje ścieków oczyszczanych na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 r. 129
Tabela 96. Formy ochrony przyrody na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku 130

Tabela 97. Pomniki przyrody na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 134
Tabela 98. Powierzchnia obszarów przyrodniczych na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021r. 134

Spis wykresów

Wykres 1. Procentowy udział powierzchni gmin wchodzących w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w całkowitej powierzchni Związku. 5
Wykres 2. Procentowy udział liczby mieszkańców poszczególnych gmin do łącznej liczby mieszkańców Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 7
Wykres 3. Podział procentowy ludności Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych. 10
Wykres 4. Struktura ludności według płci i wieku w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego według przedziałów wiekowych w 2021 roku 12
Wykres 5. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021(w %). 14
Wykres 6. Liczba zawieranych małżeństw i rozwodów Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2021 16
Wykres 7. Liczba lekarzy na 10 tyś ludności we wszystkich powiatach województwa podkarpackiego w 2020 r. 23
Wykres 8. Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w latach 2015-2020 - ogółem 27
Wykres 9. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w 2021 r. 61
Wykres 10. Bezrobotni pozostający bez pracy według czasu trwania bezrobocia w latach 2015-2021 w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego 66
Wykres 11. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych wg grup wieku na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskie w latach 2015-2021 68

Spis rysunków

Rysunek 1. Stopa bezrobocia w powiatach województwa podkarpackiego w grudniu 2021 roku 64
Rysunek 2. Zasięg obszarów przekroczeń dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 określonego ze względu na ochronę zdrowia w województwie podkarpackim w 2021 roku 115
Rysunek 3. Wyniki klasyfikacji stanu i potencjału ekologicznego jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych w województwie podkarpackim 124
Rysunek 4. Wyniki klasyfikacji stanu chemicznego jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych w województwie podkarpackim 125